

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

01 2421 5922 UB AMSTERDAM

Digitized by Google

113

53D

GESLACHTLIJST

DER

NEDERDUITSCHÉ

NAAMWOORDEN,

OP STELLIGE TAALGRONDEN GEVESTIGD.

DOOR

MR. W. BILDERDIJK.

EERSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
J. C. SEPP EN ZOON.

1821.

6

V O O R R E D E

Reeds in de Voorrede voor mijne *Mensgelpoëzy* in 1798 uitgekomen, betoonde ik een oogmerk, om eenmaal een Geslachtlijst van Naamwoorden (gelijk men 't thands noemt), op vaste Taalgronden steunende, in het licht te geven, en het zelfde denkbeeld vindt men weër in het Voorbericht, dertien jaren daarna voor eene tweede en vermeerderde Uitgave mijner Verhandeling over die gronden, bestemd, als de Druk daarvan echter geen voortgang had, maar nog zeven jaren vertraagd werd. Wanneer nu in 1818 deze nieuwe Uitgave verscheen, verzocht men my dadelijk van velerlei kanten, dat voor twintig jaren reeds aangekondigde, of ten minste te kennen gegeven voornemen ten uitvoer te brengen; doch daar ik nu, met mijne eigen denkbeelden in dat hoofd waar

[A] . zy

VOORREDE.

zy in opgekomen waren, de gelegde gronden eenvoudig en klaar genoeg achtte, om voor den verstandige geen byzondere toepassing op ieder zelfstandig naamwoord, of dat daarvoor door mocht gaan, te behoeven, onttrok ik my aan een arbeid, waarvan ik de overtollige moeite (zoo zy my toenmalig voorkwam) ontzag, en waarvan ik my ook weinig voordeel voor de Taal en Taalkennis spelde. Want wat is belanglooser, ja, wat kan verderflijker zijn, dan wanneer men, in plaats van altijd het grondbeginsel voor oogen te houden, en dit uit een eigen verstandelijk inzicht, in elke byzonderheid aan te wenden, een foort van kantoorlegger of handboekjen open slaat, waar men bloote resultaten uit opneemt, zonder dat er denken by noodig is? — Op het dagelijksch aanvragen en aanmanen heb ik echter, in weêrwil van mijn dus gevestigden tegenzin, voor het algemeen verlangen, waarvan my hoog op werd gegeven, geoordeeld te moeten onderdoen, en zoo heeft dit werkjen dan ook met der daad zyn beflag gekregen; doch ik heb in mijne uitvoering getracht het van dienst te

ma-

maken voor hun die, als 't mannen en Christenen past; geene eenstemmigheid van eene, het zij dan uitdrukkelijke, het zij sulzwijgende overeenkomst, toegeving, of onderwerping; maar inzicht van waarheid begeeren, en zelf oordeelende, in napraten en nadoen geen glorie of schijn van kundigheid zoeken; maar de taal als het edelst geschenk der Godheid en boven menschengezag; in den samenhang van haar éénheid erkennen, en oefenen willen. En dit heeft noodwendig dezen arbeid tot iets anders gemaakt dan men (mooglijk!) verwachtte. Inzonderheid heeft dit het werk onder de handen doen uitdijgen, en (daar ik 't in den aanvang by Hoogstratens Woordenlijst dacht te bepalen,) by ieder letter byna, telkens rijker in artykelen doen worden, en mischien ook wel in de uitvoerigheid waarmee zy behandeld zijn. Eene ongelijkheid echter, die wellicht ook buiten dien niet wel te vermijden geweest zou zijn, daar mijn zwakheid van hoofd zich thands moeilijk aan een strenge regelmaat binden kan; doch die aan een werk gelijk dit, weinig deert, als waarin ieder artikel alleen en geheel op zich-zelf staat, en de

rijkheid der taal, door welke 't niet mogelijk is alle woorden volltrekt op te teekenen, gewis eene zeer aanmerkelijke ruimte toelaat in 't geen men als vereischt of noodig beschouwen kan.

't Spreekt van zelfs, dat, daar deze Lijst een gevolg (resultaat) en bloote toepassing van mijnen Geslachtleer moest zijn, de Verhandeling waarin deze vervat is, zoo als zy in den Tweeden Druk, by de Uitgevers dezès bestaat, overal en alomme ten grond gelegd wordt; en ik heb dienvolgende, by elk woord, tot die §§ van dat werkjen verwezen, waaruit de beslissing te halen, of (wil men het dus) te rechtvaardigen is. Eenvoudiger en korter kon het niet; doch het kan daarom ook niet overtuigende, noch van kracht zijn dan voor de genen, die in deze gronden berusten. Gezag van Schrijveren, kwam alleen daar te pas, waar, in zeer enkele gevallen, en buiten of tegen de echte taalgronden, een of twijfelachtig, of wel door het tijdverloop afgewisseld gebruik te vestigen stond; en slechts zeld-

zaam

zaam heb ik my daarvan bediend, wanneer 't van belang schein den aart-zelven van 't woord wel te bepalen. — Daar de grond der Geslachten, voor zoo verr' zy niet in eene bloote toepassing van eenig van elders ontleend Geslacht op het woord bestaan, maar aan 't woord-zelf (uit zijn aart en wijze van zijn) toebehooren, in de vorming des woords berust, moest ik (en ik heb dit met de meestmooglijke korthed gedaan) den oorsprong des woords dikwijls ophalen, en dus in het Etymologische vallen. Men zal er echter noch Etymologien noch Woordverklaringen vinden dan die ophelderingen behelzen, verlichtend, gelijk ik vertrust, voor 't verstand, en die inzichten in de menschelijke begrippen, en de wijze waarop zy gevormd worden, ontsluiten. Want wat is de taal dan de innigste Redeneerkunst van hart en verstand vereenigd, en dat gene waarin wy ons-zelven erkennen? — Dat ik niet somwijlen in 't een of het ander gedwaald zou hebben; dat my by mijn toenemend verval van vermogens niet veel ontslipt zij, 't geen my by een vroeger leeftijd, of met sterker hersenen, voor den

VOORREDE,

geest had mogen zijn; dit zal ik my te minder aanmatigen, naar mate 't verzwakken (of misfchien noemde ik 't beter eene soort van weérbarftige weigerachtigheid) van het my eenmaal zoo gewillig ten dienst fttaande geheugen, my al steeds zwarer trest en, gedurig aan, kwellender wordt. Doch ook met een lekken emmer laat zich nog een hoeveelheid van water overbrengen, waarmede men, fchoon er dorst naar meerder moge overblijven, zich by het gebrek van dat meerder behelpt. Want inderdaad is mijn toefland zoodanig. *Plenus rimarum sum, hac illac perfluo.* En het is my niet te wijten, indien elf mijner beste levensjaren voor 't Vaderland gants verloren geraakt, en mijn federt ondernomen arbeid, waar altijd de letterroem van ons Nederland meê gemengd was, telkens en by vlagen, zoo al niet geduurzaam, door haat en vervolgzucht weêrstreefd en verbroken wierd, tot ook eindelijk mijne krachten bezweken.

Ik moet echter aanmerken, dat mijne afleidingen zich, diſwijls genoeg om niet weinigen vreemd te doen opzien, van die van

VOORREDE

van anderen, ja, van de gewoonlijke en veelal aangenomene, onderscheiden. En waarlijk, het kan niet anders, daar men meest, ja geduurzaam, uit bloote overeenkomst van somtijds wisselvallige klanken besluit, waardoor even zeer, gants verschillende woorden in beteekenis en afkomst met elkaar verward zijn, als elders de naauwste verwantschap miskend werd; zonder, het zij *a priori* de innige voortbrenging der woorden in 't menschlijk verstand, het zij *a posteriori* de historische wording, met oplettendheid na te gaan. Elders heb ik my daarover uitgelaten, en, kan ik ondanks mijne afgewerktheid, het nog daartoe brengen, om eene algemeene oplossing of *Analysis* der taal te volvoeren, het eerste dezer twee punten zal voor oogen die zien willen, klaar zijn; en het laatste moet wel in den droevigen toestand waarin onze Spraakkennis verzonken ligt, voor ieders byzondere nasporing overgelaten worden, waaraan ik het (en meer kan ik niet) ten nadruklijkste aanbevele. Ik heb zelf heel mijn leven door, daar niet weinig toe opgezameld; maar, behalven 't onherstelbaar ver-

lies van al wat ik tot mijn veertigste jaar toe by één brengen mocht, noch genoegzame tijd, noch toegang tot de noodige middelen vergunde my vroeger of later dit tot eene zoodanige uitkomst te brengen, als waarvoor het vatbaar is. Intusschen, daar ik hier de grootste korthed betrachten moest, heb ik meer stellig dan onderzoekend of betogend moeten spreken; en ook ten dezen opzichte derhalve beoordeelde my niemand dan die zich met mijne gevoelens vereenigt. Niet aannemen staat ieder vrij, wien de waarheid niet volkomen blijkt, en is dikwijls plichtelijk; maar een stellig veroordeelen en verwerpen eischt wezendlijke inzichten van een waarheid, die met het voorgedragene strijdig is. In 't algemeen durf ik zeggen, dat genoegzaam geene afleiding in 't bijzonder wel beoordeeld kan worden, maar alleenlijk in samenhang met het gantsche systeem; en dat dit systeem dus by alles voor oogen moet staan, en geheel overzien worden. Niet te min moet men niet altijd om de eene aannemelijke afleiding de andere verwerpen. Uit verschillende wortels en die op verschillende *attributen* der

der zaak doelen, kan het zelfde woord in de zelfde zaakheteekenis voort zijn gesproten; en zoo bewonderenswaardig is de taal, zoodanig hare eenheid, dat het geen uit verscheiden eigenschappen kennelijk is, zich dus naar zijne eigenschappen in een zelfde woord uitgedrukt vindt. Doch dit rust en vloeit voort op en uit een hooger. Bovennatuurkundig beginsel, waarin wy hier niet treden kunnen,

Sedert Lambert Ten Kate, wiens vlijt en oplettendheid niemand betwisten zal, had hy slechts even veel oordeel en volkomener kennis en doorzicht gehad, is het eene soort van razerny geworden, ieder Nederduitsch woord uit het Mezogothisch of Angelsaxisch te halen. Het moge zijne opvatting geweest zijn of niet, 't geen ik daar laat, onze taal is geen Gothisch, geen Angelsch, noch daaruit ontstaan, en dezetalen zijn haar wel als bytakken van eene zeer schatbare hulpe ter vergelijking, maar zy bestaat onafhankelijk van die, en toont haren Oosterschen oorsprong onmiskenbaar. Woorden, en ook somtijds spreekwijzen hebben alle talen van elkander, uit

nabuurſchap of andere betrekkingen, overgenomen; maar het Gothiſch of Angelfaxiſch is ten opzichte onzer Moederspraak niet oorſpronkelijker, en zy zijn even zeer, ja licht meer, en zekerlijk vroeger nog, door den invloed van het Latijn in haar vorm en houding verbasterd, wanneer door de Romeinen hun Griekſch en Latijn alomme, waar zy eenigen voet kregen, ingevoerd werd. En wat onze taal aangaat; had men onder Karel den Groote, of toen het Chriſtendom hier begon gepredikt te worden, aan 't Latijn geenen algemeenen invloed gegeven, en het niet tot model van de taal als taal aangenomen; aan duizend dwaasheden, die men invoerde, en waar men ſedert eigenschappen onzer taal van maakte, ware nooit gedacht. En het Ooſterſche, dat haar wezen uitmaakt, ware niet miskend, verduiſterd, en verwrongen geworden tot zoo verr', dat het geen zich daarvan ieder oogenblik aan d' oplettende opdoet, en met den waarachtigen oorſprong en aſtammung der Volken zonneklaar ſamenhangt, by de ingebeelde taalwijsheid die er uitgekraamd wordt, wonderspreukig

kig geworden is. Van daar al die fraaie Grammaticale stelsels, welke vreemde Zendingen, wanneer zy zich by de Noorderlijke volken die zy gingen bekeeren, verplicht vonden de Landtaal te leeren om er in te prediken of te onderwijzen, zich-zelfen op den Latijnschen voet vormden; waar- paar zy zich regelden, het volk leerden bidden, en 't vroeg en laat voorprevelde; en die zy dus van langfamerhand prakticaal invoerden. Van daar even zoo, in later tijd, alle de byzondere taalverwoestende Spraak- kunsten, die men by de Raderijkgezelschappen in samenstemming met de ingesloopen en ingedrongen verbasteringen aan- nam; en van daar die der nog latero zoogenaamde Taalzuiveraars en Taalbou- wers, die den grond der taal miskennen- de, alles (en met de willekeurigste eigen- dunklijkheid) op de Latijnsche leest schoei- den, en, ieder voor zich, inderdaad onze taal vermoorden, verminkten, verworg- den. Ik zwijg van de zulken, die den on- uitputbaren schat onzer boven alles schoone en zoo zoetvloeiende, als nadruklijke Moe- dertaal miskennende, zonder zich des te bekommeren, haar door vreemde niet slechts

slechts, maar door eigen gesmede, en geheel naar 't model van 't Latijn mismaakte woorden en uitdrukkingen (waar sommigen zich nog in behagen), zoo het heeten moest, wilden verrijken en opfieren. 't Is als of men zijn paard de poten brak op dat hy met des buurmans ezel één tred zou houden. En die dus deden durft men nu nog als verstandige lieden, als opbouwers der taal, of als voorbeelden, en leermeesters aanprijzen. Doch waarlijk het valt aan onnoozele halzen, en die pralen willen, wat hard, *quae pueri aut imberbes didicerint, senes dediscenda faceri*, en na zich zijn leven lang met *Moo-nensch*, of *Hoofsch*, of het geen nu *Siegenbeeksch* heeten moet, en by de algemeene verwildering en omkeering van hersens en zaken stand greep, vervuld te hebben, eens wederom waarlijk Hollandsch of Nederlandsch te leeren.

Zeker, de grondige, de wezendlijke kennis onzer taal is niet dan uit onze oude Schrijvers van de XIII tot in de eerste helft der XVI eeuw te putten; en in dezen

tus-

tuslchentijd-zelv' onderging zy zeer groote veranderingen. Gelukkig, ware men toen by den staat waarin dit tijdvak haar liet, gebleven, en had de waanwijsheid van die na den tijd onzer Bijbelvertalers opstonden, wier taal ook die van Vondel was, niet allengskens alles bedorven! Intuschen wy vinden de taal; en, bedorven of niet, het is ons niet geoorloofd haar tot het oude te rug te brengen. Het voorledene heeft geen keer; maar het tegenwoordig werkend, het verder bederf; het bederf, dat wy, sedert de hoofden voor nu eene halve eeuw begonnen te draaien, en met Fransche en Engelsche domheden ingenomen, het gezond Vaderlandsch verstand voor den drogleer van valsche filosofie verruilden, zoo dom en zoo dweeppzuchtig in zagen dringen; dit, dit zeg ik, te keer gaan, en geheel den val en ondergang van een taal, die geheel reden en wijsheid is (de Hemel vergunne 't!) te fluiten en voor te komen, dit eischt onze plicht en ons hart, zoo wy Hollanders, zoo wy Nederlanders zijn; dit blijft, zoo er één droppel onvervalscht Hollandsch bloed ergens overig is, elken boezem, dit

ie-

ieder wien waarheid en Vaderland dierbaar is, heilig; en hiertoe wordt vereischt, deze taal zoo te kennen, als haar wezendlijke aart met zich brengt. En dit wenschte ik ieder Medelandgenoot, ieder die den naam van Nederlander mag voeren, op 't hart te drukken, en allen daartoe de hand te bieden.

Het zal uit dit Woordregister, want als zoodanig is 't aan te merken, vrij dikwijls in 't oog loopen, dat in onze taal niet slechts woorden uit het Latijn overgenomen zijn, het geen by ons even zeer uit het Fransch, Italiaansch, Spaansch, Engelsch, en Hoogduitsch, (ja, uit welke taal niet?) geschied is; maar ook in het stuk der Geslachten 't Latijn gants niet zelden een invloed gehad heeft die geheel redenloos was. Van zeer oud heeft er een duister maar echter in uitwerking zeer vermogend denkbeeld by de menschen in zwang gegaan, dat de woorden van verschillende talen juiste overzettingen (en niet anders) van elkander waren. En waar men het denkbeeld met het woord ver-

verwarde, gaf men dan ook zeer licht aan het Hollandsche woord het geslacht van 't Latijnsche, 't geen er meê vertaald wierd, schoon de vorming van 't eene (en zelfs ook de innige beteekenis dikwijls) volstrekt met die van het andere streekt. Zeer veel werd dit nog bevordêrd door de Dichtelijke of Rhetorische persoonsverbeeldingen, door Mythologie, Iconologie, Allegorien, en al dergelijke, die zich alle naar 't Latijn of de in 't Latijn overgenomen, en gebruikelijke Grieksche woorden en benamingen inrichtten. 't Lust my niet, hiervan voorbeelden aan te wijzen; ieder kan ze licht, en in menigte, opzamelen. Uit dit zelfde beginsel, dat zoo valsch het in 't algemeen is, even zoo zeer in de hertens verroest schijnt, schrijven zy, die van 't minste gebruik van een bastaartwoord een gewetenszaak maken, al dikwijls het slechtste Neêrduitsch. Want in eene vreemde vorm van uitdrukking denkende, gelijk men thands van jongs op gewend wordt, verruilen of vertalen zy slechts 't vreemde woord, en de vreemde constructie blijft. Ook nemen zy telkens een woord dat een ruimer of bepaalder toepassing heeft

heeft, en alleen in één zekeren zin met een inlandsch woord samenstemt, of omgekeerd, voor een volkomen synonymum; en begaan dus de onlijdelijkste verkrachtigen, eene zoo gevoelige en zoo juistuitdrukkende taal als de onze is, aan te doen. Ontelbare voorbeelden doen zich tegenwoordig daarvan op niet alleen by het talrijk ras der Vertalers, die zelden meer ziel schijnen te bezitten den hun inktpot oplevert, maar alomme (*). Zoo is ook dat fraaie *bewonderen* in mijn jongen tijd alreeds ingedrongen, dat zich nu met de *praescriptio 30 vel 40 amorum*, en deze genoegzaam dubbeld, verdedigen mag, en waar niemand, hoe ongerijmd het ook is, thands meer buiten kan. Zoo brengen de kinderen van hunne Scholen tegenwoordig
het

(*) Onze Voorvaders voor derdhalf honderd jaar, en meer, wisten dit echter volmaakt wel, en ik vindt het duidelijk opgemerkt in de *Coninckz somme*, in 1478 te Delft gedrukt: *Mer want men die franchoeyse woerde niet wel al properlike in duytsche en san ouersetten* alsoe als si staen. *Wantet* een ander manier van spreken *heuet dan dat duytsche doct.* Waarom zijn wy dan zoo veel dommer, en begrijpen dit niet?

het *voegen* voor *convenieeren* naar huis. *Als 't u VOEGT, koom ik u morgen namiddag zien.* — Waarlijk 't *voegt* ons niet als Hollanders, zulke domme wanspraak aan te hooren, veel min te gebruiken. *Vlijen* zegt hy die Nederduitsch spreekt, of *gelegen zijn*. — Zoo heb ik (God beter 't!) in geleerde Maatschappyen, welgestelde Notulen tot het onverstaanbare toe zien bederven, wanneer Koning Lodewijk zich in 't hoofd had laten brengen, de bastaartwoorden uit de taal te verbannen. Onze Willem de Vierde was wijzer. Men zie hiervan de Aanteekeningen op Van Harens Geuzen.

Zeldzaam, hoewel 't somtijds noodig was, ben ik in mijne Woordverklaringen tot de eerste wortels of Themata opgeklommen; maar ik heb dit doorgaans vermijid, uit vreeze voor onverstaanbaar zijn. Dit toch kan men inderdaad niet verhoeden; ten aanzien van hun, die geene andere dan de vijf vokalen en negentien medeklinkers erkennen, zoo plat als men die tegenwoordig kan goedvinden uit te spre-

[B]

ken.

ken. Onze, en zoo elke taal, (maar de onze inzonderheid,) heeft eene verscheidenheid van uitspraak in ieder van die, welke men thands zekerlijk (in mijn kindsheid was 't anders) nergens meer hoort; doch uit welke alleen de oneindige verscheidenheid dier wortels begrepen kan worden. Hoe toch zal ik thands den onwetende leeren bescffen, dat, by voorbeeld, de wortel *ma* kracht uitdrukt in *man* en *macht*; de wortel *ma* breking te kennen geeft in *maaien*, *made*, en *man-gelen*; de wortel *ma* de verbinding meêbrengt in *maken*, en *maze*, en *makker*; en nog, de vermenigvuldiging in *menig* en *menichte*, oudtijds *maniche*? en zoo wijders. Hoe, dat die zelfde *m* in *mi*, *mu*, *mo*, nu eens *peinzing*, dan *inspanning*, dan het *eten*, dan het *spreken*, dan weder het *rieken* uitdrukt en aanduidt. Dit alles is onverstaanbaar, zoo iemand niet weet op hoeverlerlei zeer onderscheiden wijzen, of met wat en hoedanige nuances die *m* door de spraakdeelen gevormd en uitgebracht wordt, en moet worden; en hoe veel onderscheiden letters of elementen derhalve door die eenige *m*, en zoo door

door de meeste letters bevat zijn; het geen tot de eerste beginsels der *Spraakkennis*, zoo wel als der *declamatie* behoort; en te gelijk ook, voor hoe vele zeer kennelijke en alle evenzeer belangrijke nuances de klank die aan elke vokaal eigen is, vatbaar zij. Hoe zal men zonder deze bijzondere wijzigingen wel te gevoelen, een denkbeeld hebben van 't naauwe verband dat er is tuschen woorden, wier beteekenis (oppervlakkig beschouwd) zoo geheel uit elkan- der loopt, als, by voorbeeld; *pramen* en *priemen* van *pralen*, *prijken*, *pron- ken* en deze geheele verwantschap, wel- ker grondwortel in de zelfde *pr* bestaat, en de eene en andere beteekenis zoo naauw- keurig, zoo schilderend, zoo innig voor ge- voel en verstand uitdrukt? Elk Hollan- der wist dit in mijn tijd, zoo niet met de uiterste netheid van een fijn en gescherpt verstandelijk inzicht, ten minste met een onbedrieglijk gevoel dat geduurzaam geoe- fend werd; en dit, van den hoogsten tot den laagsten rang in den Burgerstaat: want elk was toen van de wieg daarby opge- voed, en zijn spraaktuigen naar waar- achtig en geen kunsthollandsch gevormd

en in den plooi dien dat vordert bevestigd; waren door het eindeloos om- en weêr omspoelen met de Fransche, Engelsche, en Hoogduitsche draf niet verwrongen, verstoep, of verwend. Maar nu, waarlijk, is, wanneer ik als met de vingerspits daarop wijze (en meer laat de aart van dit werk my niet toe), het geen ik te kennen geef, schier voor ieder verloren. — Dan, een' enklen veellicht mag het baten, en aan dien wilde ik niet ontbreken. Mag ik echter eenmaal al ware het slechts een schets van mijne Oplossing der taal geven, de zaak zal aan ieder duidelijk zijn.

Ontalliche malen, om hier deze vergrootende uitdrukking, (gelijk men gewoon is) in eene verminderde beteekenis te gebruiken, zal men by een woord meer dan eenerlei geslacht aangeteekend vinden. Het is zoo: de Geslachten hangen in het gebruik van des Schrijvers beschouwing in dier voege af, dat vele, zeer vele der woorden voor meer dan één geslacht vatbaar zijn; en het is hiervan dat wederom de

de volkomen kracht eener rede afhangt. Het verschilt veel, zeer veel, of ik my, by voorbeeld, de dood als eene lijdelijke ontlasting voorstelle, dan als een geweldigen aangreep. Dit is in de Verhandeling aangemerkt en, vertrouwe ik, 't verstand duidelijk gemaakt; maar het geen daar van dat enkele woord gezegd is heeft eene zeer algemeene aanwending. Uit het woord, door zijn vorming vrouwelijk, kan (en niets is gemeener) een werkwoord ontstaan, en in dit werkwoord verkrijgt dan de wortelsylbe als zoodanig, zelfstandig gebruikt wordende, naar den aart der taal (hoe zeer 't evenluidend met het primitief zij) noodwendig eene andere kracht en wijziging van meening. Somwijlen is het vrij onverschillig of een woord op de eene of de andere wijze worde aangemerkt, maar ook dikwijls is het verschil allergewichtigst. In verre de meeste woorden kent het niet nadenkend Gebruik dit onderscheid in 't geheel niet; in sommige echter is het bestendig gebleven en niet te veronachtzamen. Dat hieruit gedeeltelijk het eenwig M. en V. van den onnoozelen Outhof voort is gekomen, waar meê zoo gespot is, is zeker; maar zijne

[B.] 3

aa-

onkunde, die hem de voorbeelden dikwijls kwalijk deed opvatten, heeft daar nog ruim zoo veel deel in.

Nog een kind zijnde, liep my dit reeds geweldig in 't oog, of liever, het trof mijn gevoel, door het zelfde woord, naar het in lijdelyken of werkenden zin voorkwam, gants verschillend aangedaan; en mijne gestadige lezing van Ouden en Nieuwen heeft my dit zelfde gevoel, en die onderscheiding by de Schrijvers algemeener doen opmerken dan men mooglijk denken zou. Ik schikte my naderhand naar Hoogstraten, den eens aangenomen Wetgever; wat kon ik als aankomende jongeling anders? Doch, wanneer men Vondel en Hooft wel beoefent, zal men vinden, dat hunne zoogenoemde ongelijkheid in sommige woorden uit deze verscheidenheid van aanschouwing spruit; en zeer te onrecht wil men hen daarover (of 't ware) te recht stellen, of de eene plaats naar de andere, (zoo men 't heet) verbeteren. Die zijn taalschat in 't hart en niet in 't geheugen draagt, die alleen schrijft goed; en dit deed Vondel. — Onachtzaamheden, niet te min, begaat ieder, maar

maar 't is dikwijls de grootste en scherpste oplettendheid, die by het oordeelend gepeupel voor achteloosheid gaat.

Doch, wat moest ik in dit geval? — Ten minste, wanneer 't tweederlei geslacht in een woord voor onverschillig te houden was, mijnen byzonderen voorkeur omtrent zijn geslacht opteekenen? Dit werd my door sommigen gevergd. — Maar neen, mijne Vrienden, ik heb geen voorkeur, en zoo ik dien had, zy ware in my en niet in de taal, en de Hemel beware my van dat ik meê napraters en volgelingen die blindelings in mijn begrip of keuze berusten, — meê — aanhang zou maken; ik, die het willekeurige en het aannemen daarvan zoo verfoeie! By ieder die schrijft of die spreekt (spreekt of schrijft hy slechts met het hart) is het zijn gevoel dat hem in dat oogenblik, ook ten aanzien der Geslachten, zoo wel, als ten aanzien der woorden-zelfen, bepalen moet: hy denkt en gevoelt ze zich manlijk of vrouwelijk, of geenerlei; en geheel mijn arbeid strekt om dat gevoel op te wekken, verstandelijk voor te lichten, en te leeren bestem-

[B] 4

men.

men. 't Mag den plompen, gevoelloozen rammelaar altijd een en het zelfde zijn, of hy *onderwijzen*, *onderwijs*, of *onderwijzing* zegt. Die juist denkt, zegt: *het ONDERWIJZEN is ieders zaak niet; het ONDERWIJS is een onwaardeerbaar geschenk; en, de onderwijzing eischt gelijke lust en oplettendheid van wederzijde; alhoewel hy in duizend andere gevallen geen zwaarigheid maakt, de drie woorden door elkander te gebruiken. En even zoo zegt hy niet onverschillig den lijm of het lijm, de mensch of het mensch, schoon hy er somtijds geen onderscheid in maakt. En schoon *gloor* altijd *gloor* is, zal hy er somtijds de werkkraft van het *glooren*, in de wortelsylbe van dit verbum besloten, somtijds 't zachte schijnsel van de *glooring*, die in het praeteritum ligt, dat van *gliezen* is, meê uitwillen drukken; en het kan hem dus ook even zoo het zelfde zijn, welk van beide, het manlijke of het vrouwelijke, dat is 't eene of het andere woord, als het hem is, *brand* of *gloeijing* te zeggen. Of liever, hy gevoelt noodwendig het eene of het andere, en het komt er slechts op aan, dat hy wete, hoe 't uit*

te

te drukken. — Zoo dit mogelijk anderen duister schijnt, voor den Dichter is 't noodwendig duidelijk, en die dit ook niet is, moet van geene taal willen oordelen, die in den grond louter Poëzy en uityloefsel der ziel is,

Zie daar dan, derhalve, het licht waarin, of beter gezegd, het standpunt waaruit men deze Geslachtlijst beschouwen moet. — Zy wordt niemand ten voorschrift gegeven; maar ieder artykel dient tot opheldering voor den gene die het woord naar den aart en gronden der Taal een Geslacht wil toe-eigenen. Die volstrekt aan den leiband loopen wil, ik gunne het hem (en, begeert hy 't, den rinkelstoel daarby); maar ik meen er niemand by op te tillen en dan tegen de hakken te schoppen, om hem voort te krijgen. Voor hun die gaan kunnen, en het zij den weg vragen, het zij hier en daar zich een arm ter ondersteuning toegereikt wenschen, voor hun trede ik op, en voor hun-alleen. Het *imitatorum servum pecus* veracht ik, en die met hun zoogenaamde Kritische of andere

zweepflagen, vrije lieden daartoe verlagen willen, nog meer. Ieder die een rechtschapen hart heeft, gebruike zijn oordeel; en dan, dan, als het afgrijslijke napraten en Clubistische partymaken ophoudt, dan en niet eer, zal men tot God en gezond verstand, tot rust en orde in alles te rug keeren, en tot zoo lang ook behoude my, en al wie waarachtig eer bezitten, den onwrikbaren moed, om by de tegenwoordige gisting der tijden al 't ziedend gebruisch van een borrelend en bobbelend schuim, dat alom en in alles volstrekt boven wil drijven, ongeschokt aan te hooren, en, zonder er meê van bedwemd te worden, te blijven belachen, tot het eenmaal als droessem ten bodem zinkt.

Het is onloochenbaar zeker, dat men altijd en in alle vakken van wetenschap te vroeg systemata op heeft gericht. De stelsel-laadje kon, toen zy opgericht werd, voor 't gebouw taamlijk goed zijn, zoo verr' het toen stond of gebracht worden kon; maar men moest zich daar nooit by verbeeld hebben, dat het gebouw toen volke-

komen of genoegzaam wel ingericht was, veel min, dat het zich naar de stellaadje moest voegen. Men heeft eenige der vroeger oprichtingen in later tijd omgeworpen, en meest-al met recht, by wijlen zeer verkeerdelijk; doch by het in de plaats stellen van 't nieuwe, verviel men al weder in 't zelfde, en van daar zoo veel misleidends in benamingen, grondregelen, en postulaten. — Dat er, recht uit gezegd, niet eene Grammatica is, waarin het gezond verstand als in eene Wiskunstige voorstelling, berusten kan, is zeer zeker. Ook de mijne is geene zoodanige; want om die te vormen behoorde meer dan van onze menschelijkheid te verwachten is. Ook kan zelfs het werk niet dan by gedeelten aangevat worden, wier verband-alleen den volkomen steun geeft, waardoor het van alle waggeling vrij kan zijn; en geen deel kan afzonderlijk bestaan. 't Dierlijk zenuwstel eischt dat van den bloedloop, en dit dat der voeding, en dit wederom hangt aan het eerste. En ook mijne stellaadje moet derhalve voor bloote stellaadje gaan, die naar mate 't gebouw zich volmaken laat, te veranderen en te verstellen is.

Ja,

Ja, zoo eenvoudig ik het stuk der Geslachten ook gemaakt heb door naar het innig beginsel heen te wijzen; nader en dieper overweging en inzicht (ik ben des zeker) zal het tot nog grooter eenvoudigheid kunnen brengen. Maar het is op den weg der waarachtige kennis, als op alle reistochten. Om dat geene zwakke menschelijke poging ze in eens af kan loopen, zijn rustpunten, plaasterplaatsen, noodig, waarin men zich eenen tijd lang ophoudt, zichzelf en de plaats waar men staat, en haar richting ten opzichte van 't doel van de reize, erkent. En dan eerst, als men des wel zeker is, en zich van die ligging en richting wel doordrongen heeft, dan eerst, kan de leidsman uit ons opstaan, die het pad verder baant, en met die verandering van streek of van richting, die, om de kleiner of grooter afwijkingen die er gemaakt mochten zijn, noodig is, zoo dat het recht toe op de innigste en hoogste waarheid, ons doel en onze bevrediging, heenstreeft, en haar ook volkomen bereike. — Altijd echter zal het tweederlei beginsel, dat van 't eigen woordgeslacht en 't geslacht van toepassing, iets weêrstreivigs, een soort van verwar-

ring

zing overlaten, waarop 't willekeurige eenigen invloed behoudt. 't Zal derhalve op nog hooger beginsel aankomen, waardoor beide eigengeschlacht en geslacht van toepassing bepaald worden; doch om hier wat diep in te treden, is het (zeker!) tot nog, en zelfs in lang nog, de tijd niet.

Ten gemakke van de genen die 't onderscheid tuschen de IJ en het zij de Nederlandsche, het zij de Latijnsche of Grieksche Y geheel afgewend zijn, heb ik in de spelling der Naamwoorden van deze Lijst dit onderscheid, zoo verre nagelaten, dat ik de *y* even als *ij* op de *i* volgen doe. Meer kon ik toch niet om den heerschen-den eigenzin, die het schrijven, spellen, en uitspreken onzer taal heeft willen verlernen, te wil te zijn.

Daar ik veelal de korthed zocht, en dit in den aart van het werk lag, heb ik niet wel kunen vermijden, op enkele plaatsen tot eenige Byvoegselen te verwijzen, die ik achter aan voege. Dit lag van den aan-
vang

vang af in mijn ontwerp; maar het geent er niet in lag, is dat zy tevens nu en dan tot aanvulling moesten strekken van artikelen, in het werk-zelf op hun plaats overgeflagen; 't geen mijne zwakheid van hoofd, het zij in het opstellen-zelf, het zij in het nazien der drukproeven niet geheel heeft kunnen vermijden.

Voor 't overige, de orde van het Alfabeth is zekerlijk wel de onaangenaamste die men kiezen kon, en wat my betreft, veel liever had ik de woorden in klasfen verdeeld, die een vatbaren Grammaticalen; ja, (des noods) die een zakelijken samenhang, met zich brachten. Verbeelde men zich een kruidtuin, waarin alle planten naar de letters harer aangenomen namen gerangschikt zijn! Verbeelde men zich eene Verzameling van delfstoffen op deze wijs ingericht, of een Gallery van beeldhouwery, 'waar een Egyptische Anubis, tusfchen den Antinous en den Apollo van Belvedere staat! Ja, een boekery-zelve naar de aanvangletters der boektytels gefchaard! — Het Alfabeth heeft echter in de-

dezen één voordeel; dat, namelijk, van by eene byzonderende toepassing der gronden in mijne Verhandeling voorgedragen, tevens tot een practikaal Register daarop te strekken; waarvan inderdaad het gemak vele redenen, voor eenige andere en redelijker orde pleitende, op kan wegen. Ik zwijg, dat voor wie zich eenmaal gewende, by ieder woord een Geslachtenaanwijzer na te slaan, geene vorm zoo belangrijk en welkom als de Alfabethische wezen kon. En werkelijk heb ik in mijn jongen tijd Dichters gekend, die by het opstellen van hunne verzen, anderen, die by het in 't net schrijven of drukken, dit altijd gewoon waren. Ook is de aart van het werk inderdaad een *Repertorie* te zijn, waarin geen genot van kennis, maar eenvoudige aanwijzing en herinnering beoogd wordt van 't geen in het eigenlijk werk (de *Verhandeling over de Geslachten*) vervat is.

Het ware te wenschen geweest, dat onder de nagelaten opstellen van Huydecooper de Geslachtenlijst, welke die doorbelesen Taalyorscher uit onze oudste Schrijvers

vers (die der vroegere eeuwen, name-
lijk,) opmaakte, gevonden en gemeen
gemaakt ware. Al zeer vroeg heb ik het
oogmerk gehad, doch nooit den tijd of den
algemeenen en onbepaalden toegang genoeg-
zaam genoten, om het tot stand te brengen.
Ook kan men niet lochonen dat het veelvul-
dig verschil dat daarin blijken zou van het
tegenwoordig practikale der taal, van wei-
nig algemeen nut zou zijn, alhoewel het
de ware beginsels der zaak heerlijk zou
doen uitsteken. Doch het zou in allen ge-
val een onschatbaar gedenkstuk zijn voor
de Geschiedenis onzer taal, welke tot nog
toe niemand die haar meer dan slechts op-
pervlakkig verstaat, ondernemen zal op
te zetten, ten waar hy daarvoor of een
zoogenaamde *historia litteraria*, of een
enkel tijdvak der taal, door wil doen gaan.
Zeer veel moet er nog voorbereid worden,
eer men met de eerste kundigheden ver-
rijkt is, die hiertoe vereischt worden,
en het is niet dan eene langdurige analy-
tische studie, en inniger doordringen in de
schriften der byzondere tijdperken, dan
tot nog toe heeft kunnen geschieden, dat
daartoe den weg banen kan, In het alge-
meen

meen mag men zeggen dat de ware Taalwetenschap noch een zeer onbebouwd veld is, waarin slechts hier of daar een enkel verstandige een spade ingestoken heeft, maar ook weinig meer; en dat men haar tot dus verre steeds miskende. Wat vordering is er sedert Huydecoper gemaakt? Liggen de oude Handschriften, die het nog onvervalschte Nederlandsch bevatten, niet ongebruikt en, als ontoegankelijk, verholten? Miskent en verwart men ze niet op de allerbelachlijkste wijze; en heeft niet een weldadige Geest uit den hoogen een Nederduitscher van den Bovenhiju herwaart moeten brengen, ~~om~~ eenige stukken, van meer en minder belang, maar die niemand wist dat bestonden, uit de stof en de duisternis waar zy in verstikten, als op te delven? Is dus niet nu eindelijk, onder anderen, van den eerst zoó onlangs door Clignet bekend gemaakte *Leeckenspiegel* een uitmuntend oud HS uit zijn schuilhoek, en aan den dag gebracht. En heeft men dit werk niet door de beestachtigste domheid, even zoo wel voor een werk van Maerlant gehouden, als Visser en Steenwinkel de *Natuurkunde van het Heelal*,

[C]

thands

thands aan broeder Gheraert geëigend, aan den zelfden Maerlant toeschreven? Doch hier van elders nader, en opzettelijk! Vruchtloos heeft de arbeidzame Van Wijn in zijne *Avondstonden* de zucht en aandacht tot dit voorwerp van studie trachten aan te wakkeren; en weinig vlei ik my, met mijne opwekkingen beter te slagen. En zeker, zy die tegenwoordig alle oude begrippen willen uitdelgen om Godsdienst en Burgerstaat, recht en ordening om te keeren, en de jeugd en gemeenen man zoo met hun onderwijs in het geen zy behooren te weten of niet te weten, overhoopen en opladen, dat er alle gevoel voor waarheid onder verfoerd wordt, en tijd noch gelegenheid om te denken, of plichten te kunnen vervullen, overig blijft; zy, mogen 't te rug zien op eenvoudiger, wijzer, en beter dagen, tegen welke zy zich zoo lang reeds vereenigd hebben om de niet beter wetende in te nemen, ook wel afsnijden. — Doch het zij daarmede zoo 't wil; by het juk der tegenwoordige Filofastertyranny, waar en Christendom en Maatschappy, en recht, en verstand, en waarheidsgevoel, en, tevens met ziels- en lichaamsvrijheid, alle ken-

nis

nis en zelijkheid even zeer onder verdrukt wordt, is 't de plicht des rechtſchapenen (al ſtond hy ook alleen) pal te blijven in alle betrekkingen, zonder zich of den

civium ardor prava jubentium,
of den

vultus instantis tyranni,

eenigzins te bekreunen, en midden in dit woedende Heidendom, waarwe in leven, het verſmade, vertrapte, en beſpote Kruis voort te prediken.

Dan, genoeg hiervan! By mijnen ouderdom en kranken toestand geldt inzonderheid het bekende:

Vitae summa brevis spes nos vetat inchoare longam;

doch ééne hoop bemoedigt my by al wat deze tijd ontmoedigends heeft. Het is, dat geen menſchen, geen macht, al ſpant aarde en afgrond te ſamen, de waarheid te onder kan brengen; en dat, die haar oprechtelijk zoekt, haar ook vinden zal, zoo

[C] a hy

hy slechts voor verlochening van den hoogmoed des eigenwaans vatbaar is. Inderdaad schijnen er nog vreeslijke te loor stellingen noodig, eer men van den tegenwoordig meer en meer veldwinnenden onzin te rug komt; doch veellicht — maar neen, zeker! is de tijd van te rug keering tot God, plicht, en waarheid nader by dan zich iemand verbeeldt.

★ ★ ★

Ik heb niet onnuttig geacht, voor dít Werkjen een kort overzicht van mijne Voorstelling over de Geslachten, als by wege van Inleiding, te laten voorafgaan, waarin die mijne Verhandeling wel gelezen heeft, mischien geene bloote herinnering, maar ook eenige nadere inlichting zal vinden, en waaruit de minder diepdenkende een soort van practikaal behulp nemen mag.

K O R T

KORT OVERZICHT

DER

GESLACHTREGELING.

Van ouds heeft men de regels ter geslachtkenning in algemeene en byzondere verdeeld. Maar wat zijn deze Regels, en hoe aan te merken? — In alles wat is, zoekt men de oorzaak; of men vergenoegt zich met de waarneming. Het eerste behoort tot het vestigen eener grondige *Theorie*; het laatste levert bloote *practicale* erkentenis op, waarnaar men zich in zijn handelen richt. De zoogenaamde Spraak- of Letterkunstschrijvers hebben zich met het laatste vergenoegd, en zoo 't oogmerk als de aart van hun arbeid bracht niets anders meê. Onze Verhandeling spoort de zaak in haar wording en innigheid na, en stelt dus den grond der verschijnfelen voor, die men in de gewone Spraakkunsten, gelijk men ze noemt, slechts by wege van *practicale* regels voorgesteld heeft.

De verdeeling, waarvan wy hier spreken, is

[C] 3

in

in het geheel niet zonder nuttigheid, en zy zou van een volkomener practicaal gebruik zijn, indien men by het niet zelden voorkomend weêrstreven, of tegen elkander inloopen, van algemeene regels met byzondere, overal, en met zekerheid zeggen kon, welke boven moet drijven, en wie voor den anderen onder doen. Doch dit is eene onmogelijkheid, dewijl geen algemeene practicale regel by ons menschen meer dan *generaal*, en niet één waarlijk *universeel* is (*). De universeele waarheid ligt in het beginsel der zaak, maar de onvolkomenheid is in den aart van den regel, om dat hy, theoretisch of *a priori* opgemaakt, slechts toepassing van een beginsel, en niet het beginsel-zelf is, en practicaal of *a posteriori*, slechts uitkomst of resultaat van byzondere waarnemingen. Dit gebrek derhalve is onvermijdbaar. Doch, waar eenige strijdigheid van grondregelen is, als in alles by ons beproefd wordt, is zekerlijk één van tweeën de toevlucht: 't beginsel of 't voorbeeld. Het beginsel verlicht en verplicht; het voorbeeld dekt en geeft eene soort van berusting. Wy zien dit in 't zedelijke, wy zien dit in alles.

Maar in de Taal, niet *in abstractio*, en als ideaal beschouwd, maar zoodanig als zy werkelijk

(*) Men zie dit onderscheid uitvoerig aangevoerd in de Verhandelingen achter mijne *Nieuwe Mengelingen*, I, Deel

lijk by een Volk bestaat, en inderdaad practicaal is, bestaat een algemeen verband van begrippen waar geheel de maatschappy en samenleving aan hangt. En even weinig als men (gelijk de verdorven staat van zaken steeds was, die vooral niet verbeterd,) om in een Volk te leven, eene volstrekt ongekrenkte en volkomen rechtheid in denken en handelen eischen, of, wil men met menschen omgaan, ten strengste handhaven, ja, elk voor zich-zelfen in alles getrouw, en met Engelenreinheid betrachten kan; even weinig kan men in de Volkstaal eene volstrekte, en in alles volmaakte getrouwheid aan 't hooge beginsel (dat weinigen inzien of voor oogen hebben), en 't geen daaruit voortvloeit, verlangen: en het moet dus niet verwonderen, dat zy, zoo zelfs de meer en minder algemeene regels volmaakt wel afgeleid en uitgedrukt waren, niet nu en dan door het Gebruik verkracht wierden, en dit Gebruik zich in weêrstrevigheid tegen de ware spraakgronden vestigde. Zekerlijk, daar de taal in gedurige afwisseling tusschen mensch en menschen bestaat, en tot mededeeling van de orfderlinge gedachten strekt, moet zy wel door het levend Gebruik gevestigd worden, en dus die veranderingen en die afwijkingen van haar beginsel ondergaan, die uit misverstand of veronachtzaming van dat beginsel insluipen. Dat Gebruik overzulks, zoo dra het wezendlijk een GEBRUIK is, dat is, een gewoonte waartegen te handelen

hart, verstand, of gehoor geweld doet, moet (als in alles wat niet volstrekt tegen reden en onveranderlijk recht strijdt, wet makende,) gekend, en ook in de dus stand hebbende *anomalien* gevolgd worden. De kennis van die taal, die er bestaat, is dus niet bloot Wijsgeerig, zy is ook ten deele historisch; en van daar moeilijkheden van afwijkingen en byzonderheden, door het levend gebruik van eene klaslike eeuw slechts te kennen.

Dat dit niet alleen ten opzichte van de *algemeene*, maar ook van de *min algemeene* of *byzondere* regels (ieder regel toch heeft eene zekere algemeenheid), die van de uitgangen naamlijk, in een taal waarachtig is, leeren ons de uitzonderingen op ieder regel, welke in elke taal menigvuldig zijn. Zoo derhalve deze Lijst in een enkel geval het gebruik in plaatse van grondregel aanvoert, 't kon niet anders; maar overal en altijd zal dan bevonden worden dat het een verloop is, het geen aan de door ons gelegde gronden niets afneemt, maar ze doorgaands, in het tegendeel, meer bevestigt.

Geheel deze Lijst van aan Naamwoorden toegeegende Geslachten, is niet anders dan eene aanhoudende toepassing van en beroeping op onze bevorens gelegde gronden, en wijst overzulks elke § der Verhandeling waar die gronden gelegd en betoogd zijn, aan, en daarop te rug.
Zeer

Zeer dikwijls verwijst zy bovendien tot ophelderingen, het woord-zelf betreffende. Men diende overzulks tot een volkomen genot en volstrekte duidelijkheid der zaak, dit werk niet alleen by de hand, maar in 't hoofd te hebben. Daar dit nu van zeer weinigen, indien al van iemand, te verwachten, ja, meestal onmogelijk is, geloove ik den genen die zich van deze Naamlijst bedienen willen, een niet onaannemelijke dienst te doen met hier een kort saamgetrokken voorstelling van mijn geheele stelsel, gelijk ik 't beyatte, te laten voorafgaan,

Voor eerst dan, onderscheide ik tuschen Eigen geslachten en Geslachten door toepassing. De *Eigen* geslachten behooren aan 't woord als woord; die *van Toepassing*, aan het woord in de daaraan toegepaste beteekenis genomen. De eerste ontstaan uit de vorming van 't woord-zelf als woord; de laatste zijn van de vorming onafhankelijk.

Het stuk der TOEPASSING is nooit naar eisch behandeld geweest. Ik geloof er in mijn werk een zeker licht over verspreid te hebben; doch het zal niet onnuttig zijn, daar nog eenige nadere ver-

klaring aan toe te voegen. 't Is uit dit alleen, dat die Algemeene regels van de Geslachten, uit de voorwerpen genomen, die men by de Grammatici gewoon is, aan de Byzondere die de woorden naar hun uitgang bepalen, vooraf te doen gaan, geput zijn.

Zoo is 't wanneer men zegt: Mannelijk zijn woorden die op mannen, Vrouwelijk die op vrouwen passen; of beter: Mannelijk of Vrouwelijk zijn woorden, die een man of vrouw in zekere hem of haar als zoodanig toekomende of geëigende ampten, waardigheden, enz. te kennen geven. — Zoo, wanneer men zegt: Woorden als woorden aangemerkt (*materialiter posita*) zijn Onzijdig. — Welke twee regels in alle talen gelijkelyk doorgaan, het zij dat het Onzijdige zich door een byzonder Lidwoord onderscheidt, of dat het als in het Fransch, Italiaansch, enz. dit met het mannelijke gemeen heeft. Want *le beau, le vrai, il bello, il vero*, enz. is even zoo Onzijdig als *het schoone, het ware* by ons.

Inderdaad zijn dit de twee Hoofdstellingen, welke op 't innigste van ons aanschouwelyk denken berusten. Maar men strekte ze te verr' uit indien men daarom aan elk woord dat op een man of een vrouw slaat, het mannelijke of vrouwelijke als eigen aan dat woord wilde aanmerken. Het woord, en de toepassing van het woord op een voorwerp, zijn geheel onderscheiden, en de
laat-

laatste eigent er wel een geslacht aan wanneer het er door het gebruik meê vercéenzelvigd wordt, als, by voorbeeld, in *Koning*; maar dit is het eigen, dat is het wezenlijk geslacht des woords niet, het geen van zijne vorming, en van niets buiten die vorming, afhangt. Het *hoofd* blijft Onzijdig, al zegt men het van een Gezagvoerder; de *wacht*, de *persoon*, Vrouwlijk, al past men zo toe op een man; en het *wijf* Onzijdig, schoon het altijd een vrouw aanduidt.

Op bezielde en onbezielde zaken strekt zich die Toepassing uit. — In de dieren is dit in de eerste plaats waar, wanneer men de dieren zich als M. of V. voorstelt. Doch omtrent dezen heeft eene groote verscheidenheid stand gegrepen. Men mag ten aanzien der Geslachtregeling, die er plaats in heeft, drielei klasfen van dieren stellen. Sommigen hebben, voor 't M. en V. dier, byzondere namen, als *hart* en *hinde*, *bok* en *geit*, *reu* en *teef*, *waard* en *eend*, *gander* en *gans*, *haan* en *hen*. Anderen, doch alleen viervoetige dieren, (waarby men echter uit het gevogelte den *paauw* voegen moet) onderscheiden hun vrouwelijk dier door byvoeging van den uitgang op *in*, als *leeuw*, *beer*, *wolf*. Het geen ook in het menschelijke plaats heeft, en altijd bewijst dat het woord zonder die byvoeging M. is. Anderen wederom hebben niet dan een algemeenen soortnaam. Wanneer de soortnaam de zelfde met die van het man-

net-

netjen of wijfjen is, wordt zijn Grammaticaal geslacht door het woord-zelf bepaald, (dit moge dan M. of V. zijn,) voor de eene en de andere kunne gelijkelijk, en zonder eenig onderscheid. Zoo is *canis* in 't Latijn, *κέρδελις* in het Grieksch, en *zwaan* by ons V. alhoewel van een mannetjen gesproken wordt. Doch wanneer de soortnaam verschilt van den naam aan de byzondere kunne van 't dier gegeven, zoo is deze soortnaam Onzijdig; als *paard*, *rund*, *konijn*, *hoen*, in overeenstemming met den algemeenen naam van *dier*, die er onder verstaan wordt.

Dat het woord van *dier* zelf Onzijdig is, moge in de vorming liggen, of even als 't met *ding* is, daarin bestaan, dat het als algemeen *substratum* (dus, als eene algemeene stof) aangemerkt wordt, of het mag een collectief denkbeeld van gedierte, gedingte, bevatten; dit doet hier ter zaak niet. Maar waar het hier op aankoomt, is dit:

Daar alle Naamwoorden in den oorsprong hoedanigheden uitdrukken, en dus in den grond adjectiven zijn (*), kunnen alle Naamwoorden byvoeglijk of epithetisch gebruikt worden, en dit doen wy of uitdrukkelijk, of stilzwijgend door eene vereeniging in het denkbeeld. Uitdrukkelijk, door samenvoeging in 't vormen van een compositum; stil-

(*) Men zie de Verhandeling § 9 en volg.

stilzwijgend, door by het woord een ander als 't onderwerp van het epitheton te denken. In 't eerste geval, als wy, by voorbeeld, *het runddier* zeggen; in 't laatste, als wy het eenvoudig *het rund* noemen. Zoo zijn vele viervoetige dieren Onzijdig door er *dier* onder te verstaan, hun namen bloot epithetisch zijnde, die dit woord (schoon het altijd verzwegen wordt) onderstellen. Zoo zijn de vogelen en vischen Mannelijk, door er *vogel* en *visch* onder te verstaan. Zoo is de *struis*, schoon als woord, Vrouwelijk (het beteekent *vederspreiding* of *vederbosch*, gelijk in 't Hoogduitsch *straus*, voor ons ruiker), M. als men *struisvogel*, zoo ook de *paling* (dat is, *poelige* of *poelbewonende*), M. als men *palingvisch* zegt of denkt. Ieder taal is vol van zoodanige Ellipsen, gelijk men het in de Grammatica noemt, die, tot het waarachtig verstand der byzondere woorden niet minder dan tot dat der wijzen van zeggen (de phrasen), opgemerkt behooren te worden. Men spreekt om zijn gedachten in anderen, op te wekken, en daartoe is het epithetische woord genoeg, wanneer het by elk die het hoort het onderwerp des epithetons voor den geest brengt. Of ik *klepper* dan *paard*, *woldrig* dan *schaap* zegge, men verstaat my even zeer, en echter zy zijn bloot epithetische sierwoorden, en in haar oorsprong en wezen niets anders dan een bykomstige hoedanigheid uitdrukkende.

Even

Even zoo zijn door toepassing de namen der *boomen*, behalven hun eigen woordgeslacht M. om dat er *boom* onder gedacht wordt. De namen der *vruchten* daartegen V. om dat er *vrucht* by gedacht wordt. En

Desgelijks de namen der *planten* V. om dat men er *plant* by denkt. — Men vrage niet, waarom denkt men er in plaats van *plant* geen *kruid* by, en neemt het Onzijdig? Het antwoord is, om dat het gebruik in de taal het zoo, en niet dus heeft ingevoerd. Het onderscheid tusschen de beteekenis van plant en van kruid, schoon al dikwijls by de toepassing in één vallende, is echter wezendlijk; doch van sommige dier gewassen ondersteunt men ook werkelijk 't woord van *kruid* of van *loof*. Dus, by voorbeeld, in *veil*, *klimop* of *eiloof*. Maar wie zou *roozen-* of *tulp-* of *kool-* of *aspergiekruid* zeggen? En dus is de naam van plant voor algemeener omvatting vatbaar. Maar al stonden de beide woorden gelijk, indien ons de spreuk van den Rechtsgeleerden Julianus (*) somtijds wel eens in een byzonderheid tot toevlucht moet dienen; dit neemt het verstandelijk inzicht in den aart der zake niet weg, waar het ons om te doen moet zijn, zoo wy wezendlijk spreken, en niet blootelijk woordklanken uit willen brengen.

Even

(*) *Non omnium quae a majoribus constituta sunt, ratio reddi potest, l. 20 ff. de leg.*

Even zoo is het met de benamingen van *rivieren*. Dat deze regelmatig, en voor zoo verre zy niet van elders overgenomen zijn, V. zijn, als het woord *rivier*, is lang als een algemeene regel erkend, of schoon in de Duitſche de vorming zekerlijk veel meer afdoet, en de verwarring van een blind gebruik hierin geweldig veel onregelgdheid te weeg heeft gebracht.

Van de *bergen* kan men het zelfde als M. zeggen, door het woord-zelf van *berg*, daarby uitgedrukt of onderſteld.

En het is uit gelijke toepaſſing, dat men de eigen namen van Landen, ſteden, dorpen, gehuchten, volſtrekt in 't O. gebruikt. Het woord *oord* wordt er onder gedacht, als het algemeenſte en minſt beperkte in beteekenis. En deze toepaſſing grijpt overal ſtand, ten ware de plaats een bloot appellativen naam droeg, als *de Bosch*, *de Haag*, *de Briel*, *de Vuurst*, *de Vaart*, *de Zwaluwe*, *de Kuindert*, *de Klundert*, *de Lemmer*; in welk geval deze uitzondering echter vervalt, zoo wanneer het woord met een onderscheidend epithetiſch woord is ſaamgeſteld, als *het Vorſtelijk 's Gravenhage*, *het machtig Amſterdam*, *het openliggend Goeree*, *het nieuw opgekomen Rozenburg*, *het welgelegen Glukſtad*, enz. ſchoon *dam* en *brug* M. en *haag*, *reede* of *reel*, en *ſtad* V. zijn.

Maar inzonderheid mede heeft deze toepaſſing
plaats

plaats in uitheemsche woorden. Men gebruikt die als epithetisch, 't Hollandsche woord daarby denkende. Doet men dit niet, zoo neemt men ze over in 't geslacht der taal, waar zy t'huis behooren (als gereedst is), en spreekt ten dien opzichte vreemde taal. Maar, gelijk dit de kennis der vreemde taal onderstelt en vereischt, moet natuurlijker wijze de Nederlander, daar onbekend mee, met die woorden in zijne rede aan te wenden, zijne eigen manier en vorme van spreken opvolgen; en van waar zou hy die nemen dan uit zijne Inlandsche taaleigenschap? Van daar zegt hy: de kracht of eigenschap *des opiums, des mikroskoops, 't gezag des bijbels, de hoogte der affuit, enz.* om dat hy die woorden epithetisch en soortmakend denkt, en in zijn besef met algemeener woorder te samenvoegt; en dus *den opium-gom, den mikroskoopkijker, den bibliaboek* (want *boek* was oudtijds M. als de boom waar het van genoemd is,) en *de affuitstelling* denkt. Die hieromtrent den Geleerde wil uithangen, en tegen het Inlandsch gebruik, zulke woorden naar 't geslacht in den vreemde regelt, miskent den aart onzer moederspraak.

Men heeft het dus ook zoo belachelijk niet te vinden, wanneer een geboren Hollander, nog in 't geheel door geen vreemde taalkennis onthollandscht, als wy thands (helaas!) niet dan al te veel zijn, door dit epithetisch gebruik van het vreemde woord *een porte-brisfee-deur* zegt, of het
geen

geent ik wel van Geleerden gehoord heb; *de Goenong-api-berg*, en gelijk men dagelijksch spreekt van *kandysuyker*, 't geen tot den wezendlijke foortnaam geworden is. In 't Latijn spreekt men dus van den *agnus castus*. Men weet niet of denkt er niet aan dat het Fransche woord alreeds *deur*, het Maleitsche reeds *berg* (*), en het Grieksche 't zelfde *castus*; dat men er achter aan voegt, en zoo ook *kandy* alreeds *suikering* bevat en uitdrukt. Men gebruikt in het een en ander geval het uitheemsche woord niet als iets beteekende, maar als eigen foortnaam, op het algemeene ding, dat men in zijn eigen taal noemt, passende. En immers zeggen wy-zelfen gedurig en dagelijks *polsstok*, *scepterstaf*, *throonzetel*, *draaitol*, en meer zoodanige woorden. — Ik roer hier niet, 't geen ik elders ten aanzien van de geslachteigening van een vreemd woord naar de Nederduitsche denkwijze, uit zijn vorming gezegd hebbe (waarvan op *Horoscoop*). Want wy handelen hier alleen van de Toepassing; alhoewel ook dit daar eenigzins toe te betrekken zou zijn.

Ik

(*) Goenong-api is niet anders dan *vuurberg*. *Api*, is vuur, en *goenong*, berg. — Dat *agnus* 't Grieksche *kyvos* is, in 't Latijn *castus*, weet ieder. Het een is dus *vuurberg*, het ander *castus castus*. — Van *kandy* zie meer in de Geslachtlijst op dit woord, en de Aanteekening II der Verhandeling, bladz. 248 en voigg.

[D]

Ik behoef hier nauwlijks aan te merken, dat wanneer men een woord *stoffelijk* of *collectief* neemt, of, wanneer wy een *diminutief* gebruiken, of in 't algemeen, gelijk wy het in de Verhandeling noemden, wanneer men een woord *in concreto* neemt, dit alles mede een soort van Toepassing is. Het is 't *algemeene* denkbeeld van iets *bestaande*, afgescheiden van alle andere hoedanigheid dan die men er by die uitdrukking mee verbindt, waarom het geslachtloos (anders gezegd, Onzijdig) is. Daarby komt geene vorming van 't woord in aanmerking, maar het ziet op een hoogst algemeen *substratum*, en dit substratum is: IETS. — En van daar ook tevens, dat wy aan een adjectief, 't welk wy *substantivè* gebruiken, het O. geslacht toekennen. Het is dat het zelfde hoedanigheidlooze en algemeene substratum, dat wy er by onderstellen en denken; terwijl, in het tegendeel, het gebruik der adjectieven in 't vrouwelijke by onze Ouden eene afgetrokken hoedanigheid op zich-zelve, en als in de lucht hangende uitdrukt, even als wanneer er de uitgang *heid, te*, of dergelijke (waarvan in de de Verhandeling breeder), aan verknocht wordt.

Het stuk der Toepassing dus beschouwd hebbende, zien wy kortelijk de eigen Geslachten!

Wat

Wat de EIGEN GESLACHTEN der Naamwoorden betreft, zy zijn het gevolg of resultaat van de vorming dier woorden, en worden daardoor derhalve bepaald.

Naamwoorden zijn als zoodanig, of oorspronkelijke of derivativen van anders naamwoorden. Het geen eene algemeene en eerste verdeling maakt.

De Oorspronkelijke Naamwoorden zijn van Werkwoorden of van dat beginsel, dat, in de werkwoorden kernelijkst, daar onmiddelijk toe overgaat, en in een bloote poging van uitforting des innerlijken gevoels bestaat. De uitboezeming, naamlijk, van het zij pijnelijke, het zij hartstochtelijke kreten; de nabootsingen van klanken, gedaanten, of werkingen; of de spanning van een spraaktuig, om zich-zelf aan ons te kennen te geven of te verduidelijken.

Dus is, by voorbeeld het Grieksche *αἰδώς*, van het kermend *ai*, het Grieksche *αἰτέω*, van het biddend *ai*; by ons interjectien, als wy *ai my!* en als wy *ei lieve* zeggen. Doch wy willen ons by het Hollandsch bepalen.

Zie hier derhalve fofse voorbeelden, zoo zy my dit oogenblik invallen:

Smeeken is dus van het vleiende, smachtende, en met nadruk strokende *sm*.

Huilen is van het schreiende, snikkende, en half hikkende *heu*.

Hikken is het werkelijk *hikken*-zelf.

Gillen is het dadelijk gillende *gi* uitgedrukt; en eigenlijk *gi-elent*.

Piepen, *rommelen*, *ratelen*, *snorren*, zijn nabootsing van die geluiden, door geluid.

Open (en *ouvert* in 't Fransch, *apertus* in 't Latijn), is van 't aantoonen der openheid met den mond.

Buis, en *bus* toont werkelijk een koker aan, door de vorming die de mond daarby aanneemt.

Slaan en *stoten* zijn werkelijke uitdrukkingen in dadelijkheid, van slaan en van stoten met de tong; en *gorgelen* is inderdaad *gorgelen*.

Tong en *lingua* zijn van 't aantoonen der tong; het een in de daad van uitsteken, het ander in het tong; labberen daarmee; en

Lip en *labium* toont even zoor de lip, die er by vooruit gestoken en aan 't oog als aangeboden wordt.

Huich en *keel* eindelijk (wat dit weinige zal tot eene Proeve genoeg zijn,) en in 't Hoogduitsch *gaume*, zijn van de spanning van 't achterste, het een van 't verhemelte, het ander van de keel.

Van al 't welk het eerste beginsel in het eenlylbige en eenletterige *me*, *hui*, *hi*, *gi*, *pi*, *o*, *bu* of *bui*, *sta*, *sto*, *go*, *to*, *li* of *la*, *hu*, *ke*, *ga* of *gi* berust. Eenletterig zeggen wy ten aanzien van de konzontant, die altijd een vokaal, hoorbaar

baar of niet, insluit en met zich brengt, terwijl de vokaal den klank, het zij hartstochtelijk, het zij nabootsend wijzigt. Gelijk ook de saamgestelde konsonant ten dezen opzichte voor ééne letter gehouden wordt, als door elkander tot ééne gewijzigd. Doch dit in het voorbygaan, als eigenlijk hier ter plaatse buiten ons onderwerp zijnde, en alleen ter bykomende opheldering.

De eerste klasfe van Naamwoorden, dat is, Naamwoorden die in deze Hoofdfoort van woorden oorspronkelijk Naamwoorden zijn, zijn dus een van drieën: OF de beginsfels-zelve, wortels of grondfylben der Werkwoorden, dat is 't lichaam van het verbum zonder zijn uitgang die het tot een verbum maakt; en zy zijn derhalve in die werkwoorden bestaande; OF WEL, zy zijn voortvloeiende (derivaten) van werkwoorden; OF eindelijk, zy zijn 't verbum-zelf. Zien wy van elk dezer drie foorten!

De *Wortels* of *Grondfylben* der Werkwoorden zijn M. om dat zy het wezen der dadelijkheid zijn; en het is daarom dat zy ook den imperativus uitmaken. Het gebieden is de dadelijkheid hervoort roepen. Zy kunnen dus niet dan in het werkdadig geslacht gedacht worden; en als zoodanig beschouwt men het mannelijke; terwijl men het vrouwelijke als lijdelyk (als werking en dadelijkheid ontvangende, en het onderwerp waarop die geoefend worden) aanmerkt,

[D] 3

't Werk-

't *Werkwoord-zelf* als werkwoord, is zijn infinitivus. In dezen is niets stelligs, maar hy is allenclyk een bloot *noemen* van het in dadelijke werking zijn. Het Verbum als naamwoord gehruikt, wordt dus niet als een dadelijkheid, en ook even weinig als werking of dadelijkheid ontfangende gedacht, 't Is een woord, niets meer, in den onbepaaldsten zin, en daarom geslachtloos, dat is O.

De *Derivaten* van 't werkwoord zijn Participiën, of (gelijk men ze noemt) *Verbalia*. Van welke twee Grammaticale kunstbenamingen de kracht bekend is.

De *Participien* deelen met de Werkwoorden in de affectie van tijd. Zy zijn dus, of participia van het praesens, of participia van het voorledene. Want participia futuri kent onze taal niet. (In hoe verre ons zoogenaamd praesens een wezendlyk praesens zij of niet, doet hier niet ter zake en staat in onze Grammatica te onderzoeken. Genoeg, dat zy tweederlei zijn, en by deze benamingen onderscheiden worden.)

't *Participium praesens*, waarin de werking als in dadelijkheid en voortduur aangemerkt wordt, gaat uit

op *end*, oudtijds *and*,

en op *ing*, uit welken uitgang die op de toonlooze *e*, op *y*, en op *en* ontstaan is, en welke ook zelf nu en dan tot *m* is overgegaan.

't *Par-*

't *Participium praeteriti*, dat is (als de Verhandeling aantoon) in daad en oorsprong het praeteritum-zelf, is dat gene waarin men de werking als reeds volkomen, als voleind, aanmerkt. Doch thands is het te onderscheiden in zuivere imperfecta (gelijk men het noemt) als substantiven gebruikt, en adjectivale met het augment ge daarvoor.

Dewijl nu de participien bloote hoedanigheden uitdrukken, en dus in den aart, adjectiven zijn, kunnen zy op zich-zelve niet tot het werkdadig geslacht behooren, maar zijn als toevoeglijkheden, lijdelijk, dat is V. En dit slaat in de eerste plaats, op de *participia praesentis*, en ten andere, op die, welke de *imperfecta-zelve* zijn;

Maar de *adjectivale met het augment* ge, zijn als de adjectiven, thands geslachtloos, dat is O.

Verbalia zijn derivaten, niet uit een verbuiging van 't werkwoord bestaande, in welke het werkwoord zijn aart en wezen van werkwoord behoudt; maar koppelingen van den wortel des werkwoords met uitgangen; en deze uitgangen bestaan in de volgende:

1°. De onderscheidend kenmerkende uitgangen van (a) werker, te weten: *er*, *aar*, of *ert*, en *aart*,

en (b) werktuig, *el* of *er*;
welke, uit hoofde der dadelijkheid, M. zijn.

2°. De onderscheidende kenmerkende uitgangen van abstractie; zijnde

a) *heid* of (vroeger) *heide*, ook somtijds *ede* en *te*, en *de*; en welke ook wel in *te*, en zelfs nu en dan in de enkele *e* verholen is.

b) *schap*.

c) *nis*, ook *nisfe*, en oudtijds *nesfe*.

d) *fe*, welke zich dikwijls in de bloote *s* verschuilt, en waarby het nasleepende

es of *esfe*,

st of *st*, en het vrouw-aanduidend

ster, (en wil men 't) het even zoo vrouw-aanduidende *in* (schoon dit eigenlijk uit de Toepassing ontstaat,) te voegen is.

welke alle V. zijn.

En voorts

e) *dom*,

f) *em* en *fem*,

welke M. zijn uit byzonderen hoofde.

En

g) *fel*,

dat O. is.

Zoo veel van koppelingen met uitgangen!

Voorkoppelingen, met welke *partes orationis* ook, doen niets tot het geslacht, en komen derhalve hier niet in aanmerking. Alleen is hier waar

waar te nemen, dat de voorkoppeling met *ge* als augment. (het geen vooral niet met het voorzetsel *ge*, het *co* en *συ* in 't Latijn en Grieksch te verwarren is) den wortel van 't werkwoord *O.* maakt, om dat het woord dan het werkende *in concreto* voorstelt. [Dus *geloop*, *gekijf*, *gerommel*.]

De Tweede hoofdklasse, de *derivative Naamwoorden* (Naamwoorden, van andere Naamwoorden afgeleid) zijn adjectiven, die, wanneer men ze voor substantiven aanneemt, als hoedanigheden en dus zonder werkdadigheid, oudtijds tot het V. geslacht gerekend werden; schoon er thands de Toepassing in werkt, die ze tegenwoordig in dit geval, als gezegd is, *O.* maakt,

Deze adjectiven nemen verschillende uitgangen aan, die in de Verhandeling verklaard zijn, en waarvan de eerste en algemeenste *ig*, (oudtijds *eg*) is. En dus ontstaan er dan, behalven

1° de uitgangen op *el* en *er*, die oudtijds in de adjectiven zeer gemeen was en er nog in overig is, en waaruit dan ook enkele substantiven van die ending in het V. geworden zijn;

2° ook zelfstandige nominalia, voornamelijk op *ig* of *ige* uitgaande; En

3° eenige verscheidenheid van endingen of terminatiën, welke inderdaad slechts uit een bloot verloop of verbasteren van dit *ig* en *ige* voortkomen. Zijnde: *ik* of *ek*, *je* (ook *ie* en *ei*

[D] 5 of

of *y*), en eindelijk *uw* of *uwe*. — Ook heeft voortgelijk verloop in de uitgangen der praeterita of participia plaats gegrepen, in welke *ch* en *cht* somwijlen tot *f* en *ft*, en dit *f* en *ft* wederom tot *p* en *pt* is overgegaan, of ook omgekeerd.

Gelijk ons nu de leer der Toepassing van geslacht (om naar den geest der gewone Grammatica te spreken) *algemeene regels* heeft voortgebracht; dat is, gelijk wy het hiervoor verklaarden, regels, zich naar de beteekende zaken of voorwerpen der woorden richtende; zoo geeft ons thands de doorfchouwde leer der Eigen geslachten, de in den zelfden geest zoogenoemde *byzondere regels* (regulæ speciales) ten aanzien der uitgangen aan de hand, die wy hier, of zich iemand daarvan mocht willen bedienen, kortlijk zullen doen volgen; waartoe de voorbeelden tot ieder regel lichtelijk en in overvloed uit onze Woord- en Geslachtlijst te nemen zijn.

Wy onderstellen hier eerst en boven alles, de onderscheiding van de *Wortelsylbe eens Werkwoords*, en van het *Præteritum imperfectum*, zoo 't heet, als welke altijd kennelijk zijn, en by welke alle andere consideratie van de letter of letters waarin zy uitgaan, ten eenenmaal ophoudt.

En

En, onder deze voorbehouding, is, regelmatig, de uitgang in

b, als zijnde altijd of *be* of *bing*, uit hoofde dat deze letter by ons (even als de *w*) te zwak is om er op staan te blijven, en dus zelfs naauwlijks voor een wortel bestaan kan, V. *ch* en *cht*, als adjectief, of participium praeteriti, V.

d, als een participium praeteriti zijnde, V. ten zij 't woord het augment, uitdrukkelijk of onder een ander voorzetsel verborgen, aan 't hoofd heeft; in welk geval, O.

heid of *hede*, als de abstractie te kennen gevende, V.

nd, als een participium praesentis, V.

e, als zy uit *ing* ontstaan is, V. Anders, niets tot het geslacht doende.

ee, als saamgetrokken uit *ede*, V.

f en *ft*, als verloop van *ch* en *cht*, V.

g en *ge*, als adjectivale uitgang *ig* en *ige*, V.

ie, als verbasterd of dialectverschil van *ige*, V.

ij of *y*, als eenzelvig met of verloop van *iga* of *ing*, V.

je en *nje*, als dialectverschil van *ge* en *nge*, V.

dje, als vervangende *dige*, V.

k, als de adjectivale uitgang in *g* of *ch*, V.

l, als zijnde de werkende uitgang *el*, M.

l, indien adjectief, V.

sel, als verbale, O.

m,

60. KORT OVERZICHT

- m*, als samentrekking uit *ing*, V.
- m*, als zelfstandig in uitgang, M. en dus
- dom*, als zelfstandig in uitgang, M.
- n* of *en*, als verloop van *ing*, V.
- in*, als vervrouwende uitgang, V.
- ng*, als participiale uitgang, V.
- p* en *pt*, als verzachte uitgang van *f* en *ft*, V.
- schap*, als abstractie uitdrukkend, V.
- r* en *rt*, als werker of werktuig uitdrukkende, M.
- r*, indien adjectief, V.
- f*, *se*, *sch*, *sche*, *st*, *ste*, *ster*, 't zij als adjectief, 't zij als vervrouwend, V.
- t* of *te*, als praeteritum, V. ten zij er 't augment in voorgaat, uitdrukkelijk of verzwegen; in welk geval, O.
- te*, als abstractie uitdrukkende, V.
- uwe*, als verscheidenheid van *ige*, V.
- ze*, even als *se*, V.

Ten aanzien van de uitheemsche of bastaartuitgangen yoegen wy er nog het volgende by.

De Latijnsche, Italiaansche, of Spaansche uitgang in *a*, is V. die in *us* of *o*, M.

aadje moet als verhollandscht aangemerkt worden, schoon van *agio* of *accio* verbasterd, en is V.

ade of *ata* of *ada*, V.

e (de Fransche zachte, *e feminin*) is V.

e

DER GESLACHTREGELING. 61

é (de scherpe Fransche,) is M. Doch
té (als 't Ital. *tà*, 't Lat. *tas*), V.

el en *eel*, als van diminutiven aart, zijn O.
anders, M.

et en *eet*, als van diminutiven aart, O.

este en *ete*, als ons *ste*, V.

i is doorgaands M.

ie, als in Lat. of Ital. *ia*, V.

ier, als ons *aar* en *er*, M.

r, in 't algemeen M. maar wanneer het
re of *ra* in 't Fr. of Ital. is, V.

is, *ies*, of *ijs*, als 't Ital. *izza* of Fr. *ice*, of
Latijnsche *ix*, V.

tie, met de smeltende *t*, V. als zijnde 't Latijn-
sche *tio*.

on en *oen*, als augmentativen in 't Italiaansch
en dus, even zoo als de diminutiven, een
beschouwing *in concreto* behelzende, O. An-
ders M.

um in 't Latijn, en *ium*, als 't niet afgekort
wordt, O. Doch afgekort, volgt het het Fran-
sche woord dat uit het Latijn gemaakt is.

Alles, onverminderd de Toepassing waardoor het
vreemde woord als epithetisch met het Holland-
sche gedacht, en dus, als ware 't een voorwoord
in een compositum, in 't geslacht van 't verzwegen
Hollandsche gebruikt wordt.

Een

Een groot en belangrijk punt blijft nog overig: naamlijk, wanneer de leer der Toepassing met dien der Eigengeslachtregeling tegens één druischt, wie van de twee dan over moet wegen? — Men vindt deze zelfde zwarigheid in alle talen, ten aanzien van de strijdigheid tusfchen de zogenoemde regulæ generales en regulæ speciales der Grammatici. En het is het Gebruik dat hier alles bestemt. De volgende waarneming echter zal, vertrouwd ik, van groot behulp zijn.

De algemeene regel zij hieromtrent: *Het Eigen geslacht* gaat voor 't geslacht dat de Toepassing mee zou brengen. Van daar zegt men 't *hoofd* en *het wijf* voor *gebleder* en *vrouw*:

Behalven, 1° in 't stoffelijke, 't collective, 't verkleinende, de namen van plaatsen, en in 't algemeen het Onzijdig geslacht, wanneer dit het woord eigen is; als 't geen dan aan alles trots biedt.

En 2°, in de toepassing op een man, wanneer de mannelijke benaming, op een vrouw toegepast, den uitgang *in* of *es* aanneemt. Dus is *Koning*, en thands ook *slaaf*, M. Daar tegen blijft *wacht*, en *post*, van een man gezegd, by het eigen geslacht, dat V. is.

Tot duidelijker verstand zullen wy het voorgedragene in 't bestek en de vorm eener Tafel aan de oogen voorstellen.

TA-

T A F E L:

DER GESLACHTREGELING.

DE GESLACHTEN zijn of Eigen geslachten
of Geslachten door toepassing.

EIGEN GESLACHTEN
hangen af van den *aart* en *vorming* der Naam-
woorden.

NAAMWOORDEN zijn OF als zoodanig oor-
spronkelijke, OF derivative.

A. DE OORSPRONKLIJKE zijn van Werkwoorden.
En wel:

- a) of, de *wortel* of *grondsylbe* des werkwoords; M.
- b) of, het *werkwoord-zelf*, dat is, de infinitivus; O.
- c) of, *derivaten* van 't werkwoord. Welke
wederom te onderscheiden zijn in

a participien,

1°. van het *præsens*, en wel:

a uitgaande op *end*, oudtijds *and*, of
h op *ing*,

dat ook tot *e*, *y*, en *en* wierd. V.

2°. van 't *voorledene*, te onderscheiden, in

a ware *imperfecta*, V. en

h *adjectivalen* met het augment *ge*. O.

β

β *verbalia*, die koppelingen aan uitgangen zijn;

te weten:

1°. die van *werker* en *werktuig*, M.

a van *werker*, op *er*, *aar*, *ett* en *aart*.

ñ van *werktuig*, op *er* of *el*.

2°. van *abstractie*; te verdeelen in de

a V. van *heid*, *schap*, *nis*, *se*, *es*,
st, *ste*, *ster*, *in*;

ñ M. van *dom*, *em*; en *sem*; en de

t O. *sel*.

B. DE DERIVATIVE NAAMWOORDEN, dat is; van andere naamwoorden afgeleid; die in den grond adjectieven zijnde, tot substantiven zijn overgegaan, en zich verdeelen in

a *adjectivalia*, die op *el* en *er* uitgaan, en thands weinige zijn;

b —————, die op *ig* of *ige* uitgaan; waartoe ook behooren;

a de uitgangen *ik*, *ek*, *ie*, *ei*, *y*, en
uw, *uwe*;

β de uitgangen *f en ft*, en *p en pt*, uit
g of *ch*, en *gd* en *cht* gesproken;
alle in zich-zelve V.

waarby men nog voegen mag,

c ————— op *lijk*, als *huwelijk*, dat O. is.

TOE-

TOEPASSING

hangt af van 't *aanschouwelijke besef* van het onder 't woord beteekende of aangeduide *Voorwerp*.

A. in zijne *natuurlijke KUNNE*.

Waardoor, by voorbeeld, *Koning* en *slave* M. is; 't geen plaats heeft als 't woord, ten aanzien van eene vrouw gebruikt wordende, *in* of *es* aanneemt.

B. in eene *byzondere* WIJZE VAN OPVATTING, die in dezen tweederlei is.

Te weten:

a) Als men ze (of, wil men, haar beteekenis,) *in concreto* neemt, waarby men, het zij op de stof des voorwerps ziet, het zij op zijne omvatting van een meerderheid in getal, het zij op de daarby beteekende hoedanigheid-zelve, ten aanzien van welke zij verkleind worden; en waaruit dus drie verscheidenheden voortvloeien, namelijk:

α de *stoffelijke* of *stoffelijk gebruikte* woorden;

β de *collective*; en

γ de *diminutiven*:

welk alles de woorden O. maakt.

b) Als men ze *epithetisch* aanmerkt; in welk geval er een algemeen woord by verstaan en onderfeld wordt, welks geslacht zy dan volgen.

[E]

a)

a) En deze verdeelen zich in eene Toepassing die zaken, en

b) eene Toepassing die woorden tot voorwerp heeft,

a Zaken. Waartoe behooren de namen

1°. der *viervoetige dieren*, waarby *dier* verstaan wordt, en die daarom O. zijn;

2°. der *vogelen* en *vischen*, waaronder deze hun algemeene naam (*vogel* of *visch*) wordt verstaan, en die daarom M. zijn;

3°. der *boomen*, om dezen hunne algemeenen naam M.

4°. der *planten*, om dezen haren algemeenen naam V.

5°. der *vruchten*, uit gelijke oorzaak, V.

6°. der *bergen*, even zoo M.

7°. der *rivieren*, even zoo V.

8°. der *landen*, *steden*, enz. als waaronder 't O. *oord* wordt verstaan.

β Woorden. 't Geen in Uithcemsche woorden plaats heeft, waarby 't Neêrduitfche als grondlage of onderwerp des vreemden epithetons gedacht wordt,

* * *

*D*at ik dit Werk met den naam van Geslachtlijst berytele, is ingevolge het tegenwoordig Gebruik, en in de opvatting, thands in onze Letterkunde aan dit woord gehecht. Zekerlijk zou die naam in den eigenaartigen zin, eene reeks van woorden, in en naar hunne afstamming voorgesteld, aan moeten duiden, en dus, eene Lijst van Etymologische verwantschap der woorden. Het is waar, dat ter vaststelling van de Geslachten, de afstamming van een woord en een zijdelingsche herinnering op zijne vermaagschapping nu en dan plaats moest vinden, en wellicht zou ik my hiervan mogen dienen om
mij-

mijnen **TYTEL** te wettigen; doch daar deze aanvoering van maagschap alleen middel, en geenzins doel van dit Werk is, erken ik veel liever de oneigenheid van de benaming, dan een misbruik van woorden te wettigen, dat, na door algemeenheid van gebruik zijne vaste beteekenis aan te nemen, in dit Gebruik een zoodanigen grond heeft, als alom in de Talen erkend wordt. En waar eene korter uitdrukking de zaak te verstaan geeft, is zy tot een opschrift ontwijfelbaar voor langwijziger omschrijving verkieslijk.

GESLACHTLIJST

DER

NAAMWOORDEN.

A.

A (de Letter), als alle Letters, VR. door Toepassing. Zie § 55. Daar wordt *letter* by gedacht.

A (Riviernaam), V. Het is eigenlijk een appellativum. *A*, *aë*, *ahē*, is water, Goth. **𐌰𐌶𐌰**
A—S. *ea*, Ijslandsch *a* en *aa*, Fr—D. *aha*,
Deensch *aa*, Zweedsch *ä*, Perzisch **ا** (*aw*),
Latijnsch *aqua*, Fransch *eau*, oudtijds *eaue*, dat
is eigenlijk *awe* voor *aë* door tusschenaanneming
van de *w*. Zie Aanteek. II. Alle inderdaad het
zelfde woord. In het Goth. komt ook voor
𐌰𐌶𐌰𐌶 en **𐌰𐌶𐌰𐌶𐌶** als stroomen, of rivieren.

A, B, C, ('t Alfabeth,) ONZ. Het zij men
het als een collectivum voor *de letters* neme,
het zij als de stoffe waaruit de woorden bestaan.
§ 49 en 48.

A

AAK

AAK (een vaartuig), V. als oorspronkelijk adjectivum. § 33, 39. Het is saamgetrokken uit *a* (water) en den uitgang *ig*, zoo als verre de meeste op *g* en *k* uitgaande woorden. *A-ig* is *waterig*, wat tot het water behoort.

AAL (palingsfoort), MANN. als *visch.* § 57.

AALBES of **AALBEZIE**, V. Zie *bes* en *bezie*.

AALMOES, zie *almoes*.

AAM (een maat), door 't Gebruik M. schoon te onrecht; voor 't vat, of de hoeveelheid vochts collectivè, O. § 84, 85, 57, 49. Zie *last*.

AANBEELD, door het Gebruik O. uit misverstand, als ware het uit *beeld* gevormd. Het is M. als zijnde saamgesteld uit *an* of *on* (dat is *op*) en *belt* of *balt*, de wortel van het werkwoord *balten*, slaan. § 28. *Anbelt* is letterlijk *opslag*. Zie § 39. *Belt* wordt ook in dien zin voor *schild* gevonden. Ook voor *beeld*.

AANDACHT, V. als zijnde een participium praeteriti temporis. § 36.

AANDEEL, O. zie *deel*.

AANDRANG, M. zie *drang*.

AANGANG, M. zie *gang*.

AANGEZICHT, O. zie *gezicht*.

AANHANG, M. als 't enkele *hang*, wortelsylbe van 't werkwoord *hangen*. § 39.

AANKLEVEN, O. om dat het een infinitivus is. § 43. Doch *aankleef*, alleen nog gebruikelijk in de uitdrukking *met den aankleve van dien*,

dien, M. als zijnde de wortelsylbe van 't werkwoord. § 39.

AANLEG, M. als de wortelsylbe van 't werkwoord *aanleggen*. § 39. Vergelijk § 89.

AANSCHIJN, M. als wortelsylbe eens werkwoords. § 39. Maar O. als afgekaptē infinitivus. § 42. Hoedanige afkappingen meer voorkomen, van werkwoorden, die den toon op het voorzetsel hebbende, daarom in den infinitivus onaangenaam klinken.

AANVAL, M. als wortel van 't werkwoord. § 39.

AANVANG, M. als wortel van 't werkwoord. § 39.

AANWAS, M. als wortel van 't werkwoord. § 39.

AANZICHT, O. als saamgetrokken uit *aangezicht*, gelaat (*vultus*). Zie *Gezicht*, doch *aan-* en *inzicht* voor het *aan-* en *inzien* zelf zouden V. zijn, als praeterita. § 36.

AANZOEK, O. als saamgetrokken uit *aangezoek*, § 51, of als afkapping van *aanzoeken* § 43. Maar M. als wortel van 't werkwoord § 39. Vergelijk § 107.

AAP, M. en V. door toepassing, naar de kunne, § 55. M, als wortel van het werkwoord *apen*, *na-apen*, in welke hoedanigheid het voor 't vrouwelijke *apin* heeft; het geen men als al deze woorden (doch kwalijk) gewoon is te schrijven *aapin*. — V. echter als oorspronkelijk adjectivum, doch in dezen zin verouderd.

A — AART.

AAR, zie *air*.

AARD of AARDE, V. om dat het een participium praet. is van *eeren* of *aren*, ploegent.
§ 36.

AARDBEI, als *bei*, V.

AARS. Men zou dit woord t'onrecht voor vrouwelijk houden om den uitgang. Het is Fransch, en niets anders dan het adject. *arche*, waaronder verstaan wordt *trou*. *Arche-trou*, aarts-gat, wordt gezegd als *arche-evêque*, aarts-bischof, *arche-coquin*, aarts-schelm; en de uitdrukking is in haren oorsprong burlesk. Het woord is M. om dit *trou*, en dus altijd gebruikt. De *t* heeft er zich geheel in verloren.

AART, M. Men zie over dit woord de Maandelijksche Bydragen, waarin deszelfs onderscheid van *aard* of *aarde* beweerd wordt. Het is echter zeker, dat het in den oorsprong het zelfde woord is, waarom men niet alleen onverschillig zegt *goed in den AART*, en *goed in den GROND*, maar ook oudtijds *een Christengrond* en dergelijke, voor het geen men nu *aart* zou noemen.

Doch hoe het zij, het mannelijk geslacht is in dit woord door meer dan een eeuwverloop gevestigd, en dit heeft het onderscheid van spelling eens doen aannemen.

Geen van beide echter moet verward worden met den uitgang der verbalia, *veinzaart*, *grijzaart*,

zaart, rijkaart, enz. waarvan aantek. *q*, en die volstrekt geene *d* toelaat.

AAS (spijs), oudtijds ook *aat* gezegd, van *ik ete, ik ate*. Naar de regel V. doch in het gebruik O. het zij door bloot verloop, als meer vrouwlijke woorden; het zij om dat men het als eene stoffe, of wel, als een collectivum in jacht en vogelary of visfchery aanmerkte. § 36, 48, 49.

AAS (eenheid), van het Latijnsche *as*. O. als vele uitheemsche woorden. § 57.

AASSEM of **ASEM**, het zelfde met ons *adem*, en dus M. § 84.

AASZAK (bedelzak), d. i. *spijszak*; als *zak*, M. Dit is de *ZAK*, die men meent met de uitdrukking van *iemand DEN ZAK geven, voor uit zijn dienst stoten, of wegzenden*. 't Fr. *beface* is beêzak.

ABEEL (witte populier, en ook 'witte berk by onze Schrijvers), M. als *boom*. § 57.

ACCENT, het Lat. *accentus*, en als dit en het Fr. *accent*, M. Doch voor het *accentteeken* genomen, ook O. volgens § 57.

ACCIJS, als (met de zaak - zelve) van de Franschen overgenomen, die 't vrouwelijk maakten, doch by ons M. door 't Gebruik. Zie Aant. *x*,

ACHT. Als wortel van het werkwoord *achten*, M. Als oorspronkelijk woord, om zijn vorm, V. § 28, 36. Men gebruikt het zonder lidwoord, en zegt: *acht geven op iets, en iets*

in acht nemen. Echter plach men te zeggen **UITTER acht laten** en *in DER acht nemen* in het Vrouwlijke, en *in DEN acht nemen* in het Mann. Beide zijn goed, doch het eerste draagt den stempel der hoogere oudheid.

ACHT voor **ECHT**, (ban of verbond,) V. om dat het een partic. praet. is. § 36, en Aant. 000. En in dezen zin, zegt men dan ook de *Rijks-acht*, even als in het Hoogduitsch, V.

ACHTERDOCHT. V. om dat het een partic. praet. is van *denken* of *dunken*. § 36, 37, en Aant. 000.

ACHTERSTAL, als het enkele *stal*. V. Doch zie *stal*.

ADDER. Het Latijnsche woord *natrix*, en daarom als dit, V. Zie Aanteekening x.

ADEL, M. Het woord is slechts eene andere uitspraak van *edel*; van *aad*, oud, en dus adjectief. Het zou overzulks *aacle* geschreven moeten worden, en naar het oude taaleigen V. zijn, maar men verstaat er *dom* onder, en dus is het het zelfde met

ADELDOM, en M. § 92. En dit geslacht houdt stand, 't zij het als hoedanigheid, 't zij het als collectief gebruikt worde. Vergelijk Aanteek. II, en aldaar bladz. 264, 265.

ADELER of **ADELAAR**, M. als werker van het frequentativum *adelen*, van *aden*, beteekenende in de eerste plaats *vloeien*, voorts *drijven*,
en

en *vliegen*. Van *a* of *aë* waarmêê ook 't Lat. *aër* verwant is. § 28.

ADEM, M. om den uitgang, als saamgesteld, volgens § 84. Doch zoo het als verbasterd van *ading* beschouwd wierd (§ 85.) zou het V. zijn. Het Gebruik houdt het mannelijke vast, en daar is geene reden om het tegen te druifchen.

ADER, voor zoo verre het het zelfde woord met *adder* is, dat by onze Ouden ook *adere* geschreven, en ook, om 't slangsgewijs kronkelen der bloedvaten, op dezen toegepast werd, V. in welk geslacht het Gebruik het ook heeft gehandhaafd.

Dan, voor zoo verre het van *a-en* of *aden*, vlocien, afgeleid zou moeten worden, is *ader* noodwendig M. Vergelijk Aant. x.

Als aftammeling van *ade*, en in de zelfde beteekenis met dit, zou het wederom V. zijn § 57, even als, by voorbeeld, *haver* van *haf*, enz.

AFBEELDING, en alle deze uitgangen van verbalia, V. § 34.

AFBRAAK, V. als part. praet. en dus imperfectum, van *ik breke*, *ik brake af*. § 36.

AFBREK, M. als wortel van 't werkwoord *afbreken*. § 28.

AFBREUK, V. als part. praet. van *ik breke*, *ik broke* of *breuke af*. § 36.

AFDAK (verbastering van het Hoogd. *Obdach*, dat is, *overdek*, het geen er ook door gemeend wordt), als het enkele *dak*, O. § 39.

AFFUIT dobbert in het gebruik tusſchen het V. en O. Het is van het oude Franſche *fut*, het geen *punt* beteekende, waarvan *futé*, ſpits, geſpitst; *futaille*, opſchietſel, uitſpruitſel; *affuter*, ſcherpen, ſpitſen. Het *affuit* heeft den naam van het *pointeeren* van het Kanon, zoo men 't noemt. Het Hollandiſche woord is *ſtel* en *ſtelling*, doch dit vreemde is als kunſt-woord van oorlog aangenomen, en gewettigd. Daar het Franſche woord M. is, moet het O. by ons boven drijven. Het V. zou te wettigen zijn door er *ſtelling* onder te verſtaan, als zei men *af-fuit-ſtelling*. Want dus gebruikte men de vreemde woorden van ouds in onze taal, in ſamenſtelling met de onze, als ware 't by wege van foortonderscheiding. Een *portebriſé-deur*, by voorbeeld, was gezegd voor *zulk een foort van deur als portebriſé heet*. En *everzwijn* voor *zulk een foort van zwijn als men ever (d. i. aper) noemt*.

AFGANG, M. in alle toepaſſing van het woord,
Zie *gang*;

AFKEER, M. als 't enkele, de wortel van *keeren*. § 28.

AFKOMST, V. zie *komst*.

AFLAAT, M. om de zelfde re'ën. § 28.

AFSCHEID, O. door het Gebruik, als afgekapt van den infinitivus. Zie *aanſchijn*. Anders is het noodwendig M. § 28,

AF-

AFSTAND, zie *stand*.

AFVAL, M. als het enkele, de wortel van *val-*
len § 28. — Als collectivum (en dus O.)
plach het in Amsterdam gebruikelijk te zijn in
den zin van de ingewanden, kop, en andere
stukken van een geslacht beest, die men den
Armen overliet, § 49.

AGAAT, M. als de steen - zelf, door toepassing,
§ 57; O. als de steenen stoffe. § 48.

AGIO, M. Italiaansch. 't Woord beteekent het *ge-*
mak der affchrijving. Zoodanige woorden op *o*
zijn M. en die op *a* uitgaan, V. Het geen eens
vooral aangemerkt zij. Men zie *riscò* en *matroos*.

AIR of AAR. Door het gebruik 'V. als ware 't
van het Latijnsche *arista* afgeleid. Als *a - er*
(dat is *uifpruiter*) moest het M. zijn. § 28.
Vergelijk Aanteek. II, bladz. 260.

AJUIN, M. als zijnde het Fransche *oignon*, dat
van ons *uie*, nu *uien* gemaakt is, en eigen-
lijk een diminutivum is van *o* (*eu*), dat
is *Bol*.

AKADEMIE, (niet *akademy*, als Hooft schrijft,)
V. uit het Latijn. Het geen ik hier aanmerke
om dat men sedert ruim vijftig jaren begonnen
heeft *het akademie* te zeggen: gants verker-
delijk. Zie § 57.

AKER (watervat), van *a*, *aë*, *ahè* (water),
Aker is *waterer*, dat is waterhaalder, en dus M.
AKER (eikel), door zijn vorm M. § 28. Doch

als uitdrukkende het onderwerp van *aken*, dat is kraken, kloven, ook V. § 32. — Vergelijk § 105.

AKKER. M. Het Latijnsche *ager*.

AKKOORD. O. om dat men er *verdrag* onder verstaat. Zie § 57. M. echter als wortel van *akkoorden*, gelijk men oudtijds zei, nu *akkordeeren*.

AKONIJT, als 't Lat. *aconitum*, of giftmiddel, O. als plant, V.

AKS, ook **AAKS** of **AKST**, V. Het is de vrouwelijke uitgang van *ak*, of *aak*, dat is houweel, bijl, verwant met *hakken*. § 73, 75. — Zie Aanteek. *ww*.

AL, O. als zijnde een werkelijk adjectief; het geen nu, zoo het niet van ouds tot substantivum geworden is, altijd in het O. gebruikt wordt. § 41.

ALBAST, O. als stof. § 48.

ALBEDIL,

ALBESCHIK, en al dergelijke, M. als de wortels der werkwoorden, waarvan zy de betekenis als eigenschap des onderwerps, van 't welk zy gezegd worden, voorstellen. § 28.

ALIKRUIK. Eigenlijk *kruik-aal*, V. als *kruik*, of M. als *aal*, naar dat men den visch (zoo hy is) met de schaal, of blootelijk als visch beschouwt.

ALKORAN, M. Niet alleen van de Franschen dus overgenomen, maar ook als wordende *boek* daaronder verstaan, M. Zie *boek*. § 57.

AL-

ALLEMAN, waarvan Huydec. *Pr.* I. D. bl. 455. M.

ALMANACH, of ALMANAK als men nu zegt, (dat is, *berekening*, namelijk van tijd,) M. even als *Alkoran*. Het is een Oostersch woord, van מנן, tellen, rekenen.

ALMOES, eigenlijk AALMOES. V. Men leidt het te onrecht af van het Grieksche ἐλεημοσύνη. Het is *aal-moes* (laatst gerecht), en bestond in het overschot der gerechten, op de snede roggenbroods, waarmede in plaats van tafelbord van at. Het woord *moes*, eigenlijk *mose*, was oudtijds V.

ALP (berg, meest in 't Meervoudige gebruikelijk), M. als de bergnamen in 't algemeen, om dat men er het woord *berg* onder verstaat. § 57. Zie *berg*.

ALSEM, M. als de uitgang uitwijst, § 84. Behoudens echter het aangemerkte omtrent *adem*. Als plantnaam, ware het Vrouwelijk geslacht door toepassing te wettigen. § 57.

ALST (anders *alfem*), V. als de uitgang medebrengt. § 75. *Al*, in den zin van samentrekende scherpte of bitter, maakt *alste* (zie *elst*). *Gal* is daar ook van; en 't Fr. *ail* en Lat. *allium* zijn hier mede toe te betrekken. Misschien ook het oude *ohl* der Noordsche Volken, by de Engelschen *ale*, voor gistdrank.

ALTAAR, O. Het is het Latijnsche *altare*, waarvan ook *outer* is, en met het geslacht overgenomen. § 100.

ALTAN, O. hangend of verheven Orchest, of Balkon. Spaansch woord,

AM

AM (voedster), V. door toepassing. § 55.

AMANDEL, M. schoon van het Fransche *amande*,
Om den uitgang. § 23. Doch men zie mijne
Aanteek. op den *Muizen- en Vorschenkrijg*.

AMARANT, V. om dat men er *bloem* onder ver-
staat. Afgetrokken als kleur, O. even als *groen*,
blaauw, *rood*, om dat men er dan een adjectief
van maakt.

AMBACHT, O. door het Gebruik; en ook als colle-
ctivum. § 49. Oorspronkelijk echter V. als *acht*,
waar het van afstamt, en dat het zelfde als *wacht*
is. *Ambacht*, (by de Romeinen, met hunnen uit-
gang, *ambactus*,) was van *amb* of *omb* (als de
oude Duitsche taal sprak, en waarvan by ons
ook nog overblijffels zijn, in 't Fr — D. *umbi*,
A — S. *ymb* en *emb*, Hoogd. *umb*,) en *acht*
of *wacht*, en het beteekent dus *omwacht*, dat is,
's Vorsten lijfwacht by een Veldslag. Van daar is
het tot de beteekenis van alle *dienst* (*officium*)
overgegaan, en zoo zei men zelfs *der Misen*
ambacht; voorts *bediening* en *handwerk*. —
Onder Karel den Stoute was *Ambachten* de be-
naming der *toortsdragers*, nu in 's Gravenhage
Clairés genoemd.

AMBEI, V. als het enkele *bei*; dat is *bobbe*, *te-
pel*, of *speen*. Vondel zegt *moërbei* voor *mo-
dertepel*. Zoo is *ambeï*, *voedsterspeen* of *zoog-
speen*, maar men weet in welke toepassing. § 39.

AMBER, M. als wortel van *ammeren* of *ameren*,
brant.

branden ; waarvan ook *ember* , gloeiende asch , *amering* , een vonk , enz. Het beteekent dus *barner* , waarvan het ook *harnsteen* heet. Dat het , als stof , O. is , behoeft naauwlijks herinnering. § 28 , 48.

AMBERGRIJS , is niets anders dan het zelfde woord *amber* met het adjectief *grijs* achter zich. Men zal het niet licht anders dan als stof gebruikt vinden , en van daar geldt het dan ook als O. schoon het in zich - zelf het eenvoudige *amber* volgen zou.

AMBROOS , O. als zijnde eigenlijk een adjectivum. Men gebruikt het in alle geslachten , naar dat men er spijs of drank onder verstaat , of iets anders. § 57 , 41 , 48.

AMEIDE. Zie *Hameide*.

AMERY. V. Sewel houdt het voor verbasterd van *ave maria* , en hy heeft recht. Men plach de kleine tijdbepalingen naar gebeden van verschillenden duur te noemen , en zoo doet men nog in Spanje en Portugal. Dus zei men een *miserere* , een *credo* , een *pater-noster* , een *ave-mary* , enz. Doch men zegt het *Ave Maria* , enz. om dat men er *gebed* of *gezang* onder verstaat § 57 ; terwijl *amery* echter in 't V. en niet in 't O. gebruikt schijnt ; het geen mogelijk door den uitgang in *ry* , of door de verwarring van het woord met *amering* van *ameren* , veroorzaakt is. Zie *amber*.

AMPT , gelijk men schrijft ; doch waarschiijnlijk

lijk beter O. *amt.* Het zij het van *ambacht*, in den zin van *bediening* is, waarvoor men ook *ambede* vindt, het zij het van 't Latijnsche *ambire*, of van 't Latijnsche *emptum* is. Van *ambte* (rondte, omvang, ring van gerechtsdwang) zou het V. moeten zijn, als alle de woorden op *te.* § 95. Het kon echter verlopen zijn. Doch over het thema *am* in de namen van waardigheden valt meer aan te merken dan hier plaats kan vinden. Ik vergevoeg my te zeggen, dat het Oostersch is. Dat *Amiraal*, en *Amirant* (sedert twee eeuwen zeer verkeerd *admiraal* en *admiraal* geschreven) hiertoe behooren, en met het Arabisch *Emir* verwant zijn, verdiende wel een woord opmerkens.

AMSTEL, (oudtijds *aamstel*, van *eem*, water,) V. als waarvoor de namen der rivieren in 't Hollandsch, regelmatig en met weinig uitzondering, bekend zijn. Dat men *aan den Amstel* zegt, is door de *n* paragogicon, even als in *den Haag*, en duizend anderen, en verandert het geslacht niet. Zie Aant. *x.* Het V. is kenbaar gebleven in *Amstelerdam*, naderhand tot *Amstelredam* en *Amsterdam* verbasterd.

AMSTERDAM, en alle stedenamen, oude en hedendaagsche, zoo wel als landstreken. O. Offchoon het woord *STAD* V. is, en elke stad of land, tot persoon gemaakt, als eeno Vrouw voorgesteld wordt,

- wordt, 't geen op de posfessiven invloeit. § 62.
- ANDWOORD ('t geen men veel schrijft *antwoord*), dat is *toewoord*, *wederwoord*. (Zie Aanteek. *eece*, bladz. 371.) O. als 't enkele *Woord*. Het wordt echter ook V. gebruikt, om dat *woord* oudtijds V. was. Zie *Woord*. *And* is *tot*, en *tegen*: dus is *andstanden* in 't Goth. *tegenstaan*.
- ANGEL, van het Latijnsche *angulus*, M. § 100.
- ANGEL, als verbale en een werkend werktuig aanduidende, van *angen* of *engen*, nijpen, kwetsen; M. § 28. Dus de *bijen-* of *wespenangel*, enz.
- ANGST, V. als vrouwelijke uitgang van *ang*, of liever, verbale van het praeteritum des werkwoords *angen*. § 75. § 36, 77, 78.
- ANIJS, V. als *plant*, of als *korn*. § 57.
- ANKER. Door misbruik O. doch oudtijds V. van 't Latijnsche *anchora* uit het Grieksch. § 100. De Kamer *In liefde bloeiende*, leidt het van *aankeeren* af. Beter zou men het van *angen* (nijpen) kunnen afleiden; doch in beide gevallen zou het dan mannelijk zijn, en het geslacht toont dus, dat het in onze taal niet oorspronkelijk is. Dat echter *anchora*, ἀγκῶν, ἀγκῶν, enz. met ons *eng* of *ang* als thema vermaagschap zijn, is zeker; maar hoe en in welke orde van afitamming, behoort hier niet t'huis. Maar wel, dat men *den anker* in 't M. zou kunnen toelaten als wortel van 't werkwoord *ankeren*.
- APPEL, M. van *happen* (grijpen). *Happol* is 't

- 't geen men grijpt (*greep*, passivè). § 28, 30.
- APPEL** (beroep op hooger rechter), Onduitsch woord, van 't Latijnsche *appellatio*, O. als vele vreemde woorden, en om dat men het voor het werkwoord *appelleeren* zelf gebruikt. § 43, 57.
- APPELPENT**, V. Zie Aanteek. *i*.
- ARBEID**, M. als zijnde de wortel van *arbeiten* (§ 28), het geen eigenlijk is *aard-beëiden*. *Eide* is de ploeg; *beëiden*, beploegen.
- ARCHITRAAF**, V. als 't Fransche, oorspronkelijk in slecht Latijn *architraws*. In 't Hollandsch *hoofdbalk*, in opzicht tot de kolommen; of naar 't meer algemeen Gebruik *onderbalk*, in opzicht tot de Trabeatie (Entablement). § 100.
- ARDUIN**, de steen, M. als *stof*, O. § 57, 48.
- AREND**, M. door toepassing. § 57. Men verstaat er *vogel* onder. 't Is het participium praesens van *aren* of *erren*, zweven, zwieren, als zeide men *zwierer*, *zwever* by uitstek. Het Duitsehe *arn*, en 't *aren* onzer Ouden is verbastering.
- ARK**, V. als zijnde het Lat. *arca*. § 100. Doch
- ARKENAAR**, van 't Latijnsche *arcus*, is by onze Schrijvers boogschutter, of zelfs wel *boog*. In beide gevallen M. § 55, 57, en 100.
- ARM**, M. naar de algemeene regel van den uitgang. § 84. *Arm* is van *arren*, draaien, waarvan ook de *harre* van een deur. Het is dus eigenlijk *arring*, saamgetrokken tot *arm*, en beteekent het geen zich draait of rondzwaait. Men

zou

zou dus het woord als V. mogen aanherken, maar het gebruik is volstandig voor't M. Vergelijk § 95.

ARMBORST (boog) zou V. zijn; als *borst*, voor *barste*, losbarfting, losspringing, waarvan het ook *springaal*, (*springale* en *espringale*, in 't Latijn en Fransch) genaamd werd; maar, het zij door toevoeging van de *n* pafagogicon, het zij door toepassing van 't woord *boog*, vindt men het ook M. Kwelijk leidt men het woord van 't Lat. *arbalesta* af, dat *arcubalista* (boogblijde) is.

ARMOEDE, V. Het is eigenlijk *arme ode* of *arm-ode*, dat is, *arme bezitting*; of anders, eens *zwerwenden bezitting*. Het volgt derhalve het geslacht van *ode*. § 39.

ARMOZIJN, O. als stoffe. § 48. Het is eigenlijk *Ormozijn*, van *Ormus*, den naam der Zeehaven, van waar het tot ons kwam.

ARSENAAL, O. als adjectivum, of om dat er huis onder verftaan wordt. § 41. § 57.

ARTIKEL, 't Lat. *articulus*, dat is, ledetjen, ledeken, van *artus*, lid, door 't Gebruik O. uit toepassing van *lid*. § 57.

ARTS, M. doot toepassing, § 55, het zij met het, als veelal, door de Fransche uitspraak van *archiater*, uit ons oud *arsater* afleide, het zij van *artiste*, by ons *meeſter*; welk laatste echter het ware is. De Heelmeesters, lang de eenige Artsen,

heeten nog by ons Gemeen, *meesters*; gelijk oudtijds in Italie, waarvan de beschaving uitgegaan is, *maestri*. Zie Boccacio.

ARTSENY, V. als de uitgang medebrengr. § 70.

AS (draaispil), V. om dat er *spille* onder verstaan wordt. § 57. Anders M. als 't Latijnsche *axis*. § 100.

ASCH of **ASSCHE**, V. 't Grieksche *ἄσξ*, stof, vuiligheid. § 100.

ASSCHEN, 't meervoudige, doch voor collectivum, als enkelvoudig gebruikt, desgelijks V.

AST (tak), V. gelijk de uitgang met zich brengt, schoon het, als zoo vele andere woorden die met *a* of *h* aanvangen, wel M. gebruikt pleegt te worden. Zie Aanteek. *x*.

ATERLING, verbasterd van *adderling*, door toepassing M. Van *adder*, als ware 't uitkruipsel, om dat de adder een *viviparum* is.

AVARY of **AVERY**, Italiaansch of liever Spaansch woord, *averia*; en, als de uitgang (en daar, en by ons) medebrengr, V. § 100.

AVEGAAR (eigenlijk *aaf-egger*, dat is, *verkeerde egger*), als 't enkelvoudige *egger*. M. § 39. Zoo het echter het Spaansche *aviador* niet is, aldaar soort van boor, van *aviar*, weg openen; doch dan ook M.

AVETRONK (bastaart), als *tronk*. M. § 39. Eigenlijk *af-tronk*, in den zin van *by-tronk*, in tegenstelling van regelmatig *afzetsel*. Zie *tronk*.

AVOND, M. als men er den afgaanden dag onder verstaat, § 57. Op en in zich-zelve V. § 34.

Zie

Zie Aanteek. x. Het is een participium activum van *aven*, afgaan, afnemen, verminderen. Men behoeft echter hierom niet *avend* te schrijven, als Cramerus wilde. Men schrijft ook nog *Helland*, *vijand*, *trawant*, en hoe meer men van de welluidendheid der Ouden over kan houden, hoe beter.

AVONDSTOND, als *stond*, V.

AVONTUUR, O. van het slecht Latijnsche *avonturium*, waarvan de Franschen hun *avanture* hebben, en de stad Deventer (oudtijds *D'avonturium*,) haar naam draagt. Oudtijds was het ook V. als wordende de *Fortuin* (fortuna) daaronder verstaan; en overeenkomstig het Fransche woord. § 100. De Kamer *In liefde bloeiende*, of Coornhart, die de bekende Tweespraak voor haar opstelde, leidde het van *avond* en *uur* af, en wilde, dat de beteekenis van het woord, *avond-uur* ware, (*hora vespertina*). Hy bedroog zich in zijne scherpzinnigheid, als gewoonlijk. 't Is van *adventare*, gebeuren.

AUTAAR, O. als *altaar*, waarvan het, naar de Fransche en Engelsche uitspraak van *al*, verbasterd is. Voorlang werd het ook M. gebruikt, doch uit misverstand, om dat men het van het Fransche *autel* afleide, en het Fransch het Onzijdige onder het Mannelijk lidwoord verbergt. § 100.

AZIJN, M. door toepassing, om dat men er *drank* of *wijn* onder verstart § 57. Het is van *acinus*, druivenkern, waaruit men dezen *drank* by wege

van gisting trok; zoo dat het eigenlijk *acien-drank* is. En men zegt *azijn*, gelijk men *koffy* en *thee* voor *koffydrank* en *theedrank* gewoon is.

Doch ook de kleine onrijpe druiven werden met den naam van *acini* genoemd, en zoo be-
teekent ons *azijn* ook het zure sap van dezen, by de Franschen *verjus*, dat is, *jus verd*, groen of onrijp sap: *groen* is by ons ook onrijp.

B.

BAAI (zeeboezem), V. als het Spaansche woord *bahia* en *baia*, waar het van genomen is. § 100.

BAAI (wollen stof), O. naar de regel § 48. *De baai*, echter voor het gewrocht uit die stof, wil het Gebruik M. en met recht. § 28. Het is naamlijk de wortel van het werkwoord *bajen*, weven, dat is, heen en weêr zwirlen. — Voor *bei*, *bes*, of *druif*, is het niet *baai*, maar **BAI**, en V. als vrucht.

BAAK (of *bake*, ook *baken*) M. als wortel van *baken*, vuren, branden, stoven, warmen, lichten. § 28. Waarvan ook *bakken* en *bakeren*.

BAAN, V. § 99.

BAAR, V. door toepassing, om dat er *golf* onder verstaan wordt. § 57. In zich-zelf zou het mannelijk zijn, als wortel van *baren*, het zij als dra-

- dragen, het zij als bruifchen. § 28. Zekerlijk is het eigenlijk *bare*, naar § 67.
- BAAR, voor staaf gouds of zilvers, is 't Fransche *barre*, en met dit geslacht, als V. overgenomen. § 100.
- BAAR (draagstelling) V. door het gebruik, zekerlijk als *bare* voor *baring*. § 67.
- BAARD, M. door louter misbruik. Het is van *baren*, uitspruiten, en zou dus, als imperfectum of participium, *baarde* en V. of, naar later analogie, O. moeten zijn. § 36, 41.
- BAARS, door de vorming V., maar door het Gebruik, by toepassing, M. om dat men er *visch* onder verstaat. § 73: § 57.
- BAARSCHAP (dat is, geld), als de woorden in *schap*. § 39 en 72. Zie § 92, 93. Het Gebruik is voor 't Vrouwel.; doch Hooft neemt het met anderen O. veellicht als *collectivum*. § 49.
- BAAS, M. § 55. Wortelwoord van de Oosterfche woorden van *basfa*, *padifcha*, 't Griekfche *βασιλεύς*, en al dergelijke die gezagvoering uitdrukken, hier niet nader verklaarbaar.
- BAAT, V. als zijnde 't adjectivum *bat*, *bet*, waarvan *beter*. § 33. Als wortel van 't werkwoord *baten*, M. § 28.
- BAAUW, M. als wortel van *baauwen*; waarvan ook BITEBAAUW of BIJTEBAAUW. § 28.
- BACCHANT, als eigenlijk adjectivum, M. en V. Men behoeft dus niet *Bacchante* te zeggen om 't V. aan te wijzen. Doch zie *Kamethier*.

BAD, O. Zoo dit woord zijn oorsprong in *baden* had, moest het M. zijn; zoo 't van *bading* was, V. maar het gebruik van alle tijden en in alle verwantschape talen toont het O. Daar is dus geen twijfel of het moet geacht worden van *aden* (vlocien) te zijn, en van *be-ad*, dat is, *be-waterd*, door samentrekking tot *bad* geworden, als dikwijls het geval is met de woorden die de *b* voor zich hebben. § 41.

BAGAADJE van *bag*, 't zelfde als *pak*. V. door den uitgang, § 100. Zie ook *boschaadje*.

BAGGE, V. als verbale van *bagen*, *behagen*, waarvan *baag* (roem) de wortel en M. is, *bagge* is *baging*, § 67, gelijk *juweel* van het Fransche *jouer*, en Latijnsche *juvare*.

BAGIJN (kleederkruk), van 't verouderd en nog Engelsch *bag*, pak, kwalijk verward met *Begijn*, Geestelijke dochter, V. door toepassing, als *kruk*,

BAIERT, M. 't zij als werkend verbale van *bajen*, weven, door één zweven; of van *beien*, beiden, dat is, verblijf hebben of geven, toeven; of eindelijk, van *bajen* of *baden*, voor badzaal, of *badstoof*, het geen in geheel Duitschland dat gene plach te zijn, dat thands de *gemeene haard* in een herberg is, en tot openbare byeenkomst dienende als, later, de Wijn- en thands de Koffyhuizen. § 28, Aantock. *q*.

BAK, V. als saamgetrokken van *ba-ig*; van het thema *ba*, in den zin van omvatting; waarvan
ook

ook het voorzetsel *be*, en het naamwoord *bei*, *bes*, en *bere* voor sapvrucht. Doch M. als saamgetrokken van *be-ak*, omhooging, omranding, als wortel eens werkwoords. § 33. § 28.

BAKBOORD. Als scheepsboord zijnde, O. Van *bak*, rug, nog in 't Engelsch overig. De stuurman heeft de roepen aan de rechter zijde, en, derwaart gekeerd, heeft hy dus het linkerboord achter den rug; en van daar *stuur-en bakboord*.

BAKE, V. als *baking*. § 67. Zie *baak*.

BAKELJAAUW of **BAKKELJAAUW**, M. Italiaansch woord, *bachelaiio*, van 't Latijnsche *baculus*. Het woord beteekent *stok-visch*, en de Hollandsche naam is *dog*, *dogge*, of *dogger*. De Italianen zeggen thands voor den gedroogden visch *stoccofisco* met het Hollandsche woord, en de onzen hebben hun *bachelaiio* overgenomen.

BAKEN, O. als infinitivus. § 43. Zie *baak*. Het Fr — D. heeft reeds *bákon* voor lichtend teeken, en gebruikt het van de Ster der Oostersche Wijzen.

BAKER, van het werkwoord *baken*, warmen, en dus koestren, V. door toepassing (§ 55.); of schoon in zich-zelf M. Waarom ook in eenige idiotismen *baakster* gezegd wordt, doch het geen zeer plaatselijk, en geen algemeen Neerduitsch noch Hollandsch is.

BAKHUIS (zoo men het sedert lang schrijft),
 O. Het woord is geheel bedorven. Men heeft
 het van *Bacchus* afgeleid, uit aanleiding,
 naar het schijnt, van den Italiaanschen uitroep,
caspetto di Bacco! Waar men echter geen Bac-
 chus-, maar Bachanalen-, dat is, Faunen- of Sa-
 terkop, meê meende. Nader by komt het Spaan-
 sche *baxo* (lees *bacho*), aangezicht, masker.
 Doch het woord is Neêrduitsch, en blootelijk
 het meervoudige, *bakken*; dat *wangen*, *kaken*,
 beteekent, en waarvoor men in sommige streken
 van ons Vaderland *bakkes* zei, gelijk *meides* voor
meiden. Eigenlijk is het Hoogduitsch, en wordt
 by de Duitschers ook voor de achterste deelen
 des lichaams gebruikt, die zy de *hinterbakken*
 noemen. Dit echter verhindert niet, dat men
 tegenwoordig nog van een *bakkenbaard* spreekt,
 't geen velen, het woord niet verstaande, een
BOKKENbaard noemen, daar het een **WANG-**
baard is, in onderscheiding van **KIN-** en **KNE-**
VELbaard. Het spreekt van zelfs, dat noch *bak-*
huis, waaraan men het geslacht van *huis* gaf,
 noch *bakkes*, ooit genoemd behoorde te worden.
BAKTAND, als *tand*, M. van 't zelfde *Bak*, *kaak*.
BAL en **BOL**, beide saamgetrokken uit *bauwel*,
 den wortel van het werkwoord *bauwelen*, dat
 is, den mond in de rondte bewegen, en, in een
 tweeden zin, iets in den mond rollen, van
baauwen. M. § 28.

BAL

BAL (dansparty), van 't Italiaansche *ballare*, dansen, O. door er onder te verstaan *feest*, of wel, *maal*, dat is, samenkomst. § 57. Zie ook Aant. c.

BALANS, V. van 't Fransche *balance*.

BALG, M. als de wortel van *balgen*, opzetten, zwellen. § 28. Maar V. als adjectivum *bal-ig*. § 33. Zie Aanteek. sss. Het is 't zelfde woord met het Lat. *bulga* (waarvan, zie Nonius Marcellus), en voorheen ook *bolg* by ons.

BALIE, **BAALJE**, of **BAALGE**, verbasterd van *paal*, of *balig*, en dus inderdaad het zelfde woord met *balk*. Doch het zij als overgenomen uit het Italiaansch, waarin men *balia*, voor rechtsgezag of vrijheid zegt, het zij als met het woord *lening* daarby gedacht wordende, V. en dus wil het Gebruik.

BALIE (in Overijsfel en elders, een *tobbe*), V. Verkorting van *balinge*, van het oude *balen*, nu *balien*, dragen, tortsen, het geen van *bal* of *baal*, pak is. Zoo zegt men in Holland een *baliemand*, dat is, *mand om te balien*, die men tusschen zijn tweeën torscht.

BALK, M. als wortel van *balgen*, *baljen*, of *balien*. § 28. Als adjectivum, uit *ballig* of *paal-ig*, van *bal* of *paal*, saamgetrokken, is het V. — Zoo ook *puibalk*.

BALKON, M. als in het Spaansch, waar *balcone* venster beteekent; § 100. Doch door toepassing O. wanneer er *venster* of *uitslek* by gedacht

wordt. § 57. 't Is zeker van het Ital. *palco*, getimmerte.

BALLAST, als 't enkele *last*. § 39.

BALLING. Van beide geslachten, naar de toepassing.

BALSAMINE (naam van een bloem) 't Perzische بل سمن (*bâl semin*), dat is, *vederjasmijn*, om de reuk. Zie *jasmijn*. § 57. *Bâl* is vederbosch.

BALSEM, M. Van 't Latijnsche *balsamum*. § 57. doch uit het Oostersche *בזמ*, *vettigheid*, en waar onder wy *smeer*, als wortel van *smeeren*, verstaan. 't Woord, in zijn samenstelling, drukt naar onze wijze van spreken, even zoo veel uit of wy puik van vettigheid zeiden.

BALUSTER, M. en BALUSTRADE, V. beide uit het Fransch, doch van Spaanschen oorsprong. (Zie Aanteek. 000. bladz. 309.) § 100.

BAN (gebod, ook rechtsdwang), M. als blijkt uit het slecht Latijnsch *bannus*. Vergelijk § 99. Als wortel van *bannen*, desgelijks M. § 28.

BANCO, Ital. woord, en M. — 't Is ons *bank* waarvan lager! Zie *agio*.

BAND, M. als wortel van *banden* of *benden*, nu *binden*. § 103. 't Geen eigenlijk *be-anden*, *be-enden*, omnijpen, omsluiten, is. Vergelijk § 98.

BANDE, thands bende, V. als zijnde *banding*. § 67.

BANDELIER, V. als alzulke uit het Fransch genomen woorden van dat geslacht. § 100. Het Fr. zegt *bandouliere*.

BAN-

BANDEROL, V. om de zelfde reden, voor zoo verre men het woord uit het Fransch genomen acht. Zie ook *rol*.

BANIER, V. uit den zelfden hoofde.

BANK, V. als *banig* van *baan*. § 33. Of liever als *ba-ing* van *ba-en*, gaan. § 34. Vergelijk *baan*. § 99.

Het woord beteekent eigenlijk de lange streek langs den muur, die als een verheven *gang* of *o:ngang* was, en by onze Ouden tot zitplaats diende; maar niet alle zitplaats. Thands noemt men een *diwan*, wat zy een bank noemden. De afleiding geeft reden van de verwarring, die plaats heeft tusschen *baan* en *bank*, als beide (verschillende) contractien zijnde van *ba-ing*. Men zegt kwalijk *op de lange bank schuiven*: het is, *op de lange baan*. Maar *van de bank schuiven* en *van de baan schuiven* is beide zeer goed, schoon in onderscheiden beteekenis. — Vosfius en Menage leiden het woord *bank* zeer t'onrecht van *abacus* af. In 't IJsl. en Fr — D. bestaat het ook. Dat de beteekenis allengs overging tot een lange tafel, weet ieder; waarvan dan *Wisselbank*, *Bank van leening*, en *Bankier* voor *Tafelhouder*, zijn. Zoo als men ook *zitbank* zegt zonder tautologie.

BANKET, O. als diminutivum van *bank*, in den zin van tafel, en dus by overdracht ook voor *gasmaal*, en voor *dischgerecht*. § 100. In den
laat-

laafsten en bepaaldsten zin daarvan werd het de naam van suikergebak, of als men zeide in den tijd van Cats, *suikerwerk*; het geen echter ook het suikeren beeldwerk omvatte, waarin toenmaals groote weelde plaats had. Hiervan is elders een *Suikerbakker* wat in Amsterdam een *Ban- ketbakker* heet.

BANKERT. Eigenlijk Galeislaaf, van *bank*, en als zoodanig, scheldwoord; en van ouds by wege van verachting gezegd voor *bastaart*. M. § 24.

BARK (vaartuig), V. als saamgetrokken van *barige*, dat is, *golvende*, *vlottende*. Fr. *barque*. § 33. Het Thema is *a*, water, waarvan *be-a-eren*, 'twater bevaren, en dus 'tadjectief *be-a-erig*, *barig*.

BARMTE, V. § 95. Van *barmen*, opwellen; en dus *hoogte*, *verhooging* van aarde. *Barm* is *baring*, dat is gisting, en zoo opwelling.

BARNSTEEN, zie *amber* en *steen*.

BARREMOND, voor een krijger, M. Het is niets anders dan een verbastering van den naam *Bradamant*, in de Ridderboeken bekend. § 55.

BARST, V. als verbale van *baren*, openen, splijten, en dus spleet. § 77.

BAS, M. van 't Latijnsche *basfus*, waaronder *tonus* verstaan wordt. Eigenlijk ontfangt het woord *bas* zijn geslacht van het woord dat er onder verstaan wordt, het zij *toon*, *stem*, *viool*, enz. § 57.

BAS-

BASSA (als waardigheid van een Turkschen Groote, by onze oudere Schrijvers), M. Ik haal dit woord hier slechts aan, om aan te merken, hoe kwalijk men voor dit oud aangenomene thands het Fransch *pacha*, dat wy in onze taal niet uitspreken kunnen of het gelijkt er niets naar, in de plaats stelt. § 55.

BAST (schors), M. als wortel van *be-asten*, dat is, de ast, struik, of gewas omkleeden. § 28.

BAST (strop), M. het zelfde woord, doch in de beteekenis van touw, dat eertijds van boombast gemaakt wierd; waarvan 't scheldwoord *hangebast*.

BASTAART of **BASTERT** (dat is hangaart), M. Van *bast*, strop. Een scheldwoord, naderhand op onechte kinderen toegepast, even als by de Duitschers *bankert*, het geen eigenlijk *galeislaaf* (*chiourme* in het Fr., *ciurma* in het Ital.) beteekent. Men zegt even zoo *hangebast*, dat is, *strophanger*, en *bengel*, dat, *hangeling*, M. § 55.

BASTAART (voor zemelen), O. als stof. § 48.

Doch eigenlijk is dit woord *baster*, van *bast*, even als *haver* van *haf*, *kaper* van *kap*, enz. en zou dus als oud adjectief V. zijn, § 33.

BATTERY, V. om den uitgang. § 69. Het woord is Neêrduitsch, van *batten*. Zie § 103.

BAZUIN, V. van het Lat. *buccina*. § 100. Onze Ouden zeiden *buzine*.

BAZILISK, M. van het Lat. *basiliscus*. § 100.

BED,

- BED**, O. als saamgetrokken van *be-ed*, dat is, *verbonden*; en dus even het zelfde als *bond*. Of als *gebud*, dat is, uitgebot, opgezet, als gevuld, zoo als *budel* of *buidel*. § 87, 89. — Deze tweederlei beteekenis (de eerste tot den overdrachtigen zin, de laatste tot de eigenlijke bedbultster behoorende) mag Vondel wel voor het oog gezwefd hebben, *Metam.* IV, v. 239.
- BEDE**, V. als praeteritum van *ik bidde*, *ik bade* of *bede*, *gebeden*. § 36.
- BEDERF**, O. als saamgesteld met *be*, en dus, naar de regel. § 89.
- BEDING**, O. desgelijks, en zoo alle dusdanige. § 89.
- BEDRAG**, even zoo.
- BEDROG**, even zoo. — Van *bedriegen*, dat eigenlijk *bedragen* (*imponere*) is, waarvan 't praeteritum *bedroeg* of *bedroege*. Even als ook *dreigen* (*minari*) *dragen*, (*inferre*, *importare*, *intentare*) is. Zie *drog*. § 28.
- BEEK** (Hoogduitsch *bach*, waterbak), V. — Niet *bak*, maar *be-e-ig* en *be-a-ig* van *a*, water, of *e* vlakte. § 33, 39.
- BEELD**, O. Het is *gebeltede* van *gebelt*, dat is, gehouwen, van *belten*. § 41. Zie *aanbeeld*. Ook zeiden onze Ouden *gebeelde*. Van een geschilderd beeld (zy noemden 't *geschreven*) zeiden zy *ymagie* maar 't verfranscht Latijn. Dat het V. zou behooren, indien 't vaste Gebruik geen wet maakte, blijkt, § 95.
- BEEMD** (dat is, *be-eemde*, *bewaterde*), V.
als

als praeteritum, § 35, 36, en des noods, om dat er *ouwe* onder verstaan wordt. § 57. *Beemd* kan M. gebruikt worden als men er *grond* onder verstaat. Men zou er *land* onder kunnen verstaan, en nemen het dus O. Doch dit zou geheel tegen het Gebruik aandruifchen. Hoofst heeft het te recht V. en steunt op het oude Gebruik.

BEEN (*crus*), O. door misbruik. Het is oorspronkelijk een meervoudig woord (*crura*), uit *beide* (*ambo*), dat zelf *be-edde* (dat is, verbonden) is, en is dus *bein* als contractie van *be-eïng*, als zei men, *de twee*. Zie § 99. Het geen Huydecoper en anderen aanmerken omtrent *op de been*, blijft in het algemeen echter van kracht, zoo wel als het *drie pond zwaar, vier jaar oud*, enz. Maar onze Ouden konden niet zeggen *op de beenen*, dan na dat de ware beteekenis van het woord reeds verloren was. Zie voorts § 99. By de Ouden was het, als adjectivum zijnde, V. waarvan nog *vlug ter been*. Zie *Alewijn* in de *Verh. der Maatsch. van Letterk.* VII. D. bl. 334.

BEEN (Os). Eigenlijk *beender*, gelijk het ook in 't meervoudige *beenderen*, en niet *beenen*, heeft. O. als stof. § 48. Het woord is *binder*, dat is, *die bindt* (compages); van *binden*, oudtijds *benden* en *banden*; doch het plurale toont het Onzijdige geslacht als algemeen.

BEER of BEIR, M. als 't wortelwoord van *ba-*
ren

ren, beeren, grommen. Het Vrouwelijke is *beerin*.

BEER voor mannelijk varken, Eng. *boar*, M.

BEER voor menschendrek; eigenlijk schuim, en van daar, wat met gisten opgeworpen wordt, en voorts, alle vuiligheid, van *baren*, bruifchen. M. als wórtelsylbe van 't werkwoord. § 28.

BEER, sluitpaal ('t Fransche *barre*) M. als 't oude *bar*, paal, van *barren*. § 28.

BEER voor **BES** of **BEZIE** is Hoogduitsch. Zie *bei*.

BEEST, oorspronkelijk V. gelijk de vorming medebrengt, zijnde van 't oude werkwoord *be-en* (in 't Engelsch *to be*), waarvan ons *ik ben*, en 't Noordhollandsche *bennen* voor *zijn*. Het geslacht is nog overig in de spreekwijs: *de beest spelen*, en in de verwantschape *Talen*. Doch door misbruik is dit woord tegenwoordig by ons in het O. bevestigd, even als het woord *dlar*. Zie § 77.

BEET, M. Dit schijnt in den eersten opslag een misbruik; doch *beet* is geen praeteritum van *ik bijt*, *ik beet*, maar de wortel-zelf van het werkwoord, dat men voorheen *beiten* en *beeten* schreef. Men vindt dit algemeen in de werkwoorden die de *ij* hebben. Zie § 103.

BEF, M. zoo er *doek* of *lap* onder verstaan wordt; maar V. indien *slabbe*. Het woord op zich-zelfs beteekent niet anders dan *specksel*, en er wordt *speckseldoek* meê gemeend. Het is van 't Ital. *ba-*

bava, Fr. *bave*, speekfel. Lat. *bavara*, *bavaro*. Van dit *bavara* is *bavaroise*, de slip, die in sommige Geestelijke kleedy op de borst geplooid werd, en die men in later tijd aan het kleed vasthechte; welke naam sedert toegepast werd op de borstkleppen der Soldatenrokken.

BEGEERTE, V. § 95.

BEGRIJF of BEGRIJP, § 89. O.

BEHEER, Desgelijks.

BEHELP, waarvoor men nu *behulp* zegt, en al dergelijke; al mede O. door de vorming. § 89.

BEHOEFTE, V. door den uitgang. § 95.

BEHULP, V. als *hulp*. § 39.

BEI, voor BES, waarvan het geene samentrekking is maar 't grondwoord; V. als vrucht. 't Meer-

voudige is *beien*; doch men zegt ook *beieren*, van *beier* (by de Duitschers saamgetrokken tot *beer*), waarvan het spreekwoord: *eieren met beieren*.

Dat is: *wat verzachting by 't scherpe*. Zie *bes*.

BEIER, M. wortel van 't werkwoord *beieren*, *baieren*, dat is, *zwaaien*, 't geen slechts overig is voor het *zwaaien* der klokken (klokluiden); en in 't woord *kodebeier*, dat is, *knotszwaaijer*, in mijn tijd, benaming der Toezienders van 't Jachtgerecht. Zoo als ook van 't vroeger werkwoord *beien* of *baien*, het woord *baivanger* nog bestaat voor het kunstig *zwaai vatten* in 't schaatsrijden.

BEIERT, zie *baiert*.

C

BEL

BEITEL, M. als werktuigbeteekenend verbale van *beiten*. Zie *beet*. Zie ook mijne Aanteek. over dit woord in mijne *Ziekte der Geleerden*. Vergelijk § 32.

BEK zou schijnen Vrouwelijk te zijn uit den oorspronklijken aart van het woord, en als met het Latijnsche *becca* verwantschapt. Maar het is, als wortel van *bekken*, *bikken*, *pikken*, M. en in dit geslacht-alleen by het Gebruik bewaard. § 28.

BEKER, M. als werkend verbale van het zij *beken* (wateren, d. i. waterscheppen) van *beek*, het zij *bekken*, scheppen, van *bek*, *bak*. § 28.

De drie benamingen van *beker*, *romer* (of *roemer*), en *meier* (in *berkenmeier* bewaard), schijnen in den eersten opslag, betrekking tot *beek* (water), *room* (melk), en *mee* (honnigdrank), aan te toonen. Maar deze schijn is bedrieglijk. Gelijk *nap* met *nebben* of *neppen* (vatten), is *beker* verwant met *bekken*. *Roemer* of *romer* is van *roemen*, dat is in de oude taal en zeden, wat by de Engelschen *to toast* is, en by ons *gezondheid drinken* plach te heeten; en *durs*, een gastmaalbeker. En *meier* is een groote beker waarin de wijn met kruideryen gemengd werd, van *me-en* (dat is, *mengen*) genoemd. Zie ons aangeteekende over de werkwoorden op *ngen* uitgaande, yyy.

BEK-

- BEKKEN**, O. als diminutivum van *bak*, *bak-*
kijn. § 45.
- BEKKENEEL**, O. als diminutivum naar de Ita-
liaanfche wijze gevormd (hoedanige wy er vele
hebben), van *bekken*. § 100.
- BEKOMST**, dat is *behagen*, *genoegen*. Van *be-*
komen, in de oude beteekenis van dit verbum
V. door den uitgang. § 75.
- BEL**, M. als wortel van het werkwoord *bellen*. § 28.
Doch V. als verbasterd van het Lat. *bullā*; en
ook als *belle* voor *belling*. § 67.
- BELANG**, O. naar de regel, § 89. Van *langen*,
dat is, *reiken*, in beide beteekenissen van **NAAR**
iets reiken, en *iets TOEreiken aan iemand*.
De Zwaben zeggen in beide gevallen, *länge*. —
Belang is dus het *betref*, het geen iemand *treft*,
raakt, *bereikt*, *aangaat*.
- BELEG**,
- BELEID**,
- BELET**, enz. O. § 89.
- BELOFTE**, V. door den uitgang. Zie § 95 en
Aanteek. *hhh*.
- BELETSEL**, O. door den uitgang. § 86.
- BELT**, V. als *zee*, dat er onder verstaan wordt,
of wellicht *engte* of *straat*. In alles wat
eigenaam is, speelt de toepassing een by uit-
stek voornamen rol. (De *Zont* is int. 't Zweedsch
Straat.) § 55.
- BELUL** van *lul*, dat is, *zang*, *cadans*. O. § 89.

BEN of **BENNE**, V. door het Gebruik, en als voor *benning* gezegd. Zie § 99. Even zoo, het met de uitspraak van *u* voor *e*, in de Vischery aangenomen, *bun*. Het woord is van *bennen*, de Deensche uitspraak voor *benden* of *binden*, vlechten, famenhechten, en beteekent dus even zoo veel als vlechting. Zie Aanteek. yyy.

BENDE, V. van den zelfden oorsprong, en 't zelfde woord met *bande*.

BENGEL, M. voor een hangende klok. § 28. Ook overdrachtig voor *hangeling*, *hangebast*. *Bengelen* is in den wind wapperen; *dare dei calci a rovaio*, als 't Italiaansch zegt, dat is, *den wind schoppen*. Ons *schoppen* wordt in den eigensten zin gebruikt voor het hangend heen en wêr drijven in de lucht, 't geen men anders ook *schommelen* noemt.

BERD of **BORD**, van *beuren*, dragen, O. als verkort van *gebord*, gedragen, of *gebeurde*, dracht. § 41. Men weet dat het tot die enkele naamwoorden behoort, die tweederlei meervoudig hebben, *berden* of *borden* en *berderen* of *borderen*; doch welk verlengd meervoudig hier allcen plaats heeft, wanneer het voor *plank* of *befchot* gebruikt wordt.

BERECHT, (verouderd) nu *bericht*, O. § 89.

BEREIK, O. § 89.

BERG, M. als wortel van *bergen* (behouden),
of

of *beërigen* (bemoeilijken). § 28. De eigenlijke afleiding is van den wortel *ar*, doch loopt door alle talen, door velerlei nuances en geledingen heen, te lang om hier plaats te vinden. Op zich-zelf beschouwd, zou het woord een adjectief zijn; zoo als men het dan ook V. verlatijnd vindt door *berga*, en in de koppelingen, *halsberga*, *herberga*, waar ook nog eenige sporen in eigennamen van over zijn. Doch voor *mons* is het volständig Mannelijk.

BERK (boomsoort), M. door toepassing. § 57.

BERKEMEIER (eigenlijk *berken meier*, dat is, *meier* van *berkenhout*. *Meier* is de werker van *meën*, dat is, *mengen*, het geen daar een derivativum van is. Zie Aanteek. yyy. over de werkwoorden in *ngen*. *Meter* is een groote kroes, zonder voet en zonder ooren, waar men den kruiderswijn in mengde. By overdracht, werd de naam ook op een overgrooten pokaal toegepast, als zijnde geen DRINK- maar MENGbeker.

Oudhof in zijne afleiding heeft ongelijk. Een *mei* is een groene spruit, en geen boom, of hout. Maar in den oorsprong der zaak was de *meier* een uit berkenhout gedraaide kop of kroes, met een platten bodem, van gedaante als een klein vaatjen dat op zijn kant staat. De groene kruiderswijnglazen vertoonen die gedaante ons nog.

BEROEP, O. § 89.

BEROERTE, V. om den uitgang. § 95.

BEROUW, en dergelijke, O, § 89.

BERRIE en **BEURIE** of **BURRIE**, van *beuren*, dragen, V, als zijnde *beuri-ing* of *beuring*. Veellicht moest het *berry*, *burry* zijn, § 76, 69.

BERST, zie *barst*.

BES of **BEZIE**, V, § 80. Het woord is oorspronkelijk *bee* of *bei*; waarvan het Hoogd. het M. *beer* gemaakt heeft, en het vervrouwlijkte *bes* by ons t'huis behoort, dat weêr *bezie* heeft voortgebracht, daar het oudtijds de *s* niet verdubbelde. Dus leest men in oude schriften, *bezen*. By voorbeeld:

Wilt gy eenen Dichter wesen,

Ey, bemint de Fransche BEZEN.

Zie Willems *Verhand. over de Nederd. Taal- en Letterkunde* II. D. bladz. 143. Zie *aalbes*.

BESCHEER, nu alleen overig in de samenstelling *lotbescheer*, O. van 't verouderde *befschieren* dat, in het praeter. *befchoar* en *befchoren*, nog in volle gebruik is,

BESCHEID,

BESCHIK, enz. O. § 89.

BESCHIK-AL, M, als wortelsylbe, en door

BESCHOT, O. § 89,

toepassing, beide M. en V. gebruikt.

BESCHUIT, 't Fr. *biscuit* (tweebak), echter V.

BESCHUT, O. § 89,

BE-

BESCHUTTING, V. § 34.

BESCHUTSEL, O. § 86.

BESLAG,

BESLUIT,

BESPREK, O. § 89.

BEST, V. naar de regel van toepassing. § 55.

Eigenlijk is het volkomen woord, *bestemoder*. — Maar iemand ten beste houden, is van 't Fr. *bête* (ons *beest*), en eigenlijk *ten beeste* houden.

BESTAND, O. § 89.

BESTEK, O. § 89.

BESTEL, O. als daad van *bestellen*. § 89. Doch

BESTEL (foort van *befchuit*), V. als 't Lat.

buccellata, waarvan het koomt, zoo als ook *befchuit*, uit toepassing daarvan, V. gebruikt wordt, § 100, en 57. Vergelijk Aanteek. cccc.

BESTERF, § 89.

BESTIER, BESTUUR, O. § 89.

BETUWE (Landschapsnaam), V. als het en-

kele *ouwe*, land, grond, waar het meê faamgesteld is. § 39.

BEUGEL, M. § 28. Van *buigen*, oudstijds *beugen*. § 23.

BEUK voor *gril* of *luim*. Van *beuken*, in 't oud

Fransch *buquer*, kloppen. Inderdaad is het *slag*, even als *vlaag*. M. § 28.

BEUKELAAR, M. § 28. Naar de vorm zou het het *slagzwaard*, of de *knots*, moeten be-

teekenen, waar men meê *beukelt*, dat is, t'elkens *beukt*; maar het beteekent het schild dat gebeukeld wordt. Dergelijke verwarring van het geen lijdend en het geen werkend is in een daad, vindt men in verscheiden benamingen, in alle oude Talen, en zy bewijzen, dat men zich niet altijd even duidelijke denkbeelden vormde, wanneer men sprak. Intusschen veroorzaken dergelijke benamingen den Taalgeleerden, die te zeer aan hunne regels gehecht zijn, groote belemmering, en zy worden, om alzulke afwijkingen goed te maken, tot allerlei vreemde afleidingen gebracht. Hickes verklaart *beukelaar* door *bokkenleër*. Dit is, op den blooten klank af, in 't wild slaan; niet afleiden. Zie Aanteek. s. — Echter houde ik *beukelaar* voor *beugelaar*, dat is, het geen gebogen is. *Beugelen* heet by de Ouden het goud- en zilverdrijven, dat is, uitdrijven, opdrijven, uitflaan tot verheven rond beeldwerk; *bosfer* in het Fransch, en in 't Hoogduitsch van ouds *bockeliren*.

BEUL, M. door toepassing. § 55. Het woord is samengetrokken uit *bodel*. — Of het het eenvoudige *bodel* (nu *pedel*, by verbastering), is, en dus eenvoudig (Gcrechts-) *dienaar* betee- ne, dan zijn oorsprong in *bodelen* hebbe, is onzeker. Want *bodelen* kan even zeer van *bodel* zijn, als *beulen*, *afbeulen* voor *pijnigen*, *af-
pij-*

pijnigen, van *beul* is. Dat het verwant is met *body* (Engelsch, en aldaar *lichaam*) in den zin van ons *lijk* of *dood lichaam*, is zichtbaar, maar dit *body* is zelf een derivaat, en kan of *dooding* (gedoode) of *be-graving* (be-aarding, beaarde) zijn, naar dat men 't van een werkwoord *boden* (dooden) of *be-oden* (beaarden) wil afleiden, doch van welke niets blijkt.

BEULING (bodeling), V. § 34. Het is eigenlijk *darm*. Men leidt het mede van *bodelen* (doodslaan) af. Anderen (en dus Kiliaan) leiden het af van *vullen*, en dit is de ware afleiding. *Bodeling* of *beuling* is *vulling*, en het Thema is by de Engelschen overig in hun *to put*, waar meê ook ons *pot* verwant is. Hier van ook het Engelsche *pudding*, dat is, *vulling* of *stopfel*, het zij dan van een gans, eendvogel, enz. of van een worst of darm, of linnen zak. De verwantschap met het Grieksche *βύω* (instoppen) is zichtbaar. Ook in de Delfstoffen heeft de pudding-steen de zelfde betekenis.

De darm heet niet zoo zeer *bodeling*, om dat men ze vult, als wel, om dat zy de buik vullen, en 't *ingewand* (dat is, 't geen BINNEN de *wanden* der buik zit, uitmaken.

Wil men onze beuling echter van het Latijnsche *botulus* afleiden, het geen by Petronius gebruikt,

- bruikt, doch door Gellius als slecht Latijn afgekeurd, door Heinsius echter gehandhaafd wordt, of van het *botellus* van Apicius; ik heb er niet tegen. Nonnius *de re cibaria*, L. II. c. 14, beschrijft het dus: „*Botulus vel botellus, intestinum fartum ovi vitellis coctis, nucleis pinis concisis, cepa, porro, thure, pipere, liquamine, et vino.*” Zie voorts, cui res tanti est, Apicius L. II, c. 5. Doch
- BEULING**, voor onbekwaam mensch (dat is, die zich vruchteloos afmat en pijnigt, of dood werkt, en dus *beult* en *martelt*; waarom men hem *beuling* en *martelaar* heet), is M, naar § 55.
- BEUN**, saamgetrokken van *boden*, den Hoogd, uitgang van ons *bodem*, in de beteekenis van het geen wy *zolder* noemen, M. Doch zoo men het aanmerkt als *beuing* (bo-ing), V. § 99. Men zou het ook van het vlechtwerk van het dak mogen afleiden. Zie *ben*. En dus ook
- BEUN**, of **BUN** (vischkaarde), het zij dan als *ben* (zie *ben*), het zij als *vischverblijf* of *vischhuisjen*, gelijk men alle bergplaats *huisjen* plach te noemen; V. § 99.
- BEUNHAAS**, M. door toepassing, schoon *haas* V. is. § 55. Het woord beteekent *zolderwerker*. *Hase* noemt men in Duitschland, voornaamlijk, een *Snijdersgezel*. Een niet in het Gilde aangenomen *Snijdersgast*, dien men op den

den zolder zet te werken, uit vrees dat hy ontdekt en beboet mocht worden, is de eigenlijke *beunhaas*; waarvan de smadlijke benaming, uit Hamburg afkomstig, by ons uitgestrekt is tot Makelaars, die niet by openbaar gezag zijn toegelaten, zonder dat men het onvoeglijke van dien naam heeft ingezien. Sewel heeft dit wel verklaard. — In de Pruisische *Landesverordnung* heeten de niet toegelaten handwerkslieden in 't algemeen *bühnhase*. In 't Zweedsch heeft men *bonäs* van het Duitsche woord. — Perisköld in zijne aanmerkingen op *Cochlaci Vita Theodorici*, p. 358., wil het een en ander van het Grieksche *βάναισος* (*artifex illiberalis*) afleiden. Zoo kan men zich met de geleerdheid altijd helpen! Het zou er slim uitzien, als in een der oude Talen niet een woord was, dat eenige betrekking in klank en beteekenis had, op het geen men verklaren wil.

BEURS, of (gelijk men oudtijds schreef, *börse*) V. § 73. als vrouwelijke uitgang van *bor*, den wortel van 't werkwoord *borren*, zwellen, opzetten, waarvan *borrelen*, *borst*, enz. Ook voor Vergaderplaats der Kooplieden. Zie Aanteek. i, en de Byvoegfels hier achter. Winschoten leidt het woord van *beuren* (dragen) af.

BEURT, V. Het is verkort van *gebeurte*, van *beuren* of *gebeuren*. Zie § 95.

BEVEL, en dergelijke, O. § 89.

BE.

BEVER (dier) M. als de meeste groote dieren,
en tevens door uitgang. § 28.

BEVERGEIL, O. als *geil*. § 39.

BEWERP (ontwerp), O. § 89.

BEWIJS, desgelijks.

BEWIND, desgelijks.

BEZAAN is een bloot adjectief, en behoort tot *mast*. Het is verbasterd van 't Fransche *misaine* of 't Italiaansche *mesano* van *meso*, dat is, *middelbare* (mast). Het woord is dus als *mast*, dat er onder verstaan wordt, naamlijk, M. als 't Fransche *mât*, dat dit zelfde woord is, gelijk Vondel het somtijds, of V. gelijk Hooft het volstandiger naar den uitgang gebruikt. Voor *zeil* gebruikt men 't by inkorting van *bezaanzeil*, dat is, zeil van de *bezaan*; en zoo dit V. gesteld wordt, het is in navolging van het Fransch dat *misaine* V. stelt, als er *voile* onder verstaande.

BEZEM, M. naar de regel. § 84. Men zou het woord verscheidenerlei afleiding kunnen toeschrijven. Te weten: Van *bozen* of *beuzen* (waarvan *beuzelen* en *beuzeling*), uit den zin van afkeuren, tot verwerpen en verstiten overgegaan; dat zijn oorsprong in *boos*, kwaad, ondeugend, heeft. Van *boze*, vuil, waarvan 't Fransche *boufe de vache* (koedrek), en waarvan *boezelen*, vuil werk doen, morschen, en *boezelaar*, morscher. Van *bo-en*, sluiten, waar-

waarvan *bus*, *bosch*, *bondel*, en van welk *bus* wederom *busfen*, *busfel*, *busfing*, *busfem*, kooimt. Eindelijk, van *beeze* of *bieze*. De bezem is van een soort van *bies*, en met *bies* omwonden; is een *busfel* of *busfing*; en *verstoos* de *vuiligheid*. Niet onaartig loopen al deze afleidingen te famen. — Wilde men echter het woord V. gebruiken, ik ben er niet tegen. Zie § 85.

BEZIE, V. Men moet dezen uitgang als een adjectivum aanmerken, als ware 't *besfige*, van *bes*. § 16. Zie ook *bes*.

BEZIT, O. §. 89.

BEZWAAR, O. § 89.

BIE, zie *bije*.

BIECHT, V. § 36. Het is eigenlijk in zijn oorsprong de *confirmatie* (zoo de Roomfche Kerk het noemt), die oudtijds by de eerste *confesfie* plach te gefchieden, en werd gebruikt voor de *confesfie*-zelve. Van daat dat ook in de Protestantfche Kerk, de Predikant, by wien men zijn geloofsbelijdenis had afgelegd, iemands biechtvader plach genoemd te worden. Het woord is van *be-ijken* of *be-ieken*, dat is, *merken*, waarvan het praetorium is *be-ichte*. Een tweede betcekenis van het woord *biecht* is de *poenitentie*, dat is, de strafoplegging en strafaaneming by de byzondere fchuldbelijdenis, en dan is het van *icht*, pijn. *Be-ichten*, is pijn-

pijn- of strafopleggen, en de daad hiet *beichte* (*beichting*), desgelijks in *biecht* overgegaan. En van daar de tweederlei beteekenis die dit woord plach te hebben, dat sints lang, op de zondenbekentenis in zich-zelve, afgescheiden van confirmatie en penitentie, verstaan wordt.

BIER, O. 't zij eenvoudig door misbruik, 't zij als eene adjective en foortmakende hoedanigheid van het dus genoemde vocht aangemerkt; zoo als het met *pek* is. Het is *biër*. *Biën* is *blazen*, *schuimen*, *gisten*, en verwant met *biezen*, waarvan op **BIES**. — Dit *bi-en* of *schuimen* werd ook voor het drinken-zelf gebruikt, in een sterke maat naamlijk geschiedende, en is overgegaan in *piën* en *pojen*; waarvan de overeenstemming met het Grieksche *πιεν* opmerkelijk is.

Dat dit *bi-en*, *bi-eren* in 't frequentatief, wederom overeenkomst en betrekking heeft met *brie*, den wortel van *brieschen* en *bruischen* loopt in 't oog, en dus kan men Huydecopers afleiding van *bier* hieruit wettigen, in zijnen M. Stoke op 't woord *Briedorp*.

BIES, M. § 28, als wortel van *biezen*, blazend geluid geven, zoo de biezen doen, 't zij de wind er over blaast, of doorgeblazen wordt, en het geen ook in 't byzonder den Slangen wordt toegeschreven. Dat de Noordenwind hiervan de
bie-

biese of *bijse* genoemd plach te worden, als nog *la bise* in het Fransch, weet men.

Dat men van 't oude werkwoord *biën* ook *biese* kan maken, en van *biezen* ook *bieze* voor *biezing* kan zeggen, in 't vrouwlijke, lijdt geen bedenken. § 73, en 67. Zekerlijk hangt het geslacht des woords in het gebruik af van het geen men er onder verstaat, het zij *halm*, het zij *scheut*: en daar het een plant is, verdient het V. over het algemeen den voorkeur.

BIEST (*fermentum*), V. naar de regel. § 77.

Het woord is verwant met *bier*, dat het mannelijk als *dader* is, terwijl dit het lijdelijke verbale is, de *daad*-zelve van *bi-en*, bruischen, gisten, te kennen gevende.

BIET of BEET, als plant (het Latijnsche *beta*), V.

BIET of BEET, als wortel (*karoot*), M. Doch zie *karoot*.

BIG of BIGGE, V. § 36. Het woord is by letterverwisseling, van *wigge*, waarvan *wicht*, (dat is, *dracht*) van *wagen*, dragen. Als gevormd van het praeteritum van *ik wage*, *ik wiege* (*wige*), is het V. Het Engelsch. adjectivum *big* is het zelfde woord, en beteekent in de eerste plaats *drachtig* of zwanger, en voorts in algemeenen zin, dik, en grof of groot. — Ook is 't Fransche woord *biche* en 't Engelsche *pig* hier één me-

mede, schoon, ten aanzien der voorwerpen, verschillend toegepast.

BIJ of **BIJE**, V. om dat men er *vliege* onder verstaat. Het volkomen woord is *bie-vlieg*, dat is, *steek-vlieg*, van *biën*, *piën* (steken, en ook zuigen), waarvan ook in den laatsten zin *πίω*, en *πίωω*, en *bibere* en *boire*, voor drinken; waarvan zie op *pier*, en het aangeteekende § 108.

BIJBEL, M. door het Gebruik, uit hoofde des uitgangs in *el*; doch 't behoorde, als in de verwantschapte Talen, Vrouwelijk te zijn. 't Is by ons van het Fransche overgenomen. Zie Aanteek. *ppp* *.

BIJDRAAG, M. **BIJDRACHT**, V. en

BIJDRAGE, M. en V. Zie Aanteek. *kk*.

BIJL, M. als saamgetrokken verbale van *biën*, *bi-el*, in den zelfden zin als *bijten*, hakken, dat *bijtel* als werktuig maakt § 22 en volg. Doch

BIJL, als overgenomen en verbasterd van het Latijnsche *pilum*, (krijgswapen, niet altijd even eens van gedaante,) is, naar het schijnt, van ouds reeds V. gebruikt, als meer Latijnsche onzijdige woorden; welk soort men eerst naderhand in het mannelijke overnam. Of onze Ouden echter voor *bipennis* iets anders dan *axt* zeiden, en *bijl* niet veellicht een ander gereedschap was, verdient nader onderzoek. Men heeft tegenwoordig zeker

ker het recht van keuze tusschen het M. en V. geslacht in dit woord, als tusschen twee onderscheiden woorden.

BIJSLAAP, M. als *slaap*. § 39. Doch door toepassing kan men het, van de persoon verstaan wordende, in beide geslachten gebruiken. § 55.

BIJSTAND als *stand*; M. § 39.

BIJT, M. als wortel van 't werkwoord *bijten*. Dus *bullenbijt*, *beerenbijt*, enz. en *de bijt* in het ijs. § 28. Die echter met Kluit der *bijte* in het ijs wil zeggen, kan het goed maken uit § 67.

BIJTEBAAUW, M. § 28. als zijnde *baauw* (muil) de wortel van *baauwen*.

BIJTEL, M. als hakkel of hakker. § 32.

BIJWIJF als *wiff*. O.

BIJZIT, door toepassing, alleen V.

BIKKEL, M. als de uitgang meëbrengt. § 28.

BIL, M: buiten allen twijfel. Het woord is verwant met *hil*, heuvel, en dus *be-hil*, behevelling, als wortel van *behillen*. § 28. Een *bil* op 't Biljard echter, V. als 't Fransche woord zijnde.

BILJET, O. als diminutif. 't Italiaansche *riglietto*, en 't Fransch *billiet*; waarvan het primitivum *bill* in het Engelsch, het Latijnsche *bullā* (*βουλλα*, of *βουλη* in 't later Grieksch) is, als brief beteekenende. § 45.

BINDSEL, O. naar de regel. § 50.

D

BINT

BINT of **BINTE**. Het woord is saamgetrokken van *gebinte*; even als *spant* van *gespante*. De Timmerlieden zeggen *het bint*, *het spant*, in 't Onzijdige, en dit is regelmatig. § 41.

BISCHUIT, zie *beschuit*.

BISDOM, O. § 92, 49.

BIT, voor *gebit*, als dit, O.

BITTER, voor schoorsteenroet, is een bloot adjectivum, en dus, als subst. O. § 41.

BLAAM of **BLAME**, M. naar de algemeene regel, § 84. V. naar de afleiding. § 85. Dat het mannelijk geslacht een verloop is, is denkbaar uit het gebruik der Ouden. Dat het in dit woord echter zeer oud is, zou men uit de overneming in het Fransch mogen opmaken, zoo dit zijn *blâme* niet van het Latijnsche *blasphemia* afleide; door het Italiaansche *biasimo* naamlijk, waarom het ook M. is. Doch de vermenging en verwarring van *ing* en *em* (§ 85) is van zeer hoogen ouderdom.

BLAAR, **BLADDER**, of **BLADER**, V. van *bladen*, het zij als *blazen*, het zij in den zin van *vlaën* (villen, of eigenlijk *ontblooten*, van 't oude *blaud*, bloot). Aangemerkt als werker, zou het M. zijn, § 28. Maar het schijnt by onze Klaslike Schrijvers zijn primitivum *blad* of *blade*, en deszelfs oorspronkelijk geslacht (§ 33) te volgen. Zie § 57, 80.

BLAAS, M. als wortelwoord van *blazen*. § 28.
Doch

Doch V. als vrouwlijke tuitgang van *bla*, wortel van *blaën*. § 73. § 80.

BLAASBALG: Zie *balg*.

BLAASKAAK: Eigenlijk V. als *kaak*. § 39.

Doch door toepassing M. of liever, van beide geslachten: § 55.

BLAD van een boom; O. als eigenlijk adjectief.

§ 41. 't Meervoud is ook *bladeren*. 't Woord is eigenlijk niet zoo zeer plat loof; of blad-loof, als *bladingloof*. *Blading* is waaing.

BLAD, van hout of metaal, ('t Fransche *plat*),

ook O. als adjectief. § 41. Maar dit heeft voor meervoud *bladen* alleen.

BLADDER, zie *blaar*.

BLAFFER voor soort van Register, M. door den aart en vorming van het woord. § 28.

BLAKER, M. als werker van *blaken*, branden.

Eigenlijk toorts of fakkel; en van daar overgegaan op het blad of den standaardvoet onder de fakkel. § 28.

BLANK (als stuk geld); M. gelijk alle stukken gelds. En van daar ook naamelijk int den zinn van geldswaarde. Zie *penning*, en § 57.

BLAZOEN, O. als een vreemd augmentatief, dat

hierin met de diminutiven, § 100, gelijk staat.

Her woord beteekent eigenlijk *uitblazing*, naamelijk, by trompetgeschal.

BLEI (Hoogduitsch), het geent Ten Kate ons op-dicht, doch waaraan Holland geen deel heeft,

voor *lood*. O. als alle metaalnamen. § 48. Het woord beteekent in zijn oorsprong *geschut*, naamlijk *kogels*, en is eigenlijk *bollige* (zie *blij*); 't welke, om dat zy van lood waren, voor synonymum daarvan doorging, en dus voor de stof-zelve genomen is.

• BLEIN, eigenlijk *laanggetrokken van blaing*, V.

Zie § 85, 99.

BLES is een adjectief, en beteekent *wit*. *Bles en grijs* zei men van de oude lieden. 't Beteekent nu de witte voorhoofdvlak van een paard, en dat paard-zelf dat dus geteekent is. Als substantief is het *blesse*, en V. door den uitgang. § 74. 't Woord is het zelfde met het geen wy thands *fledsch* noemen, dat is, bleekkleurig of verschoten.

BLIJ, BLIJDE, of BLIJE, of anders *polei*, V. als het Fransche *poulie*, waarvan het verbasterd is. In oorspronkelijke beteekenis, *Katrol*, zoo wy spreken, dat is, *rol* van een *kat* (krijgswerktuig en soort van winde); en voorts voor alle winde of windend werktuig gebruikt, als windas, bok, kaapstander, en ook de pijnbank. Doch *poulie*-zelve is van ons *bollige*, dat is, *rollige*, rol of roltuig. — By ons onderscheidt het Gebruik tusfchen *blijde* en *polei*, schoon beide het zelfde woord zijnde. Door *blijde* verstaat men, als van ouds, nog de *balista* of 't werptuig der
Ou-

Ouden; door *polei* ('t geen men veelal kwalijk *palei* zegt) niet dan de pijnbank.

BLIJK, O. als te famen getrokken uit *belijk*, en dus adjectief, waarom onze Ouden 't ook V. gebruikten, § 33, 41, 89. M. als wortelwoord van *blijken*. § 28. *Belijken*, en by de Duitschers *beschijnen* (*bescheinigen* zeggen zy) is *bewijzen*, *betoonen*. Dat *lijk* (lichaam) hier meê verwant is, zoo als ook met *gelijk* en *gelijken*; en dat *blijken* en *gelijken* eigenlijk *be-lichamen* of *verlichamen*, en dus *vertegenwoordigen* is, opper ik hier slechts in 't voorbygaan. Men zie *lichaam*.

BLIJSCHAP (en dus alle woorden van deze famenstelling, V. Zie § 72. *Blij* is faamgetrokken van *be-lie*, van 't oud Fransche *lie*, waarvan *liëse* (blijfschap), van 't Latijnsche *laetus*. *Blijd* is of van dit *laetus*-zelf, of een praeter. van *be-lie-en*, *verheugen*,

BLIK (Ijzer- of Koper-), O. om dat er metaal onder verstaan wordt, of dat men 't als een stof aanmerkt. § 48.

BLIK (opslag des oogs), M. als wortelwoord van *blikken*. — Echter heeft het Gebruik het *oogenblik* zoo wel in het O. als in het M. aangenomen; zekerlijk als *ooggeblak*, waar het in de uitspraak weinig van verschilt. Maar 't vroeger en oorspronklijker woord *blik* is eigenlijk niets meer of minder dan *gezicht* of

- lichts*, van het thema *li, leo, lo*, waarvan *lijk* en *blijk* en *koper- of ijzerblik*, van 't *blikken* of *blikkeren* (dat is, *lichten*) genoemd.
- BLIKAARS**, M. als *aars*. Zie Aanteek, *cccc*.
- BLIKSEM**, M. als de uitgang medebrengt. Van *blikfen*, verloren werkwoord, dat van *blikse* of *bliksch* is, vrouwelijke uitgang of adjectivum van *blik* in den laatstgemelden zin. § 84, 73.
- BLIND** voor *scherp*, O. om dat er dit, of wel *berd*, onder verstaan wordt: anders zou het in zich-zelf M. zijn, als wortel van *blinden*. Men zegt echter ook *de*
- BLINDE**, in 't V, als een adjectivum zijnde. § 33.
- BLINK** (adjectief), M. of V. naar dat er heuvel of duin onder verstaan wordt, § 57.
- BLOED**, O. als stoffe, van *vloeien* of *vloeden*. § 48. — In toepassing van beklag is 't een *blode*, adjectief, en volgt dus het persoonlijke.
- BLOEI**, M. als wortelwoord van het werkwoord *bloeien*. § 28.
- BLOEISEL**, O. om den uitgang, § 50.
- BLOEM** zou M. zijn, indien het een samenstelling met *hem* ware; doch daar het een samenstelling van *bloeien* is (zie § 85,) is het V.
- BLOEM** of **BLOM** (stuifmeel), V. als samenstelling van *bloing*, Engelsch *blowing*, van *bloën*, dat is, blazen, stuiven. § 85.
- BLOESEM**, M, om de samenstelling met *hem*,
Zie

Zie § 84. Schoon *bloezing* V. zou zijn van *bloese*, 't geen *blös* is, § 85.

BLOK, O. als oorspronkelijk adjectief, Van *bol* is *bollig*, saamgetrokken *balg*, en in de uitspraak tot *blok* geworden. § 41.

BLOK, voor houten voetkluister, M. als wortelwoord van *beloken*, dat is, *besluiten*, met het Engelsche *lock* verwant. § 28.

BLOS, M. als wortel van *blozen*, doch V. als *blose* of *bloese*, vrouwelijke uitgang van *blo* of *bloe*, dat de wortel van *bla-en* of *blae-en* (nu *bloeien*) is, in den zin van rood zijn. Als verkorting van *geblos* of *gebloos*, gebruikte men het ook voorheen, en dan O. § 28, 36, 74, 96. § 85.

BLUTS, M. als wortelwoord van *blutsen*, maar V. als verbale, van *pletten* afkomstig, § 74. *Blutsen* is *blesfen*, (waarvan het Fransche *blesfer*) en inderdaad het zelfde als *kwetsen*, maar by ons in enger beteekenis dan dit.

BOB of **BOBBE**, opblazing, V. door 't Gebruik, als al onze woorden in *b* uitgaande; schoon het eerste M. zou behooren, als wortel van 't werkwoord *babben*, waarvan 't frequentativum *bobben* *ten*. § 28.

BOBBEL, als wortel eens werkwoords, en door den uitgang, M. § 28.

BOCHEL, M. door de vorm van 't woord. § 28.

BOCHT, V. als praeterit. van *buigen*. § 36.

Vergelijk § 96.

BOD (voor *gebod*), O. ook in den zin van *aanbod*, als een *bod* ergens naar doen, § 88, 89.

BODE, M. door toepassing, waarom het in 't Vrouwelijke *bodin* maakt. Doch het is eigenlijk 't partic. praet. van *bieden* (nu *gebieden*), ook *bidden*, in 't Engelsch *to bid*, bevelen. § 35. Waarvan ook het Engelsche *boy*, en ons *boef*, dat alleen een famentrekking van *boë* is, met den overgang van de *w* uitgesproken. § 55. Zie Aanteek. II.

BODE (gevangenis, huisjen, cel), V. van *be-couwen*, *bouwen*, van *oue*, grond. Gelijk de Duitschers hun *bauer* ook voor *kooi* gebruiken. En waar van ook 't Engelsch *abode*, verblijf, 't Duitfche *bude*, kraam, en het Fransche *bou-sique*, dat niet anders dan *bodeken* of *budechen* is. § 67. Zie Aanteek. eee.

BODEL (verouderd), zie *beul*. § 23 en 45.

BODEL, met den toon op de laatste greep, uit de Latijnsche vervalsching in *bodellus*, dat is, dienaar, M. door toepassing. § 55.

BODEM, M. door den uitgang, § 84. By de Duitschers *boden*; 't geen den echt-ouden uitgang *boding* mede bewijst. Zie § 97.

BOEDEL en het daarvan saamgetrokken **BOËL**, M. *Boedel*, *beudel*, *bo-el* (waartoe ook het Engelsche *kowel* of *kowl* behoort), is in den grond het zelfde woord als *bol*, en beteekent in de

de eerste plaats rondte, en voorts omvang; en in dezen zin is iemands *boedel*, het geheel, de omvang van zijne bezitting, de *universitas bonorum* der Rechtsgeleerden. § 28.

BOEF, in 't Engelsch *boy*, van *bode*, maar oudtijds als knecht, knaap, een aanzienlijk jong heer. Verward met het Italiaansche *buf-fone*, potsenmaker, is het in een verachtelijken zin overgegaan. Het heeft zijn oorsprong in *bode*. In 't Kaartspel is dit woord in *boer* verbasterd.

BOEG, M. 't Woord is *boog*, wortel van *bogen*, *beugen*, nu *buigen*. — Die echter het woord V. gebruikt, heeft grond in het praeteritum *ik boge*. § 28, 36. Zie § 103. *Bouch* of *boeg* was by onze Ouden ook *schouder*.

BOEI, By onze Ouden *boye*, V. Het is naamlijk het zelfde woord als *bode* (anders *boje*), gevangenis, en daaruit saamgetrokken. *Boei*, van *boeien* als werkwoord gemaakt, is M. § 28. doch men verwacht deze twee, en houdt zich aan 't V. Zie *bode*.

BOEI op een anker, 't Engelsche *buoy*, *blaas*, M. als werkwoordwortel. § 28.

BOEIEN, nu *boei*, voor kluiſter, in 't meervoudige *boeiens*, V. als zijnde *bociing*. Van *bode* gevangenis, even als *kluiſter* van *kluis* is. § 18; 34.

BOEIER, M. § 28. Het woord is zoo veel als *bouwer*, in 't Fransch *batiment*. Zie *bode*. —

Het volkomen woord zou zijn *zee- of waterbouwer*, of men moet het in eên passieve betekenis opvatten als meer woorden in *er*.

BOEK zou M. zijn, als het zelfde met *beuk*, 'tgeen (als boom) door toepassing van dit woord, M. is, en zoo vindt men het ook tot in den tijd van Cats en by hem gebruikt, alhoewel by ons Hollanders niet doorgaande. Doch het is inderdaad een collectief, als verzameling van bladen; die eigenlijk ieder een boek of beukenbast zijn of vervangen; en dus is het O. § 49, 67.

BOEKSTAAF, gebruikelijk reeds lang voor het Boekdrukken met inkt, dat niets dan een nieuwe aanwending van het oude met goud en zilver was; als *staaf* of *stave*, V.

BOEKWEIT, zie *weite*. V.

BOEL (*amant* of *maitresse* in 't Fransch) voorheen altijd V. daarna ook M. Beide door toepassing. § 55. Niet van het Latijnsche *pellex* als men gewild heeft, maar van *bodel*, als *dienstbare*, onderwerp van 't *bieden* of *gebieden*. De wettige vrouw heet in onze taal *huisvrouw*, dat is, *gezaghebbende* vrouw (zie op 't woord), de onwettige, *dienstvrouw*, en dit is de zin der benaming.

In het Mannelijke is *boel* (nu veelal verbafterd tot *pol*) ook de *dienaar* van eene vrouw, *serviteur* by de Franschen. En dit oudtijds nie

in

in een kwaden maar goeden zin, als *minnaar*, *lief*. — Als *lief*, of *beminde*, werd het zelfs door een broeder jegens zijn broeder gezegd, Zie Lelyveld op *Huydec*, I, 314.

BOELAADJE, V. Zie § 100.

BOELSCHAP, zie *heerschap*.

BOENDER of BOENER, M. § 28. Van *boenen*, by verdubbeling van den uitgang van *bo-en*, *bo-enen*, dat is, *be-aarden*, in den zin van de aarde bewerken, of met aarde bevrijven; waarvan het een *schrobben*, het ander *schuren* is.

BOER, als *Landbouwer* M., in 't V. *Boerin*,
Maar

BOER, voor oprisping, is een vervalsching van *bor*, wortelwoord van *borren*, opwellen, waarvan *born*, en 't frequentativum *borrelen*. Zie *borrel*.

BOERTE of BOERT, V. § 33, 95. van *boer*, *Boertig* staat in den Saxenspiegel tegen over *edel*. Zoo is *boertig* het tegengestelde van *statig* of, gelijk wy thands zeggen, *deftig*. — Ook van 't oude *borde*, *burde*, ook *boerde*, en in 't Fransch *bourde*; verbasterd, en als dat, V. 't een en ander door den uitgang.

BOETE, V. als *boeting*. § 67. *Boeten* is *beteren*, ook *katen*; van *bet*, *beter*, *best*, waarvan de eigen grond in het Perzisch ligt, het geen *ketel* (*ket*) goed, heeft. In *ketelboeten* en *vuur-*
bog-

boeten is dit zelfde werkwoord nog overig.

BOEZEL, M. als wortel, § 28, en

BOEZELAAR, M. als werkend verbale van *boezelen*, slecht of vuil werk doen, morschen. Zie *bezem*.

BOEZEM, M. § 84. van *bos*, *bus*, van *boën*, als *insluiten*; waarvan ook het Fransche *boëte*, doos. Zie ook § 85. doch het Gebruik houdt zich volstandig aan 't M.

BOF, M. § 28. als wortel van *boffen*, ook *posfen*. Hoofst schijnt het van 't Italiaansche *buffa* afgeleid te hebben: te onrecht.

BOHA, zekerlijk O. ondanks alle voorbeelden daartegen. § 43. 't Is *boha-roepen* of *boha-maken*.

BOK, M. als het mannetjen van een soort van dieren, waarvan het wijsjen *geit* wordt genoemd. § 55.

Ook als *jong* of *welp*, by voorbeeld *reebok*, *hertenbok*, M.

BOK, als waterpas liggende *winde*; om de gedaante, naar een gehorend dier zwemende, M. Rechtstandig, heet zy gewoonlijk *kaapstander*, 't geen dan ook M. is.

BOK, als *voermansbank* op een rijtuig, desgelijks, M. wanneer het, oorspronkelijk, *bak* schijnt te zijn, het zij als beestenrug, dien zy vertoont of vervangt, het zij als de bak des wagens, waarin de voerman plat neder plach te zitten.

BOKKING, V. als de uitgang aanwijst. § 34. Oorspronkelijk is het saamgetrokken van *bokeling* of *betu-*

Beukeling: waarvan de oorsprong is in den naam van *Beukels* van Biervliet, naar wien de *pek*l genoemd is, by de Duitschers *pökel* en *bökel*. Zie Aanteek. i. Doch naderhand noemde men het droogen van vleesch en visch, *bokken*, van een Spaansch woord, waarvan de *Bukkaniers*, Amerikaansche Zeefschuimers, zoo genoemd. *Bokking* is dus, gedroogd, als ware het *droogeling*, van *bokken*, en noodzakelijk V. schoon men het als visch, met volle recht, door de toepassing M. nemen mag, het geen ook het gevoelen van Kluit schijnt. § 57.

BOL. Zie *bal*, M.

BOLDER, M. § 97.

BOLG, 't Latijnsche *bulga*, eigenlijk adjectief, als *bollig* van *bol*, en dus V. § 33. Maar M. als wortel van *bolgen*, opzetten. § 28. Vergelijk Aanteek. sss. Zie *balg*.

BOLK, M. als vischnaam, door toepassing. § 57. 't Woord echter is eigenlijk *bolling*, gelijk het ook voorkomt. Het is de zelfde visch als de *wijting*.

BOLSTER, V. als vrouwelijke uitgang van *bol-ler*. § 82, 97. *Bollen* is *omrollen*, *omwinden*.

BOM, M. als wortel van *bommen*, het zij als geluidgeven, het zij als rond zijn of zwellen. § 28.

BOM, V. als afgeleid van het Fransche *bombe*. § 100.

BOMBARIE, oud slecht Latijnsch woord, *bau-*
ba-

bari, (verticaalscht met den uitgang op *o*,) en als zoodanig O. § 43.

BOMBAZIJN, het Latijnsche *bombacinum*; als adjectief, en als stoffe, O. § 41, 48.

BOMME of **BOM**, als verbasterd van *bomming* of *bonge*, V. § 67, 85. — Ook by verkorting van *bom-doo*s, V. Zie *doo*s. — Als werktuig van *bomming* verkiest het woord dit geslacht door het Gebruik, en dit is eigenaartig.

BOMMEL, het zij voor bommend werktuig, voor bombe, of voor dier dat bomt; altijd M. naar de regel. § 28.

BON voor *bun*, zie *bun*.

BON voor *pennetrek*, en

BON voor orde ter betaling, beide O. als zijnde 't Fransche adjectief *bon*, goed. § 41. Het eerste is *prijs*, of goedkeuring, ten teeken waarvan zulke trekken op de schriften der scholieten verftrekten: het andere, is *onfsangbrieffen*, als beteekende eigenlijk nutbaar, onfsangbaar, of, batig.

BONDEL, M. van *banden*, nu *binden*, het geen gebonden is of wordt, § 28. Als collectivum plach men het ook O. te gebruiken, doch dit is verouderd, en ook in den grond verkeerd: want schoon de zaak een verscheidenheid bevat, het woord heeft geen collective beteekenis.

BONNET, M. van het Fransche *bonnet*: V. van het Italiaansche *bonneta*. § 100. Ook heeft men het

het wel Onzijdig gebruikt, als een diminutivum.

§ 45.

BONK of **BONG**, V. Zie *bomme*. Ook voor stuk beens, als zijnde dan 't adjectief *bonig*, van 't oude *bone*, been, nog in 't Engelsch gebruikelijk. § 33.

BONS, M. als wortel van *bonzen*. § 28.

BONSEM voort *bonzing*. Zie *bunzing*.

BONT, O. als stof of als adjectief, 't zij hafrig, 't zij twee- of veelkleurig. § 48, 41.

BONZING, zie *bunzing*.

BOODSCHAP, V. § 39.

BOOG, M. als wortel van *bogen*, thands *buigen*. § 103. V. als praeteritum vast *ik buig*, *ik boog*. § 36.

BOOM, M. schoon het *be-o-ing*, dat is, beplanting, of eigenlijk overaarding, (bezetting der aarde,) is, en dus V. zou moeten zijn. Doch deze afleiding is lang vergeten, en de sluitende *m* heeft haar kracht geoefend. Zie § 85. Zelfs maakt dit woord zulke namen van boomen als uit hunnen aart en vorming vrouwelijk zijn, mannelijk door toepassing, als *den esch*, *den linde*, enz. Zie § 57.

Sommigen houden *boom* voor een zelfde woord in den oorsprong met *bom*, en den boom dus genoemd te zijn om de uitgroeiing in 't ronde, bomsgewijze, het geen met het mannelijk geslacht beter over een stemt. Zy bedriegen zich

zich echter, en dit woord behoort tot de tallooze derivaten van *o-e* of *oue* (grond). Ook kan de *boom*, als eene beplanting ter omheining of bepaling aangemerkt, zeer wel verstaan worden met den wortel *hem* saamgesteld en uit *bo-hem* saamgetrokken te zijn, na dat het verbum *bo-en* in zwang was.

BOOM als *sluitboom*, desglijks M.

BOOM voor bodem. Zie *bodem*.

BOON, V. als *peul-* of *plantvrucht*. Zie § 99.

Ook voor 't oude (ook Engelsche) *boon* als gift of vergelding, gelijk wy in de spreekwijs: *loontjen kooft om zijn boontjen*, nog overig hebben.

BOOR, M. als wortel van *boren*, en als werker van *bo-en*. § 28:

BOORD, M. Het is eigenlijk saamgetrokken uit *be-oord*, dat is, *om-rand*: *Oor*, *orel*; is rand, waarvan 't Fransche *orle*, en de naam van het huis van *Orléans*, dat is; van die het wapen van hun stamhuis *orleeren* (omranden). Het is derhalve een participium; en dus oudtijds V. en later O. § 33; 41. Maar als de wortel van *boorden* is het M. § 28; en dus is 't in werkelijk gebruik. — Zie *oord*.

Als scheepswoord houdt het O. stand. *Het boord* is dus tegenwoordig iets anders dan *de boord*.

BOOSWICHT, M. door toepassing. § 55.

BOOT,

BOOT, V. in alle beteekenis. Als juweel is het met *bot*, dat is, *knop*, verwant, doch verlaat zijn geslacht. — Als vaartuig mag het van *boute*, van *bouwen* zijn, en dus 't Fransche *batiment*. Zie *boeier*. By de Vlamingen was het steeds O. in dezen zin; zekerlijk, als verkort van *geboute*, en dus ook niet zonder voorbeeld by ons. Het kon echter van *wad* of *wade* (ondiepte), zijn, en dus een platgebodemd schuitjen beteekenen. Zie § 19, 95, 41.

BORAT, meest *brat*, by samentrekking, O. als stof. § 48. Het is het Italiaansche *boratto*, in 't Fransch, *bure*, wollen stof.

BORD, zie *berd*. Doch als *discus*, schijf, of het zij speel- of tafelbord, heeft het geen ander meervoudige dan *borden*. Ook in dezen zin, echter is het O. als ware 't *be-oord* of *geboord*.

BORDEEL, diminutivum van het oude *boerde* (boerschap) van *boer*, en dus oudtijds, zoo by ons als in 't Engelsch, *boeren hut*: federt, even gelijk *kor*, als een *slecht huis*, en dit ten laatste niet anders dan in eenen onzedelijken zin, gebruikt, O. § 45.

BORG (fidejussor), M. door toepassing, § 55; en dit zonder onderscheid van persoonlijke kunne.

BORN zou als wortelwoord van *bornen*, M. zijn, maar is V. als ontwijfelbaar *borryng* zijnde, van *borren*, wellen. § 67. Ook verstaat men er veelal

E put

put onder, 't geen het woord twijfelachtig maakt. Doch ook voor *water*, 't geen de oude en echte beteekenis des woords is, is het ontwijfelbaar V.

BORREL, M. door de vorming, § 28, als zijnde het geen borrelt. De borrel is de oprisping of opborreling uit de maag; en by uitbreiding van beteekenis noemt men dus den geestrijken drank, die als een winden-losmakend en borrelverwekkend middel gebruikt wordt. Vergelijk *boer*.

BORST (*pectus*), als verbale van het praeteritum van *borren*, als opzetten, zwellen. V. Zie § 77. Voor *jonge knaap*, wil het Gebruik 't M. door toepassing. § 55. — Dat men in 't Hoogduitsch *brust* zegt, en by ons *brost* plach te zeggen, toonde mischien een geheel ander woord, van *ro-en*, rijzen, gemaakt, en geen blote letterverzetting, als men meent.

BORST (*spleet*), V. Zie *barst*.

BORSTEL, M. § 28. Het is, dat *uitborst*, of *uitborstelt*, dat is, uitspruit, van het derivative werkwoord *borsten*.

BORSTWEER, M. als het enkele *weer*. Maar *borstweere* van *weering*, V. § 39.

BORT (*cholera*), O. als *gebor* of *geborst*, van *borren*, en dus opzetting in de ingewanden, § 51, 41. Eigenlijk is het woord van ouds *bor*, en dit M. § 28. Zie *boer*.

BOS,

BOS, BUS, BUIS, V. § 73. Aanteek. *tt.* Het woord is van *boën*, in den zin van omsluiting (zie *boezem*), of zelfs van wonen of huizen. Wy zeggen dus een *huisjen* voor een doos, bekleedsel, omwikkeling, als *brillenhuisjen*, *peperhuisjen*. Van welk *huisjen* de Duitschers *hoesjen* gemaakt hebben, by ons voor stoelbkleedsels overgenomen. Het Franfche *huche* is 't zelfde Hollandsche woord.

BOS (bondel), en

BOSCH (woud), **O.** De spelling, van ouds in beide de zelfde, toont het woord als een adjectivum, of als een uitheemsch woord. **O.** als collectivum, § 49. Het schijnt het Italiaansche *bosco* te zijn: want van daar zijn de *lustboschjens*, 't geen *bosch* eigenlijk aanduidt, en van *woud* of *hout* onderscheiden is, schoon die onderscheiding geen stand meer houdt. Vergelijk Aanteek. *tt.* —

Dat men *den Bosch* als eigennaam voor de stad 's Hertogenbosch gebruikt, is, dat men er oudtijds *in den Bosch* door verftond, en dus eigenlijk altijd (in ablativo) zei: **TE** *in den Bosch*, **NAAR** *in den Bosch*, **DE STAD** *in den Bosch*, enz. Zie *Briel*.

BOSCH voor *busch*, 't Engelsch *bush*, struik, als by ons *doornebosch*, dat is, *doornestruik*, en in 't Engelsch *rosebush*, rozelaar. **M.** gelijk *busfel*, 't geen in dien zin ons echt Hol-

- landsch woord is; of V. als *struik* of *plant*. § 57.
- BOSCHAADJE**, V. Men heeft het O. gebruikt uit misverstand, om dat men het voor een verkleinend woord hield. Het behoorde M. te zijn: want het komt ons uit het Italiaansche en Fransche *boscagio* en *bocage*. Maar het schijnt by ons van natuur en geslacht veranderd te zijn; immers deze uitgang heeft in onze taal iets by uitstek zachts en vleijends, en men heeft er het V. altijd aan gehecht. Zie § 100.
- BOSSEL** of **BUSSEL**, M. als werker of wortel van de werkwoorden *bosfen* en *bosfelen*, dat is, door 't verzamelen tot een *bos* of *bosfel* maken. § 28. Van *boën*, omsluiten.
- BOT** (knop), M. als wortel van *botten*, 't zij als *uitstoten* (uitschieten), 't zij als *ronden*. § 28. Doch als primitief van dit laatste, zou het *be-ot* of *be-o-et* (*be-* of *omknopt*) zijn, en dus naar § 33, V. — De wortel *o* duidt *bol*, *knop*, aan.
- BOT**, voor eind, van het Fransch, *boût*, O. § 57. Dus in *bot vieren*. — Voor *been*, zie *bout*.
- BOT**, nu **BOTH** (de soort van platte *visch*), M. door toepassing. § 57. Men verstaat er *visch* onder; *bot* is plat of vlak, van *botten*. Zie *bouter*. Hiervan wordt een mes *bot* gezegd voor *stomp*, en is ook het woord *botterig* (nu *botterik*), adjectief, en als substantief in beide geslachten gebruikelijk; en *botmuil*, dat bot muil-dier is.

BO-

BOTER, V. door het Gebruik. Als stoffe, of als overgenomen uit het Latijn, waarin men *butyrum* zegt, zou het O. zijn. § 48, 100. Doch het woord is Hollandsch en van *botten* of *batten* (kloppen), waarvan 't Fransche *battre* en ons *battery*; en dus door zijn vorming M. Op gelijke wijze is *batter* in 't Engelsch, *beslag*. — Het Gebruik heeft het Vrouwelijke gevestigd, immers zoo men Hooft gelooven mag, en dit geeft aanleiding om het voor verkort te houden van *botering*, waarvan de Latijnsche verbastering in *butyrum* ook niet vreemd is. Dus is *Boter* ook een rechte Krijgsmansnaam in onze oude Geschiedenis, en beteekende toen Klopper, Vechter.

BOTERHAM, M. als saamgesteld met *ham*. § 84.

Doch V. gelijk het te Amsterdam gebruikt wordt, en ook zoo men 't als verbastering van *botering* (van *boteren*) neemt, dat is, 't geen *geboterd* is; het geen inderdaad zoeter en minder plomp klinkt. Zie Aanteek. *fff*.

BOTS, V. § 74. doch M. als wortelsylbe van *botfen*. § 28.

BOTTEL, M. als wortel van *botten*, of als verbale van *botten*. § 28. — Zoo ook voor de flesch genomen, die om hare gedaante dus genoemd is, en waarvan het Fransche *bouteille*. Het A — S heeft *бѣтъ* voor een lederen flesch. — Men ziet licht dat het het zelfde met ons *buidel* (Hoogduitsch

beusel,) is, het geen men kwalijk met *bundel* vermengt.

BOUT (staf of staaf), M. wortel van *bouten* of *balten*, kloppen. § 28.

BOUT (voor schapen- of ander dijstuk), M. als zijnde 't zelfde woord met staf of staaf. — En zoo ook *bot* voor *been*.

BOUT (eendvogel), O. of zonder lidwoord, en niet gebruikelijk dan, het zij collectivè, het zij voor het vleesch van den vogel. § 49, 48,

BOUT (voor lief, troetelkind, enz.) schijnt door toepassing M. of V. gebruikt te worden, schoon van *bout*, voor eenvogel, (als van ouds de grootste en algemeenste Hollandsche lekkerny zijnde,) ontleend, waarom men stellen mag, dat het oudtijds niet bloot collectivè maar voor den vogel-zelf gebruikt werd, en aldus M. was. § 55, 57.

BOUW, M. wortel van *bouwen*. § 28.

BOUWEN (tabbaart), naar het Gebruik, M. Het zou O. moeten zijn als infinitivus, of liever V. als zijnde eigenlijk *bowing*, van *bowen*, dat is, *bogen*, pralen; maar daar wordt waar-schijnlijk een ander woord onder verstaan, en dit woord schijnt *rok* te zijn. § 43, 57.

BRAAD voor *gebraad*, gelijk men in Duitschland *ein brate* zegt, M. van *braden*, of O. van *bra-en*, 't grondwoord van *branden*, eigenlijk *brannen*, (Hoogd. *brennen*), en in zijn oorsprong 't zelfde

- de met *vlammen*. § 28, 41. Zie ook § 109.
- BRAAK**, V. als praeteritum van *ik breke*, *ik brake*. § 36.
- BRAAM**, M. § 84. om den uitgang. Zie echter § 109.
- BRAAUW**, verheven rand, V. om den uitgang *uwe*, waar het meê samengetrokken is. § 16, 97. Aanteek. *ppp*.
- BRAK**, in 't Italiaansch *braco*, M. als hond. Het woord is *brak-hond*, dat is, *strikhond*, van 't Italiaanfche *braca*, touw, 't zelfde met het Griekfche *βράχος*, *brachos*.
- BRAND**, M. als wortel van *branden*. § 28. Voor *zwaard*, als participium van *brannen* (vlammen), of als faamgetrokken uit *brannelend* (zwaaiend), verwant met het Fransche *branler*, M. of O. door toepassing. § 57.
- BRANDARIS**, M. als deze uitheemsche uitgang altijd, en zulks, uit hoofde, dat hy by ons voor den Latijnschen *ius* in de plaats treedt. § 57.
- BRAS**. Eigenlijk wat door één geworpen is, M. als wortel van *brassen*, mengen, het Fransche *brasser*, brouwen; en zoo ook voor *plengen* gebruikt, van waar het in den zin van overdadig eeten en drinken is overgegaan. § 28.
- BRASPENNING**, als *penning*. § 39. Zie Kiliaan
- BRAT**, zie *borat*.
- BRAVADE**, V. uit het Fransch. § 100. Eigenlijk

het *bravo* roepen beteekenende.

BRAVO, Italiaansch woord dat uit het oud Latijnsche *bravium* ontleend is, 't welk *prijs* beteekent, in 't Grieksch *βραβειον*. O. als altijd stoffelijk, dat is, als woord, zonder aanmerking van de zaak gebruikt wordende, even als, by voorbeeld, het *vivat*, het *hoezee*, en dergelijke. § 48.

BRED, zie *berd*.

BREEDTE, V. naar de regel, § 33, 95.

BREEKBEEN,

BREEKSPEL, en alzulke, M. door toepassing. § 57.

BREI, zie *brij*.

BREIDEL, M. § 28, van *breiden*, Fransch *brider*.

BREIN, O. als stof, het zij die der herfenen, het zij die der uitwerpfelen. § 48. Zie *brij* of *brei*.

BREM, een *heester*, ook *ginst* genoemd, by famentrekking van het Latijnsche *genista*, Fr. *genêt*; of ook, de bloemen en knoppen van deze plant tot een oudtijds zeer gebruikelijke konzerf in het zout gelegd, waarvan de spreekwijze: *zoo zout als brem*. V. als *plant*. § 57.

BRES, **BRESSE**, V. als 't Vrouwlijke *brake*, *broke*, of *breuke*, waarvan (§ 73) by de Franfchen *breche* gemaakt is, dat tot ons als *bresfe* wederkeerde,

BREUK,

BREUK, V. als praeteritum van *ik breke*, *ik brake* of *broke*. § 36.

BRIEF, M. Als wortel van *berieven*, dat is, *berichten*, ondanks het voorzetsel *be*. Zie 89. Of van *rijven* (schrappen), waarvan ook *schrijven* (in 't Oud Duitsch ook *priiven*) is; als ware 't beschrijf of beschrijving. — Doch beter leidt men het af van het adjectivum *brevis*, *breve* in 't Latijn (in het Fransch *bref*). Reeds onder de Romeinsche Keizers zei men *brevis* voor een lijst, of wat men thands zegt, een Notitie. Dus komt het by Flavius Vopiscus, Ael. Lampridius, en elders, voor. Van daar in de Roomsche Kerk de *brefs* of brieven der Roomsche Pauzen, waarvan de benaming van *breve* of *brieve* uit het Italiaansch en oud Fransch, met zijn geslacht, by ons, in *brief* is overgegaan.

BRIEL (stadsnaam), eigenlijk een appellatief, van *breë-hil*, de naam van een stroom, die M. gebruikt werd, by de Romeinen *Helium*. Waarvan de uitdrukking, *aan den breëhil*, *brieh'l*, of *briel*, 't geen overgegaan is tot benoeming der stad, die dus altijd met onderstelling van dat voorzetsel *aan*, *den Briel* wordt genoemd. Zie *Bosch*.

BRIJ of **BREI**, de wortel van *briën* of *breien*, kookken, of week maken, of tot pap maken, en dus M. § 28. Van *briën*. Zie Huydec. Van het zelfde woord komt *brein*, als ware

- 't *brei-ing*, beteekenende al het geen week of pappig is, en het werkwoord *brijzelen*; doch dit laatste door tusfchenkomst van het werkwoord *bruizen*, in den zin van stoten, kwetsen, waarvan het een frequentativum is. Ook het Fransche *broyer* behoort hier toe. — Echter hangt het samen met *broeien*, *brouwen*, en 't Hoogduitfche *brühe*.
- BRİK**, een foort van Schip. 't Is het Fransche *barrique*, dat is, last, en als dit, V. § 100.
- BRIL**, M. 't zij als faamgetrokken van *bridel* of *breidel*, praam. § 28. 't zij als eigenlijk *beril* zijnde, groen edelgefteente, dat eertijds voor zwakke oogen gebruikt werd en, als *steen*, M. is; waarnaar alle oogglas naderhand genoemd kan zijn. § 57.
- BRINK**, dat is, *rand*, *boord*, M. als zijnde wortelfylbe van *be-ringen*, omboorden.
- BROD**, M. als wortel van *brodden*. § 28, doch
- BRODDE** of **BROD**, als *brodding*, V. § 67.
- BROED** voor *gebroed*, als dit, O. Als wortelwoord van *broeden*, M.
- BROEDERSCHAP**, V. zie § 39. En zoo ook *gebroederschap*.
- BROEK**, oorspronkelijk *fcheur* of *spleet*, zijnde 't woord eigenlijk *breuk* of *brook*, V. § 36. En dit zoo wel voor gebroken land als voor *brac*

bracca, dat het zelfde woord, en van *ik breke*, *ik brake* of *broke*, is.

BROK, insgelijks *breuk* van *breken*, gelijk het altijd by de Vlamingen te recht gebruikt is, V. 't Een en ander zijn praeterita. Doch M. als wortel van *brokken* en *brokkelen*. § 36, 28. Kwalijk maakt men 't by ons O. het geen uit het oude V. afkomstig is.

BRON of **BORNE**, V. van *borren*, dat *borrelen* en *borrenen* maakt, als opwellen, § 70. doch zelf van het Thema *bo* is. *Borne* is hier voor *borning* of *borrening*, en dus V. § 67, en zoo neemt men ook *bron*, als het zelfde woord zijnde. Ook blijft dit geslacht, wanneer men het woord voor het water-zelf gebruikt.

BROOD (gerezen gebak), O. als participium van *bro-en*, *brouwen*, dat is, *broe-en*, *broeien*, het geen ook *gesten* is. Anders, als *deeg*, dat is, soort van stof, § 48; en ook als verkort van *gebroeid*, in den zin van *geroosd*. Broeien is ook rooften, en schroeien, en branden. Ook *braden* beteekende van ouds alle bereiding door 't vuur, zoo als *koken* ook. Zie *koek*.

BROOS, V. § 73. als vrouwelijke uitgang van het verouderde *bró*, *brode*, dat M. was, waarvan de verkleining *brodekijn*, in 't Fransch *brodequin*, gelijk *manequin* van *man*. — Dit *brode*, waarvan *brodese*, *broóse*, is eigenlijk *bordse*, het zelfde woord met *borde*, anders *tafel* of *tovel*; welk laat-

laatste in *pantoffel*, dat is, *band-tafel*, overig is. De oude schoefels, naamlijk, waren *berdertjens* of *plankjens* (naderhand *lederen zolen*), over den voet of om den schenkel gestrikt, en de Franschen hebben het woord *pantoufle* van ons. — Die *broos* en *beurs* echter van het Fenicische *byrsa* (den ouden naam van Karthago, als *leder* beteekenende, wil afleiden, mag het even zoo wel als d'Ercilla, den naam dier stad met *charta*, papier, (ons *kaart*) vermaagschapt. Zie Aanteek. i.

BROUWTE, dat is, gebrouwen bereidsel, V. door den uitgang. § 95.

BRUG, als *berugging*, van *rug* (als ware 't indorfatio), eigenlijk *brugge*, V. § 67.

BRUI, *stoot*, M. § 28. — Zie *brij*.

BRUID, V. naar de eerste algemeene regel van toepassing. § 55. Vergelijk ook Aanteek. gg. Zoo het echter niet *gevraagde* is. *Brautinga* in de Edda Saem. is *bedelaar*, van het Thema *rave*, waarvan 't Engelsche *to crave*.

BRUIDEGOM (zie Aanteek. u.), M. ook door toepassing. § 55. En dus, al ware 't van *goom*, als sommigen verkeerdelijk gewild hebben.

BRUILOFT, V. als praeteritum. § 36. Zie Aanteek. c.

BUCHT of **BOCHT**, in den zin van *buidel*, V. zie *bocht*, als in de spreekwijs: *de bocht onder den*

den arm hebben. Ook by wege van verachting gezegd, V. § 36.

BUDGET of **BUDJET**, Fransch woord van Duitschen oorsprong, als *budge* van *bucht*. 't Is een eigenlijke *bedelzak*, waarvan de Franschen *bésace* gemaakt hebben, naamlijk, een zak met een toegegespten klep, als op de Geuzenpenning. — In welke beteekenis het thands gebruikt wordt, in navolging der Franschen, die in hunne benoemingen, al wat edel is, verlagen, en al wat laag is, verheffen, weet ieder. O. om den uitgang. § 100.

BUFFEL, M. 't zij als dier, 't zij als scheldwoord. 't Is het Fransche *bufle*, 't Italiaansche *búfalo*, van 't Latijnsche *bubalus*. § 100.

BUI, M. als wortel van het werkwoord *buier*. § 28. Maar het is eigenlijk *bó* of *bode*, boodschapper, in den zin van voorteeken. Thands heeft het de beteekenis van *vlaag*, en men neemt het ook V., het geen zich laat wettigen, zoo men 't als verkort van *buiing* gebruikt. § 67.

BUIDEL. Het zelfde woord met *boedel*, *bodel*, *bol*, en *bottel*. Het is *boël*, van *bo-ën* omsluiten, of van *bu-en*, verwant met het Grieksche $\beta\acute{\omega}$ en het Engelsche *to put*, of van *bot*, knop, als ware 't *knobbel*, M. § 28. Ook hangt het samen met het Latijnsche *bulgā*, beurs, en 't Fransche *budget*.

BUIK,

BUIK, V. als adjectivum, faamgetrokken uit *bo-ig*; waarvan de inhoud *bo-el* (in 't Engelsch *bowels*, by ons *bodeling*,) genoemd wordt. Van het Thema *boën*, omsluiten, of wel, van *buën*. Zie *buling*. Dat het mannelijk geslacht hier ingedrongen is, schijnt door vermenging met het Hoogduitsch. § 33. Of het is door misverstand van den genitivus *des buiks*, waarvan zie Aanteekening *a*.

BUIL (gezwel) M. als faamgetrokken van *bo-ël*. § 28. Van *boën*, omsluiten, of *bogen*, buigen, en dus, hobbelig, oneffen zijn.

BUIL of **BUILE**, wanneer het voor *bo-eling* als zwellung, gezwollenheid, of hobbeligheid, voorkomt, V. § 67.

BUIL van den Bakker, is *buidel*, dat is, zak, waar het meel door *gedreven*, en dus *gezeven* of *gezift* wordt, en dus is het M. § 32.

BUIS, V. Zie *bus*, *bos*.

BUIT, V. § 36. 't Is het oude *bote*, baat, Engelsch *boot*. Door verwarring met *baat*, waar mede 't verwant is, gebruikt men het M. doch kwalijk. 't Woord is vermaagschapt met het Engelsche *to bui* (by ons *boën*, *buien*), thands *koopen*, maar oudtijds alle verkrijgen of bezitten, waarvan 't een particip. pract. is, en het geen eigenlijk *be-o-en* of *be-oden* is, van *ode*, *bezit*.

BUL (stier), M. door toepassing. § 55. Eigenlijk is *bul* niet anders dan een *bel*, of klokken,

jen, dat men den Stier plach om te hangen; en men moest *bulstier* zeggen, even als *belhamel*.

BUL of **BULLE** (brief), V. van 't Latijnsche *bullā*, en 't Grieksch van den lateren tijd *βούλλα*, toen voor brief gebruikt. § 100.

BULLENBAK van *bak*, kaak, en by uitbreiding 't gantsche aangezicht, en dus, *bullengezicht*, V. Zie *bak* en *bakhuis*. Doch doot toepassing M. en V. § 55.

BULLENBAK van *bakken*, nu *pakken*, voor *aangrijpen*, *bevechten*, met *bakkelij* (gevecht) verwant, 't geen men kwalijk uit het Maleitsch acht te zijn. 't Is het zelfde als *bulhond*, M. § 28, 39.

BULLENPEES, als *pees*, V. § 39.

BULSTER. Het woord is eigenlijk *bulste* of *bolste*, en dus V. § 75; en dit geslacht behoudt het ook met de *r*. § 57. *Bulderen*, *bolderen*, (eigenlijk *bolleren*, dat is, bol worden) is ook opzwellen, en van daar *bolder* of *bulder*, en *boldster* of *buldster*, in de tweederlei geslachten. Vergelijk § 97.

BULT, V. als van *bul*, *bol*. Het is *bulte*, als zwaarte, lengte, enz. gevormd. § 33, 95.

BUN, verbastering van *ben*. Als *ben*, V.

BUNDER, O. van 't Latijnsche *bunnarium*. § 100. Anders M. als de vorming medebrengt, zijnde het woord van *binden* ontleend. Want *bunder* was
oud-

oudtijds een dubbele maat lands, even als *furgerum* by de Gromatici gezegd wordt *duorum actuum* te zijn, en daarvan genoemd is. Zie *Hygenus de limitibus constituendis*.

BUNZING, V. door de vorming, § 34. Eigenlijk *vanzing*, van *vanzen*, stinken.

BURCHT, BURCHTE, V. even als *lengte*, *breedte*. § 33, 95.

BUREEL, Fransch woord, tegenwoordig meest *bureau*. O. § 100. Het is eigenlijk wollen kleed of tapijt, van *bure*, ons *brat*, en van daar, voor tapijt of tafelkleed gebruikt, en by verderen overgang, voor de tafel-zelve waar het op lag: en dus komt het dan overeen met het Portugeesche *meza*, dat het Latijnsche *mensa* is. *Ter tafel en op het tapijt brengen* is dus één.

BURG of eigenlijk BORG, V. als praeteritum van *ik berg*, *ik borg*, V. § 36. Doch aangemerkt als wortelwoord van *borgen*, *burgen*, of *bergen*, M. § 28, en dus in 't volständig Gebruik.

BURRIE, zie *berrie*.

BUS, V. zie *bos*. — Ook in den zin van schietroer.

BUSSEL, zie *bosfel*.

BUURSCHAP, V. § 39.

BUURT, V. als gevormd van het werkwoord *buren*, by een wonen. § 33, 95. Eigenlijks *buurte*, en ook *gebuurte*, dat desgelijks, V. is, schoon de collectiven van die vorm O. zijn. § 49.

Het

- Het is, om̄ dat *gebuurte* niet van *buur*, maar van *gebuur* (medebuur) is, en de *buurte* dus van gelijken aart. § 88.

C.

- CANAPÉ**, Fransch woord, en als dit, M. § 100.
 Van 't Latijnsche *canopeum*, dat is, *muggennet*.
 't Was oudtijds een met gaas behangen rustbed.
- CASSA**, Italiaansch woord, V. als uitgaande in *a*. § 100. Zie *agio*.
- CEDEL**, V. van het Latijnsche *schedula*. § 100.
- CEDER**, M. van den Latijnschen naam, *cedrus*, door 't Fransch, en, boven dien, als boom. § 57.
- CEL**, V. van het Latijnsche *cella*. § 100.
- CEREMONIE**, V. als 't Latijnsche en Fransche. § 100.
- CESUUR** in de vetzen V. als zijnde 't Latijnsche woord, *caesura*, snede. § 100.
- CHAOS**, M. Het is het Latijnsche *chaos* (dat O. is), maar M. door toepassing van het Hollandsche *baaiert*. § 57.
- CHERUB**, M. als alle beënamingen van Engelen en Geesten. § 55, enz.
- CHIJL**, voor 't Latijnsche *chylas*, als dit, M. § 100. Doch kwalijk wordt het somtijds met het Nederduitsche *geil* verward.
- CHIMEER**, V. van het Latijnsch of Fransch. § 100.
- CHOCOLADE** (kokou drank of kokoudeeg),
 uit

E

uit het Fransch V. gelijk alle de Italiaansch-Fransche, of Spaansch-Fransche uitgangen van die soort, als *marmelade*, *kweemoes*, *limonade*, limoendrank, enz. §. 100.

CHRISTENDOM, O. § 92.

CIBORIE of CIBORY, V. van het slecht Latijnsche *ciboria*, voor *cibarium* gebruikt. § 100.

CICHOREI, V. als *plant*, van 't Latijnsche *cichorea*. Voor den wortel, M. § 57.

CIDER of CIJDER, M. als 't Italiaansche *cidro* en Fransche *cidre*, en door toepassing van het woord *drank*. § 100, 57. Zie *citroen*.

CIER, M. als wortel van *cieren*. § 28.

CIER, 't geen Huydecoper, I. D. bl. 355, zegt niet te kennen, maar uit Valentijns Ovidius aanhaalt; V. § 100. Het is van het Spaansche *cedra*, en beteekent het pennetjen waar men de Guitarre mede tokkelt. 't Is het *plectram* der Ouden.

CIER, in *goede cier maken* of *toon*, V. Dit woord, in het oud Fransch *chère*, en in 't oud Italiaansch *cera*, beteekent *gelaat*, en schijnt met het Grieksche *κέρα* verwant. By de Ouden, en nog by Roemer Vischer en anderen, wordt het altijd *chier* geschreven, zoo als zy ook *chieraat* en *verchieren* spelden, en het op de nieuwe Fransche wijze, byna als met onze *is* uitspraken. Zie van deze uitspraak mijne *Taal- en Dichtk. Verscheidenheden*, II. Deel, bladz. 143.

CIE-

CIERAAD, thands meestal *sieraad* geschreven, heeft alle drie de geslachten. Dat onze Ouden dit woord en het werkwoord *cieren*, van het vorige *cier* ('t Fransche *chere*) afleidten, blijkt uit hunne spelling met *ch*. Echter zou men het tot *cirrus* t'huis mogen brengen, gelijk wy ook *krullen* voor *sieraden* zeggen. Het wordt O. gebruikt, even als *huisraad*, *raad* voor *gerade* (dat is, *toestel*) nemende, als wanneer het de kracht van een collectivum heeft, § 49. Het is Vrouwelijk als men het neemt voor *cieraadje* § 100; en M. als men het aanmerkt als saamgesteld met *raad*. § 39.

Intusfchen kan de spelling en uitspraak in geene dezer gevallen voor juist gaan. *Cieraadje* laat zich dus niet afkorten, en met *raad* of *raat* gekoppeld, zou het *cierraad* of *cierraat* moeten zijn, en de toon op *cier* vallen. Men is dus verplicht een verloop te erkennen, en schrijve of *cieraad* met den toon op de laatste greep, of *cieraadje*, of *cieradië*, of *cierraad* met den toon op de eerste sylbe, of eindelijk, *cierraat*; waarvan ik voor my geen van alle afkeuren wil, zoo als ik *cieraad* of *cieraat* met den toon op de eerste sylbe moet doen. *Cierraad* zal dus M. zijn; *cierraat*, V. *cieraad* O. *cieraadje* en *cieradië*, wederom V. § 39, 100. Dat het woord eigenlijk tot de *c*, en niet tot de *f* behoort, blijkt genoegzaam

uit het aangevoerde, alhoewel de spelling met *f* ten volle gewettigd is door het standhoudend gebruik, 't geen men billijk volgen mag. Kiliaan leidt het woord *cier* af van *χαῖρον*, als ware het vrolijkheid: doch het is naar alle blijken, van *κάρα*, en men zegt iets *vercieren*, even, en in den zelfden zin, als men zegt *een oog aan iets geven*, of ergens een gelaat of aanzien aan geven. De afleidingen van dit *κάρα* zijn in 't oud Fransch niet ongemeen. Men plach oudtijds tooverheksen te hebben, die de lieden in hun beeltenis vervloekten en vermoordden; en dit werk had den naam van *carathement*, de heks dien van *caraulde*. Men gaf er ook den naam van *envoultement* aan, van 't Latijnsche *vultus*. Men zie het oud en zeldzaam geworden Fransche stukken: *Les quinze joyes du mariage*, pag. 139, 140, enz.

CIJFER, O. als wordende *teeken*, en *V.* als wordende *letter* daarby verstaan. 't Woord is Oostersch, van *ספד*, *tellen* of *telling*. § 57.

CIJMBAAL en **CIJMBEL**, *V.*, als in 't Fransch; schoon van het Latijnsche *cymbalum*.

CIJNS, *M.* van het Latijnsche *census*. § 100.

CIJPRES, *M.* van 't Latijnsche *cyparissus*, door het Fransch, en als boomnaam. § 57.

CIJTHER, *V.* van 't Latijnsche *cythara*. § 100.

CIMENT of **CEMENT**, naar men het uit het Fransch of Latijn overneemt, *O.* als stof, § 48.

CIN-

CINGEL, M. om den uitgang, schoon het van het Latijnsche *cingulum* is. Het is om dat wy 't als wortel van het werkwoord *cingelen*, *omcingelen*, dat eigenlijk omgorden is, aanmerken. § 28.

CIPPIER, M. door toepassing, en als van het Latijnsche *cipparius*, dat in het Latijn van Karel den Groote reeds den geheelen kerker beteekende. Van *cippus*, de stok. § 28 en Aanteek. q. Men zegt ook *Cepier*, van het oud Fransche *chepier*, dat het zij by verbastering van het Latijnsche woord, het zij mogelijk van 't Engelsche *to keep* (bewaren), kooft. De ware spelling van dit woord is door my betoogd in een brief, door den Orchestmeester Ruloffs voor zijn Zangstuk *de Deserteur* geplaatst, in 1780 of daaromtrent, en sedert algemeen gevolgd.

CIRKEL, M. van 't Latijnsche *circulus*. § 100.

CITROEN, M. zijnde 't Fransche *citron*. § 100. Het Hollandsche woord is *citer*, nog by Huyghens. Het is, als de uitgang toont, uit het Italiaansch, waar *cidro* of *sidra* (ons cyder) uitgeperst appelnat is, en kooft van *sidere*, zijgen, druppelen, slijpelen. Daar wordt *pomo* (appel) onder verstaan.

CLUB, V. Van *klop*, dat is knots, stok, en dus, (even als *rot*, roede, en *kudde* veellicht kodde of staf is,) in Engeland voor besloten gezelschap gebruikt, van den Voorzitters-*ha-*

mer, die oudtijds een eenvoudig dik stokjen of kloppertjen was, als waarmee de Omroepers op hun bekkens slaan.

COMPTOIR, zie *Kantoor*.

CONDITIE, als 't Latijnsche *conditio*, V. § 100.

En zoo ook in de spozuchtige verkorting van 't woord, waarmee men op 't *repudium* der Romeinen zinspeelt: *tua conditioe non utor*; dit opnemende als of 't woord van *condere* kwam, en dus *weg sloppertjen*. — Hoedanige aartigheden van de middeleeuwen men veel heeft. Men vergelijk de aanmerking op *Kanteel*.

COURANT, V. Het is eene Hollandsch-Fransche vertaling van ons Hollandsch woord *tijding*, van *tijen*, trekken, loopen; doch door verloop heeft men er den mannelijken Franschen uitgang aan gegeven, als ware het *looper*, en dit heeft het woord als mannelijk doen gebruiken. Te onrecht: *Kamenier* is niet minder V. om dat men er de *e* van afgekapt heeft, en zoo behoort het ook met *kourant* te zijn, als in zijn oorsprong V. en *courante* zijnde. Vergelijk § 67.

Zonderling is het, dat wy dit ding volstandig met een Franschen, en dezen het in hunne taal met een Duitschen naam benoemen, *gazette*, 't geen eigenlijk ons oude *gezette*, dat is, artykel van een geschrift is, waarvan de Hoogduitschers hun *Gesetz* voor *wet* hebben.

Ook

Ook voor een dans, meestal *courante*, doch ook by onze Ouden *courant* en *korant* of *karrent* gezegd, V. § 100.

De woorden met *ca*, *co*, en *cu* geschreven, worden op de letter *k* gevonden.

D.

DAAD, V. als verbale van het praeteritum, *ik doe*, *ik dede* of *dade*, *gedaan*. § 36. En dit voor *actus agentis*, en ook voor de *scriptura ejus quod actum est*, waarvan

DAADZAAK, dat is, *actus instrumentalis*, *vel qui scripto contrahitur aut celebratur*, en geene andere. (Men zie mijnen *Perzius* en de Aanteek, aldaar, bladz. 67,) V. § 39.

DAALDER, zie *daler*.

DAAUW, M. als wortel van 't werkwoord *daauwen* (waarvan zie Aanteek. c.) § 28.

DADEL (palmboomvrucht), M. van 't Latijntijnsche *dactylus*, ook in 't Grieksch M. doch ook V. als in 't Fransche *datte*, en met toepassing van het woord *vrucht*. § 57.

DADEL voor afkeuring, M. als wortel van het oude werkwoord *dadelen*, oorspronkelijk betwisten.

DADELBOOM, of DADEL voor boom, M. door samenstelling of toepassing § 39, 57. Zie *boom*.

DADING (verdrag), eigenlijk nederlegging eens *gedings*, van 't verouderde *daën*, nederstaan,

vellen of flechten, M. als wortel des werkwoords *dadingen*, § 28; doch door misverstand aangemerkt als van *dadēn*, en dus V. gebruikt. § 34. Aanteek. *tt*.

DAG, M. als wortel van het werkwoord *dagen*, 't dóórsteken van 't licht, en voorts lichten, schijnen, verschijnen. § 28.

DAGERAAD, naar 't Gebruik wil, M. als *raad*, § 39. Doch *dageraat* by onze oude Schrijvers, als saamgesteld met *raat* (toestel), V. § 39. Ook zou *dageraad*, als *dag-gerade*, V. kunnen zijn. § 39.

DAGGE, V. Eigenlijk *de egge*, de scherpte des zwaards, als men gewoonlijk sprak, voor een punt of spits gebruikt, maar later, in bepaalder beteekenis gebruikelijk geworden voor pook. 't Wordt gebezigd als zijnde *daging*, in den zin van steking. Ook in 't Fransch als V. overgenomen. Keltisch: *dag* en *dague*. § 67.

DAGVAART, als *vaart*, V. Voor de dagvaarding desgelijks. § 39.

DAK, in de eerste beteekenis van het woord, *het riet*, waarmee men *dekt*; en dus, in den collectiven zin, het geheele dekfel eener woning, O. § 49.

DAK, saamgetrokken van *da-ig* van 't oude verbum *da-en*, in den zin van omsluiten, en dus voor schutSEL. O. als adjectief. § 41. Zie voorts *dan* en *dek*.

DAL,

DAL, O. als adjectief. § 41. Het woord beteekent eigenlijk *laag*. *Ten dale* is dus *nederwaarts*.

Van het oude werkwoord *da-en*, slaan, vellen.

DALER of **DAALDER**, M. als de uitgang meëbrengt. § 28. Zie Aanteek. i. Men verstaat er *penning* onder.

DAM, M. als de sluitletter meëbrengt. § 84.

DAMAST, oudtjts *damask*, naar het Syriesch *Damaskus*, O. als stof. § 48.

DAMP, M. als wortel van *dampen*. § 28.

DAN of **DEN**, omzette plaats, met boomen of anderzins, M. als wortel van *danen* of *dennen*, omzetten, waarvan de *dennenboom*, als waaruit men staketfels maakte. § 28. 't Zou V. zijn als verbale van *da-en*, sluiten, waarvan *dak* (dat is, *da-ig*), *dam*, *gedachte*, als *begrip*, (anders *doën*, waarvan Aanteek. gg), § 99. Even zoo zou het V. zijn als *daïng* van *daën*, in den zin van slechten, als zijnde wat men in het Fransch *abatis* noemt.

DANK, M. als wortel van *danken*. § 28. Ook voor *wil* genomen, in welke beteekenis het nu meest verouderd is, schoon deze de oorspronkelijke was, als met *denken* verwant. Alleen zegt men nog in dien zin, *tegens dank* en zijns *ondanks*, en *goeden* of *kwaden dank behalen*. Eigenlijk is *dank* niet anders dan 'aandenking, erkentenis.

DANS, M. als wortel van *dansen*. § 28.

DANTE, flechthoofd, maar alleen in het V. gebruikt. Veellicht uit het Hoogduitsch. § 55. Doch zie *tante*.

DARIE, DARRIE, of DERRIE, V. door den uitgang. § 16.

DARM, M. als de sluitletter aanwijst. § 84. Doch eigenlijk is het *d'orm*, wortel van *ormen*, dat is, wormen, kronkelen. § 28.

DAS, M. en V. indien men het dier naar zijne kunne beschouwt, doch door den aart van het woord, naar de vorming, V. Van *da-en*, omzetten. § 73. Voor *halsdoek* desgelijks, als vervangende het dier; doch ook als M. toe te laten, als wordende daar het zij *doek*, het zij *huid*, onder verstaan, § 57. Zie Aanteek. i.

DEEG, als stof, O. § 48. Anders en eigenlijk zou het V. zijn, als praeteritum van *dijgen*, *ik dijge*, *ik dege*; gelijk ook de uitdrukking *ter dege* aanwijst. En dus ook wanneer het *baat* beteekent, V. § 36. Vergelijk § 109 en Aanteek. zzz.

DEEL, O. door het Gebruik, zoo wel als *gedeelte*, als voor *plank*. En dus ook *aandeel* in andere samenstellingen. Het moest anders M. zijn, § 28.

DEEL, V. is verbasterd Hoogduitsch, dat *diels* in 't V. voor *plank*, en in 't M. voor *housen-vloer* zegt,

DEEM, Zwaan, waarnaar Diemen en het Diemer meer genoemd zijn, wier wapen daarom ook een
Zwaan

- Zwaan* is. Het woord komt nog voor in een Plakaat van Holland van den 2 Augustus 1631, V. als *Zwaan*, door toepassing. Zie *demer*.
- DEERNE (Meisjen), V. Zie Aanteekening s. bladz. 198.
- DEERNIS, V. als de uitgang medebrengr. § 94.
- DEESSEM, (of liever, met Kiliaan, *deegsem* van *deegse*, in den vervrouwelijken uitgang,) M. § 84.
- DEGEL (potdekfel), M. om den uitgang. § 28.
- DEGEN (zwaard), verwant met *dagge*, doch verbasterd, en in plaats van V. (§ 99), door het Gebruik M. Waarschijnlijk, om dat het, voor den Krijgsman-zelven gebruikt wordende, dit geslacht door toepassing aannam, en daarin door de gewoonte gehandhaafd werd, waardoor men het oorspronkelijk geslacht afwende.
- DEINING (hobbeling), zie *duin*. Door den uitgang, V. § 34.
- DEK, O. Waarschijnlijk door afleiding van *bedek*, § 89. Want als wortel van *dekken* zou het mannelijk moeten zijn. § 28.
- DEKEN, V. als eigenlijk *dekking*, § 99.
- DEKEN, van 't Latijnsche *decanus* (tienman), M. door toepassing. § 55.
- DEKSEL, O. om den uitgang. § 86.
- DEL, O. als *dal*.
- DELLING, V. als verbale van 't werkwoord *del-*

dellen. § 34. Zie Aanteek. 99.

DEMER (voor zwaan), M. in zich-zelf, en ook als vogel, door toepassing van dit woord, § 57.

De naam is *de emer*, dat is, *waterraar*, watervogel by uitstek. Zie *eem* of *emer*.

DEN voor *denne*- of *dennenboom*, M. 't zij als wortel van *dennen*, 't zij als *boomnaam*. § 57, 99.

DEN voor schuilplaats in een woud. Zie *dan*.

DEUGD, V. als saamgetrokken van *dogede*, praeteritum, of immers verbale, van *dogen* of *deugen*.

§ 36, en 95, 96.

DEUN, M. Het zelfde woord als *roon*, maar uitgebreid in beteekenis tot den zang-zelven. Dus in 't oud Schotsch *duan*. In 't Friesch *tjune*. § 99.

DEUR, V. Eigenlijk adverbium, als adjectief aangemerkt, en dus substantivè gebruikt. Ware het *doër* van *daën* of *doën*, *bezetten*, *sluiten*, zoo moest het M. zijn. § 28, 33. Het beteekent dus eigenlijk de opening, en niet het bord dat de opening sluit. Het Grieksche *θύρα* komt hier niet in aanmerking.

DEUEKATER, verbasterd van *deux fois quatre*, Fransche naam aan onze *bollen* gegeven, als dubbele *quatre*, dat is, *viertjens*, namelijk, een brood in vieren oversneden, *decusfatim incisum ut facilius frangi possit*, als by de Romeinen zoo wel als in 't Oosten in gebruik was. Of wel, uit vier aan één gevoegde bollen bestaande, welke men by de Romeinen

nen

nen *buccellata* noemde. Het woord is M. om dat men er 't Fransche *pain* onder verstond. § 97, 100. De Franschen oversneden of verdeelden hun broodtjens dus *in vieren*, wy *in achten*.

DEUVIG (stop van een vat), eigenlijk *duwige*, van *duwen* of *douwen*. Als adjectief V. § 41. En zoo ook als samengesteld met *wig*, *duw-wig*. § 39. Maar M. door toepassing van *stop*. § 57.

DEVIES of DEVIJS (wapenspreuk), O. uit het oud Fransch, dat *devis*, M. heeft. Het nicuwe Fransch en Italiaansch heeft *devise* en *devisa*, V. schoon 't Italiaansche *aviso*, het Fransche *avis* is, dat somwijlen met ons *devijs* verward werd. Het O. is door toepassing van het oude *spreuksel*, of 't latere *bericht*. § 57.

DIAMANT, M. als *stuk steens*; O. als de stofzelve. § 48.

DICHT, O. als saamgetrokken of verkort van *gedicht*. § 51.

DIED (Volk), eigenlijk *geslacht*, van *di-en*, voort-telen. O. 't zij als collectief, 't zij als *gedied*, gelijk men ook sprak. § 49, 51. Dus Maerlant, *Sp. Hist.*

Van hem quam sedert edel diet;
waarop volgt:

Dus ghedeech 't geslachte dat hi wân.

DIED of TIET, als scheldwoord. Het zelfde woord, maar M. of V. door toepassing, § 55; schoon

ras,

ras, of *gebroed* in den zelfden zin het O. behoudt.

DIEF, M. ook door toepassing, doch eigenlijk wortel van het werkwoord *dieven* of *dijven*; dat is, duiken, sluipen, waarom 't ook den naam van *bedrieger* en *verrader* insloot. Dus alzins M. § 28, 55. Het wordt echter ook wel van vrouwen gezegd; doch zie *dievegge*.

DIEFSTAL, V. van *stelen*: *Ik steel, ik stal*: § 36. Maar het Gebruik heeft het in 't M. doen doorgaan, zekerlijk door vermenging van het woord met *sta-ël* (contractè *stal*), dat is, *staneling* of *staanplaats*, waarvan de vorm M. is. Zie *stal*. § 28.

DIEFTE, V. § 33, 95.

DIENST, V. als alle verbalia in *st*. Zie § 75 — 78, en Aanteek. *ww*. Dat men 't al zeer vroeg M. gebruikt heeft, is uit een geheel valsch begrip, en deels uit een valsche harde en Hoogduitsche tuitspraak ontstaan. Zie Kluit op *haast*. Het faamgestelde *verdiensfe* is en was nooit dan V. in 't Gebruik. Vergelijk ons Byvoegsel hier achter.

DIEP, voor *diepte*, O. als zijnde 't bloote adjectivum, dat men in het O. gebruikt, § 41.

DIEPTE, V. door den uitgang. § 33, 95, 96.

DIER, als *animal* of *animans*, O. doch door misbruik. De ware en echte beteekenis van het woord mag *sterveling*, of eigenlijk *sterver*,

van

van *diën*, sterven (Engelsch *to die*), of het mag van *dien* (*dijen*), voort-telen, en dus, in zijn geslacht, M. zijn; maar hiervan is by geen Schrijver meer geheugenis over. — Ook als *meisjen* be- teekenende, gelijk het by Cats dikwijls voor- komt, is het O. als: *Een jonk en weligh dier*.
DIEVEGGE, oud woord, dat men nu *dievige* zou schrijven, adjectief, voor Vrouwelijke *dief* gebruikt in het V. § 81.

DIJE of **DIJ**, V. Eigenlijk *dijge*, dat is, *dikte* of *zwellung*; namelijk, van het been. In 't oud Nederduitsch vindt men het, *diche*, dat is, *di-ige*, ons *dikke*; waarvan Cats en zijn voor- gangers het woord *dgie* spellen. Zoo als 't ook in de oude Hoogduitsche schriften *diche* is. § 33.

DIJK, M. als wortel van *dijken*, dat is, *dikken*, hoogen. § 28.

DIJKAADJE, V. § 100.

DIKTE, V. als alle naamwoorden met de slot- sylbe *te*, § 33, 95.

DING (voor *geding*), O. § 51.

DING (voor *zaak*, van wat foort of natuur ook) thands O. Oudtijds en eigenlijk Vrouwelijk, als zijnde *de-ing* of *do-ing*. § 34.

Dat het voor *geding*, en als verkorting daar- van O. is en steeds was, vereischt zelfs geen melding. § 51.

DISCH, M. Zekerlijk van *discus* in 't Latijn: want, ware 't een adjectief, zoo moest het van ouds

- ouds V. geweest zijn, § 33.
- DISSEL**, M. als de uitgang toont; zoo voor *disfelboom* van een wagen, als voor eens boommakers snijtuig, dus genoemd. § 28.
- DISTEL**, V. als *plant*, van *diste* (Engelst *dust*) stof, als ware 't bestoven of met stof bezet. Ook verstaat men er *plant* onder. § 75, 57.
- DOB** of **DOBBE**, V. als de woorden in *b* gemeenlijk. Doch eigenlijk M. als werkwoord van *dobben* of *tobben*, schudden. § 28. Vergelijk *bob*, doch zie echter *tobbe*.
- DOBBEL**, M. als wortel van *dobbelen*; of verbale van *dobben*; schudden, § 28. Zie Aanteek. cccc. bladz. 362.
- DOBBER**, M. als verbale van *dobben* of wortel van *dobberen*. § 28.
- DOCHTER**, V. door toepassing, welke dan ook de eigenaartige beteekenis des woords zijn moge. § 55. Zie Aanteek. gg.
- DOD**, **DODDE** is *pop*. V. § 67. — Hiervan *dotdeinen* of *poppedelnen*, dat is, een *pop delnen*, hosfen en schudden gelijk men een kind doet. Zie *duin*.
- DOD** of **DOT**, zie *dut*.
- DOD** (omwinding, bondel), van *do-en*. § 67. Zie *dok*.
- DOEDEL** (boerenfluit, en wanneer men er *zak* onder verstaat, zakpijp), in beide gevallen M. § 28. Zie *moezel*.

DOEK,

- DOEK**, O. als *stof*. Doch anders, wanneer het voor een *lap doeks* (gelijk Kluit zeer wel zegt) genomen wordt, M. als verbastering van *toog* (Hoogduitsch *tuch*), wortel van *toogen* (trekken), in den zin van *spinnen* en *weven*; maar ook V. gebruikt, als *to-ig* van *to-en*, waarvan *touw*. § 28, 33.
- DOEL**, O. om dat men er *wit* onder verstaat. § 41. Het volkomen woord is *doelwit*. *Doel* op zich-zelf is *tref*, en M. door zijn vorm, en zoo heeft het Gebruik het ook bevestigd in de benaming der Schuttersgebouwen of oefenplaatsen, met dien naam genoemd. § 28. Zie den oorsprong in Aanteek. *bbbb.* op bladz. 338.
- DOF**, M. als wortelwoord van *doffen*, dat is, stoten of slaan. § 28.
- DOFFER**, M. *Dove* namelijk (nu *duif*), is de algemeene naam van dit soort van vogels, en V. en neemt voor het mannelijke-*er* aan. Even zoo is het ook met *kat* en *kater*; *gans*; *gant*, of *gande* en *gander*. Aanteek. *c.**
- DOFT** of **DOFTE** (roerbank), V. door den uitgang. § 95.
- DOG**, voor een *hond*, M. van het doffe geluid. § 28.
- DOIR** van een ei (zie Aanteek. *x.*), als *stof*, in tegenstelling van 't *wit*. Anders M. door den uitgang, als zijnde eigenlijk *oir*, als *voeder* des kiekens. § 28.
- DOK**, O. en V. (als zijnde een adjectief), § 41

en 33, naar het ouder of later ingevoerd is. Het is dus in Zeeland V. In Noordholland, O. Het woord is omvatting of beschutsel, van *da-en* of *do-en*, omsluiten, waarvan op *dan*. En wellicht is het volkomen het zelfde met *dak*:

DOLF of **TOLP**, *blok*, V. (zie *dukdalf*,) verouderd woord, ten zij in toepassing als scheldwoord.

DOLFIJN of **DELFIJN**, M. van 't Latijnsche *delphinus*. § 100. Dit woord moet niet verward worden met dat van

DOLFIJN, eertytel van 't Delfinaat in Frankrijk. Eigenlijk *Olsijn*, zoo als ook *Olsinaat*, zijnde het Lidwoord door verbastering aan het woord gehecht. Zie Aanteek. x. Het woord *Olsijn* beteekent *Voorstander*, en hangt samen met het Oosterfche *ל* en *לל*. § 28. *Ul-fend* is in 't Turksch *groot raadsman*, *اولو پند*.

DOLK, M. als wortel van oude *dolchen*, kwetsen, wonden. § 28. Maar ook V. als oorspronkelijk adjectief, *dol-ig*. § 33. Niet van het Latijnsch *dolon*, priem; schoon men oudtijds ook *dolling* zei, 't geen nader by het Latijn bleef, en waaruit men ook *dollig*, en voorts *dolk* kan afleiden. Veellicht echter is het omgekeerd, en *dolk* het zelfde woord met *dolik* (wilde kervelnaam) en van *dooden*, of deszelfs eersten wortel, *do-en*, waarvan Aanteek. c. § 33. In het Oud

Friesch

- Friesch is *dol*, *dolg*, of *dolch*, wond, en *dullig*, gekwetst; de oorsprong is *dollen*, treffen, waarvan ook *doel*, 't geen men nazie. KNIPPERDOLLING was oudtijds *knipmes*. Zie ook Aanteek. c. bladz. 152, en cccc. bl 338.
- DOM, voor Kerkgebouw, M. uit het Fransch; of zelfs uit het Latijn, schoon het woord *domus* daar V. is. Genoeg dat het geslacht van den uitgang in *us* M. is, om het woord dus te hebben kunnen overnemen. § 100.
- DOMMEL (verouderd woord), M. als de uitgang aanwijst. § 28.
- DOMP, het zelfde woord als *damp*, en als dit. M. Zie *roerdomp*.
- DONDER, M. als de vorm aantoot. § 28.
- DONKER, O. als zijnde een adjectief, § 41.
- DONS, O. als stof. § 48. 't Woord is ook *doen* (zie Spieghele, in *Taleye*), dat is, *doën*, van *dowe*, zacht, 't Fransche *doux*, dat van *dulcis* is. En zoo is het V. te wettigen. § 74.
- DOOD, V. doch, als wortel van *dooden*, ook M. § 108. Zie Aanteek. c en c*.
- DOOI, M. als wortel van *dooien*. § 28. Zie Aanteek. c.
- DOOIER of DOIR, zie *doir*.
- DOOLHOF, als *hof*, M. § 39. Het wordt, in de algemeene spraak, dus ook wel O. gebruikt.
- DOOM (damp), M. van 't oude werkwoord

domen, waarvan *domp* of *damp*. § 28.

DOOP, M. als wortel van *doopen*; onverschillig of men in 't water, dan in iets anders *doope*, *doppe*, *diepe*, *stippe*, of *dompele*. Ook voor *faus*, als *een zure doop*, dat oudtijds *een schele doop* was. § 28.

DOOR van een ei. Zie *doir*.

DOOR, M. en V. naar de toepassing. § 55. 't Is het Hoogduitsch *thor*, maar adjectief, en beteekent *dwaas*. Deensch en Zweedsch, *daar* en *dare*; verwant met het oude *da-en*, als ware 't geslagen.

DOORN, **DOORNE** of **DOREN**, zekerlijk V. als *plant*, zoo wel als door vorming; en alleen als M. te dulden, zoo men het als wortel van *tarenen* beschouwde. In zich-zelfen is het niet anders dan *taring* en *taarning*, doch die het als wortel van *tarnen* gebruikte, mocht beide geslachten gelijkelijk op dit woord passen. § 28, § 36.

DOORSLAG, M. van *slag* en *slaan*, voor het *door-* of *over**slaan* van den evenaar by het wegen; en ook voor *doorzigplaat* of *kom*, van het zelfde *slaan*, maar in den zin van *gieten*; waarvan zie Aanteek. cccc. bladz. 352. § 39.

DOORZICHT, als *doorgezicht*, O. § 87. doch als *doorzichtigheid*, ook V. § 36. Zie *inzicht*.

DOOS, **DOZE**, V. als insluiting, zie § 74, en Aanteek. gg.

DOP,

DOP, M. als wortel van *doppen*, dat is, *staan*. § 28.

't Verbum werd ook oudtijds voor goud- en zilverdrijven gebruikt. Ook wel voor gemunt geld.

DORP, O. als collectivum naar 't schijnt, § 49.

Immers naar zijne vorming moest het woord V. zijn; gelijk *terp*, dat het zelfde in oorsprong is, nog erkend wordt te zijn. § 33.

DORPEL, M. als de uitgang toont. § 28. —

In de Salische wet is het alreeds dus gebruikt: *in duropello stare* (op den dorpel staan). Het woord is *deur-paal* (oudtijds *pel*), dat is *deur-balk*. Zie *paal*.

DORSCH, M. van *dorschen*. § 28.

DORST, V. als praeteritum van *dorren*, droog zijn.

Deensch *torre*. Zie § 75 en 78. Ook als *ausus*, gelijk onze Ouden 't gebruikten, van *dorren* of *darren*, waarvan ons hedendaagsch *durven* is.

DOSCH, M. als wortel van *doschen*, dat is,

op de rug leggen, van het Fransche *dos*, rug, en in dien zin *pak*, *kleed*, *omhangsing*. § 28.

DOUW of **DUUW**, M. als wortel van *douwen*, *duwen*. § 28.

DOVIK, zie **DEUVIG**.

DOWARIE, anders *douarie* naar 't Fransch, V.

Zie Aanteek. c.

DOZEIN of **DOZIJN**, O. om dat er *tal* onder

gedacht wordt, § 57. Anders zou het V. zijn

als het Fransche *douzaine*, waarvan, en naar 't welke, het met den tweeklank *ei* geschre-

ven zou moeten worden. Gelijk het ook is met *balein*.

DRAAD, M. door het Gebruik. In zich-zelf zou het als praeteritum van *dra-en* (trekken), V. zijn. Voor stof waar iets uit gemaakt is, (als een korfjen van het fijnste gouddraad) is het O. § 36, 48. Het Gebruik is op de uitspraak van *draden* voor *dra-en* gegrond. § 28, Zie Aanteek. 000, en aldaar bladz. 310. *Dra* is in 't Deensch trek, toog, teug; *traat*, draad; *trage*, trekken.

DRAAI, M. als wortel van *draaien*, § 28.

DRAAK, M. van het Latijnsche *draco*. § 100. Schoon het woord inderdaad Duitsch is, als *dra-ig*, van *dra-en*, trekken, steepen, kruipen, en dus in beteekenis *slang*, en zoo ook V. § 33.

DRABBE, V. Als *drabing* naar Hoogduitsche uitspraak en vorming, of *trapping*, van *trappen*. 't Is het getrapte van de druiven, dat in den wijn gebleven, onderzakt. § 36, 67. Zie echter *druif*.

DRACHT, V. als praeteritum van *dragen*. § 36. § 96.

DRAF, M. als wortel van *draven*. § 28, dat is, trekken, in den zin van *gaan*. Dus is *draven* en *dragen* ook *trekken*, *dra-en*, verwant met het Latijnsche *tra-h-ere*. Vergelijk het aangemerkte op bladz. 310, in Aanteek. 000. Trekken beteekent ook nog *loopen*, als in *vertrekken*; even als, in het Latijn, *sendero*. Minder

der goed zegt men thands in dien zin *rekken*, en *zijn pad rekken*. Het loopen *rekt* het pad niet, maar *kort* het, zoo als men ook *den weg korten* plach te zeggen voor *harder loopen* of *zijn stap verhaasten*. Aanteek. *rrr*. Zie ook *trawant*.

DRAF voor *drabbe*, en een bloot dialectverschil van dit woord. Zie boven. V. als dit. Doch voor *drek*, kan men, als in dit, het M. dulden, door toepassing.

DRANG, M. als wortel van het oude werkwoord *drangen* of *drengen*, nu *dringen*. § 28, 103. En derhalve dus ook *aandrang*. § 39.

DRANK, M. als wortel van het oude *dranken* of *drenken*, nu *drinken*, genomen. Als verbale van *dra-en* (trekken, zuigen, sloppen) zou het V. zijn. § 103, Aanteek. *rrr*, en zoo behoorde 't. — Dus komt het ook voor by de Ouden, als zy *trekken* voor *drinken* zeggen.

DRECHT of **TRECHT**, *overtocht*, *trajectus*, V. door de vorming. Van *trekken*. § 96.

DREEF, V. als praeteritum van *drijven*, M. als wortel van het oude *dreeven* of *dreiven*. Zie § 103. — 't Eerste geslacht als *laan*, het tweede als *gang*, *op den dreef komen*.

DREGGE (Deensch *dræg*), V. als voor *dregging* gezegd, van het oude *dreggen*, anders *dragen* (trekken), § 67. Zie *draf*. Men noemde 't ook voorheen *sloop-anker*.

DREIGEMENT, O. als alle woorden in *ment*,

't welk de Latijnsche uitgang *mentum* is, Van *dreigen*, dat eigenlijk *driegen* zou zijn, waarvan 't praeter. ik *droge*. Uitspraak by ons gemeen volständig bewaard. En dus hangt het samen met het Hoogduitsche *drohen*. Onze Oude zeide *dregen*. § 100.

DREK, M. ook *drech* oudtijds, en *dras*, van *dra-gen* of *trekken*; en dus wortel van 't werkwoord. § 28.

DREMPEL, M. van *trampen*, waarvan het frequentativum *trampelen*. § 28.

DREUN, M. wortel van *dreunen*. § 28.

DREUTEL, M. van *dritten* of *druten*, 't beteekent *keutel*, en wordt voor *klein hoopjen*, en zoo spotgewijs voor klein knaapjen gebruikt. Als men 't O. gebruikt, is 't als blijk van verachting. Maar dat men 't ook voor *dreuts* genomen, en een *dreutsch* of spijtig meisje een *dreutel* genoemd heeft, is uit misverstand. *Dreuts* is het zelfde woord met *trotsch*. Goed heeft Bredero het, van de meisjes sprekende:

Wie op een goede vraag antwoordde DREUTSCH of koentjens,

Die mocht dat koopen af met vijf en twintig soentjens.

DREVEL, werktuig ter indrijving van spijkers, M. § 28.

DRIESCHT, V, maar *driesch* adjectief, O. § 95, 41,

DRIES-

DRIESTE, stoutheid, V. § 95.

DRIFT, V. als praeteritum van *drijven*. Zie § 96.

DRIL of **DRIEL**, M. als wortel van *drillen*.

§ 28. Doch voor werktuig als draai- of trilpriem, twijfelachtig, om 't woord *priem* of *elst* dat men er onder verstaat. § 57.

DROES, M. als alle namen van Geesten en Duivels; doch zie *drost*.

DROES (Paardenziekte), V als *droos*, praeter. van *driezen*, maar M. als wortel van *droezen*, Hoogduitsche uitspraak van *dreuzen* of *druizen*, het geen *zuizen* of *zuizelen* beteekent, en ook *driezen* gezegd is, waarvan *een malle dries*. § 28.

DROESEM, M. naar 't algemeen Gebruik. § 84.

Eigenlijk is het mede van *droezen*, *druizen*, en beteekent *gist*; doch het wordt toegepast op het onderste van den wijn, *wijnmoer* of *wijnmodder*. Het kon echter *bezinksel* of *zakfel* zijn van 't Goth. *driufan*, vallen, en *drausjan*, neêrftorten.

DROG, M. 't zij voor *bedrag*, 't zij voor *bedrieger*; als wortelsylbe van *drogen*, 't zelfde als *driegen* door verscheidenheid van de uitspraak des tweeklanks *eo*, die velcrlei verwarring gegeven heeft; en van den zelfden wortel met *driezen*.

§ 28. *Bedriegen* is beruifchen, bedwelmen. Ook 't Fransche *tromper* is van *trompe*, ons *tromp*,

fuishoorn. Ook *bedotten* is bedwelmen. Ook 't Goth. **𐌳𐌹𐌸𐌵𐌰𐌹𐌸𐌰**, *drobjan*, is beroeren, waarmeê ook *bedroeven* verwant is. § 28.

DROM en **DROMMEL**, beide M. in alle be- teekenissen. § 28. Schoon *drom* het zelfde woord met het Latijnsche *turma* en Italiaansche *torma* is, en als Neêrduitsch eigenlijk *drong*, van *dringen*. Zie over de verandering van *ng* in *m*. § 85.

DROMEDARIS, M. van 't Latijnsche woord *dromedarius*. § 100.

DRONK, M. door het Gebruik, schoon V. uit den aart van het verbale praeteriti, *ik drink*, *ik dronk*. Zie § 103, en Aanteek. *rrr*.

DROOGTE, V. als *zwaarte*, *lengte*, enz. § 33, 95.

DROOM, M. als wortel van *droomen*. § 28.

DROP, of **DROPE**, V. als praeteritum van *druipen*, meest verouderd, maar nog overig als benaming van het zoethoutsap (*succus glycerizae*). Doch

DROP en **DROPPEL**, M. als wortel en ver- bale van *droppen*. § 28. De *drop*, voor *droke* of *dropping* ook V. § 67, gelijk zy somtijds, offchoon niet naar de beste voorbeelden, geno- men wordt.

DROST (gezag, macht, geweld), van *droën*, nu in 't Hoogduitsch overig als *drohen*, (*dreigen*), V. § 75. In toepassing op den macht- of ge- weld-

weldhebber, M. § 55. Hoogst kwalijk wil men 't van *Drusus* afleiden, Juist omgekeerd, is de naam *Drusus* van het Duitſche *draus*, *droes*, of *druis*, Zie Sueton. Tib. c. 3. Onze vroeger Schrijvers kenden ook *druust* beide voor geweld en geruisch,

DRUIF, V. praeteritum van *draven*: *ik drave*, *ik drove*. § 36. Men zei van ouds van een wijngaard dat hy *drijft*, en desgelijks, dat hy *draaft*, dat is, *srekt*, voor vruchten geeft, Hiervan *druif*; en hiervan kon ook *draf* zijn. Het wortelwoord is *tra-on*, trekken, 't Latijn *trahere*. Zie *draf*.

DRUK, M. wortel van *drukken*. § 28.

DRUP en DROPPEL, zie *drop* en *druppel*.

DUBBEL (adjectief), O. als substantief voor kopy, affchrift, of tweede gros van een akte. § 41.

DUBBELD (adjectief) voor *gedubbeld*, O. als substantief. § 41.

DUBBELTE, V. als *zwaarte*, *lengte*, § 33, 95.

DUIF, V. Zie *doffer*.

DUIGE, V. Eigenlijk *duwige* van *duwen*, drukken, 't Is van de ſamendrukking tot holmaking, een rechte duig zou iets tegenſtrijdigſ zijn. 't Fransch heeft *douge* en *douve*, 't laaſte is 't Noordelijk, 't eerste 't Zuidelijk Fransch. § 33.

DUIKER, M. als werkend verbale van *duiken*. § 28.

§ 28. 't Zij als vogelnaam, of als *waterverlaat*.

DUIM, M, het zij door zich-zelfen, § 84, het zij om dat er vinger onder verstaan wordt.

§ 57. — Van het werkwoord *du-en*, *duwen*, drukken, zoo dat *duim* eigenlijk *duing*, *duwing* is, het geen op zich-zelf V. zou zijn. § 85.

DUIN, V. § 99. Doch het is O. zoo het collectivè genomen wordt voor *de duinen*. § 49. 't Is eigenlijk *deine* van *deinen*, dat is, op en neêr gaan, hobbelen of wentelen. Hiervan *in grasduinen gaan*, dat is, *in 't gras deinen* gaan, gelijk de beesten in 't gras wentelen.

DUISTER (adjectief), O. wanneer het substantivè gebruikt wordt. § 41.

DUISTERHEID, V. als de slotfylbe. § 72, § 39.

DUISTERNIS, V. als de uitgang medebrenge. § 94.

DUIT. *Duid*, als wortel van *duiden*, dat is, beteekenen, uitdrukken, is M, § 28. Maar *duit* zou *geduid* zijn, dat is, beteekend, bestempeld. Het Fransche heeft *une dite* in 't vrouwelijke, en het Gebruik schijnt ook meer voor het V. dan M. geslacht te zijn. Echter zegt en leest men, *tot den laatsten duit*. Als stuk gelds schijnt het den algemeenen regel

te

te moeten volgen, als *blank*, *penning*, enz. en dus M. te zijn. § 57.

DUIVEL, M. door toepassing, als alle Geestennamen. § 55. Zie Aanteek. x.

DUIZEND, O. als wordende er *getal* of *tal* onder verstaan. Anders is het een adjectivum en meervoudig.

DUKAAT en

DUKATON, M. uit het Italiaansch, en als *penning*. § 57, 100.

DUKDALF, kwalijk door Wijnchoten, van den Hertog van Alva afgeleid. 't Is een moedwillige verbastering, als er meer zijn, en wel, van het eenvoudige *dok-dolf* of *dok-tolp*. Dat is, *blok* of *paal* in een dok. De Hoogdriftschers zeggen thands *tolpel*. V. — Men gebruikte 't ook overdrachtig voor een *domkop*, en dan, M. § 55. Vergelijk *dolf*.

DUNK, M. als wortelwoord van *dunken*. § 28.

DURK, V. het onderschip. 't Schijnt *d'hurk*, en dus V. Zie *hurk*. Veellicht heeft Durkerdam daar den naam van, wegens een sluisdam, die niet dan kleine hurken doorliet. Zie *Urk*. Deensch *ørk*.

DUT, **DOT** of **DOD**, waarvan *dotterig* (slaapdronken), M. als wortel van het werkwoord *dutten*, bedwelmd zijn. § 28.

DUUR, M. als wortel van het werkwoord *duren*, § 28.

DUUR-

DUURTE, V. als de uitgang *te* medebrengt.

§ 33, 95.

DUW, zie *douw*.

DWAAL (handdoek), M. van *dwa-ën*, vegen, afdroogen, § 28. Doch *dwale*, V. gebruikt zijnde voor *dwaëling*. § 67. Vergelijk § 109. Het oud Fransch heeft hiervan *touaille*, waarvan 't Engelsche *towel*, voor handdoek. Schoon andere deze twee woorden van *touw* afleiden. 't Fransche *toile* is 't Latijnsche *tela*, weeffel. Het heeft in dezen zin met *dwaal* niets gemeens, schoon het daar veel meê verward wordt.

DWANG, uit *dwee* (gedwee) oorspronkelijk, M. als wortel van het oude *dwangen* of *dwengen*, nu *dwingen*. § 28. Zie § 103, en Aanteek. yyy. *Dwe-en* is tam maken, waarvan *dweëing*, *dweng*.

DWANGNAGEL (*redivia*), als *nagel*. 't Is *wangnagel*, dat is, *zijnagel*, bynagel. § 39.

DWARL of **DWERL**, M. als wortel van *dwerlen* of *dwarlen*, frequentativum van *dwaren*, 't welk een confortatief van *waren*, onzeker in 't rond loopen, is. Ook als werkend verbale van dit *dwaren*. § 28.

DWEIL, M. saamgetrokken van *dwegel*, van *dwegen*, het zelfde woord met *dwaën*.

DWERG, of, als men oudtijds zeide, **DWARG** (*pumilio*). Eigenlijk *dwarig* van *dwaren*, waarvan *dwarl*. Men hield ze voor aartigheid

om

om in 't rond te loopen, zonder eenige bepaalde bezigheid. — Doch by de Oude Duitſche Romanſchrijvers wordt *dwerſg* ook met *reus* vermengd, en beide worden als wanſchapenheden, maar van overgroote lichaamskracht, en roovers van beroep, voorgesteld.

DWINGELAND, oud participium, maar door toepaſing, M. Zie § 34.

E.

EB of **EBBE**, V. naar 't volſtandig Gebruik, en als al de woorden op *b* uitgaande, zoo niet het eene of andere een geſlacht door toepaſing aanneemt. § 67.

ECHEL, bloedzuiger, M. Vanhet Thema *eg* of *ac*, punt, ſcherpte. Vergelijk Aanteek. *mmm*.

ECHENIS, V. als de uitgang medebrengr. § 94, 74. Het woord is niet van het Latijnsche *inguen*, als men wil, maar van *echten*, *hechten*, verbinding der onderdeelen met het lichaam; waarvan ook de *las*, van *laſſen*, aanhechten.

ECHT, V. als praeteritum van 't werkwoord *e-en*. Zie *eed*. Schoon vrij algemeen in het M. gebruikt. Zie Aanteek. *eee*, *ooo* en *x*.

ECHTGENOOT, van beide geſlachten, en zelfs eigenlijk V. even zoo wel als *Gade*.

EDDER, zie *uier*.

EDEL-

EDELDOM, als de slotfylbe met zich brengt.

§ 91, 92, 39.

EDIK of EEK (eigenlijk adjectief), M. om dat er *drank* onder verstaan wordt, § 57.

EË, als saamgetrokken van *eë*, of *eeue*, of *ewe*, verbond, wet, A — S *e*, Friesch *ewa*, en nog over in *egd* en *egemaal*. - Hoogduitsch *ehe*. § 67.

EED, M. door 't Gebruik, en als wortelsylbe van het werkwoord *eeden*, § 28; doch in den grond der zaak, V. als praeteritum van het werkwoord *e-en*, *ik e-e*, *ik e-de*. § 36. Zie Aanteek. x.

EEKEL, zie *eikel*.

EEKELAAR, M, door de vorming, § 28, en als *boom*. § 57.

EE, O. als *geheelte* in den zin van famengroefsel, of van verharding. § 86. Zie *hal*.

EEM voor *water*, V. als zijnde *ee-ing*, § 85, van *ee-en*, een dialektverschil van *a-en*, vlocien. Zie *d*, en *adem*, en *ader*.

EEMS, V. als riviernaam, en door de terminatie, § 73.

EEND, V. als drukkeride tevens den algemeenen, en den byzonderen wijfjensnaam van dezen vogel uit; waarvan de man, *waart* heet. Doch *eendvogel* is M. § 57, en zoo kan men (des noods) *eend* M. gebruiken, wanneer men er of vogel onder verstaat, of een mannetjen in
het

het byzonder meê bedoelt. § 57. Het woord zelf is *e-end*, dat is, waterend, zwemmend, en dus uit zijn aart, V. § 33. Dat men *heb end* zegt, is uit misverstand. Men zei wel oudtijds *enderen* in het meervoudige, maar het was om dat men het mannetjen *den ender* noemde, gelijk dat van de *gans* den *gander*. Anders is het met *hoen*.

EENDRACHT, V. als *dracht*. § 39.

EENHOORN, als *hoorn*, § 39; of liever, M. om dat men zich het dier in het mammelijk geslacht voorstelt; anders, V.

EENOOG, M. of V. door toepassing: § 55. Even of het woord een adjectief was; doch nooit O. al werd het ook op een dier (by voorbeeld, een zwijn,) toegepast. Het is even zoo met *eenoor*, *langoor*, en al dergelijke, welke geen neutrum in de toepassing lijden, schoon het substantivum der samenstelling zelf O. mocht zijn. *Die hangoor*, by voorbeeld, zal men zeggen van een *varken*, niet *dat hangoor*. *Dat hangoor* zou het *hangende oor*-zelf beteekenen.

EER, V. Eigenlijk *eere*. § 67. Welke dan ook de afleiding van dit woord zij. In allen gevalle 't is een oud adjectief in Hoog- en Nederduitsch beide, dat ook *here* geschreven werd.

EERBIED, M. als wortel van *eerbieden*. § 28.

EEST, V. als de uitgang toont. § 75, 77.

H

EEUW,

EEUW, 't zelfde woord met *eë*, in eene andere beteekenis, V. 't Beteekent verbinding, doch thands alleen van jaren; dat is, eene reeks van jaren, maar bepaald tot honderd. Dat het met het Latijnsche *aeuum*, en Grieksche *αἰών* samenhangt ziet ieder, doch doet hier niet ter zaak. § 27.

EEUWE of **EUWE**, voor *uier*, verouderd. Zie *ooi*.

EGEL, M. door de vorm des woords. § 28. Van het thema *ac* of *eg*. Zie Aanteek. *mm*, als ware 't *eggel*, gepunt, van *eggen*, punten, en dus *doorn*; 't is eigenlijk *egeldier*.

EGESENTIER (kwalijk *egellantier*. 't Is *doornboom*. *Tier* is boom en M. § 28. Zie op 't woord. Doch als *bloem* past men er dit vrouwelijke op toe, en 't wordt V. § 57.

EGGE (*rastrum*), V. als *egging*. § 67. Ook **EGGE** (scherpte, van welk ding ook), punt, of hoek, of kant; altijd V. als zijnde altijd het zelfde *egging*. § 67. *Eg* zou dus M. zijn, § 28, maar wordt niet gebruikt, schoon men er zich van zou kunnen bedienen, het zij met of zonder de verlenging (*egge* of *eg*). Ook het Deensch heeft *eg* voor mesfensnede.

EGGER (boor), M. werkend verbale van het zelfde *eggen*. § 28.

EI, O. door het Gebruik, in het meervoudig *er* aannemende, het geen een teeken van O. is. Waar-

Waarom? zullen wy elders toonen. De afleiding is tweederlei, en zou hier te omslachtig van betoog zijn. Zie echter *eiland*, en zie ook Aanteek. gg.

EIGENDOM, M. en O. § 91 en 92.

EIGENSCHAP, V. § 72.

EIGENZELF, O. als adjectivum, eene abstractie uitdrukkende.

EIK, M. door toepassing, als *boom*. § 57.

EIKEL, M. door de vorming. § 28.

EIKELAAR, zie *eekelaar*.

EILAND, O. als *land*, § 39. Het is *rond land*, dat is, dat rondom bepaald is door de Zee. *Ei* is *oog*, dat is, (rond-achtig), dus zegt men *Zieriks-ee*, dat is, *ei*, en *Schiermonniks-oog*. Ook in 't Engelsch is *eye*, *oog*, 't A — S heeft *ig* voor *eiland*, 't IJslandsch *ey* of *ei*. Het Deensch zegt *ø* voor *eiland*, het Zweedsch *ö*.

EIMER of EMER van *e*, voor *a* (water), en *e-en* (wateren) dat is, waterhalen; en dus, verwant met het Grieksche *ἄμαρ*. Of wel, van *einbar*. *Ein-bar* en *zwelbar* zijn in het oude Hoogduitsch tobben met *een* of *twee* hengfels of handvatfels, dus van *baren*, dragen, genoemd. In beide gevallen M. Zie § 23 en Aanteek. *rrr*.

EINDE of ENDE, O. Het woord is *geheinde* of *gehénde*, dat is, bepaling. Zie *heining*. De wortel mag in *ei* van *o*, *romte*, zijn,

waarvan *o-en* en *ei-en*, ronden, besluiten. Het zou als adjectivum of participium V. zijn naar de oude Taalwet, maar het is O. naar de latere.

§ 33, 41.

EISCH, M. als wortel van *eischen*. § 28.

EKSTER, zie *exter*.

EL, V. als letter, en ook als maastok, beeld van de letter. Doch verwant met het Latijnsche *ulna*, Fransch *aulne*, Goth. **ALLAGINA** (*allcina*), A — S eln. Zweedsch *aln*. § 33.

ELAND, Latijnsch *alce*, eigenlijk *ellanddier*, M. gelijk men de dieren zich meest in dit geslacht voorstelt, vooral de grootere.

ELBOOG of ELLEBOOG, als *boog*. § 39.

ELDER of EUDER, zie *uier*.

ELEFANT, M. als 't Latijnsche *elephas*, waarvan het genomen is, door den *casus obliquus*, die 't Italiaansch vormt. § 100. Dat de oorsprong in 't Fenicische *elef* is, dat een *os* beteekent, en in de eerste letter van zijn alfabeth afbeeldt, betoogde ik elders. Zie mijne *Verhandeling over het Letterschrift*.

ELEMENT, O. als 't Latijnsche *elementum*. § 100.

ELFT, M. door toepassing, als *visch*.

ELGER (aalfteker), M. eigenlijk *aaleger* van *aal* en *egger*. § 28. Zie ook *avegaar*.

ELIXIR, O. als in het Oud-Chemisch Latijn, waar het uit overgenomen is. § 100.

EL-

ELLEENDE, V. Het is eigenlijk *ellending*, van *el*, ander, en het werkwoord *landen*, als verblijf houden gebruikt, en beteekent dus *in een ander land* zijn, dat is, *in den vreemde*, of *in ballingschap* zijn. Het woord is V. volgens § 67.

ELPENBEEN, O. als *been*, (§ 48, 39.) en
ELPENDIER (Elefant), O. als *dier*. § 39.
Zie *Elefant*.

ELS en ELST, M. door toepassing als *boom*, § 57. schoon in zich-zelve, V. door den verm. § 74, 75.

ELST (priem), ondtijds *ilst*, van het Thema *i*, spitsheid; door den uitgang, V. § 75.

ELVE (of *Elbe*), in het Deensch en Zweedsch, als appellativum, *rivier*; en eigennaam van een Duitfche rivier, V. § 57.

EMER (vaartuig) van *eem*, M. § 28.

EMER of EMMER, dat is, *waterraar*, *waterhaler*, van *eem*. § 28. Doch zie *eimer*.

ENDE, zie *einde*, waarvan het een verzachte uitspraak is. V.

ENG, oorspronkelijk adjectief, en dus V. § 33. Doch voor ring of omtrek bouwlands, als wortel van *engen*, besluiten, omringen, M. § 28. Dus zegt men in 't Gooiland, *den Naarder of Hilversummer eng*. In het Deensch beteekent het *weiland*.

ENGEL, M. als *angelus* in het Grieksch-Latijn, waarvan het is. § 100.

ENGTE, V. § 33, 95.

ENKEL of INKEL, M. door de vorming. § 28. Van *enke* of *inke*, wonde, scheiding, dus in beteekenis, *scheidsel* van 't been.

ENKEL, kindskind, M. § 28, en dit in toepassing op beide kunnen. Van *ank*, dat is, *hang*, als ware 't afhangeling. De *Taal- en Dichtk. Bydragen*, bladz. 31, passen dit ook toe op den *enkel* van het been.

ENKLAAUW, de knokkel boven den voet, is *enkele*; maar vervrouwelijkt als adjectief. 't Is een valsche uitspraak van *enkeluwe*, dat is, *enkelige*; even als *schaduw* en *peuluw*, van *schade* en *peul*. Zie § 97.

ENTE of INTE van *innen*, insteken. V. § 33, 95.

EPPE, V. als *plant*, van *apium* in 't Latijn, waaruit veellicht *epping* gemaakt en tot *epe* geworden is. § 57.

ERF, O. van de Latijnsche *arvum*. § 100. Doch zie *erfe*.

ERFGENAAM (dat eigenlijk *erf-genoem* zou zijn, van *genoemen*, en dus M.) gebruikt men door toepassing M. of V. naar de kunne. § 55. Het aanhangen van de *e* by het Vrouwelijke (zie § 67) is onnoodig.

ERG, adjectief, saamgetrokken van *errig*, van *erren*, ook *arren*, dwalen, doolen. Verwant met het

het Latijnsche *errare*, 't Hoogduitsche *irren*, 't Grieksche *ἔρρειν*, enz. Zelfstandig gebruikt, is het O. § 41.

ERNST, V. als deze uitgang noodwendig meebrengt. Zie 75 — 78, en Aanteek. *ww*. Men zei ook *neerenst*, waarvan *naarstig*. Maar de oorsprong schijnt in *eren*, colere.

ERTS, V. § 73. Het Gebruik echter heeft hier gewankeld, ten minste, dus komt het voor; alhoewel zonder eenigen grond. Het is het vervrouwelijkte van *er*, dat by Otfred voorkomt, en ook nog *ore* of *oor* wordt gezegd; en het heeft gemeenen oorsprong met het Oud-latijnsche *aeris*, tot *aes* saamgetrokken. De samenhang met het Hebreeuwsche *אֵרֶץ* is kennelijk.

ERVE, V. als *erving*, daad van erven, of erfenis, § 67. En ook als landgrond is dit waarschijnlijk het echt Hollandsche woord, waarvan *erven*, in den zin van opvolgen in een goed, uitgevloeid is. Men kan dus ook *erf* V. nemen, schoon dit thands ongewoon is, en *erve* als grond, ook O. gebruikt wordt.

ERWT, zoo men thands schrijft en met het Hoogduitsche *erbse* overeenkomt, V. als zijnde *erwete*. § 33, 95. Doch het woord is eigenlijk *erwete*, van *erwe*, waarin de uitgang *we* een bloote aanhang is, even als in *peulewe*, *schadewe*; en het wezen des woords ligt in *er* of *or*,

waarvan even goed *erte*, en *errete* gemaakt wordt als *erwte*, schoon het laatste-alleen in den boeckstijl is aangenomen. Van ouds hoorden onze Overgrootvaders van hun Grootvaders altijd *erreten*, en op sommige plaatsen *orreten*, en dat dit de ware Etymologie bevestigt, heb ik elders betoogd.

ESCH, voor eschenboom, M. dewijl er *boom* onder verstaan wordt. § 57.

ESP, voor *espeboom* (populier), desgelijks M. 't Woord is van 't beven, in de Noordelijke talen *aspa* of *espa*; waarnaar wy den boom ook *populier* van *popelen*, dat is, *bowelen* (eigenlijk *wawelen* of *waëlen*,) noemen, schoon men het natuurlijk genoeg van 't Latijnsche *populus* afleidt. Ook in 't oud Fransch heet hy *tremble*, van *trembler*, het Latijnsche *tremere*.

ESTRADE, verheven stand- of zitplaats, Spaansch woord, van *strada*, van 't Lat. *sternere*. V. § 100,

ETMAAL, O. als het enkele *maal*, waar het meê saamgesteld is. § 39. Zie *maal*.

ETNA (berg), M. § 100, en 57. Zie *alp*.

ETTER, M. als *eter*, *verteerer*, gelijk men het opvat, § 28, doch beter V. als oorspronkelijk adjectief. § 33. Zie Aanteek. *cccc* en aldaar bladz. 364.

EUNJER (tooveraar), M. 't Is *Heiden*, en gold eigenlijk voor Waarzegger. Het woord is een bloote verbastering van *Unger*, dat is, *Ungaar*
of

of *Hongaar*. By de Franschen noemde men ze *Bohemiens*. 't Een en ander naar de landen waaruit zy naar herwaart toevloeden. In Engeland werden zy *Gipsies* genoemd, dat is, *Egyptenaren*, naar den eigenlijken oorsprong die men hun onderstelde. Onze Hooft, in een taal, die hy zich op zijn eigen hand maakte, vormt er *eunjerheid* van; doch ten minste had het dan *eunjerscheid* moeten zijn.

EUVEL, of **EVEL** (een adjectief), O. naar de regel, als men het substantivè gebruikt.

§ 41.

EVANGELIE, O. als het Latijnsche *euangelium*. § 100.

EVENAAR, M. als werker van het *evenen*, dat is, gelijk maken. § 28.

EVENHOOG, M. als wortel van *hoogen*. § 28.

EVER, M. van het Latijnsche *aper*. § 100.

Maar O. door toepassing, als er *zwijn* onder gedacht wordt. § 57. 't Geen men er ook wel by uitdrukt. Zie 't aangemerkte op **AFFUIT**.

EXCIJS, zie **ACCIJS**.

EXEMPEL, O. als het Latijnsche *exemplum*. § 100.

EXEMPLAAR, O. desgelijks, als 't Latijnsche *exemplar*. § 100.

EXTER, *aakster* of *ekster*, oorspronkelijk *aakse*, even als dit V. § 82. van *aken*, of hoe het geluid van dezen vogel heeten mag: doch M.

zoo men. er vogel onder verstaat, § 57. 't Woord is *akester*, 't geen het V. meëbrengt, § 73. 't Fransch heeft *agace*, dat ons simpele *aakse* is.

EZEL, M. Zie § 43. — Dat men oudtijds *hez* *ezel* zei, is dat er *dier* onder verstaan wierd, gelijk nog met eenige dieren het geval is, by voorbeeld, *konijn* of *kanijn*, *zwijn*, *verken*, *rund*, *paard*, *hoen*, enz. welke geen eigenlijke namen, maar aangehechte epitheta by den algemeenen naam van *dier* zijn. Doch schoon vele eigenlijke namen van dieren in hunnen oorsprong niets anders zijn, zy zijn meest tot eigenlijke namen geworden, en nemen dus een der beide geslachten aan zoo zy in den grond adjectieven zijn, of doen hun eigen geslacht gelden zoo zy een substantive vorm hebben; en dit laatste is het geval met het woord *ezel*. Zoo men van een schilders *ezel* nog hier en daar *het ezel* zegt, het is als adjectivum, voor substantivum gebruikt, en dus te wettigen met § 41. Doch als substantivum heeft het woord *ezel* zijn eigen geslacht, dat M. is; en ook als schilders *ezel* behoudt het dit. Sommige Duitsche Geleerden willen, dat *esel* van 't Latijnsche *asellus* zij. Zy mogen dit by al hunne nieuw opgekomenen *Weisheit* voegen. Het Engelsch heeft *as*, het Deensch *asen*, het A—S *arra*, *arab*, *erob*, het Ijslandsch *af-*

asne; en het Latijnsche *asinus* en *asellus* draagt allen blijk van een derivatief te zijn. Wellicht is dit alles met אָסוּ (de ruggegraad) en het Perzische اسب (*esb*) of اسپ (*asp*), paard, vermaagschapt. Ook in 't Slavoonsch-Russisch is het ОСЕЛЪ (*osel*),

EZEL; voor eens schilders stelling, is derhalve ook M.

F.

FAAL of FEIL, V. als *faling* of *feiling*. § 67.

Faal, wortel van *falen*, M. schijnt niet in gebruik. Het Thema is *vallen*.

FAALGREEP, als *greep*. § 39.

FAAM, V. als 't Latijnsche *fama*, waarvan het is. § 100.

FABEL, V. als *fabula*, waarvan het is. § 100.

FABRIJK of FABRIEK, V. als 't Latijnsche *fabrica*. § 100. — Voor *Fabriekmeester* (Bouwmeester), M. § 55.

FAKKEL, V. als 't Latijnsche *facula*, van *fax*, § 100. — Indien het echter niet *fokkel* van *fok* (stok) is, als zijnde *pekstok* de gewone naam der flambou by onze Ouden; in welk geval het min of meer twijfelachtig zou zijn. § 32.

FALIE, V. als deze uitgang by ons altijd is. Van *velum*, doch door het Fransch *voile*, dat echter in dezen zin M. is. Door toepassing van
van

van *fluier* zou men het ook M. kunnen nemen. § 57.

FATSOEN, O. als deze uitgang, uit den Franschen *on* en Italiaanschen *one* gevormd, veelal.

FEEST, oorspronkelijk V. als de uitgang medebrengt in Hollandsche woorden; uit *boost* (Friesch *baast*), van *bo-en*, bogen. Zie Aanteek. c. O. wanneer men het als het Latijnsche adjectivum *festus* beschouwt. § 41. Men zie echter het geen door den Heer Wiselius daaromtrent naar mijne waarneming opgeteekend is, in de Voorrede voor zijne *Mengel- en Tooneelpoëzy*, bladz. XVII en volg.

FEIL, zie *faal*.

FEIT, O. als 't Latijnsche *factum*, waarvan het door 't Fransche *fait*, afstamt.

FEITEL M. § 28. als zijnde van *vaten*, *omvatten*, en dus, een *omslagdoek*.

FELP of **FULP**, O. als stof, van 't Spaansche *velludo* en 't daarvan gemaakt Engelsch *velvet*; uit het Latijnsche *villus*, *vlok hairs*, als vlok-kig, of hairig. § 48.

FENIX, M. als *vogel*. § 57.

FESTON, of **FESTOEN**, O. als *loofwerk*, 't geen er door verstaan wordt. Zie het aange-merkte op *fatsoen*.

FEZANT van 't Latijnsche *phasianus*, M. als *vogel*, ook als men van 't wijfjen spreekt. Van den Rivier- of Landnaam Fazis. De Italiaan-

liaansche Etymologisten zeggen dat hy van *fac sanum* genoemd is. Zijn vleesch werd hierom voor zeer gezond gehouden, en een oude Leuvenfche Academiewet bracht meê dat hy op de promotie-maaltijden niet ontbreken mocht.

FIEL, M. 't zij als 't Fransche *filou*, of *vilain*, 't zij door toepasfing, die alleen op den man gefchiedt (§ 55), van 't Latijnsche *vilis*, of van ons *fel*, waarvan *felon*, *felonnie*, en *f'affellonner* in oud Fransch, dat is, zich verftoren, zich opzetten, muiteu.

FIERTRE, by onze Ouden geen draagbaar als fommigen meenen, maar lijkt van een heilige, en M. by hen. Het woord is onmiddelijk uit het oud Fransch overgenomen.

FIJN of **FINE**, 't Latijnsche *finis* en Fransche *fin*. M. § 100. *Ten fine* zegt men.

FIJT, zie *vijt*. V.

FILOZOOF, M. door toepasfing. § 55. 't Vervrouwelijkt met den uitgang *in*.

FIOOL, V. als het Grieksch-Latijnsche *phiale*, fles of kruik met een enkele of dubbele buik; en ook voor het snarentuig, dat om zijne gedaante, met die kruik overeenkomende, met dezen naam, maar eenigzins verzacht tot *viool*, genoemd is. § 100. Beide in het Perzisch en Turksch is *پياله* (*piala* of *pieleh*) thands een beker of drinkschaal.

FLAAUW-

FLAAUWTE, V. als *lengte*, enz. § 33, 97.

FLAKKON, M. als 't Fransche *flacon* van het Italiaansche woord *fiaccone*, groote flesch, *fiasca*, en *fiasco*. § 100.

FLAP (kandeksel), M. om dat het de wortel van *flappen*, neêrslaan, toevallen, is. § 28. — Ook voor slag, en voor 't storten van iets, M. om de zelfde reden.

FLAP (kan), V. om dat et *kan* onder verstaan wordt. § 57. 't Is *flapkan*.

FLEB of **FLEBBE** (voor sloopmuts), V. als *muts*. § 57. Doch

FLEP, M. als wortel van *fleppen*, 't zelfde als *flappen*, doch van zachter geluid. § 28. Ook voor *zuipery*, als wanneer men ook *sep* zegt.

FLERECIJN, (eigenlijk *vleder*- of *vlies-sing*, dat is, vliesbrand, vliesontsteking van het oude *singen*, branden, waarvan wy *zengen* overig hebben), O. by onze oude Schrijvers, om dat men er *eivel* onder verstond. § 57.

FLESCHE, V. als het Grieksche woord *Φιαλίση*, het geen een verkleining van *Φιάλη*, *phiale*, is, en het daarvan gemaakte Italiaansche *fiasea*, waar het onze van is. § 100. Zie *flakkon*.

FLEUR, M. als zijnde wortel van *fleuren*, *floreren*, van 't Latijnsche *florere*, en dus *bloei*; en gants niet het Fransche woord *fleur* (bloem) volgende, 't geen ten omrechte by hen V. genomen wordt. § 28.

FLITS

FLITS of **FLITSE**, V. als de uitgang medebrengt zoo het Hollandsch is, en als 't Italiaansch *fizza*, zoo het van daar is. § 80, § 100.

Flits, M. gebruikt, is Hoogduitsch, en strijdt tegen den aart der taal.

FLOERS, O. als stof. § 48. Doch eigenlijk adjectief *vloersch*, van 't oude *vloër*, dat is, *waas*. Zie *vlon* en *vloer*.

FLOUSE, V. door den uitgang. § 80. Doch eigenlijk is 't het Latijnsche woord *flos*, op zijn Oud-Neêrduitsch verkleind, en 't beteekent *blommetjen*, versierfel ter schuldverschooning. Zie echter *vlon*.

FLUIM, als zijnde van 't Italiaansche *fume*, M. Zie ook § 84.

FLUIT, als van 't Italiaansche *futa* en Fransche *flûte*, V. § 100. — Als Hollandsch is het M. als wortel van *fluiten*, § 28, als wanneer het het *fluiten* - zelf beteekenen zou; doch in welken zin het niet gebruikt wordt.

FLUWEEL, 't Spaansche *floxel*, dat men met de Grieksche χ uitsprak, en van 't Latijnsche *flocus*, ons *vlok*, is. O. als stof. § 48.

FNAZE en **FNAZEL**, V. § 80, 57. Zie Maerlants *Sp. Hist.* III Deel op bladz. 41 van de Aanteek.

FOELIE, O. als metalen blad, van *folium*. Ook als stof waar wy een spiegel meê *foelien*. § 48.

Als.

Alsdan echter ook M. als wortel van *foelient*.
§ 28.

FOELIE, als Oosterfche *specery*, V. om dat er *specery* onder verstaan wordt. § 57.

FOK, stok, (*vo-ig*,) adjectief van *vo-en*, waarvan *voeren* is; drijven; en dus V. Ook door toepassing, om dat er *mast* of *steng* onder verstaan wordt. §. 55. Zie *bezaan*.

FOK voor *bril*, M. Het beteekent *praam*, en past dus op de bril als een foort van neuspraam voorstellende, gelijk men den wilden paarden opzet. Men zegt ook *fokkel*, van *fokken*, voeren, of drijven, en dat M. is, voor *praam*.
§ 28. Kwelijk zou men het voor het Latijnsche *focus* houden, als voor brandglas gebruikt.

FOLIE voor blad in een boek, van 't Fransche *feuille*, of Latijnsche *folium*, maar V. als 't Fransche.

FOLIE, voor metalen blad, zie *foelie*.

FONDEMENT, Fransch, maar overgenomen en O. als deze vreemde uitgang altijd, die oorspronkelijk Latijnsch, en in die taal O. is. § 100.

FONTEIN, V. van 't Italiaansche *fontana*, of Fransche *fontaine*. § 100.

FOOI, V. 't Is het Fransche *foi*, en beteekent iets *op trouw* of ten teken van *trouw* gegeven; van waar het tot alle gift is overgegaan.
§ 100.

FOOI (nu verouderd), voor gallery, of omgang

gang in of boven op een gebouw, is 't Fransche *voye*, weg, pad. Ook V. § 100.

FOREEST, O. als 't Latijnsche *forestum*. § 100.

FOREL, M. als *visch*, dat er by ons onder verstaan wordt: § 57.

FORM of VORM, als het Latijnsche *forma*. § 100.

FORNUIS of FORNEIS, van het Fransche *fournaise*, dat het Italiaansche *fornace* ('t Latijnsche *fornax*) is, en V. als dit; doch in het Gebruik O. als meer vreemde woorden. Hy misdeed echter niet, die het V. nam. § 100.

FORTSIER (voor ijzeren kist), V. om dat er *kist* onder verstaan wordt; doch die het, naar de vorming, M. gebruikt, heeft grond in § 57, 28, en Aanteek. 9.

FORTUIN, V. als het Latijnsche *fortuna*. Doch ook, door een nu uitgebannen gebruik, O. ont dat men er *geluk* of *geval* onder verstaat. § 57. Welk laatste zekerlijk best vermijdd wordt, schoon Hoogstratens uitval hierover niets dan een Geleerd onverstand kenteekent.

FOUT, V. als het Fransche *faute*, het geent eigenlijk *valte*; dat is, *valling*, of *faalte* (*faling*) is. § 100, 95.

FRANCIJN, voor *pergament*, O. als stof. § 48.

FRANJE, eigenlijk *frange*, dat is, *fra-inge* van *fra*. Zie § 109, en Aanteek. *aaaa*. § 34.

Van zijn verwantschap met *fraai*, zie de zelfde Aanteekening.

FRATSE, Hoogduitsch of verbasterd woord, en eigenlijk ons

FRAZE (versierfel), dat het vervrouwelijkte van *fra* (zie *franje*), in 't oud Fransch *fraise*, en in beteekenis het zelfde als *franje* is; namelijk, afhangend nestelwerk. V. door den uitgang. § 74. — Ook is *fratse* in een anderen zin een verbastering van het Fransche *farce*, dat eigenlijk een ingeschoven Tuschenspel beteekende, en om dat dit altijd kluchtig was, in de beteekenis van klucht of grap is overgegaan. V. § 100.

FRONS, als wortelsylbe, en

FRONSEL, als verbale, beide van het werkwoord *fronsen*. M. § 28.

FRUIT, O. als wordende niet dan in een collectiven zin gebruikt, waarom men niet, *een fruit*, kan zeggen. § 48.

FUIK, V. als door zijn uitgang een oorspronkelijk adjectivum kenttekenende. § 33. Doch het zij als *fuikkorf*, het zij als *praam*, *fok*, of *vang*, kon het bedenkelijk zijn. § 57.

FULP, zie *felp*.

G.

GAAF of **GAVE**, V. als praeteritum van *ik geve*, *ik gave*. § 36.

GAAI (anders *kaauw*), M. als *voegel*. § 57.

GAANDERIJ (kwalijk met *gallery* verward), wandelplaats, gang, V. § 69.

GAARD, als wortel van *gaarden* ('t zelfde als *gaderen*, maar in eene andere vorm en dialect), waarvan ook *gaarder* is, voor *gaderaar*, M. § 28. — Waarvan ook *wijngaard* M. is.

GAARD en **GAARDE**, als praeteritum van *gaderen* (*gaderen*), *ik gaadre*, *ik gaarde*, V. § 36.

GAAS, O. als stof. § 41. 't Woord is eigenlijk het Fransche *gaze*, dat ons *waas* is. Men mag hierby denken aan de *nebula linea* van Petronius.

GADE, uit den aart V. doch, door toepassing, ook M. sedert op het voorbeeld der Dichterese Van Winter ingevoerd is, dit woord van een man ten opzichte zijner *gade* te gebruiken. Het is eigenlijk *gading*. § 67, van *gaden*, dat is, *paren*, *verzamen*, waarvan het frequentativum *gaderen*, en het adjectief *gâlijk* en *ongâlijk*, waarvan Huydecoper! Van de Vogelen zegt men *gaitje*, dat is, *gadetje*, doch by 't vrouwelijk geslacht blijvende.

GADER, als wortel van *gaderen*, M. Doch *so gader* zegt men, niet *ten gader*, om dat het

- niet tot den *gader* is, maar tot een *gader*, als wanneer te geen *n* aannecmt.
- GAFFEL**, M. van *gapen*, gelijk men ook *gaapstok* plach te zeggen. § 28.
- GAITJE** (zie op *gade*), O. als verkleinend woord.
- GAL** of **GALLE**, V. naar het oud en volständig Gebruik. 't Is een oorspronkelijk adjectief. § 33.
- GALANT**, Fransch woord, M. Eigenlijk adjectief, en als substantief niet dan op den man roepasfelijk. § 28.
- GALEAS**, M. als van 't Italiaansche *galeazzo*. § 100.
- GALEI**, V. als van 't Italiaansche *galéa*. § 100. Ook zegt men *galeie*, en oudtijds *galeide*.
- GALG**, V. als adjectief § 33. Als wortel van 't A — S *gealzan* (*gealgan*), hangen, zou het M. zijn, doch dit werkwoord is er een blidot derivatief van. Het is van het Thema *ha* waarvan *haken* en *hangen*, (Aanteek. *h.*) en zeer oud in de beteekenis van drager, in welken zin de Engelschen den *bratel* nog met den naam van *gallows* noemen, en *gallogla* in in hunne oude taal, een gemeen bediende, als een lijfknecht, beteekende. Ook in oude overblijffels vinden wy den linker arm door *galg van het schild* beteekent. — Het Spaansche naamwoord *galgo* heeft hier niets mede gemeen,
- maar

maar is van 't Latijnsche *helvus*, met ons *geel* verwant.

GALJOEN, O. als deze (uit den vreemde) verbasterde uitgang in 't algemeen. Zie ook § 57.

GALJOOT, O. als *schip*, dat er onder verstaan wordt. § 57.

GALLERIJ, V. als de uitgang meëbrengt, § 69, en als 't Fransche woord *gallerie*, dat van *galler*, feest houden, is. § 100.

GALM, M. als wortel van *galmen*. § 28. Doch de oorsprong van 't woord is *galen*, 't zelfde met het Grieksche *καλεῖν*, roepen; waarvan *galing*, tot *galm* saamgetrokken. § 85. Zie ook *nachtegaal*.

GALOP, M. als wortel van *galoppen*, waarvoor men nu *galoppeeren* zegt, naar het Fransch. § 28. Ook O. als zijnde eigenlijk *geloop*, waarvan het by de Franschen verbasterd is, die er ook *walop* van maakten, dat ook weêr by de onzen werd overgenomen. — Intusfchen wil men, dat het woord een *onomatopoioumenon* zij van het geluid, en dus tot de vreemde woorden van *gala*, *gal-lus*, en dergelijke behoore; ik verzet er my niet hardnekkig tegen.

GANG, M. als wortel van het werkwoord *gangen*. § 28; maar V. als *ga-ing*, participium of verbale van *gaën*. § 34. Dus: *loom ter gang*, en *aan de gang* zijn, maar: 't huis heeft een *langen gang*. 't Een is *allure*, 't ander *allée*.

Vergelijk § 108. Het Gebruik echter maakt er geen onderscheid in.

GANS, V. door de vorming, en als naam van het wijfjen, waarvan de man *gander* heet. § 73. Van *gannen* (anders *gaggelen*), het geluid maken dezer vogelen, waarvan *gan* 't wortelwoord is, dat niet alleen, het vervrouwelijkt *ganze* maakt, maar ook het verbale *ganner* of *gander*, voor den mannelijken roeper. Men zei oudtijds ook *goes* (Engelsch *goose*, Slav. ГѢСЪ), waarvan de stad Goes, in Zeeland, genoemd is. De oudheid der Duitfche benaming van *gans* blijkt uit Plinius. Doch het *anser* der Romeinen-zelven is er verwant mee, als men uit Varro mag opmerken. Zie voorts Aanteek. c*.

GARD of **GARDE**, V. als praeteritum van *gerren*, by een rapen, tot een bondel maken, of van *gerren*, *garren*, 't geluid van het fchrappen, vagen, of slaan met dezen heesterbondel, §. 36.

GAREEL, O. §. 100.

GAREN, O. als stof. § 48.

GARF of **GARVE**, V. van *garen*, gadren. Zie *garve*. Het is V. als oorspronkelijk adjectivum. § 33. — Het woord kon echter ook *fnede* of *snijdsel* beteekenen, van *kerven*; gelijk het Deensch ook *kjerv* zegt, — Zie ook Aanteek. *hh*, en *garwe*.

GARN

GARN en **GARNAAL**, M. beide, als wordende *visch* daaronder verstaan, § 57, en *garn*, ook nog als wortel van het werkwoord *garnen*. § 28.

GARNT, V. als zijnde *garnte*. § 33, 95.

GARST, V. door de vorming. § 75—78. Van *garn*, het zij als *gaderen* (oogsten), het zij in den zin van *gisten*, om dat men er, van oude tijden af, een geestigen drank uit gemaakt heeft.

GARVE, dat is, **GARWE**, van *gaderen*, saamgetrokken tot *gären*, en dus *gaderige* voor *gadering*, even als 't met *schaduwe* is; V. Zie § 16, 97.

GAS, Chemisch woord, O. als byzondere dampstof, van *garen*, *gisten*. § 48.

GAST, M. door toepassing. § 55. 't Is eigenlijk *ge-aast*; dat is: dien men *aast*, voedt, aan zijn tafel onthaalt.

GASTMAAL, O. zie *maal*. Aanteek. c.

GAT, O. het is *ge-ate*, dat is, uitgebeten. § 36; of wel, *gate* van *geten* (anders *eten*), waarvan *gegeten*, dat is, eigenlijk *verslonden* of *verbeten*. Doch in 't laatste geval zou het V. zijn. § 36. En zoo vindt men het inderdaad ook wel by de Ouden; gelijk het O. en V. zich licht verwisfelden. By Maerlant herinner ik my *rotsengat* voor *spelonk*:

In eenre roetsengat verslolen;

doch men zou kunnen twifelen of hy mis-

fchien *roetsen gat* in twee woorden gefchreven had, en *eenre* dus by het eerste behoorende, in den tweeden naamval stond.

GAVE, zie *gaaf*.

GAZELLE, foort van *hinde*; van het Oostersche *عزال* (*gazal*), V. § 55.

GEBAAAR, O. § 87, 51. Doch by onze Ouden ook V. als *gebare*. Dus zeiden zy, in *dier gebare*.

GEBAAARDE wordt by Huydecoper afgekeurd. Het is echter als collectief aangenomen, en O. § 49. 't Meervoudige *gebaarden*, volgt het V. geslacht.

GEBAK, O. van *bakken*. § 51.

GEBED, O. § 87, 51.

GEBEENTE, O. § 49. als collectivum.

GEBERGTE, O. § 49. collectivum.

GEBEURENIS of **GEBEURTENIS**, V. § 94.

GEBIED, § 51.

GEBIT, O. § 51. (Eigenlijk *gebijt*, en beteekende van ouds: 1° de daad van bijten, 2° het geen waarmede men bijt, en 3° het geen waarop men bijt. Hiervan drukt het in de twee laatste zinnen, de tanden, en den breidelstang, en by uitbreiding ook den geheelen breidel uit.

GEBLAAS, O. § 51. van *blazen*. En even zoo ook

GEBLAAT en **GEBLAF**.

GE-

GEBOD, naar § 51. of, als verkort van *geboden*, naar § 41. O.

GEBOEFTTE, collectiyum, O. § 49.

GEBOF, GEBOM, GEBONS, en al dergelijke, O. § 51.

GEBOOMTE, collectivum, O. § 49.

GEBOORTE, V. Verbale, gevormd uit *geboren*, participium van *gebaren*; of eigenlijker, verbale van dit *geboren*-zelf in een Hoogduitsche uitspraak der lange *a*. § 33, 95.

GEBOUW, O. § 51. en dus ook GEBRAAD, GEBREK, GEBRIESCH, GEBROED, GEBROD, GEBROEDSEL, O. § 50.

GEBROM, O. § 51. en dus ook

GEBRUIK, GEBRUL, GEBULDER, GEBULK, en al dergelijke.

GEBUUR (dat is, *medebuur*, § 88), M. door toepassing. § 55. 't V. is *geburin*.

GEBUURSCHAP, V. § 39, en Aanteek. II.

GEBUURTE, V. Zie *buurt*.

GEDAANTE, V. § 33, 88, 95.

GEDACHT of GEDACHTE, als participium, O. § 41. doch dus verouderd, en, schoon het door Van Alphen in zijn *Riedel* weêr opgewarmd werd, buiten gebruik. Doch

GEDACHTE, verbale van het praeteritum van *gedenken*, V. § 33, 95; en dit alleen in gebruik.

GEDACHTENIS, V. § 94.

GEDARMTE, collectivum, O. § 49.

GEDEELTE, O. als oud participium *gedeelde*.

§ 41. Netter en regelmatiger zou men het V. gebruiken, als *gedaante*, enz. Maar het Gebruik stelt zich daar volstrekt tegen.

GEDENKENIS, V. § 94.

GEDICHT, O. § 51.

GEDICHTSEL, O. § 50.

GEDIERTE, collectivum, O. § 49.

GEDING, O. § 51.

GEDOCHE (oudtijds collectivum), O. § 49.

Zie Aanteek. *dd*.

GEDRAG, O. § 51.

GEDRANG, O. § 51.

GEDROCHT, O. Oud participium van *gedragen*, waarvan *dracht*. Zie § 41 en Aanteek. *ooo*. Het is dus eenvoudig *dracht* of *gedracht* (foetus), maar door het Gebruik tot de enkele beteekenis van *misdracht* overgegaan.

GEDRUIS, O. § 51.

GEDULD, O. § 51. Onze Ouden zeiden ook *gedout*, en dit toont ons den oorsprong des woords van nader by, welke *gedogen* is; eigenlijk *gedo-en*, waaruit *gedowe* en ook *gedo-elen* voortkoomt. Voor welk eerste wy nu *iets verdouwen* of *verduwen* zeggen, terwijl het laatste *gedulden* en *geduld* heeft voortgebracht.

GEER of **GEERE** (finus), schulnte in een kleed,

- kleed, waardoor een plooi gevormd wordt. Men zegt ook *gier*, waarmee het Fransche en Spaansche *giron* (schoot) overeenstemt. V. als *geering*, § 67; doch ook M. als wortel van *geeren*, het zij dat dit *gieren*, draaien (in 't Latijn *girare*), het zij het *gadren* (vergaderen) is.
- GEER** of **GEERE** (oudtijds voor begeerte gebruikt), waarvan *gierig*, en *begeeren*; M. als wortel van *geeren*, en V. als *geering*. § 28. § 67.
- GEERST** of **GIERST**, V. niet slechts als *veldvrucht* of *plant*, § 57; maar ook door de vorming. § 75. en volgg.
- GEESSEL**, M. als wortel van *geesfelen*. § 28. De oorsprong des woords is het oude *ees*, verwant met *ast*, *heester*, 't Latijnsche *esculus*, enz. en wellicht dat *bezem* tot het zelfde behoort. Hoe dit zijn moge; dat geesfel wel eens V. gebruikt is, lost zich lichtlijk op, het zij uit § 32, het zij uit § 57; maar het ware geslacht is het M. als werktuig, en wordt door het Gebruik volstandig gehandhaafd.
- GEEST**, M. als onstoffelijk Wezen, door toepassing, § 55. De oorspronkelijke grond van dit woord is de harde uitademing *cha*, hier verzacht tot *ga*, en van daar beteekent het *adem*, of 't geen geademd wordt; en van hier de toepassing op de *ziel*, en op analoge onzichtbare wezens, die men zich als eene blazing, 𐤀𐤂𐤅𐤁 (*rouach*), voorstelde, — Door de vorming is het woord
blijk-

blijkbaar V. § 77; en derhalve zou men het, voor gegist of vluchtig overhaald vocht (even als *gest*) V. mochten nemen, ware 't niet, dat het als wortel van een werkwoord, *geesten* (het zelfde met *gisten*), gebruikt wordt. — Zie Aanteek. *ww.* § 28.

GEEST, voor *dor* of *heideland*, V. Het is dan *ge-eeste*, even als, by voorbeeld, *be-semde*. § 77. Zie *beemd*.

GEEUW, M. als wortel van *geeuwen*. § 28.

GEFLIKKER, O. § 51. en zoo ook

GEFLODDER, **GEFLONKER**, **GEFLUIT**, **GEGIL**, **GEGONS**, **GEGRIJN**, **GEGRIM**, enz. O.

GEHEIM, O. § 51, van *heemen*, *heimen* (dekken), waarvan *hemd*, en ook *hemel*, en *hemelen* dat is, overdekken of overtrekken, en by onze Voorvaders, de oude naam van het boekbinden.

GEHEIMENIS, V. § 94. Doch zie § 92, 93.

GEHEMELTE, O. om de collective vorming. § 49. Doch het zou behooren V. te zijn, als zijnde het geen een bed hemelt of behemelt. *Ghemelen* is hier het enkelvoudig *hemelen*, of 't zelfde als zci men *behemelen*. § 57.

GEHEUGEN, O. als infinitivus. § 43.

GEHEUGENIS, V. § 94.

GEHOOR, O. § 51.

GEHUUCHT, van *hucht*, *struik*, *heester*; en dus
om-

omheining. ('t *Woud gehuchtig* was oudtijds een gewone uitdrukking voor *dichtbegroeid*, beheesterd). Thands voor *dorpjen* in gebruik, is het woord O. § 51 en 49. Het Thema is *hu-en*, sluiten. Zie *huis*.

GEHUIL, O. § 51.

GEIL (vet), O. als stof, § 48.

GEIT, V. als wijfen van den bok. § 55. Het Arabisch woord *أل خدي*. Zie Aanteek. cccc.

GEJAMMER, GEJANK, GEJUICH, en alzulke, O. § 51.

GEK, M. door toepassing. § 55; in 't V. *gekkin*.

GEK, by verbastering voor *gech*, het kittelig gedeelte der keel, waarvan *de gech scheren* of *schuren* (nu kwalijk, *den gek scheren*), het geen *kittelen* of *iemand doen lachen* beteekent, en by uitbreiding, *lachen verwekken*.

Men moet opmerken dat er onderscheid is in 't eenvoudig *den gek scheren*, en MET IEMAND *den gek scheren*. Het eerste is vrolijkheid; het laatste, iemand voor *den gek houden*; *dien men al jokkende scheert*. *Scheren* op zich-zelfs is het hair of den baard afnemen, een baldadigheid waardoor men iemand bespottelijk maakte. Het woord *gech* werd ook V. gebezigd.

GEK op een schoorsteen, heet anders en eigenlijk een *knie*, in het Fransch *giga*; en gelijk het in 't algemeen is 't geen de Timmerlieden een *knie*

knie noemen, dat is, een geleding of bocht, is het woord oorspronkelijk het evengemelde *gech*, en van de uitzetting der *cartilago thyreoïdea* aan den hals genomen. Het is de wortel van *gechen* (verwant met *gaggelen*, een soort van juichen of guichen diep in den hals, dat ook wel *gekken* gezegd wordt), M. Zie *guich*.

GEKERM, O. § 51. en zoo ook

GEKIJF, GEKIR, GEKLAG, GEKLANK. Ook

GEKLANK van *klanken*, dat is, *klank maken*, zie § 71. En voorts

GEKLATER, O. § 51. Ook

GEKLATS, GEKLETS, GEKLOTS, GEKLUTS, in verschillende wijziging van geluid.

Desgelijks

GEKLIKKLAK, GEKNAAG, GEKNAL, GEKNOR, GEKOR, GEKRAAI, GEKRAAK, GEKRAS, GEKRIJSCH, en al dergelijke.

Voorts

GEKRIEL, GEKRIJT, GEKRIOEL, GEKWEEL, GEKWEL, en alzulke.

GELAAT, O. § 51. van *laten* in den zin van *doen*, waardoor *gelaten* synonymum is van *voordoen*, in *zich gelaten*, en GELAAT het zelfde als *gedaan* te beteekent. Zoo is *iets laten doen* het zelfde als *doen doen* (*faire faire* in 't Fransch), en is het auxiliare *laten* ook overeenstemmend met het Engelsch auxiliare *to do*; van welks gebruik de zoogenaamde conjunctivus, (of liever de optati-

ti-

tivus onzer verba), alleen nog overig is, *laat ik beminnen, amem*, (*may I do love* in het Eng.); het geen geheel iets anders is dan *laat my beminnen*, waarin *laten* geen hulpwoord, maar een op zich-zelf staande verbum is, in beteekening, *soelaten* (*sinere* in 't Latijn).

GELACH, O. § 51. van *lachen*. En desgelijks GELAG, O. § 51. van *lagen*, dat is, *een lage* (of ligging, legering, zitting) *doen* (zie § 51). *Zitting te houden* in een Herberg plachten de Schouten en Gerechten; en dit hieten oudtijds *gelagen*.

GELD, O. als collectivum. § 49. Maar *geld* of *gelt*, gesneden varken, en zoo ook *gelding* voor *ruin*, M. uit het Deensch *gilde*, snijden, castrare.

GELDING (men zou even zoo *gelting* mogen zeggen), paard, *ruin*. M. als van geen wijfsen gezegd kunnende worden. *Gelten* is ontmannen, en *gelte* was oudtijds een *gesneden varken*. Zie *geld*.

GELEGENHEID, V. § 72.

GELEIDE, O. § 51. als *gelei* of *geleid*, van *leiden*. En V. als *geleiding*, van 't verbum *geleiden*. § 67.

GELID (medelid), als *lid*, V. § 39. — Voor *artus* genomen, heeft het *geleden*, maar voor *reeks*, *gelederen* in het meervoudige.

GELIEF (medelief), als *lief*. § 39. Zie § 88. GE-

GELIEFTE, § 95. Zie ook Aanteek. y.

GELIEVEN, en **BELIEVEN**, O. als infiniti-
ven. § 43.

GELIJKENIS, V. door den uitgang: § 80.

GELOEI, O. § 51.

GELOFTE, V. van *gelooven*, het zelfde als *be-
loven*, of 't enkele *loven*. Zie Aanteek. lhh.

GELOFTE, V. om den uitgang, als *belofte*.

GELOOF, O. § 51. van *gelooven*, het geen ech-
ter met *gelooven*, of *loven*; in den oorsprong
het zelfde woord is, naamlijk *waarde* of *prijs*
geven aan iets. De Verkooper looft zijn waar
dat is, stelt er een prijs of waarde op, en het
is dus, dat *loven* tegen *bieden* overstaat. Die
belooft, *belofte* of *geloofte* doet, stelt een prijs
voor, het zij ter beloning, het zij ter verce-
ring. Die *geloofst* wat hem bericht wordt, stelt
daar, geeft daar, hecht daar desgelijks waarde
aan, terwijl die niet geloofst, het berichte ver-
werpt en afkeurt. — Onze Ouden zeiden ook **DE**
geloove, even als **DE** *hope* en **DE** *liefde*, en **HET**
geloof werd niet dan collectivè gezegd voor den
geheelen inhoud der Kerkbelijdenis, als **HET**
Roomfche, **HET** *Luthersche geloof*.

Uit de gegeven verklaring ziet men hoe *ge-
gelooven* met *loven*, prijzen, en zoo ook, met
lieven, samenhangt.

GELUID, O. § 51.

GELUK, O. § 51.

GE-

GELUWE, adjectief, waaronder *ziekte* verstaan wordt, en dus V. § 33, 57. Anders *geelzucht*. Doch zie § 97.

GEMAAL, O. § 51. van *malen*, draaien; of *malen*, vergruizen.

GEMAAL (als gehuwde), van ouds M. of V. naar de toepassing. § 55. Van *gemalen*, eigenlijk *verzamen*, en dus huwen, trouwen; doch thands alleen in het M. gebruikelijk, en in 't V. *gemalin*. Cats zei nog *Gemaal* in het vrouwelijke. Zie, by voorbeeld, zijnen *Zelfstrijd*. De voorfylbe in dit woord is het Latijnsche *co*. — Zie § 88. *Gemaal* is eigenlijk *Mede-verzamer*. Vergelijk Aanteek. c.

GEMAAUW, O. § 51.

GEMACHT. Oudtijds *virilitas*, 't geen ook in oude wetten eenvoudig *de macht* genoemd wordt. O. door het Gebruik. Zie de Aanmerking in § 35.

GEMAK, O. § 51, van *makken* (waarvan *makker*), dat is, *vlijën*, *voegen*, van het thema *ma*, zacht, week, waarvan *mollis* (Latijn), en ons *mak* (dat is, *mā-ig*), tam; 't oude *maer*, of *moor*, of *moer*, *merg*, *murruw* of *murf* enz. Ook de *maag*, als spijsverteerende (*subigens alimenta*), en *malen* vóór zoo verr' het brijzelen is.

GEMAN, woord van vriendelijkheid by onze Ouden, M. 't is *medeman*, en dus *makker*. § 55.

K

GEM-

GEMBER, V. als specery, M. als wortel, of, gelijk men in dit gewas eigenaartig zegt, *klaauw*. Van 't Fransche *gingembre*, juist het Latijnsche *zinziber* in de ouder Fransche uitspraak, verkort. Zie Maerl. III. Deel in de Aanteek.

GEMEEN, O. als adjectivum, § 45; en ook door toepassing van het woord *volk*, § 57.

GEMEENEBEST, O. als 't adjectief *best*, substantivè gebruikt. § 41, 39-

GEMEENTE, V. § 33- § 95. Zie ook Aanteek. *kkk*.

GEMOED, O. collectivum. § 49. Het is ook eigenlijk een adjectief, van *ge-moeden* gemaakt, en het meervoud is *gemoederen*, niet *gemoeden*, als Vondel en andere schreven. Eigenlijk is het het zelfde met *geweten*, zoo als *ermoeden* (nur *vermoeden*,) ook eigenlijk *te weten worden* is; schoon nu een bloot *opmaken* (besluiten of opvatten in 't gemoed) beteekenende.

GEMOET (eigenlijk *gemoete*) van *gemoeten*, dat voor *gemoeting* zijnde, V. is. § 67. Dus zegt men kwalijk *iemand in 't gemoet gaan*; het is, gelijk onze Ouden schreven, *in d'gemoete gaan*. Beter zegt men *te gemoet gaan*; ook, *iemand iets te gemoet voeren*, dat is, *tegen werpen*. — Gelijk men iemand zoo wel vriendelijk als onvriendelijk *gemoeten*, of *tegenkomen* kan, is dit *gemoet* ook vatbaar voor de beteekenis van

toe-

toeflemming. — In 't *gemoet gaan* is echter ingevoerd, en dient den Dichter in zijne verzen. Het is 't zelfde met het Deensche voorzetsel *imod, imod*; tegen; en zekerlijk ware dus in *gemoet*, zonder artykel, wel zoo goed gezegd.

GEMOMPEL, O. § 51.

GEMOR, O. § 51.

GENADE, V. als 't enkele *nade*. Zie Aanteek.

II. bladz. 266. Vergelijk *hhh*, en *doo*.

GENANT, eigenlijk oud Hoogduitsch participium van *nennen*, noemen. Het *ge* is hier het Latijnsche *co* (§ 88), en het woord beteekent dus *medegenoomde*, dat is, in goed Neêrduitsch, *naamgenoot*. Het is by ons zelfstandig en M. ook, van eené Vrouw gebruikt, als Poot doet. Doch de latere ingebeelde netheid heeft in het vrouwelijke de *e* toegevoegd, en zegt dus, *gehante*. Poot zei ook in 't V. *genant*, en te recht.

GENET, O. Men verstaat er *paard* onder.

§ 57. 't Is krijgspaard, en van Arabischen oorsprong, eerst door Karel den V. uit Tunis meegebracht, en van daar tot ons en de Franschen overgekomen. Eigenlijk is het woord *جنت* (*djunnet*), rusting, van *جند* (*djund*), krijg, leger.

GENEUCHTE of GENUCHTE, V. van *genoe-gen*, het werkwoord. § 33, 95. Men zou echter 't O. kunnen sechtvaardigen. § 49.

GENEVER of **JENEVER**, M. door toepassing.

Men verstaat er *drank* by. § 57.

GENIE, 't Fransche *genie* en M. — Het *genie* te zeggen, is louter moffery en domme taalverwoesting, in mijnen tijd doorgedrongen. § 100.

GENOEGEN, O. om dat het een infinitivus is.

§ 43.

GENOOT, M. en V. door toepassing. § 57. In

zich-zelf V. als praeteritum van *genieten*. § 36.

Dat men *genoot* zegt is verkeerd: de *Echtgenoot* is eigenlijk de vrouw, die 's mans echt geniet. Even zoo als *gade* 't wijfjen of de vrouw is, niet de man. Oudtijds beteekende dit woord *gelijk*; en daarvan *wederpaar*.

GENOOTSCHAP, V. § 72, het zij als abstractie (voor *confociatio*), het zij als *genoot - zelf*, by

voorbeeld, voor vrouw. Doch als collectivum

O. § 49. Zie § 92. — Het Gebruik vermengt de tweederlei beteekenis, doch is sterkst voor het O.

GENOT, O. als ware 't van een werkwoord *no-*

sen, waarover by eene andere gelegenheid. Dat

het V. behoorde, blijkt § 36.

GENUCHT en **GENUCHTE** of **GENEUCHTE**,

V. door de vorming. Zie Aanteek. 000. Het Ge-

bruik neemt het echter ook O. als adjectivum. § 41.

GEOOL, Fransch *geole*, van 't Latijnsche *iaula-*

(Scalig. *ad Manil.*) O.

GEPEINS, O. § 51. Dus ook het oude *gepens*,

waar-

waaruit het verbasterd is, van 't Fransche en Italiaansche *penfer* en *pensare* (denken) van 't Latijnsche *pendere*, wegen. — En dus ook het Vlaamsche *gepeis*.

GEPEUPEL, O. als collectivum. § 49. Van 't Fransche *peuple*, volk.

GEPIEP, O. § 51.

GEPOCH, O. § 51.

GEPEL, O. § 51, van *popelen*, frequentativum van *popen*, *poppen*, (ook *poffen*, *pochen*,) dat is, slaan; voornamelijk van het hart.

GEPRAAAL, O. § 51. En zoo ook

GEPRAAAT, **GEPRACH**, **GEPRONK**,

GERAAMTE, O. § 49, collectivum, van *raam*, dat is, spanfel, of spanning: eigenlijk dat gene waarover iets gespannen wordt; en zoo, het samenstel der beenderen. Van het Thema *ra-en*, rekken.

GERAAS, O. § 51. En zoo ook

GERAFEL, **GERAMMEL**, **GERATEL**.

GERECHT, O. § 51. Van *gerechten*, het zelfde als *berechten*, in alle beteekenis of toepassing.

GEREEDSCHAP, V. § 72; maar als collectivum, O. § 49.

GEREIDE, van ouds zadeltuig, als collectivum, O. § 49.

GEREIKHALS, O. § 51.

GERIEF of **GERIJF**, O. § 51.

GERIT, O. § 51. Men zou thands *gerid* moeten

ten schrijven, van het werkwoord *ridden* (dat is *rijden*) waarvan ook *ridder*.

GEROEP, O. § 51. en zoo ook

GEROMMEL.

GERST, zie *garst*.

GERUCHT, O. § 51. Van *ruchten*, frequentativum, het zij van *roepen*, het zij van *rugen*, nog in het Hoogduitsch over, en *roeken* by ons, in den oorsprong *ro-en*, waarvan ook *roeren* is,

GERUISCH, O. § 51.

GESCHENK, O. § 51.

GESCHICHTE, V. Zie Aanteek. ooo.

GESCHIL, O. Van *schillen* (ook *scheelen*), § 51.

GESCHOOR, O. § 51. Van *schoren* (anders *schuren*) vegen, wegvegen; en dus *wegvaagsel*.

GESCHREEUW, O. § 51.

GESCHREI, O. § 51.

GESCHRIFT, O. schoon *schrift* V. is, naar de regel, § 96. De in 't oog vallende reden is dat het een collective beteekenis heeft,

GESCHRIJF, O. § 51.

GESCHUT, O. het zij als verbastering van *geschiet*, van *schieten*, het zij als *geschot*, § 51, § 33.

GESLACHT, O. § 51, als van *slachten* (*forseeren* in de bastaartspraak), van *sla-ën*, waarvan het een frequentativum is door het praete-

ritum slacht. (Zie § 96. en Aanteek. 000.) En waarvan ook het adjectivum *slag* (dat is, *sla-ig*) het geen *slagen* maakt, waarvan ik *stoeg*, *geslagen*. *Slag* en *geslacht* is in deze toepassing eigenlijk *stempel*, en *gestempelte*, en van daar is het, dat het *soort* beteekent.

GESMEEK, O. § 51. En dus

GESNAP, **GESNIK**, **GESNOEF**, **GESNOR**, **GESNORK**, **GESNUIF**, enz.

GESP, M. als wortelwoord van het verbum *gespen*. § 28. Voor *gespe*, of (gelijk men in Amsterdam zegt) *gespen*, dat is, *gesping* (§ 67, 99), V. 't Is eigenlijk *de doorn* of *angel des beugels*, *fibula* in 't Latijn. Hiervan ook de *wesp*, Fransch *guêpe*. *Wesp* (*vespa*) is *wesp-* of *gesp-vlieg*. *Gespen*, ook *gispen*, is steken. *Gesp* voor den gedoornden beugel is een synecdoche.

GESPAN, O. § 51. voor alle verbinding. Van *spannen* in den zin van binden, naar aart van het Fransche *bander*, dat van *band* is, doch *spannen* beteekent.

GESPOOK, O. § 51.

GESPREK, O. § 51.

GESPUIS, O. § 51. Het is eigenlijk *gespuich* (van *spuigen*), dat is, *uitspouwsel*, en de *ch* is, als in meer woorden, tot *s* geworden.

GEST of **GIST**, V. Zie Aanteek. *ww*.

GESTALT, O. verouderd.

GESTALTE, V. van *stellen*. § 88.

GESTALTENIS, V. § 94.

GESTARNTTE, O. als collectivum. § 49.

GESTEEN, O. § 51.

GESTEENTE, O. om de collectieve vorm. § 49.

GESTEL, O. §. 51.

GESTELTENIS, V. §. 49.

GESTICHT, O. § 51. Zie over het woord
onze Aanteek. 000.

GESTOEI, O. § 51.

GESTOELTE, O. om de collectieve vorm. § 49.

GESTOMMEL, GESTREEL, GESTROOK,
enz. O. § 51.

GESUIS en GEZUIS, van *suizen* en *zuizen*, O.
§ 51.

GETAL, O. § 51, van *talen*, dat is, *ta-elen*,
frequentativum van *taën*, trekken, en 't zelfde
met *tellen*. Het meervoudige heeft *getallen* en
getalen.

GETELTE (verouderd), O. als collectivum, van
't zelfde *tellen*, als *strekken*; of als adjectief of
participium van dit werkwoord, en beteekenende
uitgespannen, en in dien zin, *tent*; het geen
desgelijks van *tendere* (rekken, uitspannen)
is. § 49, § 41. Men zegt dus nog *een tent*
spannen.

GETIER, O. § 51.

GETIJ of GETIJDE, O. Het eerste naar § 51,
het laatste naar § 67; van *tijen* of *tijden*. Zie
Aanteek. c.

GE-

- GETIMMER, O. § 51.
 GETIMMERTE, O. § 49.
 GETOET, O. § 51.
 GETOKKEL, O. § 51.
 GETOMMEL, O. § 51.
 GETOUW, O. § 51, van *touwen* of *touwen*, dat is *ta-ën*, trekken.
 GETRAP en GETRAPPEL, O. § 51.
 GETUIG, van een paard, tuigen.
 GETUIGE, M. door toepassing. § 55. In zich zelfs V. § 67.
 GETUIGENIS, V. § 94. Doch zie § 92, 93.
 GETUIMEL, O. § 51.
 GETUIT, O. § 51.
 GEUL, 't Fransche *ge-ole*, (waarvan 't een *fa-mentrekking*, en eigenlijk *ge-hol* is) voor *reool*, *riolet*, of *rivolet* (nu *rivulet*), O. om de vorming met *ge*, doch V. als oud adjectief, waarvoor men nu *gul* (dat is, toevocrend) zegt; of wel, als zijnde 't Italiaansche *gola*, waarvan ook het Fransche *goulette*, dat is, gracht, ons *greb*.
 GEUR, M. als wortel van *goren*, gisten (§ 28); of liever als werker van *cha-en*, wafemen (§ 28), waarvan elders.
 GEUREN, meervoudig en verouderd, kwakjens, van 't Latijnsche *garrio* en *gerrae*. V. § 100.
 GEUS (bedelaar), M. als 't Fransche *geux*, waar het van gemaakt is, § 100; doch
 GEUS, voor een soort van wimpelvlag, V. om dat

er *vlag* by verstaan wordt. § 57. Deze vlag heet *geus*, om dat zij uit driehoekige lappen bestaat, als een bedelaars gewaad voorstellende; even als men een *bedelaars deken* (*cento*) zegt.

GEUT, zie *goot*, waarvan het een verschillende uitspraak is

GEVAAR, O. § 51. 't Is eigenlijk alle *bejegening*; van *varen*, gebeuren, ontmoeten, waarvan ook *ervaren*. Maar van *vaar* (vrees) afgeleid, is het een beduchtbare toestand.

GEVAARTE (*moles* in 't Latijn), een groote bouwklomp of natuurlijk lichaam waar men tegen op ziet; O. door de collective vorming. § 49. Het is van *vaar* (vrees). Het is eigenlijk *ontzachlijkheid*.

GEVAL, O. § 51.

GEVECHT, O. § 51. Zie § 110 en Aanteek. 000.

GEVEL, M. § 28. Het zelfde woord met *gaffel*, vork, het geen uit de oude eenvoudige bouwwijze te verstaan is waarin de spanten in de top over of voorby elkander gaande, een vork maakten, waarin de nokbalk kwam te leggen. In 't algemeen is een *gaffel* het geen de Latijnen *cervus* noemden, waarvan *cervos figere* by Virgilius, — In ruimer beteekenis heeft men den naam van *gaffel* (daarna *gevel*) gegeven aan alle gapend uit een loopende latten, balken, lijsten, enz. en van daar, dat het *fastigium* of
fren-

frontispies der Ouden door gevel vertaald en uitgedrukt is. Ook in dezen zin werd het voor- en het achterpant van een schuins opgaand dak, en zelfs de geheele voor- en achtergedaante van een huis, met dien naam genoemd. Zie *gaffel*.

GEVEST (aanvatfel of greep van een degen, enz.), O. § 51.

GEVLEI, O. § 51.

GEVOEG, O. § 51.

GEVOEL, O. § 51.

GEVOELEN, O. als infinitivus van *ik gevoel*,

§ 43.

GEVOGELTE, O. als collectivum. § 49.

GEVOLG, O. § 51.

GEWAAD, O. § 51. Van *waden* of *wa-en*, omvatten. Vergelijk *wang* en *wand*.

GEWAG, O. § 51. Van *wagen*, als geluid geven.

GEWAS, O. § 51. Van *wasfen*, groeien.

GEWEEN, O. § 51.

GEWEER, O. § 51.

GEWEI, O. § 51. zoo voor de hertshoornen, als voor het ingewand der dieren, welk laatste eigenlijk *ingewel* of *ingeweide* is. De twee woorden hebben niets gemeens. Het eerste is het *gewaai*, dat is, de uitspreiding van takken der hoornen op het hoofd, gelijk het ook van de boomen gezegd wordt, in *Cats Ouderdom*, etc. Het laatste is het *ingewade*; namelijk dat in de *wade*, *wa-*
ding

ding of wam zit, welke drie benoemingen 't zelfde zijn (zie § 85); zoo als men ook *ingewand* zegt. Zie voorts *wade*.

GEWELD, O. § 51. Van *welden* (Hoogduitsch *walten*), vermogen. Het beteekent by onze Ouden eenvoudig *macht*; en *geweldig*, *machtig*.

GEWELF, O. § 51. Zie *welf*.

GEWEMEL, O. § 51.

GEWEST, O. § 51. Verbasterd van *gevest*, van *vesten*, dat is, *houden*. Het thema is *va-en*, waarvan *vatten*, *vangen*, enz. *Gewest* is dus *grondbevatting*. En even zoo is een *vest* of *vesting*, een omvatting; en in de kleeding, een *vest*, (het Latijnsche *vestis*,) een gewaad, dat is, omvatting. Zie *gewaad*.

GEWETEN (dat is, *medeweten*, *conscientia*), O. als infinitivus, § 43. Zie Aanteek. y.

GEWICHT, O. § 51. Van *wichten*, zwaar zijn; 't geen van *wicht* is, praeteritum van *wegen*.

GEWIN, O. § 51.

GEWISSE, V. als zijnde 't verbale, *gewisfing*, § 67; en O. als uit het Hoogduitsch overgenomen woord voor *geweten*.

GEWOEL, O. § 51.

GEWOONTE, V. § 33, 95.

GEWORMTE, O. als collectivum. § 49.

GEWOUD, O. § 51. Van *wouden*, dat is, *wol-den*, anders *welden*. Zie *geweld*.

GEWRICHT, O. § 51. Van *wrichten*, dat van *wricht*

- wricht* is, lid, geleding; van *wriën*, *vriën* (waarvan *vrijven*, *wrijven*, *wringen*), draaien.
- GEWROCHT**, O. § 51. Van *wrochten*. Zie § 96. Vergelijk § 110.
- GEZAG**, O. § 51. Van *zeggen* (in 't Hoogduitsch *sagen*) voor *gebieden*.
- GEZANG**, O. § 51. van *zangen*, oudtijds gebruijklijk voor *zingen*; waarvan men ook *zanger* zegt.
- GEZANT**, M. en V. door toepassing, § 55. Zie Aanteek. cccc.
- GEZANTSCHAP**, V. en O.
- GEZEET**, eigenlijk *gezete*, O. § 51. Van *zeten* voor *zitten*, waarvan ook *zetel*.
- GEZEL**, M. als wortel van *gezellen*, dat is *mede trekken*. In 't V. *gezellin*, en niet (als Huydecoper wil) *gezelle*, 't geen even zeer mannelijk is als *gezel*, doch zoo wel als dit, door toepassing een geslacht aannemen kan. Onze Ouden zeiden ook *gezelschap* voor een vrouwelijk *gezel*.
- GEZELSCHAP**, O. als collectief, en in 't algemeen door het Gebruik, schoon anders en eigenlijk V. Zie ook *genootschap*. Zie § 92 — 94.
- GEZETE** of **GEZET**, als *soe-fstel*, en dus *kleeding*. § 51.
- GEZETTE** verouderend (zoo al niet verouderd) woord, waarvan de Franschen hun *gazette* hebben;

ben; beteekende *wet* of *artykel*. V. Zie *controversant*.

GEZICHT, O. § 51. Van *zichten*, waarvan wederom *zichtigen*, en *bezichrigen*; 't geen van *zicht* is, van *zien*. § 96.

GEZIN, O. § 51. van *zinnen*, dat is, bevatten. Zie Aanteek. cccc. bladz. 339.

GEZINDE (als men oudtijds zeide), V. § 33, O. § 41.

GEZINTE, V. § 95.

GEZUCHT, O. § 51. En zoo ook **GEZUIP**, **GEZUIS**, **GEZWEER**, **GEZWEL**.

GICHT of **JICHT**, V. of blootelijk *icht*, als verbale praeteriti van een verloren werkwoord, namelijk *i-en*, waarvan het de vorm draagt, en dat met *ijk*, indruk, verwant is. § 36. M. als wortel van *gichten* of *ge-ichten*, pijnigen, waarvan *gichter*, beul. § 28. Zie Aanteekening. x.

GIDS, V. Niet als een vervrouwelijkt woord van 't Fransche *guide* aati te merken, § 73. *To gide* is ook oud Engelsch voor *geleident*, en dus Duitsch; en ons *gids* is eigenlijk *gits*, dat is geleiding, doch door toepassing M. § 55. Dit even-gemelde *to gide* is ons oude *giden*, anders *giën*, 't geen *erkennen* en *verklaren*, *belijden*, en zoo ook *geleiden* beteekent; waarvan ook

GIEK, eigenlijk *gi-ig*, dat is, geleider of wegwijzer; zijnde 't dwarshout aan een paal dien
men

men op een driesprong zet; en 't geen op een schoorsteen den wind wijst, in welke beteekenis het nu met *gech* verward en tot *gek* verbasterd is. Een *gigag* is hier nog van over, voor *bocht*, of *hoek*, dat mede eigenlijk *gi-ig* is. Voor dwersche kop, is dit woord ook *gi-ig*, en dan V. als adjectief. § 33; maar het is M. als er *paal* of *hoek* onder verstaan wordt. § 57.

GIER, M. zoo wel, als *vogel*; als ook als wortel van *gieren* of *geeren*, thands in *begeeren* nog overig.

GIERST, V. § 75 — 78.

GIFT, V. als praeteritum van *geven*, in den zin van *gave*. § 36, 96. Vergelijk Aanteek. *ooo*.

GIFT voor *vergift*, waarvan het verkort is, O. als stof. § 48; of liever als van het werkwoord *vergiften*, het augment *ge* zich onder de praepositie *ver* verbergende. § 89. § 51.

GIL, M. als wortel van *gillen*. § 28.

GILD of **GILDE**, O. als zijnde een collectivum, *ge-hilde*, samscholing, en ook verbond. *Hilde* is affectio, cognatio. Men vindt het reeds onder Karel den Groote van rooververeeninge en andere samspanningen, en ook van maatschappyen ter weldadigheid, gebruikt. Ook Godsdienstige vereeninge droegen dien naam wel. Zie Wagenaer *Amsterd.* IX, 66. — 't Oude

gi

gile, voor *bedrog*, is geheel verloren. § 95.
§ 36.

GIS, wortel van *gisen*, M. § 51.

GISP, voor *zweep*, M. maar verouderd. § 28.

Zie *kwispel*.

GIST, zie *gest*.

GIT, O. in het Gebruik. § 48.

GLANS, V. door den uitgang, doch M. als wortel van *glansen*, of *glanzen*. § 28.

GLAS, O. als stof. § 48. Ook, als van het Latijnsche *glasum*, zoo men wil. Doch het is inderdaad een verbale van *gelaten*, *ontlaten*, dat is, smelten, van *laën*, vloeien, afkomstig; waarom men nog ten tijde van Cats en Huygens *gelas* schreef.

GLIMP, M. als wortel van *glimmen* (waarin de *p* een bloote versterking van de *m* is, welke 't zelfde doet als de verdubbeling der *m* in het Hoogduitsch), § 28.

GLINSTER, M. als wortel van *glinsteren*. § 28.

GLIP (met een bastaartwoord, *gelei*), M. als wortel van *glippen*, doch in 't Gebruik meest *glippe* en V. § 28, 67.

GLIPPER van *glippen*, ontsnappen, en dus overlooper, transfuga, kwalijk verward met *gluiper*. M. § 28.

GLOBE, Fransch woord, van 't Latijnsche *globus*, doch waarvan Aanteek. *eeee*. M. § 100.

GLOED, M. als wortel van *gloeden*. § 28.

GLOOI

- GLOOI**, M. als wortelsylbe van *glooiën*; dat is *glijen*, glijden; maar in byzondere toëpasing, § 28.
- GLOOR**, M. als wortel van *glören*, § 28; doch V. als praeteritum van *gliezen*, *ik glies*, *ik gloor*, even als *vries*; *vroor*, enz. § 36: Vergelijk § 107.
- GLORIE**, V. het zij als verbastering van 't Latijnsche *gloria*; het zij als *glory* van *glören*. § 69.
- GLOS**, V: als zijnde 't Latijnsche *glosa*: § 100.
- GLUIPER**, M. van *gluipen*, dat is, *geluipen*, van *lo-en*; en dus *vetspieder*; maar ook wël verbastering van *ge-lubber*; van *lubben*, ontmanen. § 28.
- GOD**, M. door toëpasing; als met alle Geestelijke wezens. § 55.
- GODENDOM**; collectivum, O: § 49.
- GODSDIENST**, V: § 39.
- GODSVRUCHT** of **GODVRUCHT**, V. § 39; zijnde *vrucht* (alhier *vrees*); V. als praetertum. § 96.
- GOED**, O. als adjectief. § 41. 't Meervoudige heeft *goederen*.
- GOLF**, V. als adjectief; zijnde dan eigenlijk *golving*; doch M. als wortelwoord van *golven*, dat is, *gulpen*, gieten. Het Gebruik houdt het V. voor *zeebaar* of *waterbaar*. Voor *inhalm* is het M. aannemelijker. § 32, 28. 't Thema

is *go*, *co*, holte, waarmee instemt het Fransche *goffre*, nu *gouffre* geschreven, dat eigenlijk diepte is. Zie de *Taalk. Aanmerk.* van F. Burman L. C.

GOM, V. schoon het een stof beteekent, en van 't Latijnsche *gummi* is, dat het O. geslacht heeft. Het is, dat het uit het Fransch (van *la gomme*) overgenomen is. § 100. — Als men *den gom* zegt, is het de gene *die gomt*, van *gommen*, het verbum.

GONDEL, V. als zijnde 't Italiaan'sche *gondola*. § 100.

GONST (*ge-onst*) van *omien*. Zie *gunst*.

GOOI, M. als wortel van 't werkwoord *gooien*, Friesch *gijen*, hetgeen eigenlijk *ge-ooien*, *ge-ijen*, is, waarvan 't Amsterdam'sche *hijen*, paal inwerpen of instampen door middel van een blok. § 28. Vergelijk *gicht*.

GOOILAND, O. § 39. Ook wanteer men by afkorting *het Gooi* zegt.

GOOT, V. als zijnde praeteritum van *gieten*. § 36.

GORDEL, M. van het werkwoord *gorden*. § 28.

GORDIJN, V. als eigenlijk *gording*, van *gorden*. § 34. (Dus in 't Latijn ook *cortina*). Doch het wordt ook O. gebruikt om de diminutive terminatie. § 83.

GORGEL, M. het zij als wortel van *gorgelen*, het zij als verbale van *gorgen*, 't primitief daar-

- daarvan; waarvan ook 't Fransche *gorge*. § 28.
- GORS, GORZE, GORZING**, V. door de vorming. § 74, 80, 34.
- GORT**, V. als *plant* of *veldvrucht*, en door den uitgang, die een praeteritum toont, *ge-ort*. Zie *erwt*. § 36.
- GOUD**, O. gelijk alle metalen, als stof. § 48.
- GRAAD**, M. van het Latijnsche *gradus*. § 100.
- GRAAF**, voor *schop*, M. als wortel van *graven*. § 28.
- GRAAF** of **GRAVE**, eeraamt, waardigheid, of tytcl, M. door toepassing. § 55. Het woord schijnt oorspronkelijk *graue* (*graauwe*), dat is, oudste of oude, in den zin van *rechter*.
- GRAAFSCHAP**, O. als collectivum. § 49. V. als waardigheid, en naar den aart van het woord. § 72.
- GRAAN**, O. Veellicht, als wordende daar *ge-was* onder verstaan. § 57.
- GRAAT**, eigenlijk *gerate*, doch in allen geval, door het Gebruik V. § 33.
- GRAAUW**, voor *gemeen volk*, O. als collectivum. § 49.
- GRAAUW**, wortel van *graauwen*, M. § 28.
- GRABBEL**, M. als wortel van *grabbelen*. 28.
- GRACHT**, V. praeteritum van *graven*. Zie Aanteek. 000. § 96.
- GRAF**, O. Het schijnt wel dat men dit woord als een collectivum genomen heeft; en veellicht

ook is het niet van *graven*, maar van *raven*, grijpen, en dus *geraaf*; dat is, verzameling, of bevatting, by één brenging.

GRAFT, zie *gracht*, V. als praeteritum. § 36, 96.

GRAMSCHAP, V. § 72.

GRANAAT, V. door toepassing, als *vrucht*. § 57.

En dus ook M. wanneer men er *appel* onder verstaat.

GRANAAT, als *steen*, M. § 57; als *stof*, O. § 48.

GRANAAT, als *handbombe*, V. om dat er dit woord (*bombe*) onder verstaan wordt. § 57.

GRAP, M. § 28. Zie van dit woord mijne *Taalen Dichtkundige Verscheidenheden*, II. Deel.

GRAS, O. Zeker, om dat het als een algemeene groei- of voedingstof begrepen werd. § 48. Of wel, als *ge-ras*, van *razen*, 't Fransche *raser*, scheren, maaien. § 51.

GRAVE voor *graving*, 't Hoogduitsche *grabs*, V. Dus in *loopgrave*, enz.

GRAVEEL, O. door het Gebruik, om den uitgang, als alzulke uitheemsoke woorden. § 100.

GREB, **GREBBE**, V. Zie *kreb*, en vergelijk *eb*; doch als wortel van *grebben*, van *graven* (in 't Hoogduitsch *graben*), M. § 28.

GREBBEL, M. door den uitgang. § 28. Doch ook wel V. gebruikt naar § 57.

GREEP, M. als wortel van *greepen* (nu *grijpen*); doch V. als praeteritum van *grijpen*. § 28, 36. Zie § 103 en 108.

GREIN

GREIN (korn of korrel), 't Franfche *grain*, uit het Latijnsche *granum*, O. als dit laafte. Ook als *gewicht*. § 49, 57. Desgelijks ook als *stof* (pulvis). Oudtijds echter ook V. als 't Franfche *graine*. § 100. Maar

GREIN (nu verouderd) was *lief, vriend, geliefde*, van *greien*, lief zijn; van 't Franfche *gré*, dat afkomstig is van 't Latijnsche *gratus*. Het juiste tegengestelde derhalve van een *grijn*. Door toepafing, M. § 55.

GREIN voor geweven ftoffe, als zoodanig, O. Zie Aanteek. *cccc* bladz. 353.

GRENDEL, M. § 28. van *gerenden*, sluiten, verwant met *ring*. De oorfprong is in *re*, (freak), waarvan *re-en*, voortgaan, ftrijken; waarvan *reënd*, ftrijkend, en dus *gereën, gere-end*; en ook *re-ing, ring*.

GRENS, V. § 73. Van het evengemelde *re-en, gere-en*, sluiten of bepalen.

GRIET, M. als *visch*. § 57.

GRIFFEL, M. van *griffen*. § 28. Het wordt echter V. gebruikt, gelijk het primitief *griffe*, voor *griffing* genomen. § 67. Zie § 57.

GRIFFOEN, ook **GRIFFIOEN**, M. als *vogel*; en dit, tegen de algemeene regel van den uitgang *oen*, waarvan op *fatsoen*. § 57.

GRIFT, V. als zijnde *grifte*. § 33, 96.

GRIJN, M. als wortelfylbe van *grijnen*, dat is, het zelfde als *grimmen*, grim zien. § 28. Ook

als scheldwoord; doch zie *grein*, dat geheel iets anders is.

GRIJNS, momaanzicht, V. § 73.

GRIJNS echter, dat niet zeer gebruikelijk is, als wortel van *grijnzen*, M. § 28.

GRIL, M. het zij als wortel van *grillen*, dat is, *gerillen*, anders *rillen*, het zij, by verlies van de ware accentuatie, als verbale van *geeren* of *gieren*, draaien, en dus eigenlijk *gérel*. § 28.

GRIM, M. als wortel van *grimmen*; doch als *gri-ing*, dat is, *krijting*, het zij van *pijn* of *toorne*, V. § 85.

GRIMATS, M. 't Is het Italiaansche *grimaccio*. § 100. Zie *agio*.

GRIND, M. als wortel van *grinden*, dat is, *malen*; *grind* is faamgetrokken van *gegrind*, of wel van *gerind*, O. De oorsprong is in *rind* (bast of bolster), *gerinden* beteekent *ontrinden*, dat is, ontbolsteren; gelijk *schillen* en *doppen*, ontschillen en ontdoppen, en al dergelijke.

GRITS, V. als de uitgang meëbrengt. § 74. Van *gri-en*, Thema van *grijpen*. Doch M. als wortel van *gritsen*. § 28.

GROEF of **GROEVE**, V. als praeteritum van *graven*. § 36.

GROEI, M. als wortel van *groeien*. § 28.

GROEN, O. als adjectief. § 41.

GROENTE, V. § 33, 96.

GROEP, V. Eigenlijk *greup*, dat is, *greep*, maar thands

thands uit het Fransch *groupe* overgenomen, dat van 't Italiaansche *groppe* is, waarvan wy 't geslacht volgen. § 100. Zie voorts *griep*.

GROES of **GROEZE**, vervrouwelijkt woord van *groe-en*, dat is, *groeien*, en dus V. § 73.

GROET, M. als wortel van *groeten*. § 28.

GROETE, als *groeting*, V. § 67.

GROL, M. § 28. Het zij in den zin van een *fabeltjen* (waarin het oudtijds en oorspronkelijk een spookhistorie beteekende), het zij in dien van *afkeer* of *verbittering*, 't is het zelfde als *grouwel*, *gro-el* tot ééne sylbe saamgetrokken.

GROM, **GROME** of **GROOM** (ingewand), O. als stof. § 48. Het woord is van *gro-en*, waarom het oudtijds ook alle lijfsvrucht (geboren en ongeborn kinderen) beteekende, en inzonderheid op de vischkuit past. In de Noordsche Talen is het *rom*, als ware 't ons *room*, waarvan de Franschen mischien *lait de poison* zeggen, zoo dit niet eigenlijker *laite* en *laitance*; van 't Latijnsche *lactes* is, dat wel met *λάγνη* verwant schijnt. — Maar

GROM als wortelsylbe van *grommen*, M. § 28.

GROND, M. Door het overoud en volstandig gebruik, offchoon tegen den grond der zake. § 98.

GROOT, voor *oude Vrouw*, als verkort van

Grootmoeder, V. § 55. — Als stuk gelds (nu blootelijk geldswaarde), M. Zie *gulden*.

GROOTTE, V. § 33, 95.

GROS, O. als meer vreemde woorden; doch veellicht als collectief, zoo het al geen Hollandsch en *ge-ros*, *gerose*, dat is, *stapel*, *gestapel*, en dus van *ro-en*, *rijzen*, is. § 49, 51. De verwisfeling of verandering van V. en O. ontmoet men veelvuldig, en wy hebben er de oorzaak van opgemerkt, § 26.

GROT, V. als in 't Fransch; doch 't is zuiver Neêrduitsch van oorsprong, en van *graven*, *uitholen*, § 35.

GROUWEL of **GRUWEL**, M. § 28. Van *grouwen*, doch het geen eigenlijk *ge-rouwen* is.

GRUB, **GROB**, **GROBBE**, V. als zijnde slechts eene andere uitspraak van *groef* of *groeve*. § 36.

GRUIS, O. § 51. Saamgetrokken van *ge-ruis*, van *ru*, waarmee ook 't Latijnsche *rudis*, *ru-dera*, *ruina*, 't Fransche *ruïne*, ons *ruuw* enz. verwant is. Zie *grut*.

GRUIZEL, M. van *gruizelen*, als wortel, of van *gruizen*, als verbale. § 28.

GRUT, O. § 51. Het woord is *gerut*, van het evengemelde *ru*, door *ru-en*, *breken*. Hiervan

GRUTTE (*garst*), V. § 33. De overeenkomst met het Grieksche *κριθή* is kennelijk.

GRUWEL, zie *grouwel*.

GUDS of **GUTS**, als vervoowelijkt woord van

'van *giet*, wortel van *gieten*, V. § 74. Doch, als wortel van *gudsen*, onomatopoioumenon, M. § 28.

GUIG (keel, of eigenlijk dat gedeelte der keel, dat dit geluid maakt), V. als adjectivum *gui-ig*. § 33. Van *gui*, thema van dartelheid; waarvan ons *guichen*, dartelen, spelen, het Italiaansche *giga*, het Fransche *guigue*, en het Engelsche *jig* dat een dans is. Ook behoort hiertoe het Hoogduitsch *geige* voor speeltuig. Vergelijk *gek*.

GUIT, M. door toepassing. § 55. Eigenlijk van beide geslachten. Het woord is verbasterd van *goot*, en beteekent het zelfde als een *vuilig* of *vuilijk*.

GULDEN, M. door vermenging met het verloren *gualdone* van 't Spaansche *gualdo*, geel, § 100. Zie ook *agio*. — En uit gelijkheid met dit woord is alle stuk gelds M. gebruikt, Zie ook *penning*.

GULLE (kleine kabiljaauw), M. als *visch*. § 57;

GULLETJEN niet te min, als diminutivum, O. § 45. Doch zie van deze benaming op *kabiljaauw*.

GULP, het zelfde woord als *golf*, V. als oorspronkelijk adjectief; en M. als wortel van *guppen*, dat is, *gulp uitschieten*. § 33, 28.

GUNST of **GONST**, V. Zie § 75 en volgende, en Aantek. *w.w.*

H.

HAAG of **HAGE**, **V**. Het is het zelfde woord met *hegge* of *heg*, en inderdaad een verkort verbale, of een adjectivum, en dus, hoe men 't neme, zeer zeker **V**. Vergelijk § 110.

Dat men van de Oud-hollandsche Graaflijke Verblijf- en Hofplaats *den Haag* zegt, is door de *n* paragogicon, als in vele woorden, en die zich daarin te beter gehandhaafd heeft, om dat men het woord als een eigen naam gebruikte, waarin men aan geene beteekenis van het woord denkt. De gewoonte doet dit aanhouden, schoon men die *n* paragogicum thands geheel verwerpt; en men zegt *den Haag* even volstandig als men *onze lieven heer* zegt, waarin men zich even weinig aan de horting der *e* en *h* gewennen kan, maar de *n* in de uitspraak behoudt. Het was een groot onverstand, die *n*, waar de welluidendheid haar vorderde, af te schaffen, door 't welk onze Taal niet weinig geleden heeft; maar daar men toch niet spreken kan gelijk men schrijft, en niet meer wil schrijven gelijk men spreekt en spreken moet, waarom dan ook niet *de Haag* geschreven, en de oude uitspraak behouden; ingevalle, namelijk, de kortheid vereischt dat men dus spreke. Want den naam dus te ver-

min-

minken, waar men 's *Gravenhage* behoort te zeggen, is te dom, om er een oogenblik by stil te staan. Van 's *Hage* en 's *Bosch* behoeven wy hier niet te gewagen; men zie het woord *Bosch*, en de Byvoegfels hier achter.

HAAI, M. als *visch*, en ook als wortel van *haaien*, bijten, nog gebruikelijk in den zin van iemand afbijten, en verwant met *houwen* en *happen*, voor bijten. Het hangt met *happen* te famen, als *snaaien* met *snappen*, en *snoeien* met *snoopen*. § 28, 57.

HAAK, V. als *ha-ig*, en dus adjectivum. Ook als *eg* of *aak* (hock), § 33. Men heeft het M. gebruikt, door 't bedrieglijke van de *paragogiton*, in 't artykel. Zie Aanteek. x. Als wortel van *haken*, is *haak* echter M. § 28,

HAAL, M. 't zij als wortel van *halen*, trekken, 't zij als verbale van *ha-en*. § 28.

HAAL, voor *heugel*, M. als verbale van *ha-en*, haken. Zie echter ook *heugel*.

HAAM, O. naar 't gemeen Gebruik, als *tuig*, dat er onder verstaan wordt; doch als *haing*, haking, omvatting, V. en als wortel van *hamen*, klemmen, M. Zie § 84, 85.

HAAN, M. als *vogel*, en wel, alleen mannelijke vogel, waarom het ook voor het mannetjen van alle vogelsoort gebruikt wordt. Het woord echter is eigenlijk het pronomem *hy* (nog *han* in het Deensch en Zweedsch), en men

men moest een *haanhoen*, een *haanpatrijs*, een *haanmosch* zeggen, even als de Engelschen *a he-cat* en *she-cat*, en *a he-* en *a she-fer-yant* en dergelijke zeggen. Zoo zegt de Deen ook *Hankat* en *Hunkat*, en zoo ook, by voorbeeld, *Hun-bjorn* voor beerin; doch dit alleen ten aanzien der dieren. By onze Ouden was even zoo een *hy* en een *soe* (dat is, zy), een uitdrukking van de kunne der dieren. *Haan* en *hen* drukken dus geen vogelfoort uit, maar onderstellen die. De foortnaam is *kob* of *kop*, waarvan in het oude Liedtjen: *de kob zal leggen*, en de naam *koppe* in Reintjen de Vos. Het Thema is *co*, (waarvan ook 't Fransche *coq*), van 't geluid, dat men *kokelen* of *kakelen* noemt.

HAAN (springveder) naar den vogel genoemd, en dus als deze, M. — Doch veelal zegt men door misbruik *haan*, waar het woord eigenlijk *haal* is. Zoo is 't met den *haan* van een *snaphaan*. Men noemde dien oudtijds *springhaal* (ook *springel*), dat is, *springtrek*. *Spring* is *yeer* (resfort). Toen men dit *springhaal* met *sprinkhaan* verwardę, zei men spoedig *haan* alleen. Zie Kiliaan op *sprinck-hael*.

HAARD, M, als zijnde *brand*, en zoo verwant met *ardere*; en dus ook in het gebruik. Zie Aanteek, *bbbb* op bladz. 358. Als *heerde*, dat het

het zelfde woord is, zou het V. zijn. Zie ook Aanteek. x.

HAARDSTEDÉ, V. als *stede*. § 39.

HAAS, V. als de uitgang meëbrengt. § 73. Doch eigenlijk is het het wijfjen (als het Fransche *aze* nog bepaaldelijk beteekent) van de *haas*, of de algemeene naam voor het soort. Zie over dit woord *De Brosjes, Mechanisme des langues*. Het mannelijke is *haar*, Engelsch *hare*; doch men zei ook *haasfer*; eigenlijk *hazer*, gelijk men *doffer* van *dove*, *gander* van *gans* of *gand*, en *kater* van *kat* zegt. Collectivè zegt men *haas* zonder artykel, even als *visch*, enz. en ook met het artykel gebruikt de Jager het woord O. Of het Engelsche *hare* gemeenschap heeft met de *gehaardheid* van 't dier, zou men bedenkelijk kunnen vinden als men by Plinius leest: *animalium villosissimum lepus*. Doch ik hou het woord voor afkomstig van 't oude *haën*, waarvan *haast*, en *hasch* of *hasch op*, 't geen men ook *haas op* zegt. Waartoe ook 't Fransche *chasser* behoort. — De *Haas*-spier wordt dus als loopspier, van *hazen*, als loopen, genoemd.

HAASSE of HASSE, *kuit*, als spier by uitstek; eigenlijk 't zelfde woord als *haas*, en dus V.

HAAST, V. § 95. Zie *haas*.

HAAT, M. als wortel van *haten*. § 28. Als primitief van dit werkwoord zou het V. zijn, doch

- doch het is als zoodanig vergeten. Zie § 107, 108.
- HACH** (*gevaar of kans*), waarvan *hachlijk*, M. § 28. Zie *hagel*. Doch *hachte* (*mora*), waarmee het wel verward plach te worden, is V. § 94. Maar *Hach noch wach is, ha noch wee zeggen*, dat is, noch blijfchap noch droefheid toonen.
- HACHT**, zie *hecht*.
- HAFT**, V. als de uitgang aanwijst. § 33, 96. Maar men zegt *het haft* collectivè. § 49.
- HAGE**, V. Zie *haag*.
- HAGEDIS**, V. verbasterd van *hage-* of *hagdasfe, dekse*, of *dachse*, Hoogduitsch *eidechse*. § 73.
- HAGEDOORN**, V. § 39. Zie *doorn*.
- HAGEL**, M. § 28. Van *hagen* of *haggen*, treffen, verwant met *hakken*, waarvan ook *hach* en *hachlijk*.
- HAIR**, O. niet slechts collectivè genomen, maar ook als stof. § 48. En zelfs gebruikt men 't dus van een enkel *hair* (*pilus*).
- HAK**, M. als wortel van *hakken*. § 28.
- HAK**, voor *hiel*, desgeijks, als zijnde 't zelfde woord. De *hak* is eigenlijk de inhakking van een klomp of houten schoe, waardoor de hiel dan van den bol of plant van den voet afgescheiden wordt; zoo dat de hiel eigenlijk achter den hak zit. Omgekeerd, zegt men 't *hieltjen* van een ham voor den *hak*, dat is, 't geen men er af plach

te hakken, als tot de kluijens of voeten van een dier behoorende.

HAKKENEI, V. uit het Italiaansch en Fransch overgenomen, maar door dezen uit het Hollandsch, koomt in beteekenis overéén met ons *tel* of *pasrijder*. Het woord is in zijne oorspronkelijkheid

HAKKENY, met de Y, van *hakkenen*, dat is, met de hakken (in plaats van 't geheele been, of liever, met stijf gespannen hakken) loopen, waaruit dat *kleppen* in tegenstelling van *draven*, ontstaat, waarvan men ook *klepper* zegt. § 69.

HAL, het houdende of vaste van het anders weeke spoor, O. § 41. 't Is het adjectief *hal*, 't harde en klinkende van den harden grond uitdrukkende.

HAL of **HALLE**, gebouw. Een woord van ouds in alle vermaagschapte talen bekend, en verwant met *zaal*. In beteekenis *verblijf*, *woning*, waarvan op *zaal*. Doch in *vleesch-* en *vischhal*, zou het van *houden* afgeleid kunnen worden, als ware 't de plaats waar men *waren te koop of in voorraad gereed* HOUDT. Hoe het zij, het is en was altijd en overal V. § 67.

HALFTER (door een wonderlijke verwarring verbasterd van *halter* en *halster*, dat is, toom of toomgestel, toomtuig), M. als *halter*. § 28. Men zegt ook *holster* in het saamgestelde *holsterkap*. Zie *halster*.

HALM,

HALM, M. als deze uitgang, en 't Latijfsche *calamus*, dat het zelfde woord is, aanduiden, § 84 en 100; schoon het echter veellicht oorspronklijk *haling*, dat is, trekking, scheut, of mischien ook wel *holling*, zijn mag:

HALS, V. als zijnde *halse*, *halze*, vrotwelijke uitgang van den wortel van *hallen*, *hou-en*: § 73. Zie Aanteek. x. Daar men echter, als de Heer Wifelius in de Voorrede voor zijne *Poëzy* opmerkt, het Scheepswoord *halzen* heeft, kan men 't, als wortel van dit werkwoord, M. nemen. § 28. Voor *onnoozele* gebruikt men 't ontwijfelbaar alleen M. En, op een V. toegepast wordende, neemt men 't in diminutivo. Zie § 54.

HALSTER, V. als vrouwelijke uitgang van *hal*, *hou*, wortel van *hallen*, en zelf van *ha-en*, *hou-en*, gemaakt. § 28.

HALVE, V. als eigenlijk adjectief. § 33. Het is 't zelfde als *helfte*, in de oude en eerste beteekenis van *zijde*. Hierom is ons *behalven* in 't Engelsch, *beside*. Doch *mijnent halve* is *mijnent wege*, dat is, my te gemoete, ten bate, en geheel iets anders dan *van mijne zijde*. Naamlijk, *mijnen*, *uwen*, *onzen*, enz. is in die spreekwijze *my*, *u*, *ons*, in dativo. Zie de Byvoegfels hier achter.

HAM, V. Het is *ha-ing*, dat is, *hou-ing*, dat gene waar men het beest by houdt of vat; als zeide men greep. § 85. Het is inderdaad
het

het zelfde woord met het Italiaansche *gamba* en Fransche *jambe* (Lat. *crus*).

HAMEI, V. Eigenlijk *hamede* of *kaam-eide*, van *hamen*, *hemmen*, sluiten, bepalen. § 69.

HAMEL, M. § 28, om de kunne, zoo 't woord Duitsch en niet bloot Arabisch is. § 51, 57. Zie ook § 133. Het beteekent *ram*, schoon thands niet dan voor een gesneden ram geldende.

HAMER, M. § 28. Zie § 84.

HAMP (of HAM), anders ook *homp*, M. als wortel van *hopen*, op een plumpe wijze aangrijpen. § 28. In zich-zelfs zou het *ham* dienen te volgen, waarmede het het zelfde woord is, en V. zijn.

HAND, V. § 34. het is *ha-end*, dat is, *hou-end*, *vattend*, *grijpend*. Zie § 98. In 't woord *allerhande* beteekent het *greep*, en dus *soort*, of *wijze*, zoo als 't Fransche *manière* ook van *main* (*manus* in 't Latijn), en 't werkwoord *manier* kooft. *Allerhande* is *aller grepe*, dat is, van alle *begrijp* of *begrip*.

HANDEL, M. § 28. Van het werkwoord *handen*, (het primitivum van *handelen*,) of van *handelen-zelf*.

HANDSCHOE, M. als *schoe*. § 39. En dus reeds by M. Stoke.

HANDSCHRIFT, O. als *schrift*. § 39.

HANDVATSEL, als *vatsel*, O. § 50.

HANDVEST, V. Van *vaën*, *vatteq*, § 75; want

M

het

het is *handvatting*, *handtasting*, voor *verbond*. Doch *grondvest* is M. § 28, om dat het van *vesten*, vastmaken, is.

HANDVOL, O. als 't adjectief *vol* vordeft. § 41. Dus zegt men *een klein handvol*, dus *een boordevol*, in het O. Zie ook Huydec. *Proeve I*, bladz. 445. Maar dit neemt niet weg, dat men ongekoppeld zeggen kan *een goede hand vol*, *een beker vol*, enz. Waarin *vol* de kracht van adjectivum behoudt, en niet als substantivum gebruikt wordt; en *goede* niet by *vol*, maar by *hand* behoort.

HANS, M. Het woord is *hansbeker*, dat is, *oorbeker*, van *hanse* of *anse*; oor, handvat, (het Latijnsche *ansa*). Hiervan *hans-el*, *bekerverbond*, 't geen men dwaaslijk *hans-el-verbond* noemt. Op zich-zelf zou dit *hans* of *hanse* V. zijn, § 100; maar het daaronder verstande *beker* geeft er het M. geslacht aan. § 57. Van dezen beker wederom werd, om zijne grootte, wat groot was een *hans* genoemd. En zoo ook een groot man. Het geen echter niet weg neemt dat *Hans* ook een verbasterde eigenaam uit *Johannes* is.

Men zegt ook *hansbeker*, maar dan is 't van het werkwoord *henzen*, dat is, *hansbekerem* in overgaanden zin. *Hanzen* is den *hans drinken*, maar *henzen* is hem doen drinken. Men zie de Byvoegfels hier achter.

HAP,

HAP, M. als wortel van *happen*, toebijten. § 28.

HAPSCHAAR, M. § 28. 't Is een zotte verbastering van 't Hoogduitsche *hascher* van *haschen*, grijpen. Doch Böhmer leidt dit van 't Fransche *archer* af. Zie zijne *Print. Jur. Feud. in append. document.*

HARING, M. als *visch*, hoe zeer het woord op zich-zelfs, als zijnde *heering*, van *heeren* (by wege van heerbende optrekken), V. zou moeten zijn.

HARK, M. als wortel van *harken*. § 28, V. als adjectief *harrig*, van *harren*, in den zin van *schrappen*. De wortel is *ha* (punt), of *ar*, scherpte, welk laatste wel te onderscheiden is van *ar*, *er*, draaien, waarvan *barre*, *arm*, enz.

HARNAS, (eigenlijk *weernes*, 't geen V. was), O. als collectivum. Het beteekent in 't algemeen alle *toestel*. § 49. Onze Ouden zelden *arnas*, en beschouwde 't als verwant met het Latijnsche *arma*, of het Fransche *armes*, dat alstoen *tuig*, *toestel* in 't algemeen beteekende; waarvan ook 't Latijnsche *armarium* en Fransche *armoire* voort *kas*, *armaris* of *almaris* by ons.

HARP, V. als in alle Talen. § 100. Zoo het Hollandsch is, van *harren*, *schrappen*, als *harrig*, welke uitgang dikwijls in *f* en *p* verbasterd is.

§ 33.

M 2

HAR.

HARPIJ, V. als in 't Latijn, *harpya*. § 100.

HARPOEN. Het Spaansche *harpon* en *harpéo*, Italiaansch *arpione*, haak, en als deze, M. Ook in toepassing van *angel* of *pijl*. § 100.

HARPUIS ('t Oud Fransche *harpoix*), O. als stof. § 48.

HARRE, V. als *harring*, van *arren*, draaiert. § 67.

HARS, O. als stof, het zij men *harst* of *kars* zegge. § 48 en 78.

HARST, dat is, *gebraad*. In Amsterdam zegt men nog *kernisharst*; V. Doch *harsten* hieruit gevormd, is ook *roosten*, en dus kan men 't woord ook M. nemen. Zie § 75, 78. Zie ook § 142. By Maerlant is 't kenbaar Vrouwelijk. *Sp. Hist.* f. 186. v.

Dat die ARST was gevenijnt:

Want soe hem te doode pijnt.

HARSEN of HERSEN, oudtijds V. als *hersing*: doch in 't enkelvoudig verouderd, zoo dat men alleen het meervoudige *hersens* of *hersenen* gebruikt. § 99.

HART (cor) van *ha-en*, 't zij als heet zijn, 't zij als *ha-k-en* of *ha-l-en*, trekken, als adem- of levensbeginsel; schoon oudtijds V. waarom men *ter harte nemen*, en *van goeder harte* zegt. Zie voorts Aanteek. *csc.* bladz. 359.

HART, of HERT (gelijk men ter onderscheiding heeft ingevoerd,) O. Het volle woord is *harte-beest*

beest of *hartedier*, en het is dus naar zijn harts-
gewijs staande hoornen genoemd. Oudtijds noem-
de men 't *bok*, waarvan nog *reebok*, even als
geitenbok. Ook in 't oud Engelsch. Zie Chau-
cer in *Sir Topaas*.

HARTSTOCHT, als *tocht*. § 39. V. Zie § 96.

HASPEL, M. als wortel van *haspelen*. § 28.

Doch eigenlijk is het *ha-spil*, dat is, *haal-*
of windel-spil, en moest dus *spil* volgen. § 39.

HAVE, V. § 67. Het is hebbing, *hawing*, van
't oude *haven* of *hawen* (nu *houen* of *hou-*
den), Hoogduitsch *haben*, Engelsch *to have*,
waarvan wy *onderhevig* hebben. — Thands
heeft men ook al *onderhavig* geschreven, het
geen plomp Hoogduitsch is. *Onderhave* is in
goed Hollandsch een synonymum van *hondsdrif*,
waaraan men by 't hooren van dit woord zich niet
onthouden kan te denken; en die *onderhavig*
schrijven, zijn in hun Moedertaal keutelaars.

HAVEN, V. § 99. Het is desgelijks *having*,
hawing, houding, bevating.

HAYER, V. als *plant* of *veldvrucht*. Zie § 57.

HAVIK, M. als *vogel*, schoon de vorming het
woord V. zou maken, als zijnde 't het adjectief
havig, van *ha-en*, *hawen*, *happen*, in den
zin van grijpen. § 57, 33.

HAZELAAR, M. als *boom*, en door de vor-
ming. § 28, 57.

HECHT, eigenlijk *hechtsfel*, O. om deze reden,

M 3

§ 57;

§ 57; of wel (zoo Kluit wil) als adjectief,

§ 41. Oudtijds ook *hacht* (waarvan 't *hachtsjen* kwijt worden,) en *heft*,

HECHT voor *sniek*, verouderd, M. als *visch*.

§ 57. De oorsprong van 't woord ligt in *ha-en*, *hawen*, *happen*. Zie § 96 en Aanteek. 000.

HEEM, zie *heim*.

HEER, 't Latijnsche *herus*, M. § 28.

HEERGEWADE, O. Zoo voor laudantium, als voor krijgstoerusting, welke de man (in tegenoverstelling van *gerade*, 't geen de vrouw,) by erfbeuring, vooruit nam, gelijk de Saxenspiegel heeft. § 39. Zie *gewaad*.

HEERSCHAP, V. § 72, in welken zin of toepassing ook. Het *heerschap* in het O. is collectief, als Huydecoper aanmerkt op Melis Stoke III. Deel bladz. 49, en het is kwalijk ingedrongen als tot een idiotismus van de Ambachtsgilden geworden.

HEERSCHAPPIJ, V. § 69,

HEESTER, M. § 28, schoon ook wel V. gebruikt, als zijn primitivum *cest*. § 57. 't Is eigenlijk een oud adjectief, en beteekent *takkig*, Goth. *ASTS* (*asts*), *tak*.

HEF of HEFFÉ, V. als adjectief, verwant met *hevig*, zwaar, Engelsch *heavy*. § 33. Als *stof* gebruikte Vondel het O. Te recht. § 48.

HEG of HEGGE, V. (zie *haag*.) Van *egge*, stekel, punt, spits. Zie Aanteek. *mmm*.

HEI voor het *heien*, dat ook by de Ouden bekend

kend was (zie *Vitruv.* III, 3.), als wortel des werkwoords, M. § 28.

HEI of HEIDE, V. als zijnde eigenlijk *ei-de*, woefte vlakke, van *ei*. Zie *eiland*, Aanteek. *ccc*. Voor *heidekruid* desgelijks V. als *plant*, 't geen er dan onder verstaan wordt. § 57.

HEIDEN, M. door toepassing. § 55. Het V. is *heidin*. — In het meervoudige maakt men onderscheid tuschen *heidens* en *heidenen*. De eersten zijn die zwervers, die de Franfche *Bohemiens* (*Bohemers*) en de Engelschen *Gyffies* (bedorven woord van *Egyptenaren*,) noemen; de laatsten zijn Volken die den waren God niet kennen. Om dat men in de onkunde der Middeleeuwen dit van de Mahomedanen ook meende, werden zy by de Schrijvers van dien tijd ook Heidenen of Heidensche Volken genoemd. Het woord schijnt wel uit het Hebreuwfche גוי (*gojim*), Volken, onstaan te zijn, en van de Joden afkomstig, die dus alle Onjoden noemen, en, zelf zwervers door Europa, de zoogenaamde *Heidens* roen op hun zwerftoche geleidden, en aan elkander onder dien naam aanbevalen. Na hunne verschijning wordt ook het vrouwelijke *heidin* niet anders dan van dezen gebruikt, en voor eene Vrouw uit het Heiden-dom dient alleen het adjectief *heidensch*.

HEIDENDOM, O, als collectivum, § 49, 91.

HEIL, O. Het schijnt als adjectivum aangemerkt

- te zijn. Of veellicht wordt er *goed* onder verstaan, als zijnde eigenlijk *heilgoed*. § 41, 39.
- HEILAND** (eigenlijk een participium), M. door toepassing. § 34, 55.
- HEILIG, HEILIGE**, M. en V. door toepassing. § 55.
- HEILIGDOM**, O. als collectivum. § 49, schoon het Gebruik dit woord op een tempel, of choor, of eenig byzonder stuk van Godsdiensfig gebruik toepast.
- HEIM** of **HEEM** (waarvan *heemraad*), eigenlijk *hei-ing*, dat is, *om-* of *be-landing*, V. Maar 't adverbiale *heim*, als in *heim komen*, of *iemand iets heim zoeken*, is *te heim*, en O.
- HEIMKEER, HEIMWEE, HEIMZUCHT**, zie op *keer, wee, en zucht*. § 39.
- HEINING**, V. § 34, van *heinen*, omtuinen, het geen van *hein* is, Hoogduitsch *hain*, en in die Taal een *boschjen*, schoon 't veellicht eigenlijk een beplanting met struiken of teenen zou zijn, als met *heester* verwant.
- HEIR** (legermacht), 't geen men nu zeer kwalijk begonnen heeft *heer* te schrijven, daar de *ee* niet meer gelijk eertijds als de Grieksche *η* wordt uitgesproken, O. als collectivum. § 49.
- HEK**, O. als adjectivum, betekenende *spits*. § 41. Ook, als zijnde een collectivum. § 49. Eigenlijk is het woord, *hak* van *hakken*, 't geen M. zijn zou

zou (§ 28), en *palisfade* of zetpaaltjen, staak, beteekent, doch geheel in onbruik is.

HEKEL, M. § 28. Van *haken*, door 't transitief *heken*, dat is, *doen haken* (zie *henker*). Men moet dit woord, dat een puntig schraptuig voor vlas beteekent, niet verwarren met het federt kort ingedrongene: *Een hekel aan iets hebben*. Bespottelijke wanspraak uit het Hoogduitsch, waarin *ekel* of *eckel* walg is.

HEL of HELLE, V. van ouds, 't Oude *Halla* of *Wahalla* (naar 't schijnt), het Doodenverblijf der Noordelijke Volken.

HELD ('t oude *Kelt*, en dus volksnaam), M. In 't Vrouwelijke heeft het *heldin*.

HELFT of HELFTE, oudtijds ook *helte*, V. § 33, 95. Het beteekende voorheen ook *zijde*, *latus*, *coté*, in 't Latijn en Fransch,

HELLEBARD of HELLEBAARD, V. als *bard*, in beteekenis van bijl. § 39. Het woord schijnt *helmbard*, dat is, *helmbijl*,

HELLER, M. door den uitgang, § 28, en als alle *stuk gelds*. Het is van *hellen*, klinken, gelijk *schelling* van *schellen*, dat ook klinken is. Zie *Gulden*.

HELLEVEEG, V. door toepassing. § 55.

HELLING, V. van *hellen*, schuins liggen. § 34.

HELM, M. voor *hoofddeksel*, in den oorsprong *holm*. Dit geslacht is zeer oud in dit woord

als uit de verwantschappe talen blijkt, schoon men anders denken mocht dat het uit *holling* faamgetrokken is, § 84. Doch

HELM als *plant*, liever V. door toepassing, § 57, schoon het inderdaad het woord *halm* (en de *calamus juncus*) is, welk woord men M. houdt, Zie *halm*,

HELMET, O, § 100.

HELP, waarvoor nu *hulp* in gebruik is, M. als wortelsylbe van 't werkwoord, *helpen*, § 28.

HEMD, O. als adjectief, § 41. Zie de beteekenis. § 84,

HEMEL, M, § 28. van *hemen*, bedekken.

HEN, HENNE, of HINNE, als men plach te zeggen, V. als vrouwlijke naam van het *hoen*, § 55. In het Deensch *hun*, en vrouwelijk pronomen, *zy*, waarom het ook voor het wijfen van alle gevogelte strekt. Zie *haan*.

HENGEL, M. § 28, doch V. wanneer men er *roede* onder verstaat. § 57.

HENGST ook *heinst*), M. als mannelijk *dier*, en ook als wortel van 't werkwoord *hengsten*, anders *henniken*, *hennichen*, en *wrenschén*, ook *briefchen*; doch bepaaldelijk, het briefchen uit paarddrift beteekenende. § 28. 't Grondwoord is *hennen* (briefchen), van 't geluid, in 't Latijn *hinnire*, Fransch *hennir*, waarvan ook 't Latijnsche *hinus*, en 't Grieksche *vivivov* voor jong paard. Op gelijke wijs zei men *wren* en *wreen* voor een

een paard, van *wrenfchen*, 't geen kwalijk van *war* (krijg) afgeleidt wordt.

HENKER (beul), M. Het woord is van *hengen*, dat is, *doen hangen*, of de active vorm des werkwoords, terwijl *hangen* een verbum neutrum is. Men heeft dit onderscheid tusfchen de verba neutra en activa door vokaalverandering nog in honderd werkwoorden (hier niet op te halen,) over, als *drinken* en *drenken*, *springen* en *sprengen*, *zinken* en *zenken*, *krinken* en *krenken*, *ftallen* (dat is, ftaan, plaats hebben,) en *ftellen*, *zitten* en *zetten*, enz. De dief *hangt*, maar de beul (als onze Voorouders spraken) *hengt* hem, en heet daarvan *de kenger* of *henker*. § 28.

HENNEP of **KENNEP** ('t Griekfche *κέννα-lic*), O. als *ftof*, doch V. als *plant*. § 48, 57.

HERBERG, M. van *bergen*, of *herbergen*. § 28. Doch als verkort van *herberging*, V. § 67. Gelijk het ook nevens het enkele *berg* van ouds op zich-zelfs V. is, als adjectief in zijn oorfprong. § 33. Zie *berg*.

HERFST, V. Zie § 75 en volgende.

HERHAAL, O. even als *verhaal*, en om de zelfde reden, als zijnde 't augment *ge* onder het voorzetsel *ver* verborgen.

HERMELIJN, fchoon eigenlijk een diminutief zijnde, wanneer men het voor het dier-zelf neemt, in 't Gebruik V. Doch O. als de *ftof*,

stof, waar men een kleed of voering, of opleg van een kleed uit maakt. § 48. 't Eigenlijk woord is *hermijn*, 't Fransche *hermine*, en als dit V, § 100; maar dit is in opbruik geraakt.

HERRE of HARRE, V. als *harring*. § 67.

Maar *Har*, zoo men dit zeide, (en waarom zou men niet? het is *hanger*, *haker*, *om- of ontvanger*, van 't oude en oorspronkelijk *ha-en*), zou M. zijn § 28. Zie *harre*.

HERSEN, zie *harfen*.

HERT, zie by *hart*,

HEUG, in de uitdrukking: *Tegen houg en meug*, dat is, *tegen zin en lust*. 't Is *hug* of *heuge* (lust), van het Deensche *hu*, *zin*, en ons *meug*, dat wortel van *mogen* of *meugen* is. Het eerste is V. om de adjectivale vorm als *hu-ig*, gelijk het laatste M. is. § 41 en 28.

HEUGEL (dat is, *hogel*, werktuig ter verhooging of ophoefing), M. Zoo ook het van *hogel* saamgetrokkene *haal*. § 28. Zie echter *haal*.

HEUL, M. troost, toevlucht, en voorts in alle beteekenis. § 28. Doch als *heulbrugge*, dat is, steile boerenbrugge, V. Men weet dat de vreesachtige jonge meisjes, by 't gevaarlijk overrijden der zeer steile bruggen over nauwe wateren, als by ons oudtijds zeer algemeen waren, de knapen uit angst om den arm grepen, die ze dan ook vertroostten en al kussend be-

bemoedigden, 't geen *heulen* genoemd werd; en waaruit de gewoonte ten platten Lande ontstaan is, dat men in een jongelui-party de meisjes by elk bruggetjen omhelsde en *heul* riep. Zie Berkhey onder anderen, in het Eerste Deel van het *Leydsche Kunstgenootschap*.

HEUP, V. oorspronkelijk adjectief *ho-ig* of *o-ig*. Het is de uitwendige *verhooging* en *ronding* van de dij-geleding met het bekken. § 33.

HEUVEL, M. § 28. Van *ho-el*, van *hò-en*. § 23.

HEVE, zie *hef*.

HEVEL, M. § 28. Vati *heven*, *heffen*, 't geen een en het zelfde woord is, even als *nevens* en *neffens*, en *even* en *effen*.

HEKS, V. zoo door toepassing als door 't woord zelve dat den V. uitgang *se* heeft. § 57 en 73.

HIEL, M. § 28.

HIJZOP, V. als *plant*, en ook in de verwantschape talen. § 57, 100.

HIK, M. wortel van *hikken*. § 28.

HINDE, V. als naam van een wijfjen van het foort der hertebeeften, en ook door de vorming. § 57, en Aanteek. *ccc*. Het woord-zelf schijnt wel eenigzins verwant met *hond*, *hund*, naar wien 't horenloos wijfjen zou kunnen genoemd zijn, als de gehorende man naar den *bok*. Zoo men het echter van 't Deensche *hun* niet moet afleiden, waarvan op *haan*.

HIN-

HINDER, M. als wortel van *hinderen*. § 28.

O. als oud adjectief van *hinder*, dat is, *achter*.

Hinderen is niet zoo zeer beletten als verachten. 't Kon echter van *henden* zijn, dat is, bepalen, waarvan 't oude *hendsboomien daer men die kamps mede behendet*.

HISTORIE, V. als 't Latijnsche *historia*. § 100.

HITTE of **HETTE**, V. Eigenlijk *heette* van *heet*. § 33, § 95.

HOED, M. door het vast Gebruik. Ook is 't zeker M. als wortel van *hoeden*. § 28. Zie echter § 35.

HOEDE, V. als *hoeding*, van *hoeden*. § 67. En dus dan ook *Voor- en Achterhoede*, V. § 39.

HOEF (*ungula*), twijfelbaar; doch de uitgang pleit eenigzins voor het V. als verradende een adjectief. § 33.

HOEF of **HOEVE**, V. als oorspronkelijk *owe*; *ous*, grond, indien niet adjectief van *o*, omvatting. Zie Aanteek. I. Dat men *in of op den hoef* zegt, is echter juist geen *n* paragogicum, maar het woord is ook M. als wortel van *hoeven*, waarvan 't frequentativum *hoevenen* is, 't zelfde met *oesenen*, dat is, *colere*, en 't geen ook *hoevenaar* (*cultor*) maakt. Vergelijk Huydec. in 't I. D. der *Maatsch. van Letterk.* Dit *hoevenen* is 't geen men kwalijk *havernen* noemt voor waschen en reinigen, en waarvan *ongehavend*, *incultus*. § 28.

HOEFSLAG 't zij voor *orde of rij*, ontleend van
het

het scharen der ruitery tot een veldslag; 't zij voor aanslag van landgoederen, M. § 39.

HOEK, M. door het Gebruik; zeker om dat er *winkel* onder verstaan werd. Als adjectief zou het V. zijn, § 33. Of het is als wortel van *hoken*, *hoeken*, buigen, waarvan *hukken* (eigenlijker *huken*,) thands nog in gebruik is.

HOEN, O. als het meervoudige *hoenderen* of *hoenders* aantoot. Het woord is inderdaad het zelfde als *hen* (*hun*), maar waar, by ons, *broed* onder verstaan wordt, als zei men *hennebroed*. Zie op *haan* en *hen*. Eigenlijk of op zich-zelf, is het de *hen*, doch men gebruikt het ook voor het vogelfoort en als zoodanig is 't O. terwijl men, bepaaldelijk eene *hen* in tegenstelling van een *haan* meenende, de *hoen* plach te zeggen. Zie ook § 99.

HOEP, V. ten zij als wortel van *hoepen*, dat is, *ronden*, in welk geval M. § 28. Op zich-zelfs is 't een adjectief. § 33. Als omvatting van de vatduigeti is 't woord eigenlijk *kopel*, van *ko*, en *kuipen* ('t geen eigenlijk *koepen* of *kopen* met de open *o* der Duitschen is) is omvatten, omslaan. Zie *kuij*.

HOEPEL, M. § 28. van *hoepen*. Echter wordt het ook V. gebruikt als zijn primitivum *hoep*. § 57.

HOER, V. door toepassing. § 55. Wat men zegge, en ondanks de menigte van afleidingen die men
van

van dit woord gegeven heeft, en waarby, op het gezag van Papinianus, 't Grieksche $\phi\theta\omicron\rho\alpha$ nog gevoegd kon worden (zie l. 6. § 1. *ff ad l. Jul. de adult.*); het woord, zoo wy het thands gebruiken, is niet anders dan *huur*, adjectivè gebruikt. Zoos zegt men er in 't Engelsch *hakkeny* voor, om dat dit aldaar *huurpaard* beteekent; gelijk men er by ons ook *nachtmeer*, dat is, *nachtpaard* voor plach te zeggen.

HOEST, V. § 57. Doch als wortel van *hoesten*, M. § 28.

HOF even als *hoef*, van *oue*; of *o*. Voor *ruin*, M. door het Gebruik. Ook O. Daartegen

HOF voor *Koningshuis*, O.

Beide uit een misbruik, doch het welk gevestigd is. Het woord is inderdaad V. en het zelfde met *hoef*. § 67. Het Mannelijk is hier ontstaan uit de *n* paragogicon in het artykel voor de *h*. Zie Aanteek. *x*. Het O. is door de Vlaamsche vermenging van het O. met het V. verwekt, en de uitspraak der oude schrijfwijze *dhof* komt zeer na aan 'thof.

HOK voor *sluiting*, M. als wortelsylbe van *hokken*. De Franschen maken er hun *hoquet* van, om het stotende *hikken* te beteekenen. § 28.

HOK, O. door het Gebruik, als adjectief. § 41. Zie Aanteek. *h*. Het kon echter dus ook, zoo wel als *hof*, *hoep*, enz. van *o* zijn, in den

den zin van omrondend, omsluitend. Zie Aant. 1.
 HOL, O. desgelijks, als adjectief. § 41.

HOLTE, V. § 33, 95.

HOM, HOMME, M. Het is *homming*, dat is, *manning*, 't geen den man maakt. Van *guma*, *gome*, uit het Frank-Duitsch, dat by ons ook in *bruidegom* overig is, en *man* beteekent. § 67.
 Zie Aanteek. u.

HOMMEL, M. uit alle hoofden en betrekkingen; doch V. als er *vlieg* onder verstaan wordt. De oorsprong des naams is in 't gonzend geluid van het dier. § 28, 57.

HOMP, zie *hamp*.

HOND, M. ook van 't wijfsjen gezegd, naar 't volständig Gebruik, schoon men 't inderdaad voor een participium te houden heeft, dat door de toepassing een der twee geslachten aannemen moest. De kunne onderscheidt zich in *reu* (dat is, *roede*) en *teve* of *teef* (dat is, *tepel*); waaronder men dan *hond*, als ware 't *reuhond* en *teefhond*, verstaat. Het Hoogduitsch heeft in 't V. *hundinn*. Het is eigenlijk *howend* van *howen*, dat is, *how* - ('t zelfde als *waf* -) *roepen*. Waarvan *houwen* ook voor blaffen gebruikt wordt. Iemand *toehouwen* of *toehauwen* is *toeblaffen*, en *hauwen* en *snuuwen* is nog zeer bekend. Welk laatste met *snabben*, *snebben*, of *snibben* verwant is, waarvan ook *snebbig* en *snibbig*.

HONDERD, O. om dat er *tal* (dat is, *getal*) onder verstaan wordt. § 57.

HONGER, M. § 28. Van *hangen*, in den zin van *haken*; en dus ook (als in het Hoogduitsch,) *trek*. Gelijk men ook wel *een hang* tot iets zegt, zoo wel voor *trek*, als voor *neiging*.

HONIG, V. als eigenlijk adjectief. § 33. Doch M. als er *zeem* onder verstaan wordt. § 57.

HONING, oudtijds ook *hone*, *heun*, V. § 34. 't Is even als *honig*, van *hoon*, spat. Het een participium, het ander (als wy aanmerkten,) adjectief. De verwantschapte talen hebben den eenen en den anderen uitgang, en beide zijn van *honen*, spatten. 't Zijn spatjens van bloemstroop.

HONING- of HONIGRAAT, V. Zie *raat*. § 39.

HONINGZEEM, M. Zie *zeem*. § 39.

HONK, O. in 't Gebruik, zekerlijk als adjectivum. § 41. 't Is van *ho-ing*, in den zin van *verblijf*, *onthoud*, of wel *vasthouding*, *retentio*, *bezitting*, en de oorsprong van 't Engelsche *home* (§ 85). Van het Thema *ha*. Zie *honger* en *huis*.

HOOFD, O. als oud adjectief of participium van *ho-en*, hoog zijn. § 41. Zie echter § 35. Oudtijds zei men *hover*. — Ten aanzien der verandering van 't geslacht in de samenstelling, zie men § 56.

HOOGMOED, M. als *moed*. § 39.

HOOGTE, V. § 33, 95-

HOOG-

HOOGTIJD, V. van ouds. Zie Aanteek. c. In later tijd, als het enkele *tijd*, M. genomen. § 39. — Het *hoogtijd* is wanspraak, en uit *hoogtij*, of *hooggetijde* verbasterd.

HOOI, O. om dat er *gras* onder verstaan wordt. Goth. **hawi** (*hawi*), van *houwen*, afmaaien, affnijden. Echter oudtijds ook grociend gras. § 57. — Anders is *hooi*, V. als *hoge*, dat is, *hoogtijd*, feest; of M. als wortel van *hooien*, dat is, *hoogen*, feestvieren. § 33, 28. Hiervan: *den hooi hebben van iets*, festum agere a re quadam. Even zoo zegt men, *den maandag van iets hebben*, om dat *de maandag* een feest- en geen werkdag was. Spreekwijze; waarvan men, om dat men ze niet verstond, een vloek gemaakt heeft. — Het grasmaaien was van ouds een Boeren- of Landfeest, en heet derhalve *hoogen*, dat is, *feesten* (*fêter*).

HOOIZAK (M. § 39) voor een mensch zonder geest, mag een zak met hooi beteekenen. Maar het verbum *hooizakken* is niet van *hooi*, maar het is *hodezakken*, *hoózakken*, dat is, by den *kodezak* (colcus) trekken: een handgreep in 't vechten, oudtijds even zoo bekend als het *voetjen zetten*.

HOON, thands veelal M. als wortel van *honen*. § 28. Maar van ouds en eigenlijk V. § 99. Het woord beteekent oorspronkelijk *spat* en opgeworpen *vlek*.

- HOOP, V. als oorspronkelijk adjectivum, in den zin van *verwachting*, *vertrouwen*; eigenlijk verheffing of opbeuring van 't gemoed. Van *op*. ('t Engelsch zegt dus *cheering up*). § 33.
- HOOP, M. voor *opstapeling*, *menigte*. Als wortel van *hoopen*, dat eigenlijk *open*, *opdoen*, *hoogen*, is. § 28. Dat het Gemeen zegt *een hoopen* mieren, is eigenlijk een *hooping*. § 99.
- HOORN, HOORNE, of HOREN, V. even als *doorne*, maar door het volständig Gebruik van de *n* paragogicum in het artykel, verloopend, zoo dat men het ehands niet dan M. gebruikt ziet. § 99, 34. — Voor *stof* O. § 48. — Voor *hoorn van overvloed* zou ik 't echter liefst V. zien, om de glans der Oudheid. *Drinkhoorn* gun ik het M. geslacht, als *beker* en *kelk*. § 57. — 't Oude *hoornik* voor *hoek* (zijnde *hoornige*), is V. § 33.
- HOOS, V. als *water*, of *wind-* en *wolkwervel*, § 80. Maar als wortel van *hoxen*, M. § 28.
- HOP, V. als *plant*. Als *vogel* M. in zich-zelf en door toepassing. § 28, 57.
- HORDE, V. als *hording*. § 67. *Horden* is *plechten*; doch oorspronkelijk, *omgeven*, van *oren*. Zie *oord*. Waarvan ook *hardes* in 't Fransch kleederen zijn.
- Zoo is ook *horde* eene omtuining, en van daar, eene samenwoning of samscholing van een onbeschaafd of zwervend Volk, en altijd V.

en 't wordt dus by catachresis op dit Volk - zelf toegepast.

HORIZON of HORIZONT, M. als in de talen waaruit het genomen is. § 57.

HORLEMENT, bedorven woord, van *horrelen*, frequentativum van *horren*, dat is, een verward halfschor en half brommend geluid geven, en niet zeer ongelijk aan *borrelen*, *morrelen*, *snorrelen*, enz. Ook somtijds wel verbastering van *ornament*. 't Is O. als alle woorden op *ment*, het welk de Latijnsche uitgang *mentum* is. § 100.

HOROSKOOP, M. Zoo ook *teleskoop*, *mikroskoop*, en niet O. als in het Hoogduitsch. Het is, zoo wel om dat het eindigt in den wortel van het verbum, waar 't meê saamgesteld is (*σκοπεῖν*), § 28, het geen het noodwendig, by ons verhollandscht, en, als Hollandsch gebruikt wordende, M. maakt, als om dat men er ons Hollandsch *kijker* onder verstaat. § 57. *Horoskoop* echter is ook wel V. gebruikt, als het V. naamwoord *σκοπή* vertoonende.

HORST, V. § 75, waarvan men ook *Ter horst* zegt. Doch 't komt als M. voor door het lidwoord met *n*, waarvan in Aanteek. x.

HORT, M. als wortel van *horten*. § 28.

HORZE is *spoor*, en V. als zijnde het vervrouwelijkte woord van *hort*. Doch *horse* of *orfe* voor paard, als by onze Ouden, is eigenlijk

horzedier, spoordier. *Horten* is steken of stooten, 't Engelsche *to hurt*. Het Thema is *hor*, waarvan ook *hoorn* en *cornu*. Hiervan ook HORZEL (anders wesp), M. als drukkende het woord het werktuig uit van *horren* of *horten*.

§ 32. Doch V. als er *vlieg* onder verstaan wordt. § 57.

HOS, M. als wortel van 't werkwoord *hosfen*, schokken. § 28.

HOSPITAAL, O. gelijk deze uitgang meëbrengt, ook onafhankelijk van de toepassing, wanneer men er *gasthuis* onder verstaat. § 100, 57. — 't Is de onzijdige uitgang *ale* van 't Latijn.

HOTS of HOTSE, V. § 74; van *hotten*, stooten, als *bots* van *botten*. Doch M. als wortel van 't derivatief *hosfen*. § 28. 't Thema *hot* heeft Vondel in zijn *Pascha*:

„*Hot, hot*, al breydeloos de wagen henen glipte.”

HOUT, O. als *stof*. § 48.

HOUT voor *bosch*, O. als collectivum. § 49.

HOUTMIJT, V. als *mijt*. § 39. 't Is *houtkapping*, van 't Goth. MAITAN (*maitan*), snijden, kappen.

HOUW, M. § 28. als wortel van *houwen*.

HOUWEEL, O. § 100.

HOUWER, M. § 28 en 32, als werker van *houwen*.

HOZE of HOOS, als *kous*, gelijk in het Engelsch; V. § 75. Eigenlijk *waterlaars*, van *oos*,

wa-

water. Zie de Aanteek. achter de *Muis- en Kikvorschrijg*. En even zoo

HOZE, of, in het Meervoudige, HOZEN, voor *beenkleed*, gelijk de Duitschers het noemen. V. gelijk *broek*, 't geen er onder verstaan wordt. Zie de *Muis- en Kikvorschrijg*, in de Aanteek.

HUI, anders *wei*, 't geen het zelfde woord is, V. Van *hoien*, schudden, met *ge-oien*, *gooien*, verwant. Het beteekent in zijn oorsprong *karnmelk*, maar is voorts op alle dunne afscheiding van melk toegepast. — Van dit *hoien* is *gehoite*, waarvan wederom *hot*, en *hotten*. Zie *wei*.

HUICH of HUIG, 't zelfde als *guich*, en bepaaldelijk de uvula. V. of M. naar mate men het woord als adjectivum, of als wortel van *huichen*, *guichen*, beschouwt. § 33, 28.

HUID, als wortel van *huiden*, dat is, *hoeden*, dekken. § 28. Het Latijnsche *cutis* wordt van het Grieksche *κύειν* als omvatten, afgeleid, waarvan ook *κυστις*, *cista*, kist; doch het is veellicht het zelfde woord.

HUIF of HUIVE (sluierkap), V. Oorspronkelijk adjectief, van *ho* (hoofd), doch waar *mutse*, of iets dergelijks onder verstaan wordt. § 33, 57.

HUIG of HUICH, M. in het Gebruik; doch men zou dit aan de * paragogicum des artykels mogen toeschrijven, en het zou de *hoge* van de keel, of wel, als een afhingende sluiclap aangemerkt, het zelfde woord met *huik* of *huif*

kunnen zijn, en in beide opzichten V. § 34, 33, 57.

HUIK, V. als adjectivum, even als *huif*. § 33.

HUIS, van het Thema *ho-en* of *hu-en*, besluiten, waarvan ook *hok* kooft, zoo als ook het Fransche *huis*, deur. O. door het oud en volftandig Gebruik. De verwantschap met het Grieksche *oikos* is dikwijls genoeg opgemerkt, maar niet, dat het niet bloot het gebouw beteekent, maar inzonderheid de huis-houding, het gezag, waarvan *huisvrouw* een benaming van eer en gezag is. Perzisch *كوش*. Vergelijk onze aanmerking op *boel*. Zelfs is 't Latijnsche *uxor* van *hus*, dat het zelfde als *jus* is, van het oude *jusso*, en niet van het latere *jubeo*, 't geen een compositum is van *ju* (*jus*) en het oude *beo*, waarvan ook *praeberere*.

HUISENBLAAS, bedorven Hoogduitsch woord voor *vischlijm*. 't Is *hausenblaze*, en beteekent de *zwemblaas* van een foort van visch, in 't Hoogduitsch *haufe*, in 't Latijn *huso* genoemd, en onder de rangschikking der *accipenser* behoorende. Als voor de stof of het lijm-zelf gebruikt wordende, is het O. § 48.

HUISRAAD, O. als collectivum. § 49.

HUL (kap of overtrekfel,) als wortel van *hullen*, dat is, dekken, M. § 28.

HULDE, V. § 95. — By de Ouden was het zoo wel *gunst* benedenwaarts, als vereering of erken-

kentenis opwaarts gericht.

HULLE voor *hulling*, V. § 67.

HULK, V. oorspronkelijk adjectivum; naamlijk *holk*, van *hollig*. § 33. In 't Fransch *hulque*.

HULP, V. praeteritum van *helpen*. *Ik helpe, ik halpe* of *holpe* of *hulpe*. § 36.

HURK of URK, V. woord van verschillende oorsprong. In de eerste plaats, van het Latijnsche *orca*, dat voor alle groote zeevischen, als walvischen, walrusfen, zeekalven, enz. ter vangst waarvan men zich uitrustte, gebruikt werd. — In de tweede plaats, als scheldnaam voor een klein of lelijk kind, is 't het Engelsche *urchin*, en wordt niet gezegd dan van een meisjen. Van een jongen zegt men *kabouter*, in 't Hoogduitsch *kobolt*. Deze twee benamingen behooren tot de aardgeesten, klein en affchuwlijk, *Gnomen* in 't Fransch en Engelsch genoemd. — En eindelijk is

HURK (Fransch *hurque*, 't zelfde als *hulque*, ons *hulk*) een *laag overdekt vaartuig*, V. Waar men niet dan belemmerd en met kromgebogen beenen in zitten kon. (Zie *durk*, hetgeen ook voor de waterkolk, *sentina*, van een schip genomen wordt.) — Hiervan *hurken*, en *hurk zitten*. Hiervan ook 't oude *hueriken*, voor herkauwen gebruikt, maar dat eigenlijk het nedergehukt zijn der dieren daarby berekent. Men moest niet zeggen *op de hurken*

maar op 't *hurken* zitten. Het welk niets met het *horken*, door Huydecoper in zijn *Procve* III. Deel. bladz. 276 enz. bygebracht (het Hoogduitsch *herchen* en Friesch *harcken*,) gemeen heeft. Doch men zou mogen twijfelen of het *hurken*, hier geroerd, niet eer een verbastering is van *hukkeren*, frequentatief van *hukken*.

HUT, V. als oud participium, van *ho-en*, befluiten. § 28. Zie *hok* en *huis*.

HUUR, M. als wortel van *huren*, § 28.

HUWLIJK, O. als oorspronkelijk adjectivum. § 41. Van *huwen*, het zij dit van *huiven* (nubere,) van *huif*, het zij van *euwen* van *eë*, *ewe* (verbintenis), is. Zie Aanteek. w. en ll.

I.

ICHT of ICHTE, nu *jicht* of *gicht*, pijn, van 't oude *i-en*, steken, prikken. V. § 96 en Aanteek. 000. Zie *gicht*.

IEMAND, dat is, *eenig man* (vir qualiscunque), M. § 55. — Men vraagt van waar die *d* in den nitgang? Het is, dat *man* en *mand* het zelfde woord is, en dit laatste eigenlijk participium van het oude werkwoord *ma-en*, waarvan *macht*, *maken*, enz. *Ma-end* is dus konnend, vermogend, machtig; en *man* is *ma-en*, het verbum-zelf van *kennen*. Het Hoogduitsch heeft ook dit
ie-

iemand, doch zegt *jemant*; en het Deensch zegt *mand* voor *man*, en ook *hvermand* voor *ieder*.

IEP, zie *ijp*.

IET of IETS, O. *Iet* is eigenlijk een pronomen adjectivum, als zelfstandig gebruikt; en *iets* beteekent *ietig*, en zou, naar de tegenwoordige schrijfwijze, *ietsch* zijn moeten. § 41.

IEVER, zie *ijver*.

IJ (stroom, rivier), O. als eenige weinige, door een Gebruik dat verwarring ten grond heeft, en door dat Gebruik-zelf te leeren kennen. Zekerlijk zei men oudtijds *d'Y* zoo wel als *d'Scheld*; en de Latijnsche vertaling door *Ya* toont ook het vrouwelijk denkbeeld, aan het woord *rivier* verknocht, dat er onder schuilt.

§ 57.

IJFEL (taxisboom), M. § 57. En dus ook voor *boog*.

IJK, indruk, merk, M. Van *ijken* (zie *gicht*). § 28.

IJL, M. als wortel van *ijlen*. § 28. Van ouds echter zei men *in der ijl*, het geen het toenmalig V. bewijst. Men moet dus onderstellen, dat het voor *ijling* gezegd werd. § 67. Alhoewel in den uitgang *l* vrij wat ongelijkheid heerscht. Zie § 32.

IJP, M. Daar wordt *boom* onder verstaan. § 57.

IJPELAAR, M. § 24 en 57.

IJS, O. als wierd het als een *stof* aangemerkt. § 48.

IJS-

- IJSSEL**, V. als de riviernamen in 't algemeen. § 57.
Ook in het Latijn *Ifala*.
- IJVER**, M. als de uitgang meëbrengt. § 28. Het woord is van *i-en*, *i-v-en*, prikkelen. Zie *icht*.
- IJZER**, O. als *metaal*, en dus stof. § 49. Eigenlijk oud adjectief, of een samenstelling met het woord *er* (dat is, *metaal*), dat mischien het Latijnsche *aes*, *aeris* is, en in *ertse* vervrouwelijkt voorkomt: welk een en ander even zeer op *zilver* en *koper* past.
- IKKER**, 't zelfde als *ichter*, pijniger, en daarom voor *duivel* gebruikt. § 28, en Aanteek. x. Zie *gicht*.
- ILIAS**, V. als in 't oorspronkelijk Grieksch. § 100.
- IMME** (bije), V. Eigenlijk *i-inge*, van den stakkel. § 67, § 85. Zoo als ook *bie* of *bije* van dit *i-e* is. Zie echter Aanteek. x. Hiervan de Vrouwennaam *Imme* of *Emma*, die aan den Griekschcn, *Melitta*, en den Hebreuschcn, *Debora*, beantwoordt.
- IMPOST**, M. naar het Fransch, § 100; schoon het Italiaansch *imposta* heeft, en de oorsprong in 't Latijn, *impositio* is.
- INBOEDEL**, M. als het enkele *boedel*. § 39.
- INBORST**, V. als *borst*. § 39.
- INBREUK**, V. als *breuk*. § 39.
- INDRUK**, M. als *druk*. § 39.
- INGANG**, M. als *gang*. § 39.

IN-

INGENIS, verbasterd of liever bedorven, voor *echenis*, waarvan in de Letter E.

INGEWAND, O. § 51.

INHAM, als ware 't, *ingreep*, M. gelijk *ham*, voor *hamp* genomen. § 39. Zie *hamp*.

INHOUD, M. als *houd*, wortel van *houden*.

§ 28, 39. Oudtijds zei men *ingehoud*, faamgetrokken tot *inhoud*, en dus was 't O. even als *ingewand*, § 51; maar met het ontwennen aan dit *ingehoud*, is niet dan het M. *inhoud*, de wortel van *inhouden*, gebleven.

INK of INKT, M. in 't Gebruik. 't Is het Latijnsche *incaustum*, dat voor de *sepia*, en 't vocht van dien visch gebruikt, en waarmee dit in 't *Glossarium Isidori* vertolkt wordt. Zie ook *int*.

INKEER, als *keer*, M. § 39.

INKHOORN, als *dier*, is verbasterd van *eikkorn-dier*, of liever *eikkorn-das*, en wordt het zij M. of V. het zij O. gebruikt. § 57.

INLAAG of INLAGE, V. als 't enkele *lage*, § 39; maar

INLEG, M. als wortel van *inleggen*. § 28. En zoo ook al dergelijke.

INQUISITIE, V. als in het Latijn. § 100.

INSEKT, O. Men verstaat er *dier* onder. § 57.

INT, voor *inkt*, schijnt het Hoogduitsche *dinste* of Italiaansche *tinta* te zijn, en dus V. gelijk dit woord ook by ons in de Schilderkunst overgenomen, (*tint*,) V. is. § 100.

INT

INT voor ENTE. Zie *ente*.

INTRED, of INTREDE, M. als *tred* of *trede*, § 39; doch

INTREDE, als *intreding* (by voorbeeld, de plechtige intrede van een Vorst), V. § 67.

INVOER, M. § 28.

INZICHT (dat is, *ingezicht*), O. § 87, 89. En dus ook *doorzicht* (als zijnde eigenlijk *doorgezicht*,) voor *perspectief*. Doch

INZICHT, of DOORZICHT, als saamgesteld van *in* of *door*, en *zicht* (acumen ingenij), V. gelijk *zicht*. § 96.

IPOKRAS of HIPPOKRAS, M. als in Fransch, waar het uit overgenomen is; en ook om dat er *drank* of *wijn* onder verstaan wordt. § 100 en 57. Het is 't oude *klaret*, ook M. 't geen men ook *louterdrank* noemde; Hoogduitsch *lutzerdrank*, in de oude Romans. De naam is van 't doorzigen door den zoogenaamden *mouw* van *Hippokrates*, wien de Franschen en Italianen *Ipocrate* of *Hippocrate* heeten.

IVOOR, het Fransche *ivoire*; met het Italiaansche *avorio*, van 't Latijnsche *ebur*, in den zesden naamval *ebore*. O. als *stof*. § 48. Het Spaansch heeft er het Moorsche woord *marfil* voor, van *فيل* (*fil*) de Elefant, naar wien wy het ook Elpenbeen noemen.

J.

JAAP (een *wond*, en bepaaldelijk een mesfneede,) is *gaap*, van *gapen*, M. § 28.

JAAR, O. van ouds. Het is eigenlijk *ge-air* van *air*, arista. § 51. Zie Aanteek. *eece*, bladz. 374.

JAARGETIJD, O. als *getijde*. § 39.

JACHT, V. § 96. voor *jaging*, in welke toepassing ook, uit het Thema *ha, ga, ja*, waarvan 't Hoogduitsche *ja-ich* in *jach-zorn*, 't Latijnsche *jacere* (waarvan *jaculum*), en ons oude *jelijk*, dat is, schielijk, zoo als ook het tegenwoordig *gaauw*, dat eigenlijk *ja, ja-e, ja-w-e* is, en het nu mede in onbruik geraakte *ga-dood*, dat is, schielijke dood, apoplexia, enz. Doch

JACHT, voor *vaartuig*, O. Zeker, door dat er *schip* onder verstaan wordt, want *jacht* op zich zelfs drukt geen vaartuig uit. § 67.

JADDER (uier), M. § 28. Ook wel O. gebruikt als collectivum, als ware 't *ge-ader*. (§ 49): doch het is het zelfde woord met *edder*, en dus, met *uier*, waarvan Zie Aanteek. *gg*.

JAK, O. door 't Gebruik. 't Fransch *jacque* of *jaquette* was V. en beteekende een kleed met malien gestikt. § 57.

JAKHALS, M. door toepassing. 't Is eigenlijk *jokhals*, jokdrager. § 55.

JAK-

- JAKHALS**, voor *schakal* of *djakal*, foort van Wolf in het Oosten, چقال, M. § 57, 100.
- JALOEZIJ**, V. § 69. Zie over dit woord de Aanteekening *cccc* op bladz. 349.
- JAMMER**, O. door toepassing, als zijnde *jammerleed*. § 57. of als *gejammer* § 51. 't Woord is verwant met *janken*, waarin de geklemde *n*, van *nk*, tot *m* is geworden. § 85.
- JAMMER**, als wortel van *jammeren*, M. § 28; en dus ook, in de beteekenis van *klacht* of van *mededoogen*.
- JASMIJN**, V. als *bloemsoort*. Perzisch ياسمين (*jafemin*). § 57.
- JASPIS**, M. als 't voor den *jaspissteen*, O. als 't voor de *stof* wordt genomen. § 57, 48.
- JENEVER**, zie *genever*.
- JEUGD**, V. Eigenlijk *jogede*; zie § 95, 96. Het Thema *jo*, verwant met *juichen*, vrolijk zijn, dartelen, geeft *jo-en*, en daarvan *jo-ing*, dat is, *jong*, en zoo ook *joig*, *joige*, welk adjectivum tot het substantivum van eigenschap, *jogede*, wordt. Zie ook § 72 en Aanteek. *ccc*.
- JEUK**, M. als wortelsylbe van *jeuken*. § 28.
- JICHT** (pijn), V. § 96. Zie *gicht*.
- JODENDOM**, O. als collectivum, of als abstractie. § 49, 93.
- JOESTE**, V. § 77, 96. Van *jo-en*, 't Fransche *jouer*. Van 't *Ridderspel*, 't geen een spelgevecht was, werd dit woord vervolgens op een

ern-

ernstigen aanval overgebracht. Vergelijk *jeugd*.
JOFFER of **JUFFER**, V. als saamgesteld uit
ver, dat is, *vrouw*, met *hof*; of met *jonch*
(jong), naar de verscheiderhande beteekenis, waar
 men 't in gebruikt. Zie hierover mijne *Verhan-*
deling over het Naïve, in de Aanteekeningen.

JOFFER- of **JUFFERSCHAP**, V. Ook dan als
 men het woord collectivè gebruikt. § 72. *Het*
jufferschap is geheel verouderd. Doch thands
 zou het, dus O. genomen, den maagdom be-
 teekenen, dien men oudtijds ook *de joget* of *joge-*
de (dat is, *de jeugd*) van een meisjes noemde.

JOK, M. als wortelsylbe van *jokken*, en als 't
 zelfde woord met *jocus* in 't Latijn. § 28. Echter
 V. zoo men 't aanmerkt als *jo-ig*, spelachtig,
 speelsch of speelschheid. § 33. In 't O. neemt
 men het als dit zelfde adjectivum, of als ver-
 kort van *gejok*. § 41, 51.

JOKKERNIJ, V. om den uitgang. § 69.

JOL, boot, M. van *jo-en*, *jo-elen*, follen, spelen.
 't Fransche *jouër*. § 28.

JONG, O. als adjectief of eigenlijk participium.
 § 41. 't Is in den eigen zin des woords,
speelsch, van *jo-en*, met het Fransche *jouer*
 en Latijnsche *juvare* verwant, en saamgetrok-
 ken uit *jo-ing*. Zoo als ook 't oud Keltisch
jaouancq heeft, en 't oude Fransch *jouvence*,
 van *juventas*; waarvan het ook *jouvenceau* en
jouvencel voor jongeling, zegt.

JONGELING, M. door toepassing. § 55, 71.

Doch in 't V. niet gebruikelijk.

JONGEN (niet *jonge*: want het meervoudige is *jongens*), M. door toepassing. § 55. Het woord is, als *baken*, en sommige meer, een te flauw geklemede uitspraak van den nitgang *ing*. *Jonging* is van het verbum *jongen*, dat is, jong zijn, gelijk *jongeling* van *jongelen*. Zie § 71. en Aanteek. *bbbb*.

JONST, GONST, of GUNST, V. § 75 en volgg.

JOOL, M. zoo door 't woord-zelf als door toepassing. § 28, 57. Het schijnt het zelfde woord met *guil*, Hoogduitsch *gaul*, een druilig paard. Of veellicht is 't verwant met *jo-en* en *jol*, als beteekenende een speeltuig, of iemand die met zich spelen en sullen laat. Zie *jol*.

JOUW, M. als wortel van *jouwen*. § 28.

JUBEL voor *gejuich*, of *feest*, Hebreuwsch, van *לָבַח*, *ramshoren*. M. als wortel van *jubelen*, en O. als gebruikt voor *gejubel*, of door toepassing van *gejuich* (waar het mee verwant is,) of van *feest*. § 28, 41, 57.

JUFFER voor de Vrouwelijke *sparre*. De naam teekent het geslacht. Zie Huygens *Sneldichten* XVIII. Boek, n°. 80 en n°. 144.

JUK of JOK, O. als 't Latijnsche *jugum*, waarvan het is. § 100.

JURK, V. als eigenlijk adjectivum, of als zoodanig aangemerkt by die het invoerden. 't Is

een

een onvolkomen woord, en beteekent in den eerften oorsprong een lang linnen kleeid. De naam is Engelsch, en niets anders dan *church*, by verkorting van *church-coat*. In ontalijke woorden is dus het eigenlijke woord dat de zaak-zelve uitdrukt, verloren gegaan, en het epithetisch woord, ter byzondere onderscheiding dienende, behouden, en dus de benaming duister geworden. Men zie, by voorbeeld, *mol*, *konijn*, *hert*, *inkhoorn*, enz.

JUWEEL, O. § 100. Over den oorsprong van dit woord valt zeer veel te verhandelen, en wy kunnen er hier niet in treden. Wellicht zal de afleiding uit het Fransche *jouaille* wel het verstaanbaarst zijn.

K.

KAAB of **KAAP**, 't Spaansche *cabo*. Zie *kaap*.

KAAG, V. als oorspronkelijk adjectief, § 33.

't is *ka-ig*, en beteekent wat men thands zeggen zou, *kadi-ligger*.

KAAL, **KAJE**, 't zelfde als *kade*.

KAAK (wang), oorspronkelijk adjectief, en dus V. § 33. het is *ka-ig*, dat is, *omvang* of *rondte*. (Zie *wand* en *kring*). Of wel *ko-ig* of *kok*, waarvan 't Fransche *coque* (schelp of dop,) en ons *koker*, dat is, *schede*, *omrondding*, *omkleedfel*, even als *wang*, quod vide.

KAAK (schouwplaats of schavot), V. als zijnde 't Noordhollandsch praeteritum van *kijken*, *ik keke*, *ik kake*, zoo sommigen willen, doch kwalijk. *Kaak* is een ton, van waar het *haring kaken*, dat is, *tonnen*, en men zette de misdadigen op een ton te pronk. V. als oorspronkelijk adjectief. § 33. Het Thema is *ka-en*, in den zitt van *omkeeren* (zie *kade* en *kring*), en dus ook van *rond zijn*, het geen desgelijks, als wy aanmerkten, op de wang slaat.

KAAN als *mand*, en als foort van licht vaarttuig; van *canna*, riet, waarvan beide van ouds gevlochten plachten te worden, V. § 99. Zie *kan*.

KAAP, uithoek, 't Spaansche *cabo* en Italiaansche *capo* (hoofd), M. § 100. Zie ook *agio*. Het misverstand, van het met *kap* te verwarren, heeft het V. doen gebruiken, doch te onrecht. Maar

KAAP is ook *roof*; en men zegt in dien zin *ter kaap* varen. Als een soort van kunstwoord kan men dit wettigen, als ware 't *kaping*, of *kaperij*; doch als wortel van *kapen*, moet het M. zijn, even als *koop* van *koopen*; welke twee verba 't zelfde woord zijn, zoo wel als ons *nemen* en 't Latijnsche *emere*, dat ook oudtijds *nemere* was, als uit Festus en andere oude Grammatici blijkt. § 28, 67. Zie ook *kaper*.

KAAR voor *viend* of *karnuis*, het Latijnsche *ca-*

carus, (lieve, dierbare,) M. door toepassing.

§ 55.

KAARDE of **KAAR**, en by verkorting *kaard* (kwalijk *kaar*), V. Het is het zelfde woord met *gaarde*, en dus is 't in *vischkaar*. Zie *gaarde*.

KAARDE (wol-kaarde) is *krabbe*. 't Friesch heeft nog *kaerdje* voor *krabben*, *strijken*, en *vegen*. 't Is verwant met *keeren*, in den zin van *vegen*. 't Latijn heeft ook *lanam carere* by Plautus. — Het Deensche *kaarde* (degen) heeft met *karel*, als *dapper*, gemeenen oorsprong. Zie *karel* en *kortjan*.

KAARS, V. § 73. Zie de Aanteek. *cccc*.

KAART of **KAARTE**, V. als 't Latijnsche *charta*. § 100.

KAAS, V. schoon het Latijn *caseus* zegt. Het woord is Neêrduitsch, en de *s* is de vervrouwelijkende uitgang *so*. § 73. *Kase* of *kaze* is van *ka-en*, *keeren*, in den zin van *stremmen*, *hotten*, *afstoten*. Het Latijnsche *caseus* heeft aanleiding tot het gebruik in het M. gegeven, by die het daar t'huis zochten. § 100.

KAATS, V. § 73. Ook van *ka-en*, *keeren*.

KAAUW, M. als *vogelnaam*. § 57. Zie *gaai*, in 't Fransch *gay*.

KABAAL of **KAAIBAAI**, *baai* of *baaitjen* der Kaaiwerkers. Een *baai* of *baaitjen* is van ouds een *baaien* buisjen. Even zoo had men *kaai-*

Jakken, M. door toepassing van *rok*. § 57.

KABEL, Oostersch woord, כבל en חבל, *verdubbeling*, en voorts *souw* of *band*, M. om dat het Gebruik het als Hollandsch aanmerkt en den Hollandschen uitgang volgen doet. Men zou altijd moeten zeggen *kabeltouw*. § 28.

KABELJAAUW of **KABELJAUW**, naar de kleiner vischsoort, oudriids *gadel* of *gaddel*, dien de *kabeljaauw* insle. t, en waarvan hy deze naam (dat is, *gadelvraat*) draagt, zijnde *jaw*, kaak, nog in 't Engelsch gebruikelijk. De *gadel*, by de Latijnen *gadum*, heet anders ook *gadde* of *godde*, en is 't Engelsche *cod*, Tegenwoordig zeggen wy voor *gadeltjen*, *gulletjen*; beter nog ware 't, *golletjen*, maar eigenlijk zou dit, *gadltjen* zijn,

KABÉS, Spaansch woord, *cabéza*, het hoofd, V. als in het oorspronkelijke. § 100.

KABINET, O. gelijk deze uitgang, doorgaande, § 100. 't Is het verkleinend woord van *cabinno*, dat eigenlijk *camino* is, en, even als *kamer*, stookplaats beteekent. — Men zei voorheen ook *kamenet*, van 't zelfde *camino* of 't oudere *kamenade*; 't geen Huygens nog heeft.

KABOUTER, M. als alle namen van Geesten, § 57. Het woord is verbasterd van **GEBOLDERMAN**, dat is, *gestommelmaker*, *Bolderen* is stommelen. Zie voorts *urk*.

KACHEL, M. § 28, zie Aanteek, *cccc*.

KA.

KADE, V. voor *kading*. § 67, anders *kaai*, M.

Zie *kaats*. § 28. Het beteekent *keer*. Van dezen wortel is nog overig *bekaid*, dat is, *verkeerd*, in Amsterdam niet dan in de eene spreekwijze, *bekaid uitkomen*, gebruikelijk, maar elders algemeener. Men zei echter ook *kase*, als *kajing*, en dan V. § 67.

KADIJK, M. als 't enkele *dijk*. § 39. Waarom dit woord, en zoo ook *kabaai*, tegen de doorgaande regel, den toon op de laatste sylbe heeft, zie men op *stadhuis*.

KAF, O. als een *stof*, § 48; maar nog V. in sommige dialecten, en dit als adjectief. § 33. Onze Ouden zeiden *kave*. 't Is eigenlijk *stroo*, Perzisch کاف (*kah*), en by ons in 't byzonder de zemelen van het graan.

KAI of **KEI**, M. Meer om dat er *steen* onder verstaan wordt, dan als wortel van *kaien* of *kaën*, Grieksch *καίεν*. Zie Aanteek, cccc. — § 57, 28.

KAJUIT, V. als de uitgang, die Syriesch is in zijn oorsprong, meëbrengt. Het beteekent *vuurhaard*, van *kajen* of *kaien* (branden), even als *kombuis* van *combustio*. — Het thema *ka* of *kai* is aan alle talen gemeen. Nog is 𐤊𐤍 (*kajuto*), zomer, hitte, in 't Syriesch overig. Zie Aanteek. II, en cccc.

KAK, M. als wortel van 't wel bekende werkwoord, § 28. Doch V. als adjectivum *ka-ig*,

van *ka-en*, keeren, in den zin van wegvegen. — *Kak* wordt gemeenlijk echter ook wel gezegd voor het Fransche *caquet*; als, in: *veel kak over iets maken*.

KAKAU, V. om dat er *noot* of *pit* onder verstaan wordt. § 57.

KAKETOE (vogel), is 't Fransche *caque-tout*, dat is, *snap-al*, M. § 75, 100.

KAKKERLAK, als *worm*. Zie *worm*. Waarvan het door toepassing het geslacht aanneemt. § 57.

KAKKERLAK, als *witte Neger*, M. § 28.

KALAMINK, bekende *stof*, O, § 48. In 't Hoogduitsch *kalamang*, dat minder afwijkt van 't Spaansche *calamáco*, het geen het Turksche *قاليمك* (*kalimak*) is, dat is, *tapijt- of behangselwevery*, van 't Oosterfche *قالی* (*kali*), *tapijt*, *gordijn*, of *overdek*,

KALANDER. Het Fransche woord *calandre*, voor een soort van *kever*, ook *charanson* genoemd, en in 't Hoogduitsch *korenwurm*. V, als 't Fransch. § 100.

KALANDER, rol, waar men meê kalandert of klandert; M. als werker. § 28. Dit woord *kalanderen* of *klanderen* beteekent kneuzen, breken, en is verwant met het Engelsch *gallant*, dapper, waarvan de Franschen hun adjectief *galant* gemaakt hebben, het geen ook in zijn oorsprong *krijgshafzig*, *ridderlijk* beteekende. Het thema is *kol*, *stok*, waarvan *kalf*.

KA.

KALENDE, Latijnsch-Griekfche naam voor den eerften dag der maand, doch by onze Ouden zeer gemeen. V. als in het oorfpronklijke, doch enkelvoudig, fchoon 't Latijnsche meervoudig is. Gelijk zulks by ons altijd in namen van enkele voorwerpen plaats heeft, als, by voorbeeld, *Delfos* voor *Delfi*, *Filippen* (dat is, *Filippus*) voor *Filippi*, *Athene* voor *Athenae*, enz.

KALF, O. Het jong van een rund of ander groot dier. Het Meervoud is *kalveren*. Maar waarom is 't O.? Om dat men het, even als het *jong*, het *broed*, het *kicken*, het *hoen*, enz. zonder eenige aanmerking van geflacht gebruikt. Vergelijk zoo Aanteek. *nnn*, als *cccc*, bl. 333.

KALK, V. als 't Latijnsche *calx*. Als *stof* O. § 48.

KALKOEN, M, veellicht om den uitgang die met den Franschen *on* overeenftemt. § 100. Immers door het Gebruik; welke dan ook de regelmatige afleiding zij, die in *Kalkuta* of *Kalikut* te zoeken is, en door *Nil volentibus arduum*, tot *kalikoetsch hoen* gebracht wordt, in welke fcherfs zeer wel waarheid kan fchuilen. Zie het Blijfpel, *De malle wedding*. Men fprak ook voorheen altijd *Kalikoen*, in drie fylben.

KALMTE, V. § 33, 95.

KALMUS (wortel), en als zoodanig door toefpafing M. Doch als *specery* V. § 57.

KALOT, V. als het Fransche woord, *calotte*.

KAM, M. § 84. Vooral, daar het woord niets

meer van zijne oorspronkelijke beteekenis behouden heeft (zie Aanteek. *cccc*), en geen denkbeeld meer geeft dan als wortel van *kammen*.

§ 28. Onderscheid tusfchen *kam* (*pecten*), en *kam* (*crista*) is er niet, want de laatste is naar den eerften, van de puntigheid genoemd.

KAMEEL, het Latijnsche *camelus*, Grieksch *κάμηλος*. M. § 100.

KAMELEON, foort van *haagdisch*. M. als in de andere talen. § 100. Men heeft het echter ook wel O. gebruikt, als verftaande het woord *dier* daaronder. § 57. Zie *kanijn*.

KAMENIER, V. door toepafing. § 55. 't Is verbasterd van *kamerier*, uit het Italiaanfche *cameriere*, dat *kamerdienaar*, en M. en 't Fransche *chambrière*, dat door den uitgang V. is.

KAMER, V. als zijnde 't Latijnsche *camera*, gewelf, eigenlijk ftookplaats, Zie Aanteek. *cccc*. De Duitfchers keeren het thands om, en noemen *eine kammer*, 't vertrek dat geen ftookplaats heeft, en de eigenlijke *kamer*, naar de beteekenis des woords, noemen zy *stube*, ons *ftoof*.

KAMERAAD, of beter *kameraat*, M. en V. als 't Fransche *camerade*; niet van *commoratus*, of *commorator*, medewoner, als fommigen meenden, maar van 't Italiaanfche *camerate*, en 't flecht Latijnsche *cameratus*, waarin *camera* voor *cubiculum* genomen wordt. *Cameratus alicujus est quem secum camerat*, dien hy *kamert*,

mert, dat is, *huisvest*; en derhalve *gekuisde*, *huisgenoot*. Het een en ander beteekent het zelfde als *contubernalis* in 't later Latijn. Even zoo is veellicht *gezel* ook van *zaal*, *medezaalgenoot*. — Wat de *Contubernales* der Romeinsche Praetoren waren, zie men by *Averanius Interpr. Jur. Libr. III. c. 1, § 7*.

KAMERLING, van *kamer* of *kameren*, even als *cameralis* in 't Latijn, gevormd, *M. § 71*.

KAMFER, *V.* Men verstaat er *gom* of *hârse* onder (want deze twee onderscheiden zelfstaheden onderscheidt de taal niet). *§ 57*. Ook volgt men dus het Latijnsche *camphora*. *§ 100*.

KAMIZOOL, 't Spaansche *camizola*, verkleinend woord van *camisa*, (in 't Fransch *chemise*) eigenlijk *bed-rok*, van *cama*, bed, het geen *Isidorus* uit het Griesch haalt, doch ter welker plaatse de text bedorven is (*). *Kamizool* is in zijn beteekenis *half-hemd*, en dus, by uitbreiding, kleedtjen ter halver lijf. 't Is by ons *O.* als zijnde een diminutief, gelijk *camisiola* van *camisa*, in 't Latijn, *§ 45*.

KAMOES, Men verstaat er *leër* onder, en dus is 't *O.* *§ 57*. 't Woord is het Italiaansche *camozza*, dat is, *geit*, en dus is het *geiten-* of *bokkenleër*. — Doch *kamoesneus* is het Fransche *camis*, van 't Latijnsche *camus* en van 't Grieksche $\chi\acute{\alpha}\mu\omicron\varsigma$, een *beugel*, en, volgens *Isidorus*,
in

(*) Ik zou daar lezen: *Graeci χαμαί dicunt.*

in 't algemeen *krom*. Een *kamoeneus* is dus een ingebogen of beugelneus.

KAMP, voor *strijd*. § 28. M. als wortel van *kampen*, vechten.

KAMP (veld), het Latijnsche *campus*, en als dit, M.

KAMPANJE, V. als 't Fransche *campagne*. uit het Italiaansch, voor *veld* of *veldtocht*. Ook voor 't *halfdek*, dus op Oorlogschepen genaamd, om dat men daar de krijgslieden oefent, als op een veldvlakte. § 100. Dat Antonides *het kampanje* zegt, is ontstaan uit een vrijheid, lang voor hem gebruikelijk, en toen nog niet gansch ongewoon; van, naamlijk, het artykel *de* voor een medeklinker af te korten, waardoor dan de *d* een harder klank kreeg, en met 't verward werd. Dit was by onze Ouden vrij gemeen. Echter kan men het voluit het *kampanjedek* heeten, in tegenstelling van het *dek* en *halfdek*, en dus het O. ook uit dien hoofde wettigen. § 39. Zoo wel, als (des noods) door de toepassing van het Nederduitsche *veld*.

§ 57.

KAN, V. § 99. niet alleen als *ka-ing*, van *ka*, als *holte*, waarvan *cavus*, enz. welke wortel aan alle talen gemeen is; maar ook om dat het oudtijds een gevlochten *korenmaat* was, lang in Brabant bekend; waarvan de naam sedert op vochtmaat, en 't geen de hoeveelheid dier maat

in.

inhiel, toegepast werd. Zie *kaan*.

KANAAL, O. door 't volstandige Gebruik, als deze vreemde adjectivalen uitgang in 't algemeen.

§ 41.

KANDEEL, M. door toepassing van het woord *drank*, § 57; en ook als zijnde het oude Fransche *chaudel* of *chaudeau*, § 100. Doch ook wel O. gebruikt volgens § 100.

KANDELAAR, M. uit misverstand, om dat men het woord voor een Hollandsche vorming van een werkwoord *kandelen* gehouden heeft, daar het een samentrekking van *kandelaber* ('t Latijnsche *candelabrum*, kaarsbekken,) is. Doch dit M. is bevestigd, en behoort niet meer betwist te worden. Ook is het niet vreemd, dat de Latijnsche uitgang *um* by ons in het M. veranderde. — Zie § 24, en Aanteek. p.

KANDY (suiker), Perzisch en Turksch woord, *قند* (*kend*). V. § 69.

KANE of KAN, mand, ook wel *kánisfe* genoemd. V. Zie *kaan*.

KANEEL, V. als 't Latijnsche en Spaansche *cané-la*, dat is, *pijpen*, (van 't Lat. *canna*) waarom men ook oudtijds *pijpkaneel* en een *kaneelpijp* zei. Men noemde, naamlijk, de vreemde waren met een Hollandsche vertaling van den naam, dien zy in den vreemde voerden, van waar men ze haalde, of liever, men noemde ze in 't Hollandsch, maar in koppeling met den vreem-

vreemden naam, als soort-aanduidend. Zie *affuit*. Maar de vreemde namen tevens op zich-zelf in gebruik rakende, raakte de ongeleerde in de war, en gebruikte de vreemde, de inlandsche, en de uit beide gekoppelde woorden zonder onderscheid door elkander.

KANIJN of **KONIJN**, (en, by famentrekking, *knijn*, hetgeen niet te volgen is, om dat dus de wortel des woords verloren gaat), O. — Eigenlijk zou het woord V. zijn als *kanning* (omvatting), dat is, holte. Zie *kan*. Naamlijk, het beteekent het *dier* niet, maar het *hol* van het dier, of liever in 't algemeen een *hol*; en het dier dat wy er thands mee te kennen geven heet *kanijn-dier*, of *konijn-dier*, dat is, *hol-dier*, naar zijne eigenschap. Even zoo verscheiden andere. Zoo beteekent *mol* geen dier, maar aarde; *inkkoorn* (eigenlijk *eikkorn*) geen dier, maar *eikelnoot* of *aker*; en de naam der dieren die wy er thands mee beteekenen, is *mol-dier*, *eikhorn-dier*. Intuschen is die ware oorspronkelijke beteekenis der namen geheel verduisterd geraakt, en men gebruikt het byvoegsel alleen, en zulks doorgaans in deszelfs eigen geslacht. Dat *konijn* O. is schijnt door de toepassing van *dier* te zijn, § 57, even als in den jachtterm, *haas* O. is. Zie *haas*.

KANKER, M. als zijnde 't Latijnsche *cancer*.

KANON, O. als deze uitgang in 't algemeen.
Het

Het is het Italiaansche *canone*, augmentatief van *cana*, rietpijp.

KANON voor *kerkelijke wet of regel*, 't Latijnsche woord *canon* voor het Grieksche *κανών*, en M.

KANS, V. door de vorming, § 73, en in overeenstemming met het Fransche *chance*. Doch het woord is Hollandsch, en van *ka-en*, keeren, waarvan *ka-ing*, waaruit het Italiaansche *cangiare*, thands wisselen, ruilen, en van daar 't Fransche *changer*. Zie *kade*.

KANSEL (gestoelte), M. van 't Latijnsche *cancelli*, hetgeen een *stakersel* (balustrade) beteekent, zijnde *cancellus* de kolomel (*columnella*, stijltjen, van *columna*), waaruit eene zoodanige omzetting bestaat. Dit *cancellus* echter, een diminutief, dat een vroeger diminutief *canculus* onderstelt, leidt ons tot een verloren primitief (*cancus*), dat (als ware 't ons *ka-ing-paal*, keer-paal) uit het thema *ca*, of *ka* (omsluiting of afkeering) ontspruitert moet. Van de *Cancelli*-zelve, zie J. Gothofr. *ad l. 1. C. Theod. de offic. Rect. prov. et ad l. 3. d. C. (Justin.) de asessor*.

KANT, M. door het Gebruik, doch in den oorsprong V. als *ka-end*, dat is, *keerend*, en dus de keer of rand van iets. Ook voor *boterham* (als, onder anderen, by Cats, *Herderskl.*) Zoo is ook KANT voor *garenen of zijden boordfel*, nog in 't Gebruik V.

KAN-

KANTEEL, O. § 100: — Doch by verkorting van *kanteel-burg*, *kanteel-zuil*, enz. volgt het het woord dat het onderstelt: want *kanteel* op zich-zelf is een adjectief van *canto*, Italiaansch, dat niet vermoedelijk van het Latijnsche *canthus* is, waarvan *cantharus*, en welk *canthus* een *hoepel* beteekende; maar veeleer (en zoo is 't met meer woorden in die taal) van het Duit-sche *kant* schijnt te zijn, en zoo ook in het Latijn der middeleeuwen plaats heeft gekregen. Van daar ook het *decantare* der Scheikunstenars, voor langs den kant zachtjens afgieten, en het bekende spreekwoord der Rechtsgeleerden, het geen veelal kwalijk verstaan wordt: „*Quod glosa non cantat, nostrum non est cantare*”; waarin een woordspeling is en het eerste *cantare* niet in betee-kenis met het laatste overeenkooft, maar *op den kant staan*, *kanteeren*, *beranden*, beteekent. Eene aartigheid van den dommen tijd, maar die verdiende opgemerkt te worden, daar er meer zulke zijn. Zie, by voorbeeld, *pedant*.

KANTOOR, van *comptoir*, als men meent. Veellicht van *kantory*, een celletjen voor een kerkzanger, hoedanige er in de middeleeuwen vele (even zoo wel als kapellen en altaren,) in de kerken, vooral by uitersten wil gesticht werden, om voor de ziel des stichters te zingen. Verscheiden zulke stichtingen van *kantoryen*, zijn
in

in oude Geslachten geweest, en na de Kerkher-
 vorming of afgeschaft, of met de Kapellaniën of
 vicariaten vermengd, en op gelijken voet gebracht
 geworden. — Ik geloof *comptoir* en *cantoir* (of
chantoir, dat men *kantoir* uitsprak, toen *ch* in
 het Fransch, even als in het Italiaansch, *k* luidde)
 twee onderscheiden woorden te zijn, maar die on-
 gevoelig vermengd zijn geworden door toepassing
 op het zelfde afgeschoten hoekjen of hokjen, dat
cantoir in den oorsprong, en nu *comptoir* om
 zijn gebruik ('t geldtellen en rekenen) genoemd
 werd. In de veertiende eeuw schreef men reeds
 onverschillig *kantoor*, of *cantoir* en *comptoir*.
 Vergelijk Matth. *Analecta*. En in de dertiende
 eeuw vindt men by ons ook *coratore*, voor 't
 zelfde dat wy thands met de Franschen *kabines*
 noemen; als wanneer *corator* (of *curator*) zoo
 veel was als 't geen men thands den boekhouder
 van een huishouding heeten zou. — Het is toch
 door den uitgang klaar, dat men 't woord kwalijk
 van *kant* afleiden kan, schoon men by ons ook wel
hoek zei voor elke geheel of ten deele afgescho-
 ten kas of zitplaats, zoo als ook *winkel* niets
 anders beteekent. — Het woord is O. 't geen
 onze afleiding, als ware 't uit het Latijnsche *can-*
torium, bevestigt. § 100.

KAP, V. van 't Italiaansche *cappa*, en Fransche
chape. — Doch voor *kapsel*, als wortel van
kappen (dat is, *kapzetten*, *cöeffen*,), M.

P

KA-

KAPEL, V. gelijk het Latijnsche *capella* der middeleeuwen, zijnde van *kap*; gelijk wy nog houten tuinprieelen, die een paviljoenspits nabootsen, *munnikskap* noemen. Of door *κέραρος* in het II. Boek der Machabeën, IV, 12, ook *kap* of *gewelf* (*fornix*, en zoo *lupanar*) te verstaan zij, gelijk de Vulgata het opvat, laat ik daar. Onze Bijbelvertalers hebben *hoed*, en ik meen, te recht. (Zie de Byvoegfels hier achter.)

§ 100.

KAPEL (vlinder), twijfelachtig. Zie de Byvoegfels hier achter.

KAPER voor *roover*, M. als werker van *kopen*, het geen het zelfde woord met het Latijnsche *capere* is. § 28.

KAPER, hoofdedfel, V. als het primitivum *kap*. § 57.

KAPITEEL, O. als deze uitgang meëbrengt. § 100. Ook zegt het later Latijn *capitellum*, van *capitulum*, van *caput*. Het Hollandsche woord zou *hoofd* van de kolom of zuil zijn; maar niet *hoofdgestel*; want dit is de *trabeatio*, in 't Fransch *entablement*. Ook niet *kap*; want dit wordt alleen van de timmeraadje van het dak op een gebouw gebruikt, waaraan het geëigend is.

KAPITOOL, 't Latijnsche *capitolium*, O. § 100.

KAPITTEL, O. als 't Latijnsche *capitulum*. § 100.

KAPITTELSTOK, klein, dun, en rond *metalen* *staafjen*, deels glad, deels gekarteld, dat men by

by de gtoote Huisbijbels had, om na de toen daaglijksche lezingen by elke maaltijd, tusſchen de bladen te leggen, ter aanwijzing van 't kapittel waarby men gebleven was; veelal met een kettingjen aan 't beſlag des bijbels vastgemaakt; en, van daar, op allerlei gouden pinnerjens, en ook op overſuikerde ſnippers van mandelen, en wat meet deze gedaante had, toegepast. M. als *ſtok*. § 39.

KAPOEN, als 't Italiaanſche *capone*, M. § 100. Het is echter van *kappen* (ſnijden), waarvan by ons ook *kappers* voor een gefneden varken gezegd plach te worden.

KAPOT, of **KAPPOT**, by ons *kap*. Het *capote* der Franſchen; dat oudtijds ook een *kap* met ſchouderſlippen beteekende, doch na het verlengen dier ſlippeti tot een overmantel; voor *mantel* genomen werd. V. § 57, 100.

KAPPERS, Franſch *capres*, van 't Latijnsche *capparis*, doornige heeſter, onder de capri-folien gerekend, wiens knoppen by ons de brem verdrongen hebben, V. § 100.

KAPROEN, eigenlijk *lederen kap*, M. gelijk het Italiaanſche *caprone*, bok, als werdende die oudtijds van bokkenhuid gemaakt. § 100.

KAPSEL, O. om den uitgang. § 86.

KAR, V. doof het Gebruik. Het zou een oud praeteritum van *keren* ſchijnt, als ware 't *ik keer*, *ik kar*, even als *ik genees*, *ik genas*, *ik ſpreek*, *ik ſprak*, enz. doch het Latijn heeft

carruca, waarvan het eene verkorting kan zijn.
 § 100. Die het M. gebruikt, mag het aanmerken als een verbastering van 't Latijnsche *currus*, een wagen; doch het woord schijnt oorspronkelijk Keltisch.

KARABIJN, V. als het Fransche woord. § 100.

KARAF, 't Fransche *carafe* (dat V. is) uit het Italiaansch. Het beteekent eigenlijk een agaten of barnsteen *flesch* of *kruik*, in 't oorspronkelijk zoö wel *caraffino* als *caraffina*, van *carabe*, agaat, of barnsteen. V. § 100.

KARAKTER, O. als meer vreemde woorden, waarfschijnlijk, om dat men er *merk* onder verstaat. § 57.

KARAVANE, V. als in het Fransch, waar dit Arabisch woord *كاروان*, uit overgenomen is. § 100.

KARBONKEL, M. zoo om het Latijnsche *carbunculus*, verkleining van *carbo* (kool vuurs), als om de toepassing van *steen*. § 57, 100.

KARDOES, V. § 39. verbasterd van *kaartdoosje*, by onze naburen van ons overgenomen, en ons in deze vorm te rug gekomen. Zy plachten aan de bandelieren der Schutters te hangen. Zie *doos*. 't Werd eerst voor de papieren buskruit-kokertjens gebruikt, waar men het schietgeweer meê loed.

KARDOES in de Bouwkunst, M. uit het Fransch, van 't Italiaansche *cartoccio*, kaartpapieren rol. Het zijn, naamlijk, klampen, die slangsgewijze sollen voorstellen. § 100.

KA-

KAREEL. *Kareelen* zijn grove bouwsteenen, zoo, als zy uit de groeven komen; in 't Fransch *carreaux*, M. § 100.

KAREL of **KEREL**, (of ook wel **KEERLE**,) met de *a* of *e* naar *y* of *ai* trekkende, 't zij voor *held*, of voor *slecht* of *gemeen mensch*, altijd *stoutaart*, M. § 55. Het woord is een adjectief, van *kaar* of *kair*, *kaer*, 't geen niet anders dan eene andere uitspraak van 't Goth. **VAIR** (*wair*), ons *weer*, is; beteekenende, *man* en ook *wapen*. *Karel* is, even als *degel* of *degelijk*, *strijdbaar*, *dapper*. Men zei ook *warel*, en hiervan de uitdrukking onzer Ouderen: *een man als een warel*, dat is, als een krijger of held, waarvoor men, by verbastering, *als een wareld* zei. *Keeren* en *weeren*, is dus ook het zelfde. Hiervan ook het Deensche *kaarde*, degen (*gladius*). — Deze verwiseling van *w*, *qu* en *k*, en ook *g*, is zeer algemeen in de Talen. Zoo is, by voorbeeld, 't \aleph der Hebreewen, het $\kappa\alpha\iota$ der Grieken, en het *que* der Latijnen, als Scaliger opmerkte.

KARKANT, M. als het Fransche *carquant*, van *carquer*, besluiten, waarvan ook 't Fransche *carquois*, bus, en ons *karker* of *kerker*; van 't Thema *ar*, waarvan *arcere*, enz. 't Woord beteekent een met goud of zilver *ingevat* gesteente. Men gebruikte het dus ook O. als dit woord daaronder verstaande. § 100.

KARKAS, 't Fransche *carcasse*, dat is, geraamte; en V. als dat. § 100.

KARMIJN, O. als *verffstoffe*, maar V. als men er *verf* onder verstaat. Als *kleur* verstaat men er *rood* onder, en 't is in dien zin dus O. § 48, 41. De oorsprong is, volgens Lemery, in 't Chemische woord *kermes* gelegen.

KARMOZIJN, adjectief en O, om dat er *doek* als een *stof*, of wel *rood* onder verstaan wordt, V. als men er *kleur* of *verf* onder verstaat. § 41, 57.

KARN of **KARNE**, V. als *kerening*, klopping, zweeping, van *keeren*, *vertere* en *verricula tondere*, § 67, 99. De Franschen zeggen; *battre la crème* en *crème fouettée*; wy, *kloppen*, *flaan* of *beflaan*, zoo van room als ander dergelijk vocht, en oudtijds ook *kerenen*, verbasterd in *keernen* of *kernen*. Zie *boter*. — Anders *ge-arene*, gelijk het verklaard is in mijne Aant. op de *Muizen en Kikvorsch*; het geen op het zelfde nederkomt.

KAROOT, V. als *kruid*, in welk gestacht men 't ook voor den wortel - zelf neemt, als zijnde het Fransche *carotte*. Doch M, zoo men het woord *wortel* daarby verstaat, § 57. 't Is *geroot*, Engelsch *root*,

KARONJE, 't Fransche *charonge*, van *chair*, *caro*, en dus, als 't Gebruik ook meëbrengt, V. § 100. Zie *kreng*, dat het zelfde woord schijnt.

KAROS of **KARROS**, M. als het Fransche *carosse*, en oorspronkelijk uit *carroccio*, Italiaansch, de

- de groote banierwagen in een veldslag; waarvan Huydecooper in 't breede op *Melis Stoke* gewaagt. — 't Italiaansche *carozza* is echter V.
- KARPER**, M, als *visch*, § 57. doch ook V. als *karpe*, gelijk men met de Franschen plach te zeggen, by wie 't *LA carpe* is. § 100.
- KARS** of **KERS**, V. (zie Aanteek, *cccc*). Het woord beteekent *gloeterse*, en is van het them *ka-en*, zoo wel als *kaars*, § 80.
- KARSTELING** (eigenlijk *korsteling*), V. van *korsten*, dat is, tot *korst* maken, waarvan *korstelen*; dat is (als oud kunstwoord der bakkery of bakkunst,) het deeg met den rolstok tot *korst* bereiden, en dus doen bladderen; ook het bladderen-zelf, dat de Franschen *feuilleter* noemen. § 34,
- KARTEEL**, de ingesneden tinne of borstweêr, of eigenlijker 't gedeelte daarvan tuschen twee insnijdingen, dat men in het Fransch *merlon* noemde. 't Woord is van *kartelen*, dat is, insnijden, waarvan ook *gekarteld* is. *Op die carsteelen van den muren des casteels sach ic voghelkins sitten*, lees ik juist dit oogenblik by een onzer Ouden. O. § 100.
- KARTE'L**, 't Fransche *cartel*, O. § 100.
- KARTON**, O, als stoffelijk naamwoord, § 48. Van *kaart*. 't Is 't Italiaansche augmentatief *cartone*, gelijk *kaart* het Italiaansche *carta*. Zie *kanon*.
- KARTOU**, of **KARTOUWE**, voor *stuk geschuts*.

- schuss*. V. door toepassing, om dat men er 't ouder woord *slang* onder verstond. En zoo ook O. wanneer er *stuk* of *kanon* onder verstaan werd.
- § 57. Het woord is van *kar-toge*, kar-trekking. De *kar* is het geen men thands *affuit* noemt; en het zou in zich-zelve dus V. zijn als *toging*, § 67, M. als *toog*. § 28.
- KARWEI, het Fransche *corvée*, V. 't zij dit van 't Arabisch *كاروان* (*karwan*) zij, of niet. § 100.
- KARWEI, V. als *Aruid*. Het is het uitheemsche woord *carvi*, en men schreef beter *karwij*. § 57, 69.
- KAS, of KASSE, V. 't Is de vervrouweljkende uitgang van den wortel van *ka-en*, *omvatten* (*capere*), of *keeren* (*arcere*), en dus ook, *besluiten* (zie *kans* en *kansel*.) § 73. Het Goth. heeft desgelijks *KAS*, het Latijn *vas*. Men zie van deze verwisfeling der *k* en *v* of *w*, het aangemerkte op *karel*.
- KASKET (helmet), O. § 100.
- KAST, V. desgelijks. § 75.
- KASTANJE, V. als zijnde 't Latijnsche *castanea*, en ook als *vrucht*. § 100, 57.
- KASTEEL, als 't Latijnsche *castellum*. De Ouden gebruikten het M. als een Fransch woord, *chatel*, nu *chateau*. § 100.
- KASTELING, (zoo het niet *korsteling*, dat is, *krakeling*, is,) eigenlijk *kosteling*, dat is, *snoepery*, van *kosten*, .proeven, nog by de Duitfchers

fchers gebruikelijk , V. § 34.

KASTOOR; O. als *stof*, namelijk, *beverhair*, van *castor*, den bever, § 48. Doch M. als men 't voor een kastoren hoed neemt. § 57.

KASTROL. waarvan 't Fransche *casferole*. 't Is *kost-* (of spijs-) *trolle*, van 't Latijnsche *trulla*, voor pot of kom, en als dit, V. § 100.

KAT (dier), V. als *wijffen*, en ook als het soort beteekenende. Het mannetjen heet *kater*. Vergelijk Aanteek. *c**.

KAT voor *oorlogs-* of *stormtuig*, naar de *kat*, om haar klouteren genoemd; schoon het woord naderhand ook voor een ander tuig, by voorbeeld, de evenhoog, en een soort van ram of mangel, en ook een blijde, genomen werd; het geen zijn oorsprong heeft in de vereeniging van verschillende werktuigen, tot één. *Kat* is ook een Keltisch woord voor ons *kade* of *kuai*, en beteekent dan *borstweer*. In alle beteekenis blijft het woord V. als het dier-zelf.

KATERN, V. als zijnde 't Latijnsche *quaterna* naamelijk *charta*. Het is een vel papier in vieren gevouwen, en dus vier bladen makende die aan één hangen. By misbruik heeft men 't op meer bladen en in andere dan de Quartoform toegepast. — Doch de eerste Boekdrukkers zeiden *quaternio*, voor 4 bladen te samen genaaid, en van daar gebruiken de Franschen *quaterne* in 't M. — En dit ook in hun Loteryspel, waarin onze taal dat woord zelfs niet kent.

KATOEN, 't Italiaanfche *corone*; bedorven Arabisch woord, en in zijn oorsprong eigenlijk *kleeding* beteekenende, قفطان (*kafstan*). Op gelijke wijs noemen wy 't, ongesponnen zijnde, *wat*, het geen ook eigenlijk ons oud Duitfche woord voor *kleeding* is, waarvan wy nu *gewaad* zeggen. 't Woord is O. als *stof*. § 48, V, als *er vrucht* onder verftaan wordt, gelijk, wanneer men zegt: *den katoen planten*, of *de katoen plukken* of *inzamelen*. § 57.

KATROL, dat is, *kat-rol*, als *rol*. § 39. Zie *blijde*,

KAVIAAR, ingezouten kuit van fleur, M. als in de verwantschapte talen, waar 't uit overgenomen is. § 100.

KAWOERDE, V. als *vrucht*, en als verbastering van *cucurbita*, door tusfchenkomst van het oud Engelsch *gougourde*, ook *gouhourde*. § 57, 100,

KAZIJN, V. als *kasfing*. Zie Aanteek. xx. 't Kan echter ook van 't Italiaanfche *casino* en *casina*, (van *casa*, inluting, huisjen,) overgenomen zijn. *Kazern* is dus 't Italiaanfche *caserna* van 't zelfde *casa*.

KAZUIFEL, of **KAZUIFFEL**, (Misgewaad.) Het is 't oude Fransche *casuffle*, en 't Latijnsche *casubula*; het Spaansch zegt *casulla*. § 100.

KEEL, V, van zeer oud; het zij men 't met *gula* heeft willen doen overeenstemmen, of *ke-deling* gezegd heeft (nu *kitteling*). Dit gebruik

bruik is zekerlijk onder dan alle geheugenis, en eenstemmig. § 100 of 67.

KEEL of **KEELTJEN**, by de Timmerlieden de holte van het *cymatium Doricum* in de oude Bouwkunst. Een grooter holte dan deze en die een half rond maakte, (de *trochilus*,) noemen zy een dubbeld hol. V. als boven, en O. § 45.

KEEN, voor *scherpio*, of voor *kiem*, V. § 99.

KEEP (sleuf), M. als wortel van *kepen* (§ 28); maar in zich-zelfs V. als oud praeteritum van *kappen*, en dus *inhaksel*, gelijk men 't nog meest al *kepe* schrijft. § 36, 77. 't Verband van dit woord in den eersten zin met het Engelsche *to keep*, en het Latijnsche *capio*, *cepi*, is zichtbaar.

KEER, M. als wortel van *keeren*. Ook als werker van het oorspronklijker werkwoord *ke-en*, sluiten, anders *ka-en*. § 28.

KEEREL, of **KEERLE**, in 't oud Franksch *ceorle*, vrijgemaakte slaaf, en in 't algemeen iemand uit de laagste klasse van menschen by Saxen en Nederduitschers, en dus niet met *karel* te verwarren, M. § 28, 55.

KEERNE, V. 't zelfde woord als *karne*. § 99. Zie ook mijnen *Muis-* en *Kikvorschkrijg*.

KEEST, V. § 77 en volgg.

KEET, V. in zich-zelf, voor zoo veel 't één mag zijn met *kot* en *hut*; en ook voor zoo veel er *stove* onder verstaan wordt. § 57. Het woord is *keeststave*, doch het kon M. genomen worden

- den als wortel van *keten*, dat *koken* is. § 28.
- KEGEL**, M. § 28. Het woord is *kejel*, *keiel*, van *keien*, werpen; waarvan ook *keil* (werpschicht), *keilen*, werpen, en *keule* (Hoogduitsch) voor die werpknots, die men met een lange keten aan den arm gehecht had. — Alles verwant met *kai*, voor *steen* genomen. — Dus ook
- KEGEL** voor *pegel*. M. § 23. Zie *pegel*.
- KEI**, eigenlijk *kai-steen*, dat is, brandsteen, vuursteen. M. Zie *kai*.
- KEI** voor *seutel*, desgelijks M. van *ka-en*, keeren, als draaien genomen. Engelsch *key*. § 28. Vergelijk Aanteek. 000, bladz. 310.
- KEIL** (werptuig) voor *pijl*, *schicht*, enz. 't zelfde als *kegel*. M. § 28.
- KEISTEEN**, als *steen*. § 39.
- KEIZER** voor *algemeenen seutel*, in 't Hoogduitsch *dietrich*, Deensch *dirik*, M. § 28. By ons dus overdrachtig genoemd, om dat voor den *Keizer* alle sloten of burchten open stonden, by de Duitschers, van hunnen fabelachtigen Hoornen Diedrik, die onkwetsbaar zijnde, alles bedwong.
- KELDER**, M. ondanks dat het het Latijnsche *cella* schijnt, en dus V. zou moeten zijn. — Men zou overzulks kunnen denken dat het van *killen* of *kellen*, (koelen of koel zijn), was. § 28.
- KELK**, M. als gewoonelijk afgeleid van 't Latijnsche *calix*. § 100. De Kamer in *Liefde bloeiende*, wil dat het *kolk* zij, en het omgekeerde van *klok*.
- Gee-

Geestig! Doch het is van *kil*, holte, nog voor rivierbedding gebruikelijk, (en met alle dergelijke derivata, als in *k* uitgaan,) door zijne vorming als *killige*, V. § 33.

KEMEL, uit het Oosterfche *gimel*. M. als zijnde 't Latijnsche *camelus*. § 100.

KENNIS, V. § 73, 80.

KENTERING, V. om den uitgang. Van *kenteren*, dat is, doen *kanteren* of *kantelen*. § 18, 34.

KEPER, M. Het is *rechthoek*, (*norma*). Van *kepen* (§ 28), en gewoonlijk *winkelhaak*, dat is, *rechthoek-haak*, waarvan men zegt *op den keper bezien*. — Doch ook in ruimer beteekenis van hoek genomen, beteekent het niet slechts den *chevron* in de Wapenkunde, maar ook het *dakspant* der huizen. Dus zegt Broeder Gerart in zijne *Natuurkunde*, van den bliksem:

Daer en mach gheen dinc wederstaen;

Ist starc, het moet ontwee gaan:

Want kepers het ontwee brac;

En dede gheen arch an tak;

dat is: Want het brak wel dakspanten aan twee, zonder leed te doen aan het riet.

KERF, M. als wortel van *kerven*. § 28. V. als *kerve* of *kerf*, adjectivum, van *keren* of *ké-eren*, en dus eigenlijk *kerig*. § 33. Zie *karn*, en 'de Aanteek. op den *Muis-* en *Kikvorsch*krijg. — Voor *kerfstok* is 't M. § 39.

KERK, V. oorspronkelijk adjectief van *keren*, in den

den zin van besluiten. Zie *karkant*. § 33. In 't Zweedsch *kyrker*, dat ons *kerker* is. Goth. **KAKKAK** (*karkar*), steenen gebouw, zaal; 't geen veellicht met *weer* gemeenschap heeft (zie *karel*), en met ons *stein* in de namen van burchten, overeenstemt.

KERKER, M. wortel van *kerken*; dat is, *kerken*, van *keren* als besluiten. Het beteekent oorspronkelijk *gebouw*, *besluiting*, even als *kerk*, zijn primitivum; en het Latijnsche *carcer* schijnt daarvan. § 28. Het beteekent dus van ouds *kamer*, *toren*, *slot*, *gevangenis*, enz.; vooral mede *steenhuus* of *sterkte*. Zie op *kerk*.

KERMIS, dat is, *mis van den kerkheilg*, *kerkmis*, welke een jaarlijksch feest plach te zijn, waarby om den grooten toevloed van volk, tenten en hutten opgeslagen, en levensbehoefden; en, met der tijd ook andere waten, gemarkt werden. V. als *misfe*, 't geen het Latijnsche *misfa* is. § 39, 100.

KERN, **KERNE**, of **KEERNE**. (pit, innigste). V. § 99. Van *keeren*, in den zin van *slaan*, evenf als *dop* in dien zin, van *doppen*, dat ook *slaan* is. Zie Huydecoper wegens *doppen*. Zie ook *karne* of *keerne* hier boven.

KERRI, naar de aangenomen Engelsche uitspraak, doch beter **KARRI**. Maleitsch woord, met het Oostindisch gerecht, dat het beteekent, sedert eenigen tijd ingevoerd, en *soep*, Fransch *soupe* (of lie-

liever *ragout*) van vleesch of visch, aanduidende. Verwant met het Oosterfche كرش (*karusch*), menging of door één warring, waarvan 't Turkfche كرشمك (*karismak*) vermengen. — V. als *soep* of *sop*. § 57.

KERSMIS, V. als *mis*. § 39. Het is *Kerst-* (voor Christ-) *mis*, of Christfeest.

KERVEL, V. als *plant*. Het woord is eigenlijk een adjectivum, en van *kerven*, en dus *kerfplant* of *kerveling*. § 57.

KETEL, M. als van *keten* (koken) gevormd. Goth. KATIAE (*katile*). Het heeft zeker verwantschap met het Griekfche κοτύλη, als *kolte*, of met het Latijnsche *catinus*; doch het is in de geflachteigening als Hollandsch aangemerkt. § 28.

KETEN en, 't geen het zelfde woord is,

KETING of KETTING (zie § 99), V. als 't Latijnsche *catena*. § 100.

KEU, Fransch woord voor den stok by het troktafelfpel, en faamgetrokken van ons *kodde*; waar ook het oud Walfche *buquoï* toe behoort, dat *beuk-kodde* of *beuk-keu* is, en by de Franschen voor *deurklopper* gebruikt plach te worden. *Bucquer à l'huis* was oudtijds aan de deur *kloppen*. V. als *kodde* en 't Fr. *quene*. § 100.

KEUKEN of KOKEN, V. als *koking*. § 99.

KEUR, M. als wortel van *keuren*; maar V. als praeteritum van *kiezen*. *Ik kies, ik koos* of *keor* (dat is, *keur*). § 28, 36, 103. Voor *ke-*

stedelijke Keure of *Edict* is het doorgaande V. waarom men in 't Latijn *chora* zei.

KEURS, V. om den uitgang. Het woord is *corps*, lijf, en behoorde O. té zijn, zoo men 't niet als *korsing*, *omlijving*, aanmerkte. Hoe 't zij, het Gebruik als V. is gevestigd. § 75.

KEUS, V. als praeteritum van *ik kies*, *ik koos* (*keus*). § 36; 103.

KEUTEL, M. § 28. Van 't Hoogduitsche *kotl*.

KEUVEL of KOVEL (voor *kap*), V. als zijn primitief *kuif*. Het woord is eigenlijk *kuiffel*; als adjectief. § 75, en de oorsprong toont zich in 't Fransche *coëffe*, dat ons *kappe* is.

KEVIE, V. als 't Latijnsche *cavea*, waar het één woord meê is, en verwant met het Engelsche *to keep*, dat is, bewaren. § 100.

KIEKEN of KUIKEN, O. als eigenlijk collectivum beteekenende *gebroed*, maar naderhand door het Gebruik op elk jong toegepast. Het woord is niet anders dan *kieking*, dat is, *broeding*. De verwarring van den ouden tweeklank *eo* (dat is, *ie*) met de *oe* of open *ö* der Duitschen is zeer algemeen. Dus is *kieken*, *köken*, *keuken*, en *kuiken* 't zelfde woord, broeden of verwarmen. § 49, 41. Zie voorts *kuiken*.

KIEL, V. naar het volständig Gebruik. Het beteekent eigenlijk *schacht* of *veder*, en van daar, by overdracht, de grondlage van een schip, bestaan-

staande uit den grondbalk en de daarin gewerkte ribben, die de gedaante van een veder maken. Doch dat het *veder* beteekent, schuilt verder. — Het woord is eigenlijk *kielschacht*, dat is, *werpschacht* (zie *kegel* en *heil*); en het wordt by afkorting *kiel* gezegd. Van daar ook, dat het V. is § 57. De schacht, eens *kiel* genoemd, heeft dezen naam aan de grondlage der scheepen kunnen doen geven, van waar het op het buitenste, of het overtrekfel is overgegaan, en zoo op een overkleed. Zoo dit echter het zelfde woord is. Want mischien is ons scheeps-*kiel* niet anders dan verbastering van het Fransche *coquille*, verkleinend woord van *coque*, schaal of schelp. Het Fransch-zelf heeft *cale*, dat even zoo ons *schaal* schijnt te zijn, en met dit den oorsprong in 't Oostersche heeft, dat omsluiting te kennen geeft. 't Italiaansch zegt ook *scaglia*, dat schaal, schelp, korst of bast, als ook schubbe, beteekent; en van daar is het woord *scaglioso* als een schip met gesplinterde kiel binnenloopt, 't geen wy dienvolgende *schalioos* of *schaalloos* noemen, maar by de onwetende voor *schaloos* of *schadeloos* ('t juiste tegendeel) gaat.

KIEL (als overtrek), saamgetrokken van *kedel*, en in beteekenis *keren*, in den zin van afweeren. Doch alsdan moest het M. zijn. § 28. Het Deensche heeft *kjol* voor kleed, en zelfs *Haderskjol*,

Q

kjol,

kjol, Eere- of statickleed, ook *kjole* voor rok; maar het onderscheidt *kjel*, dat *huid* is. En dus zou ook *kiel*, uit kracht van het woord-zelf, den *huid* des vaartuigs kunnen beteekenen; waarvan ik niet ten eenemaal vreemd ben. — Het geslacht blijft toch altijd V. door het Gebruik.

KIEM, M. als wortel van *kiemen*; V. als *ke-ing*, het zelfde met *keen*. § 28, 99.

KIES, V. § 73. Het woord beteekent eigenlijk *kaak*, en bepaaldelijk, de onderkaak. Hier van Cats: (Invall. Ged.)

Een tand te trekken uit een kies,

En geld te geven voor 't verlies.

Voor *tand*, moest er dit woord bygevoegd; en men moest *kiestand* zeggen, even als *baktand*, 't geen het zelfde is, want *bak* is desgelijks *kaak*. Vondel en anderen gebruikten 't woord ook voor *tand* in het algemeen. Dus in den *Zegzang op Fredrik Hendrik*:

Zijn kiezen laat hy grimmig blinken.

KIEUW, V. als praeteritum van *ik kaauw*, *ik kieuw*. § 36.

KIEVIT of **KIEWIT**, M. als *vogel*; doch het woord wordt als epithetisch of byvoeglijk, van het geluid des vogels ontleend. § 57.

KIEZELSTEEN. Verwant met *kei*. A — S. eorlytan (*kieselstan*), M. als *steen*. § 39.

KIJF, M. als wortel van *kijven*. § 28.

KIJVAADJE, V. § 100.

KIK-

KIKKER, van 't geluid *kik*, en dus M. § 28.

KIKVORSCH, behalven van *kik*, nog van het geluid *wrok* of *work*, waarvan *vorsch* (als ware 't *worksch*) gemaakt is. Eigenlijk adjectivum derhalve, en dus V. naar de oude grondregel, § 33; doch het zij het door toepassing op *kikker*, of door de verwarring met *work*, wezen mag, dat wellicht de oude naam geweest kan zijn, men wil het thands M. § 28; 57. Het A — S heeft *फ़rogga* (*frogga*); en zekerlijk was ons *vorsch* oudtijds ook V. en behoorde 't dus, ten minste wanneer men een wijfsjen, geen mannetjen, meent.

KIL, M. als wortel van *killen*, koud worden, of koud maken. § 28.

KIL (stroomkuil of stroombed), M. als *kuil*, waarvan het slechts een verscheidenheid van uitspraak is. Zie *kuil*.

KIMME of **KIM** (dat is, *bovenrand*); V. als zijnde één met het oud Latijnsche *cima*, top, Fransch *cime*. 't Perzisch heeft *کمر* (*kemcr*) voor *gordel*, *کنار* (*kenar*) voor *rand*; anders *لب*, *leb*, dat ons *lip* is. § 100.

KIN, V. § 99. Doch 't is eigenlijk een adjectief, en verzelstandigd beteekent het *spitse* of *punt*; ook in 't Engelsch is *keen*, scherp. § 33.

KIND, O. als 's meervoud (kinderen) met inzetting van *er*, aantoot. Zie *kalf*.

KINK, M. als wortel van *kinhon*, in de eerste plaats

plaats een dof geluid nabootsende, waarvan de *kinkhoorn*; en voorts, een geluidgevend slaan. Kwelijk verwacht men 't met *krinken*, primitief van *krinkelen*, wanneer men een *kink in den kabel* zegt. 't Is een *krink* in den kabel. § 28.

KINKEL, M. door vorming en toepassing beide.

§ 28, 55. Van *kinken*, als houwen, slaan; het zij als *beeld* (dat uit een blok gehouwen is), het zij als *blok*, dat nog gehouwen moet worden.

KIP, in zich-zelfs M. als wortel van *kippen*, 't zelfde met *pikken*; maar V. door toepassing op de *hennen* als vrouwlijke vogels (§ 28, 57), naar wie *kippen* wederom voor 't leggen en uitbroeien van eieren genomen wordt, gelijk *Vondel* van de *Zwaan* zegt: *Zy kipt haar eiers*.

KIPPERSOL by onze *Vaders*, was eigenlijk *kepersol*, van 't Fransche *chappe à soleil*, en beteekende by hen in de eerste plaats een *sentkap* (paviljoen), die men ook munniks-kap noemde; en, uit hoofde der gelijkenis daarmede, ook den draagbaren zonnescerm, nu *parasol*. V. als *kap*. § 39.

KIST, V. als het Latijnsche *cista*, dat naar zijn oorsprong van 't Grieksche *κύω* (comprehendo), eigenlijk *cysta* zou zijn. § 100.

KIT, dat is, *kroeg*. Oorspronkelijk een *drinkvat*, van 't Latijnsche *cadus*. Engelsch *kit*, oudtijds *ked*, en nog vroeger *kade* en *kad*. V. als *kroeg*. § 57.

KLAAUW,

KLAAUW, V. als praeteritum van *klieven*, *klo-ve*, en dus eigenlijk *klauw* geschreven. § 36. Zie Aanteek. *eeee*. Doch M. als wortel van *klauwen* of *klouwen* (ook *krouwen*), dat is, slaan of krabben. § 28.

KLACHT, V. als praeteritum. § 36, 96.

KLAD, als wortel van *kladden*. § 28. Maar V. als *kladde* voor *kladding*. § 67. *Klad* voor *kladschrift* of eerste opstel, is O. § 57.

KLAGE, V. als zijnde *klaging*. § 67.

KLAI of **KLEI**, M. als wortel van *klaien*, *kleien*, *klee-en*, dat is, *kleven*. Maar V. als wordende daar *aarde* onder verstaan, en dus by de Ouden volstandig. Het woord is *kleiaarde*, even als men *veenaarde*, enz. zegt. O. als *stof*. § 28, 57, 48.

KLAK, M. als wortel van *klakken*, dat is, *kladden*, of een klakkend geluid maken, in 't Fransch *claquer*. Doch als praeteritum van *klikken*, en als *klakke* voor *klakking*, V. § 28, 67.

KLAMP, M. als wortel van *klampen*, dat is, *aanklemmen*. § 28. Zie ook *klomp*.

KLANK, V. als *kla-ing*. Van *klaën*, waarvan *klateren*, 't Fransch *éclât*, enz. § 34. M. als wortel van 't oude *klanken*, *klenken*, nu *klinken*. § 28.

KLANT, zou door toepassing M. of V. zijn, doch is alleen in het eerste geslacht gebruikelijk. 't Is het Fransche woord *galant* of *chalant*, tot ééne silbe saamgetrokken; en beteekent in de eerste plaats

dappere, strijdbare, (als *gallant* nog in het Engelsch,) en werd als met ons *knaap* overcentemend gebruikt. Maar in de tweede plaats is het *galant* in de tegenwoordigen zin, en beteekent een *dansen en bon vivant*, van het oude *galler* ('t Italiaansche *gallare*), *dansen en vrolijk zijn*, waar ook *gala* van is. In de derde plaats beteekent het *aanspreker, huwlijksverzoeker, of vrijer*, en ook *winkelwaar-eischer*, (waarvan *een beklante winkel*), en in 't algemeen, iemand die ons dikwijls bezoekt; als zijnde 't van het verouderd *challer*, 't Grieksche *καλέω*, en vooral het *to call* der Engelschen, die dit voor *bezoeken, aankomen, aanloopen*, en een *praatjen gaan maken by een kennis, gebruiken*. Dat ons *kallen* hier ook toebehoort, en mede in dezen zin gebruikt plach te worden, wisten onze Grootouders. Nog is er een Fransch adjectief *chalant* van *challoir* of *chauloir*, dat is, *se soucier*, waarvan oudtijds het nu verloren *chalant* (oppassend), en nog het steeds gebruikelijke *nonchalant*. Uit dit alles blijkt dat het woord een louter adjectief is, en geen geslacht heeft dan door toepassing. § 55.

KLAP, als wortel van *klappen*, M. § 28. Derhalve is ook *achterklap*, M. § 39. — Die echter om een klappend werktuig te beteekenen, *klap* of *klappe* voor *klapping* zegt, make 't V. § 67.

KLA-

KLARET, M. Zie *Ipokras*.

KLAROEN, M. als 't Fransche *clairon*. § 100.

KLATER, kinderen speeltuig, bestaande in een staafjen met bellen omringd, M. door de vorming, van *klateren*. § 28.

KLAVECIMBEL, zie *cymbaal*.

KLAVER, V. als *kruid*. § 57.

KLAWIER, M. om den uitgang, als 't Fransche *clavier*. § 100. Men zegt echter *het klawier* in 't O. als verstaande *tuig, speel- of snarentuig* daar onder. § 57.

KLEED, O. van alle tijden af, en hoe men 't ook afleiden moge. — 't Meervoud is voor zoo verre het lichaam betreft, *kleederen*. Doch anders is 't met *vloer- of tafelkleeden*, en andere. — 't Woord is (inderdaad) een contractie van *ge-leed*, van *lijden*, overtrekken. *Kleed* is *overtrekfel*. § 41.

KLEEM, 't zelfde als *klei*, en eigenlijk *klee-ing*, M. en V. § 84, 85. *Kleemen wand* plach men te zeggen voor *kleien wand*. Als *stof* is het ook O. § 48.

KLEI, zie *klai*.

KLEINOOD, V. als *ode* (een goed of bezitting), waarmee het saamgesteld is. § 39. O. als *collectivum*. § 49.

KLEINODIE, V. § 69. Dat men echter oudtijds dit en dergelijke woorden (als, by voorbeeld, *allode* en *allodie*) met den uitgang van

ium verlatijnschde, rechtvaardigt die ze O. ge-
bruiken, § 100.

KLEM, M. als wortel van *klemmen*, § 28. Doch
als *kleing*, van *kle-en*, (waaruit *kleven*), V.
§ 85.

KLEMERIJ, van *klemen* (met klei smeeren of
schoonmaken), V. § 69. Door verbasterde
uitspraak is daar *klamerrie* uit geworden.

KLEP, als wortel van *kleppen*. M. § 28. Zie
echter *klap*. — De *Lazarusklep* of *Nacht-
wachsklep* is dikwijls V. genomen, en inderdaad
kon men 't verdedigen als verloren praeteritum
van *klappen*.

KLEPEL, M. 't Zelfde woord met *kleppel*
(dat ook *kluppel* en, by verbastering, *knuppel*
gezegd wordt,) van *kleppen*. § 28.

KLEPPER (voor paard), M. als werkend ver-
bale van *kleppen*. § 28.

KLETS, V. als vervrouwlijkt van *klad*, tot *klad-
se*. § 73. Maar M. als verbale van *kletsen*,
onomatopoioumenon. § 28. Zie ook *klijs* of *klits*.

KLEUR, V. welke ook de afleiding zij. Al-
hoewel de Ouden (die 't voor een uitheemsch
woord hielden, en *colour* schreven) 't O. ge-
bruikten, Het Fransch heeft *couleur* in het V.

KLEUTER, V. door toepassing, § 55. 't Be-
teekent *onnoozel meisjes*, en is van 't Fransche
cloîtrée, Non, of die in een stift ter opvoeding
besteed is.

KLIEK,

KLIEK, 't zelfde woord als *klik*, M. ten ware het een praeteritum van *klakken* mocht zijn. § 82, en 36.

KLIER. De vorming maakt dit woord ontwijfelbaar M. zijnde *klie-er* of *klei-er*, dat is, *kleinzer* in den zin van *doorzijger*. — Doch het kan zijn dat er eene toepassing van 't Latijnsche *glandula* by plaats heeft, als een meer bekend woord dan het Hollandsche. Iets dergelijks heeft stand gegrepen by verscheiden benamingen die tot de eene of andere wetenschap of kunstkennis behooren, waarin 't Hollandsche woord minder algemeen is geworden dan het uitheemsche, en dus de toepassing § 57 omgekeerd werkt. Van daar dat men *klier* in het V. vindt,

KLIF, O. Het is een adjectief, dat overeenkomt met het Latijnsche *acclivis*, *e*, en tot *klaijen*, *kleien*, *kleven*, *klijven* (waarvan *beklijven*,) *klemmen*, en *klimmen* behoort, welk laatste ook *ge-lijmen* is. Het is, naamlijk, zich hechten, vastmaken aan een steilte; thands *klauteren* of *klaveren*, van *klaauw*. Zie § 41. en het woord kan dus ook V. zijn, § 33.

KLIFT, somtijds kwalijk verward met *klif*. Zie *kluft*. Het is eigenlijk *klifte* (heuveligheid), en dus V. § 33, 95.

KLIJF (klimop) O. Het woord is *klijfkruid*, § 39. Even goed echter kon men er *plant* onder verstaan, en gebruiken het V. § 57.

KLIJN (ongetrapte turf- of veenmoer), V. in

't Gebruik, en als uit *kli-ing* geworden. § 99.
KLIK, M. als wortel van *klikken*, spatten. § 28.

KLIM, of

KLIMÖP, O. om dat men er *kruid* onder verstaat, waarvan *klimop* slechts de hoedanigheid uitdrukt. § 57. Verstaat men er *plant* onder, zoo is 't vrouwelijk: *boom*, of *tak*, zoo is 't mannelijk. Daar het niet geplant wordt, maar van zelfs groeit, is mischien het O. beter. Zie *kruid*. Cats noemt dit gewas *klimmerboon*, maar heeft geen navolging gehad. Anderen zeggen *klimmerboom*; ook oneigen. Men noemde 't ook *klever*, om dat *klimmen* inderdaad eigenlijk *klemmen* en *kleven* of *klaven* is; waarvan het frequentivum *klaverer*, ook met *klaauw* en *klijf* verwant. Van den naam *veil* zie men op 't woord.

KLING, M. als wortel van *klingen*. § 28. — Voor *degenlemmer* houdt het Gebruik het V. en te recht, als *kla-ing*, van *kla-en*, in den zin van *schitteren*, waarvan 't Fransche *éclat*, enz. — Voor heuvelachtigheid, zandige heuhoogte, of soort van klif, schijnt dit geslacht desgelijks aangenomen. § 34.

KLINK, M. als wortel van *klinken*. § 28. Dus voor *slag*.

KLINK, oudtijds altijd *klinke*, dat is, *springveer*, V. als *klinking*. § 67. En dus ook de *deurklink*, schoon voor lang reeds geen spring meer zijnde,

KLIN-

KLINKER, M. als werker van *klinken*. § 28.

En dit wanneer men er gebakken steen door verstaat. Als letter kan het V. gebruikt worden door toepassing, § 57, doch het woord-zelf zal altijd M. zijn. Voor *klinkletter* verkoos de Kamer in *Liefde bloeiende*, *luier* te zeggen.

KLINKET, verkleinend woord van *klink*, maar waardoor dan *klinkdeur* verstaan wordt. § 99.

KLIP, of **KLIPPE**, V. als zijnde oorspronkelijk een adjectief. § 33.

KLIS, M. als wortel van *klijsen*, 't zelfde als *kletsen*. § 28. Maar

KLIS of **KLITS**, als vervrouwelijkt verbale van *kli-en*, *kleien* of *kleen-en*, waarvan *kleven*, of wel, van *klitten*, V. § 73.

KLISTEER, of beter **KLYSTEER**, 't Grieksche woord *κλυστήρ*, *spoeling*, en, als 't oorspronkelijke, M.

KLOEN, zie *kluwen*. Doch in toepassing op een mensch, beteekent het een *lompert*, *clown* in het Engelsch; en even zoo is 't ook met *klont*, *kluit*, en *kluts* of *klots*.

KLOET, M. als wortel van *kloeten*. § 28. Doch veellicht is het woord *kloetstok*, dat is, *kloot* of *balstok* of *balstaf*, en dus eigenlijk, *knots* in beteekening. Aangemerkt als praeteritum van *klo-en*, in den zin van *stoen* zou het V. zijn. § 36.

KLOK, V. als oorspronkelijk adjectief. § 33. Van *klo-en*, als *klinken*. — Karel de Grootte verbede in

in zijne *Capitularia*: *Ne CLOCAS baptisent*; ook 't Fransche *cloche* is het zelfde woord.

KLOMP (*masa* in 't Latijn), in het Gebruik veelal M. Doch inderdaad V. zoo wel als praeteritum van *ik klem*, *ik klam* of *klom*, als als adjectivum *gelomp*, en dus tevens als *kluit*, en als *gepak*. § 36, 33.

KLOMP voor *houten voetschoeisel*; V. ook in het Gebruik. Dat het het zelfde woord *klomp* is toont het synonymum *hol-blok*: want *klomp* en *blok* beteekent het zelfde. Kwalijk zegt men *holsblok*, als of 't Hoogduitsch en *holtz-*, dat is, *hout-blok* ware: 't is uitgehold blok.

KLONT, V. als *klonte* van *klon* of *kloon* (anders *kloen*), adjectivum, (Engelsch *clown*) rond, van *klo-en*, wrijven of kneden. Zie Aanteek. *esse*. § 33, 95.

KLONTER, M. als wortel van *klonteren*, frequentativum van *klonten*, van het naamwoord *klont*. § 28.

KLOOF of **KLOVE**, V. als praeteritum van *klieven*. § 36.

KLOOSTER, O. als 't Latijnsche *claustrum*. § 100.

KLOOT, M. door het Gebruik. Doch inderdaad V. als praeteritum van *klo-en*. Zie Aanteek. *esse*. § 33, 95.

KLOP, M. als wortel van *kloppen*. § 28. Het is echter ook V. in zich-zelfs, als adjectivum van 't verbum *klo-en*, even zoo wel als *klok*, doch
het

het verbum in den zin van *slaan*, *stoten*, genomen. § 33.

KLOP, als *Non*, V. door toepassing. (Quasi castrata.) *Kloppen* is *castrare*, waarvan *klophengst*, een ruïn. Eigenlijk is het *musilare*, verminken, waarvan 't Fransche *cloper*, en *clopin*, dat kreupel of verminkt is, en de naam van *Clopinet*, kreupelaart. Dit woord *kloppen* is saamgetrokken uit *gelobben*, *ge-lubben*, van *lob*, *lobbe*, en niet te vermengen met het werkwoord *kloppen*, dat *klappen* met een boller en doffer geluid is, gelijk *kleppen*, *klappen* is met een flauwer en fletser geluid. Eene *Klop* beteekent derhalve, die van 't huwelijk verftoken is.

KLOPPER, M. als werker van *kloppen*. § 28.

KLOS, V. als met een vervrouwelijken den uitgang, van *klo-en* afkomstig; het zij dan als *wrijven*, het zij als *slaan*, naar de verschillende beteekenis waarin men het neemt, van *kloot* of van *stok*.

§ 73. Vergelijk Aanteek. *cccc*.

KLOTS, desgelijks V. als zijnde het zelfde woord met *klos*. Het beteekent in dien zin echter ook *blok houts*. Wanneer men 't in toepassing op een lompaart neemt, zegt men by misverstand ook wel *klaas*, en dan gebruikt men 't dus M. § 55. Vergelijk *kinkel*.

KLOUW, slag, M. als wortel van *klouwen*. § 28.

KLUB, Engelsch woord, verbasterd van ons *kluw*, in 't Latijn *glomus*, in 't Fransch *peleson*, in den

den zin van aanhang, famenhouding. V. als 'n 't algemeen de uitgang op *b*, by ons is. Zie *ebbe*.

KLUCHT, V. § 96. Het woord was te voren altijd *kluit*, en beteekende oorspronkelijk een plompheid, voorgesteld om te lachen, en die altijd als in de eerste *Harlequinades*, met afkloppen eindigde. Van *clu-en*, *klo-en*, het zij in den zin van slaan, het zij in dien als van 't naamwoord *kloen*.

KLUFT of **KLOFT**, van *klieven*, V. § 96.

KLUIF, M. als wortelsylbe van *kluiven*. § 28.

KLUIN, eigenlijk *kloen* (zie *klont*), in den zint van *knedem*, en dus *gekneed veenmoer*, dat is, *turf*; waarvan de *Klundert* genoemd is. V. § 99. Men zei ook *kluin*, even als *kloen*, ook *klunten*, en *kluntaart* of *klunters*, enz. als synonymum van *plompaart* in 't M. door toepassing. § 55.

KLUISTER, V. door de vrouwlijke uitgang *ster*, van *kluien*, dat is, *klo-en*, wrijven, ook omvatten. Aanteek. *eee*. — Men vindt het ook M. gebruikt, als van het Latijnsche *claustrum* afgeleid, gelijk men veel Latijnsche *neutra* in M. over, en in mijn vroegsten tijd dit zelfs tot regel nam.

KLUIT, of **KLUITE**, V. als praeteritum van *kloen* of *kluien*. § 36. Zie *kloot*, waarvan het alleen in uitspraak verschilt; niet te min in beteekenis by aarde- of kleistof, met uitzondering van harde stoffe, bepaald zijnde.

KLUPPEL, het zelfde als *kleppel*, M. § 28. Van *klop-*

- kloppen* of *kleppen*, als werktuig uitdrakkende. § 32.
- KLUT**, veranderde uitspraak van 't Deensche *klot*, ons *kloot*, of *kluit*. Overzulks V.
- KLUTS** (eigenlijk *klots*), M. als wortel van *klotfen*; V. als vervrouwelijkte uitgang. § 28, 73. Veellicht is het woord eigenlijk *klus*, van *kluw*. Als scheldwoord neemt het een geslacht door toepassing aan; doch liefst het M. Zie *klots*.
- KLUW**, M. als wortel van 't werkwoord *kluwen*, anders *klo-en*. Zie Aanteek. III. Doch in 't Gebruik V. als *klowe* voor *klowing*. § 67.
- KLUWEN** (als naamwoord), V. § 99. Doch door de oude Vlaamsche vermenging van V. en O. shands in het Gebruik als O. aangenomen. En even zoo is het met *kloen*, het geen inderdaad het zelfde woord door samenrekking is.
- KNAAP**, M. door toepassing: § 55. Het zij als *genaap*, dat is, *ge-abelde* (onderwezen, wel-opgevoede en bekwame) jongeling, het zij als *schalk*, in welk opzicht het het Engelsche *knave* is.
- KNAAP**, voor lichtstandaart, of groote houten kandelaar dien men op den grond zette, heeft dezen naam als *toortsdrager*, om dat de Grooten hunne riddersknapen hiertoe gebruikten. Zoo gaf men in mijn jongert tijd den naam van *stomme knecht*, aan een draagbaar en draaiend buffet, om dat het voor *tafelbedienenden knecht* strekte.
- KNAL**, M. als wortel van *knallen*. § 28.
- KNAP**, M. als wortelsylbe van *knappen*. § 28.
- KNECHT**,

- KNECHT**, dat is, *genecht*, verbondene, 't zij door Ridder- of Krijgseed, 't zij in huis- of werkdienst. M. door toepassing. § 55.
- KNEEP**, M. als wortel van *knepen*, nu *knijpen*. Zie § 103. V. als praeteritum van *knijpen*. § 36.
- KNEL**, M. als wortel van *knellen*. § 28. Dus zegt men: *in den knel*.
- KNEPPEL** of **KNUPPEL**, 't zelfde woord met *kleppel* of *kluppel*. M. § 28.
- KNEUKEL** of **KNOKEL**, M. van *knoken* (van *knok*), § 28.
- KNEVEL** (kam, of in meer algemeenen zin, nijp-tuig) van *knijven*, *kneven*, anders *knijpen*, waarvan ook *knevelen*, voor streng en naauw binden. M. § 28.
- KNEVEL**, baard van de bovenlip, van *kneven* (besnijden), uit *knijf* of uit *knippen* gevormd. Of wel, van *knevelen*, kammen. Het Deensch heeft *knæyle*, in den zin van vlaschkammen. M. § 28.
- KNEVEL** voor *knaap*, en in den grond 't zelfde woord. A — S cnæpling (*knæfing*); desgelijks M. § 55.
- KNIE**, V. Het woord is eigenlijk altijd een disyllabum, doch wordt in samentrekking tot ééne lettergreep. Hierom is het V. als zijnde *kni-ing*, (§ 67), daar het anders M. zou zijn. § 28. Het is eigenlijk *ge-ni-e*, van *nijgen* (*ni-en*, *nigen*) buigen. Hierom heet een gebogen stuk hout een *knie* of *kniebalk* by de scheep-, molen-, of mo-

mölenkapmakers. 't Is even het zelfde woord met *genicke* in 't Hoogduitsch, voor *nek* gebruikt.

KNIJF (Fransch *canif*), *knipmes*, van *knippen* voor toebuigen; van *kni-en*, dat is, *ge-ni-en*.

Zie *knie*. O. als *mēs*. § 57.

KNIJN, zie *kanijn*.

KNIK, M. als wortel van *knikken*, dat is, *genikken*. § 28. Als adjectief *ge-ni-ig*, zou het in zich-zelfs V. zijn. § 33.

KNIKKER (Speelbolletjen), als werktuig van een spel, dat in 't knikken van den vinger bestaat. M. § 28.

KNIP, M. als wortel van *knippen*, het zij voor de daad, het zij voor een werktuig dat knipt, genomen. § 28. Dat men het V. nemen kan als *knipping*, behoeft niet gemeld, na § 69. *Knippen* en *knippen* is *ge-nippen* en *ge-nippen*, van *nippen*.

KNOBBEL, M. § 28. Het Thema is *knop* en *knob*, waarvan *knobbig*, *knobbel*, en *knobbeleñ*, dat ook *knoffelen* en *knuffelen* gezegd wordt, en tevens met *kneven* (als *knippen*) samenhangt.

KNOEST, V. als verbale van *kno-en*, eigenlijk *ge-no-en*, van *no-en*, Fransch *nouer*, van het thema *no*. § 77. *Knoest* is in alle gevallen het zelfde in beteekenis als *knoop* of *knop*.

KNOET, 't zelfde woord als *kloet*, wordende de uitspraak van *kl* dikwijls in *kn* verbasterd.

KNOET, als een beraming, op de Deenen toe-

gepast, M. § 55. Het is niets anders dan de eigennaam *Kanut*, en dus in zijn oorsprong een eernaam.

KNOK, V. als oorspronkelijk adjectief; doch M. als wortel van het werkwoord *knokken* of *kneuken*, ook *knikken*. Zie *knie* en *nok*. § 33, 28.

KNOKEBEEN (ruggegraat). Het zij als *bui-gend*, *knikkend been*; het zij als *knobbelig been*; Zie *knop*, O. § 39.

KNOKKEL, M. § 28. Van *knokken*.

KNOL, M. door de vorming, en als *bol*. § 28. Als *plant* (anders *raap*, *rapa*, *rapphanus*), ook V. Doch als de *wortel*-zelf, M.

KNOOP, V. als eigenlijk adjectief, § 33; M. als wortel van *knopen*. Het woord is *ge-noop*, van *ge-no-ig*; *co-nodare*, zou men in 't Latijn, *connouer* in het Fransch zeggen. Het eerste Thema is *na*.

KNOP, 't zelfde als *knop*. Door regelmatige vervorming, van *kno-ig* of *kno-ich*, *knoch*, *knof* (*knopf* in 't Hoogduitsch), tot *knop* geworden. V. — Als wortel van *knoppen*, M. § 33, 28. Zie § 103.

KNOPLOOK of **KNOFLOOK**, als *look*. § 39. V. als *plant*. § 57.

KNOTE of **KNEUTE**, praeteritum van *knitten*, kneden, V. Waarvan ook *knotel* (in 't Hoogduitsch ook *knoedel*, anders ook *schnittel*), soort van deeg, 't Italiaansche *maccaroni* vrij ge-

gelijk. — Door de adjectivale vorm, V. of O. naar dat men er *mop*, *strook*, *reep*, of 't woord-zelf van *deeg* onder verstaat.

KNOTS, V. Van den zelfden oorsprong met *knoest*, en vervrouwlijkt van 't M. *knot* (dat in 't Hoogduitsch *knoten* is), als wortel van *knoten*. § 74.

KNUIST, 't zelfde als *knoest*, door verwarring van de *ö*, *oe*, en *eu*. V. door den uitgang. § 74.

KOCHEL en KUCHEL, V. voor een soort van overhangende *kap*; het zij men 't als verbasterd van *kove*, *keüvel* of *kuif* (*kap*); aartmerke, het zij, als van het Latijnsche *cuculus*, waaruit men het echter M. zou moeten verwachten. § 57, 100. — Ook als scheldnaam V. door toepassing, § 55; dewijl het alleen van vrouwen gezegd wordt, naar de *kochel* benoemd; die een dracht van landloopsters en koppelaarsters was. Hiervan ook *kockelwaard* by Paffenrode; en de oude werkwoorden *kockelen* en *kockeloeren*, dat is, uit de *kockel*, *cochel*, of *cucul* loeren. Zie wijders *kovel*.

KODDE (*knots*, en voorts *stok* en *staf*), V. waarvan *koddebeier*; en waaruit ook het Fransche *quette* voor *stok* en *staart* is. Zie *beier*.

KOE, V. als vrouwelijk *rundbeest*. § 55. enz. Zie ook Aanteek. *rrr**,

KOEK, M. als wortel van *koken*. § 28. 't Verbum beteekent, even zoo als *braden*, alle *gaar-*

maken, waarom Spiegel ook *ovenkoken* zegt.
Zie *brood* en *gebak*.

KOEKOEK, M. als *vogel*. § 57.

KOELTE, V. § 33, 95.

KOEPSEL, veelal in 't Gebruik M. doch beter
V. 't zij als Hollandsch woord, van ons *kaip*,
't zij als zijnde het Fransche *coupole*, of als het
zelfde met *kapel*. § 57, 100.

KOERS, M. als in 't Latijn *curfus*, en 't Fransche
cours. § 100.

KOERWACHT of KOERWACHTER, van *ku-
re*, ook *koere*, wachttoreen of wachtvenstertjen
op een slot of burchttoreen. Waarvan 't oude
korenman spelen, dat is, zich zien laten en
dan wêr verdwijnen, als die wachters plachten te
doen, om niet getroffen te worden. Het woord
is zichtbaar van 't Latijnsche *cara*. Zie *wacht*
en *wachter*, waarvan zy 't geslacht volgen. § 39.

KOETS (bed of ligging), V. als 't Fransche
couche. Ook, als 't vervrouwlijkte *kooi* (*kooise*),
waarvan men *kooien*, voor *te slapen liggen*,
zegt; en dat de oorsprong beide van 't Fran-
sche en Nederduitsche woord is. § 73.

KOETS voor *rijtuig*, als zijnde 't Fransche *coche*,
het zelfde als *coque* (schelp), vervrouwelijkt
van 't ouder *coc*, dat met ons *koker* verwant
is. V. § 100.

KOF of KUF, V. — In zweem, het Oostersche
كاف (*kufa* of *kaba*), waarvan wy door 't Spaansch,
met

met het lidwoord, *alkove* hebben, doch dat *gewelf* beteekent, en zoo ook het Latijnsche *fornix* in de vuile beteekenis van dit woord uit kan drukken. In 't IJslandsch is het een *hut*. Thands wordt het niet dan in den zelfden zin als *bordeel* gebruikt. (Zie echter ook *kuis*.) § 100.

KOF (voor koffchip), V. als zijnde het zelfde woord, en beteekenende een vaartuig van Noordschen bouw, met een *hut*, en daarnaar genoemd.

KOFFER, V. als 't primitivum *kof* (§ 57), voor zoo veel het als *legstede*, of *huisjen* of *foudraal*, aangemerkt en gebruikt wordt. — M. als wortel van *kofferen*, dat, zoo men wil, van *coöperire* zou zijn. § 28. — Het Gebruik geeft er ook wel het O, geslacht aan, zekerlijk door toepassing, doch van welk woord? — Het V. en M. steunt op de beste gronden. Dat het woord met *kouw* (kooi), en 't Engelsche *coffin* en 't Fransche *coffre*, verwant is, blijkt aan elk. Zie *kuis*.

KOFFY, als *plant*, V. gelijk het nieuw gemaakt Latijnsche *caffea*. Als *drank* M. § 57. Als het Fransche *caffé*, gebruikt men echter het M. en V. door elkander, in beide beteekenissen. § 100.

KOG, van ouds M. — Door toepassing van *schuit*, heeft men het V. gebruikt; en veellicht is het in den oorsprong het zelfde woord met *kof*, en dus V. Maar de afleiding is in dit opzicht niet zeker genoeg, om iets te beslissen. Mis-

schien is de beteekenis, *rond* (want zoo waren de oude vrachtschepen), en het woord van éénen wortel met *kogel*, enz. § 100. § 33.

KOGEL, M. § 28. Het is van *kogen*, ronden, door knijping in de keel.

KOHORT. Het Latijnsche *cohors*, en als dit, V.

Vooraf daar men er *bende* onder verstaat. § 100, 57.

KOK, M. § 28 en 56.

KOKET (kookfel) van *koken*, O. § 116. Ook

KOKET (scheepjen), *kleine kagge*, Fransch woord, O. § 100.

KOKER, M. § 28. Hoogduitsch *kocher*. Van *kochen*, dat is, *bosfen* (in een *bos* sluiten) van *koch*, of *kok*, waarvan de Franschen *coque*, oudtijds *coche*, en *coquille* hebben; gelijk ook *décocher* (dat is, *ontbusfen*,) van dat *coche* is, zijnde dit de *bus* of *koker* van den boog, die van de oude Scyten by de Westersche Volken in gebruik gebleven is, en den pijl uit een bus schoot, waarvan ook by de Franschen de naam *arquebuse*, dat is, *boogbus*; welk woord van *bus*, na de invoering der vuurwapenen, op de *vuurroers* is overgegaan, en ook den naam aan het *buskruid* gegeven heeft, en aan de zoogezegde *donderbusfen* en *trekbusfen* (in 't Fransch *trebuchets*;) gebleven is. Het geen toen bepaaldlijk de *bus* was, heet thands de *loop* van een schietroer. In 't voorbygaan merk ik aan dat het Fransche *bouche à feu*, eenvoudig ons *vuurbuse* of 't

Hoog-

Hoogduitsche *feuerbüchse* is, en niet *vuurmond*, gelijk zy het thands, als of 't een metafora ware, verstaan. Dit *kok*, *coc*, *coque*, is eigenlijk *koig* van *co*, holte. Ik merk hier nog aan, dat dit *koker* ook verwant is met *kaak*, dat is, *wang* of *wand*, bekleedsel, omgeving, schede; waarvan Gijsbert Japix, in den 127 Psalm:

O *wol-lock-sillig* iz dy *man*,

Dy *mey sock' pijllen* foll't *sijn* schie.

KOL voor *stok*, thands by ons verouderd, doch overig in het Hoogduitsch *keule*, waarvan *kollen*, voor doodslaan door middel van een slag op het voorhoofd. M. als zijnde *ko-el*, van het zelfde Thema met *kuize*, 't geen ook gelijke beteekenis heeft. § 28.

KOL, eigenlijk *voorhoofsplek*, en bepaaldelijk 't geen wy in een paard de *bles* noemen, waarvan de Engelschen een veulen *a colt* noemen, even gelijk wy een *bles* voor het gantsche paard zeggen; en hiervan ook het oude *philtrum*, de *hippomanes*. In wat ruimer zin, het voorhoofd-zelf; en in dien zin is *kolleren*, (ook *kolderen*,) frequentatief van *kollen*, als bedwelmd en waanzinnig zijn, daarvan; gelijk men de verbeelding in 't voorhoofd stelt, 't Schijnt de wortelsylbe van *kollen*, in den zin van het doodslaan; veellicht ook in den zin van het frequentatief *kolleren*, maar als aanduidende de plaats waar men *kolt*. De slag op het voorhoofd

R 4

(het

(het *kollen*) bedwelmt, en doet dus (wanneer hy niet doodlijk is) *kollen of kollereren*. Dit een en ander hangt samen. M. derhalve naar § 28.

KOL voor *oud wijf* of *heks* (*tooverkol* zegt men veelal), V. door toepassing. § 55. Het schijnt dan wel ons evengemeld *kol* (stok), of 't Latijnsche *colus* (spinrokken) te zijn. Doch eigenlijk kooft het dan voor, als verkort van *kolrijdster*, (dat is, die op haar spinrokken of, zoo men 't naderhand wilde, op een bezemstok rijdt.) Welk woord by ons altijd in gebruik is gebleven.

KOLDER, eigenlijk *ledsren kleed*, en voorts by uitbreiding van beteekenis, alle *sluitend kleedtjen*, daarvoor in de plaats gekomen, M. § 28. Ook voor een *kleinen vlieger* dien men in de lucht oplaait, dus genoemd om de gedaante van een *lijf* of *rompjen* (*bouchère* plach men in 't Fransch te zeggen). Eigenlijk drukt het woord slacht of slachting uit, van *kollereren*, *kolderen*, als frequentivum van *kollen*, in den zin van slaan (anders *touwen*), en daarom inzonderheid ook het *leder* waar het aldus genaamde kleedtjen van gemaakt werd.

KOLF, V. als eigenlijk adjectivum, van *kollen* (slaan) gemaakt. § 33.

KOLK, V. als eigenlijk adjectivum, van *hol* gemaakt, of liever, van den wortel van *ca*, als *holte* aanduidende. § 33.

KOLOM, V. als het Latijnsche *columna*. § 100.
Doch

- Doch verwant met ons *kol*, als *stok*, *staf*, *stijl*, zoo als ook 't Latijnsche *columen*. En van hier mag men het ook in 't Latijn afleiden. Isidorus zegt zeer wel: *Columnae pro longitudine et rotunditate vocatae*; dit drukt ons *kol* (*stok*) uit, en zoo is 't ook met het Latijnsche *colus*.
- KOLONEL**, als ware 't *stafvoerder*, van *kol*, *staf*. 't Woord wordt zeer kwalijk in *kolom*, als ware 't *kolomleider*, t'huis gezocht. Nog beter brengt men 't tot *colonia*, als moest het het hoofd van eene uittrekkende volkplanting te kennen geven. M. § 100.
- KOM**, V. § 85. Van den wortel *ko*, holte. *Ko-ing* is *omvatting*, en saamgetrokken tot *kom*.
- KOMBOF**, het zelfde in oorsprong zoo wel als beteekenis als *kombuis*, doch naar de uitspraak der Italiaansche Zeelieden; naamlijk *combochio*, waarvan de *ch* (als veelmaals) tot *f* overging. M. als het Italiaansche woord. § 100.
- KOMBUIS**, van 't Latijnsche *combustio*, in het Fransch *combuche*, waarvan ook in die taal *bucher* is voor *houtmijt*. V. als het Fransche woord en 't oorspronkelijk Latijnsche. § 100. Beide *kombof* en *kombuis* beteekenen *haardstede*. Zoo als de Spanjaarts en Portugeezen daar ook *fogon* en *fogaõ* voor zeggen, dat is, *vuurhaard*. Zie ook *kajuit*.
- KOMEET**, M. als 't Latijnsche *cometa*, V. als uit het Fransch genomen, en in dit geslacht verkiesbaar by ons, om dat er veelal *star* onder verstaan, en

het woord-zelf als byvoeglijk van *star* gebruikt wordt. § 57.

KOMKOMMER, M. als 't Latijnsche *cucumber*.

V. als *plant*, door toepassing. § 100, 57.

KOMMENIJ, V. om den uitgang *y* (§ 69), schoon die slechts een verbastering is. Het woord is het Engelsche *common aid*, dat is, *gemeene toevlucht*, aan die soort van kramen of winkels van allerlei daag:ijksche levensbehoef-ten, gegeven, welke met de Engelsche hulptroepen uit Engeland tot ons overgebracht werden. Deze Engelsche *common-aid's* waren 't geen men by ons *zoetelaarskramen* en *mar- ketenten* noemde. — Zekerlijk schreef men beter: *kommenel*.

KOMMER, M. naar de vorming. § 28. Het woord is eigenlijk *benaauwing*, van *kommen*, waarvan de oude partikel *cume* (naauwlijks), in 't Hoogduitsch *kaum*. — Zie *kom*. Doch dit *kommen* is ook *ge-ammen*, van *om*, dat is, *omringen*; het geen van ouds ook voor *benaauwen*, *omklemmen*, gebruikt is.

KOMPAS, O. als wordende *instrument* of *tuig* daar- onder verstaan. § 57. Het is eigenlijk *kompastuig*. van 't Italiaansche *compasfo*, van *compasfare*, vergelijken, afmeten. De Franschen (by wie *compas* een pasfer is) zeggen *boussole*, dat is, *busjen*, *doosjen*, van 't Italiaansche *busfola*, dimi- nutief van ons *bus*. — Zoo neemt men over

en

en weêr vreemde woorden over. 't Spaansch en Portugeesch zeggen eenvoudig *agujar* en *agulha de marear*, zeenaald.

KOMST, V, door den uitgang, § 75 en volgg.

En dus alle de saamgestelde woorden van dit, welke Huyghens niet onaartig in een zijner *Snel-dichten* by elkaar vergadert, XVII. B. 91:

*Hans houdt zijn afkomst wel bewesen,
Mits dat zijn opkomst zy gepresen;
Sijn' inkomst weet hy selver best:
Hy laet een yeder in zijn wesen,
Soo maer mijn uytkomst goed magh wesen,
Wat vraegh ick, seght hy, na de rest?*

KONCILIE, O, als 't Latijnsche *concilium*. § 100.

KONFIJT, het Fransche *confit*, van *confire*, toe- of inmaken, waarvoor wy *konfijten* zeggen, in den tegenwoordigen zin van het woord, waarin 't *doorsuikeren* is. Het woord is O, als zijnde *geconfijt*. § 51. Als wortel echter van 't werkwoord neemt men *konfijt* ook M. § 28. Voorheen zei men *konfekt*, het Italiaansche *confetto*. — En dit zelfde

KONFIJT was toen *rotsel van huiden*; gelijk ook in 't Fransch, *confit* nog de *loogkuip* is, waar de Bontwerkers hun vellen in laten weken, het geen ook *confire* genoemd wordt. Dus voegen onze Oude Keuren de *vuiligheid uit stillen of pishuyfen, giete, loge, of vuilnisfe van ververye, confijt, volrye, en bete van Pelsers of handschaemakers,*
by

by één. Men zie de *Leydsche Keur* by Mieris en van Alphen, II, Deel, bladz. 518. — Onze zeer oude hieden zeiden hiervan ook nog in mijn kindschen tijd *confiture* als een deftig woord voor *stinkende vuiligheid*; en niet *per anti-phrasin*, gelijk velen het toen opvatteden.

KONFITUUR of **KONFITURE**. 't Fransche woord, en als dit, V. § 100. Wy zouden zeggen *inmakery*, of *inmaaksel*.

KONIJN, zie *kanijn*.

KONING, M. door toepassing. § 55. Het is *konning*, macht, als *podesta* in 't Italiaansch. Doch het woord is ook verwant met het Egyptische *khan*, machtig, waarvan ook verscheidene Oostersche eertytels.

KONKEL (spinrokken), verouderd. Maar nog overig als wortel van *konkelen*; doch niet dan in toepassing op een Vrouwsperfoon, waarom het naamwoord dan ook door toepassing ontwijfelbaar V. is, zoo het dit ook in zich-zelf niet ware. § 55, 33. Het woord is van het oud Noordsche *kona*, Deensch *kone*, vrouw, dat ook het Engelsche *queen*, het A—S open (*kwen*) is; het beteekent dus eigenlijk *vrouwelijk*, en is niet dan een adjectief.

KONNE, zie *kunne*.

KONST of **KUNST**, V. § 75; en zoo derhalve ook alle de faamgestelde met dit woord. § 39.

KOOI, M. als wortel van *kooien* (zie *koets*),
§ 28,

§ 28, en dus in gebruik wanneer men er *slaapstede* door verstaat. Anders, en in 't algemeen, nemen de Schrijvers het V. vooral voor *kevie*. En inderdaad mag men de eenzelvigheid van het woord in *kavie, kevie, kewi, kove, kowe of kouwe*, en *ku* (*kuwe*) met *kooie*, niet volstrekt ontkennen. Zie *kof*.

KOOL, M. door de vorming. § 28. als *koël*, voor *doorgloeid* en *gloeiend stuk hout* of *turf*. Zie Aanteek. *cccc*.

KOOL, als *plant*, V. § 57. Van de bolronde dus genoemd. — Dat men het eene *kool* met het andere verward heeft, tot dat de herstelling van het spellen met *oo* als tweeklank de onderscheiding kennelijk maakte, weet ieder. Maar daar is nog een derde

KOOL, in 't gemeen gesprek uit de Oudheid overig gebleven, voor *verwarring, onrust, geruchs* ('t geen het Engelsche *coil* is), M. als wortel van *koolen* (Engelsch, *to coil*), dat is, *winden, draaien*. Dit *kool* is derhalve, gelijk men ook zegt, *gemaal* of *gedraai*, of *gehaspel*. § 28.

KOON (wang), V. § 99. Het beteekent de *ronding*, gelijk *kaak* de *wending* van het gelaat of liever van den omtrek des aangezichts, waardoor het benedenwaarts versmalt. 't Is eigenlijk *ge-o-ing* saamgetrokken tot *ko-ing*, en zoo *kone*. In oude schriften vindt men even zoo *keup* voor *wang*.

wang. Zie *heup*. Dus, by voorbeeld, in Wigalois, by de beschtijving van 't gelaat, (*antlutze*, nu *antlitz*), vs 895:

Die hiuffeln warn ir rosenvar.

dat is, *Haar wangen waren rozenkleur*.

KOOP, M. als wortel van *koopen*. § 28.

KOOPHANDEL, M. § 39, 28.

KOOPMANSCHAP, V. § 72, zoo voor den *koophandel*, als voor de *waar*.

KOOR, O. als collectivum, voor het oude *chorus*, rei van zangeren. § 49. En dit geslacht bewaart het ook in de beteekenis, daaruit overgegaan, van binnenkerk of heiligdom, of, gelijk men thands zeggen zou, *parket*, waar de zangers geplaatst waren, doch het geen thands algemeener genomen wordt.

KOORAAL of KORAAAL, van *choraulus*, voor *koorzanger* of *koorknaap*, M.

KOORD, V. als 't Latijnsche *chorda*. — O. als men er *het snoer* of *het touw* onder verstaat; naar § 57.

KOORN, zie *koren*.

KOORTS of KOORTSE, V. § 73. Zie Aanteek. *eeee*.

KOOT, V. als eigenlijk praeteritum, *geronde* of *rondte* beteekeniende; zijnde een *bikkel*, die met een afgeronden kant in een holte gevat wordt. § 36.

KOP (hoofd), M. door 't volftandig Gebruik.

KOP (beket), M. naar 't doorgaand Gebruik, doch

doch dat nadenken vordert, zoo men de gemeenschap van 't woord met ons *kuip*, en met het Latijnsche *copa* en *cupa*, en 't Fransche *coupe*, en zelfs den oorsprong die Oostersche is, nagaat. Het Turksch heeft nog *كوب* (*kopa*), voor *beker* of *drinkschaal*.

KOPER, O. als alle namen van *metaal*. § 48.

KOPPEL, O. Zekerlijk, als verkort van *gekoppel*. § 51. Het Latijnsche zegt *copula*, in het vrouwlijke; ook is het in dit geslacht niet geheel ongebruikbaar, en men leest *cupplae canum* in de oude *Capitularia*, 't goen daar het Duitsehe verlatijnschte (niet het echt Latijnsche woord) voorstelt. § 100.

KOPPER, dat is, *koppenzetter* (in 't Hoogduitsch *bader*), M. § 28 en 55. Dezen waren tevens de hairen baardscheerders van vroeger tijd; en naar hen is de *koppermaandag* genoemd, die hun feestdag was, en waarover voorheen zoo getwist is.

KORAAL, O. als 't Latijnsche *corallum*, (veel licht verwant met *corolla*), voor de stoffezelve. § 48. Voor *korallen bolletjen* in een halsnoer, meest *kraal* gezegd, V. even als *parel*. § 57. Als *zeeplant* desgelijks V. § 57. — Als *choraal* (beter *chooraal*, zoo men 't thands begrijpt), van *choraules*, M. § 55.

KOREN, O. als collectivum. § 49. Maar

KOREN, als *korrel* of *korn*, V. § 99.

KORF zou M. zijn, aangemerkt als 't Latijnsche
cor-

corbis. § 100. — Maar als praeteritum van *ik kersf*, *ik korf*, is het V. § 36. Zoo dat het woord eenigzins twijfelachtig is. *Korf* is eigenlijk de afgesneden *teen* of *rietscheut*, waar de mand uit gevlochten wordt, en by overdracht, de mand. *Kerven* is *snijden*. — Het harde Hoogduitsch gebruikt het mannelijk; ook voor ons *blauwe scheen*, waarvoor onze voorouderlijke tijd *eet biezen hoedjen* plach te zeggen.

KORK of **KURK**, V. Eigenlijk *schors*, en daarmede, als ook met het Latijnsche *cortex*, verwant. Het is oorspronkelijk een adjectief. § 33. Als *stof* O. § 48. — Wordt er *stop* onder verstaan (kurken stop), of neemt men 't als de wortel van 't verbum *kurken*, zoo is het natuurlijker wijze M. § 28.

KORN, V. § 99. Zie *kern*.

KORNEL, verbastering van *kolonel*. M. § 55.

KORNET voor *krijgshoofd*, M. door toepassing, § 57; doch het woord is niet te min V. zijde 't Italiaansche *cornetta*, standaard van Ruitery. Schoon het eigenlijk *hoorn* of *trompet* uitdrukt, en als zoodanig M. zijn zou.

KORNIS in de Bouwkunst, is 't oude Latijnsche *coronis*, in 't Italiaansch *cornice*, en waarvoor wy in goed Hollandsch de *kroonlijst* zeggen. V. § 100.

Doch een ander woord *karnis*, of *karnisfing*, (als de Timmerlieden 't noemen,) het geen door
over-

overeenkomst van klank daar wel meê verward wordt. Dit is eigenlijk van ouds *gaadrenis*, gelijk men 't ook nog een *vergadring* noemt. Het is de samenloop en vereeniging der leden van de lijst eens uitsteks met die der lijst van den vlakken muur.

KORNUIT, verbastering, 't zij van 't oude *konroot*, dat van *camerato* is (zie *kameraad*); 't zij van *keurnoot*, dat *focius*, *asfocié* in 't Latijn en Fransch is, doch in den oorsprong mede-stemgerechtigde in een Volks- of Staatsvergadering. *Keurnoot* en *evenknie*, schoon geene volstrekte synonyma, beteekenen dus beide 't geen het oud Fransch *pair* noemde, waarvoor onze Ouden echter eenvoudig *genoots* zeiden.

KORREL, M. ten zij als *korreling*, van *korrelen*, wanneer men het ook V. zou kunnen nemen. § 28, § 67.

KORSET (niet *korchet* of *korsjet*, als men spreekt), een verkleinend woord van *kors* of *keurs* (dat is 't Fransche *corps*), en dus *lijfjen*, O. § 100.

KORST, V. § 75 en volg. en Aantéek. *eee*.

KORTELAS, M. § 100. 't Italiaansche *coltelazzo*, vergrootende uitgang van *coltello*, van 't Latijnsche *culter*, 't Fransche *coutel* en *couteau*. Schoon 't Fransche *coutelas* wel van *lace* kon zijn. Zie *veter*.

KORT-JAN (by verbastering). Het woord is
S
kordt-

kordtjen, diminutivum van 't Deensche woord *kaard* of *kaarde* (met de Duitsche lange *a*, die in de uitspraak naar *o* trekt), 't geen *zwaard* beteekent; en het is by de Zeelieden met meer Noordsche woorden overgenomen, en op de zakmesfen onzer voorvaderen, als kleine zwaarden, toegepast. O. § 45.

KORTOU, voor *stuk geschuts*. Zie *kartouw*. — Doch als verbloemde uitdrukking voor een *borrelflesjen* is 't van het evengemelde *kordtjen* verbasterd, in den zin van *zakmes*, om dat men 't in den mes-zak (den dijzak), en dus in de plaats van zijn mes, droeg.

KORVE'T, O. daar er *schip* onder verstaan wordt. § 57. In zich-zelfs mocht het V. zijn als in 't Fransch, waar uit het overgenomen is, dat *corvette*, van *korf* zegt. Te weten: van de oudtjdsche *mastkorf*, waar voor nu de *mars* in de plaats is. Zie *schip*, en § 100.

KOSSEM, M. § 84. Eigenlijk echter zou het woord het zelfde met *kusfing* en *kusfen* zijn. § 85.

KOST, by de Ouden M. als wortel van *kosten* (§ 28), dat is, het Latijnsche *constare*. *Den kost leggen aan iets*, zeiden zy.

KOST, *bereide spijze*, V. van *ko-en* ('t zij als tot zich nemen, innen, 't zij als koken), § 75 en volg.

KOSTE (besteding, uitgave), V. in 't Gebruik, en als Hollandsch, doch M. als 't Italiaansche *costo*,
en

En zoo nemen 't de Ouden. Zie Hrydecopers *Proeve* II. D. bladz. 250. Aanteek. *n*, en zijn Melis Stoke VIII, v. 584 en volgg. Ook zeggen wy dus nog *ten koste*. Zie voorts Alewyn, *Maatschappy van Nederl. Letterkunde* VII. D. bl. 339. Echter, als praeteritum van een vroeger werkwoord, naamlijk *ko-en* (innen), met *koo-pen*, *ka-pen*, *capere*, enz. verwant, en waarvan ook *kost* voor *spijsze* (die men tot zich neemt) is, is *koste* voor *impensa*, zekerlijk als *V.* niet te wraken. § 36, 75; en volgg. Vooral, daar onze Ouden in dezen uitgang niet vrij van den invloed van het Hoogduitsch waren; 't geen van zeer vroeg reeds een geheel anderen grond van geslachteigening heeft aangeriomen.

KOSTEN (enkelvoudig), *M.* als 't Latijnsche *custus* der middeleeuwen, gaande de Latijnsche uitgang *us* by ons regelmatig in *en* over. Dus *Egypten*, *Korinthen*. Het zelfde is waar, van den uitgang *um*, als *Tarenten* voor *Tarentum*.

KOSTER, dat is, het Latijnsche *custos*. *M.* § 100 en § 55. In 't Engelsch is *sexton* uit het vroegere *sacristan*, in 't Fransch, *márguillier* uit het oude *matricularius* saamgetrokken.

KOT, *V.* even als *keet*, dat het zelfde woord is. Zie Maerlant *Sp. Hist.* III. D. de Aanteek. bladz. 16. Maar in het Gebruik is 't ook *O.* — Zie ook *hut*.

KOU of **KOUW**, voor *kooi*, *V.* als zijnde *ko-e*.

§ 67. Van *ko-en*, bevatten; of het zelfde veellicht met *kof*. Zie *kof*.

KOUDE, V. als eigenlijk adjectief. § 33, 95.

KOURANT, zie op de C.

KOUS, welke ook de ware afleiding en eerste beteekenis van het woord zij, (waarvan Aanteek. *cccc*, en mijne Aanmerk. op den *Muis- en Kikvorschrijg.*) V. gelijk de uitgang schijnt meê te brengen. § 80. Ortze Ouden schreven *couce*.

KOUT (gesprek), M. als wortel van het werkwoord *kouten*. § 28. V. als verbale van *kallen*, en dus eigenlijk *kalte*. § 36.

KOUTER, O. door 't Gebruik. Zekerlijk, door toepassing van *mes*, of *tuig*, § 57; want het is het Latijnsche *culter*, *més*, in oud Fransch *coultre*.

KOVEL, zie *kouvel* en *kochel*. De Bast in zijne *Recherches* Vol. I. p. 31, merkt op, dat het Latijnsche *bardocullus* nog in Brabant *baardkovel* heet. — Wat *karpoes* betreft, dit is niets anders dan 't Turk-Perzische *قارپوز* of *كربوز* (*karpus* met de *u* als *oe*, of *karbus*), en beteekent *kawoerd*, of, als men in Duitschland nog zegt, *kurbis*; en het is om de gelijkenis dus genoemd. Zoo heet ook *قالبك* of *كالبك* (*kalabok* of *kalepak*) een *hoed*, van het geen wy een *kalebas* noemen.

KRAAG of KRAGE, eigenlijk *de hals*, V. Het Ge-

Gebruik verdeelt zich tusfchen het M. en meer eigenaartige V.

KRAAI, M. als *vogel*, § 57, en ook als wortel van *kraaien*. § 28. Hoewel onze Ouden, den vogel *kraie* noemende, daar het V. geslacht aan toeigenden, het geen men volgen mag. § 67.

KRAAL (of oudtijds ook **GRAAL**), als *bolletjen* van een geregen hals- of ander snoer, V. Zie *koraal*, waarvan het waarschijnlijk een famentrekking is. Doch van ouds werd het algemeen gebruikt om ronden kring of ronde gedaante te beteekenen, als de *Kralon der Kaffers* of *Hottentotten*, dat is, hunne ronde dorpsomhuizing, en in vroeger tijd de ronde tafel of disch van Koning Arthur; en dit, M. als de uitgang met zich brengt. § 28. Ook in 't Fransch zey men *le Roman du Gral*.

KRAAM. Eigenlijk *geraame*, en dus V. § 88, of O. § 87. Het is *ge-raam* genoemd, als uit latten bestaande, slechts met doek behangen. Zie *raam*. En dus is ook het *kraambed*, een *lattenbed*; dat is, een *bed* met latwerk rondom, waar men doekbkleedsels of gordijnen aan of over hangt; 't zelfde dat men een *lit de camp* of *veldbed*, nu by verbastering *iedikant* noemt. Zoodanig een *veldbed*, of *overdekt bed*, werd voor de zwangere vrouw toegericht, om in te verlossen; anders sloop men in *krebben* zonder behangsel of latwerk. Dat men zegt *in de kraam beval-*

len van een zoon of dochter, is goed, maar *bevallen* behoort niet tot *kraam*, maar tot het kind. *Het kind bevalt* de moeder in het kraambed; maar de moeder *bevalt* niet. Zy *koont*, *ligt*, of *valt* in de kraam, en *wordt* daar van 't kind *bevallen*, dat is, *overvallen*, *verrast*, *verblijd*, *begelukt* als men op zijn Hoogduitschersch zou zeggen. Desgelyks zeiden onze vroeger Ouden niet, *de vrouw misviel*; maar HAAR *misviel van eenen kinde*. — In den zin van *kinderbaring* (als, by voorbeeld, *zy had een moeilijken kraam*, of *by haar derden kraam*,) neemt men 't M. als wortelsylbe van 't verbum neutrum *kramen*. Zie *miskraam*.

KRAAN, V. § 99; doch als *vogel*, naar de algemeene regelmaat en toepassing, M. § 57. Als het *werktuig*, naar de hals van den vogel genoemd, V. Als *tap*, desgelyks. Men zie de Etymologie van dit woord in den laatsten zin genoemen, by de *Kamer in Liefde bloeiende*. In Duitschland zegt men in dezen zin, *haan*; op gelijke wijs als wy by ons ook *haan* zeggen van alle vergulde torenspitsteekens. Namelyk: om dat men daar oudtijds de gedaante van een haan aan gaf, en naderhand door den naam de zaakzelve, en niet meer de gedaante verftond.

KRAAUW, voor *schurft*, M. als wortelwoord van *krauwen*, dat het zelfde woord met *krabben* is. § 28.

KRAB

- KRAB** of **KRABBE**, V. als *krabbing*; *krab* als wortel van *krabben*, of *krauwen*, dat is, met nagels of lange poten, het zij op den grond of waarover 't ook zijn mag, *schrabben*, en in dezen zin ook *kruipen*. M. § 67, 28. Zie ook *eb*.
- KRABBEL**, als wortelsylbe van *krabbelen*. M. § 28.
- KRACHT**, V. als voorleden tijd van *geragen*, faamgetrokken tot *kragen*. § 36. *Ragen* is *reken* en *rekken*, *uitstrekken*, enz. Een zeer vruchtbaar werkwoord, om de wijdloopigheid hier niet uit te halen; doch zie *vracht*, *vraag*, en *rank*.
- KRAK**, M. als wortel van *kraken*. § 28.
- KRAKEEL**, O. § 99, van *kraken*, voor *breken*. *Breken* is *vijand worden*.
- KRAKELING**, hard gebak, oudtijds ook *korst* genaamd, en als dit, V. § 57 en 71.
- KRAM**, V. als faamgetrokken uit *krawing*, grijping, omklemming. § 85. En dus, de meeste eengrepige woorden op *m*. Oudtijds beteekende 't ook een eenvoudigen *spijker* of *nagel*.
- KRAMERIJ** (waar men te Leyden langs de straat meê roept), is *crémery* van 't Fransche *crème* (in 't Latijn *cremor*), room, voorheen algemeen in ons Land. In 't Fransch zei men ook *crémerie*. V. § 69.
- KRAMP**, V. praeteritum van *ik krimp*, *ik kramp*, nu *ik kromp*. § 36.

KRANKTE, V. § 33, 95.

KRANS, V. § 73. *Krans*, in 't mannelijk geslacht, is 't Hoogduitsch *krants*, en verwerpelijk.

KRAS, M. als wortel van *krasfen*. § 28.

KRAT (van een wagen), O. door 't Gebruik.

Waarschijnlijk door er *schot* onder te verstaan.

§ 57. 't Is 't Latijnsche *cratis*, en beteekent de *horde* waar men de wagen oudtijds van achteren mede sloot, en van daar ook het loshangende achterfchot van een boeren wagen,

KRATS of **KRATSE**, V. § 73.

KRAUWEL of **KRAWEL**, van *krauwen*, M.

§ 28. Doch voor de ziekte, waar men dien naam aan geeft, ook by toepassing V. als *ziekte* is. § 57.

KREB of **KREBBE**, anders *krib*, en *kribbe*,

(bedding, dat is, diepte of uitholling waar iets in ligt,) van 't oude *graben*, ons *graven*, als praeteritum, V. Doch als wortel van *krebber*, dat is *kreb maken*, *graven*, in welken zin men *greb* zegt, ook M. Zie *greb*. § 36, 28. Men zegt ook wel *kreb* voor een dwarsdam, van de gedaante eener omgekeerde *kreb*.

KREEFT (schaalvisch), V. als *kreefte*, van

kreef adjectief (waarvan ook *krepel* of *krepel*), kruipend, schrappend. § 33, 95. — M. echter door toepassing als *visch*. ('t Fransche *ecrevise* is ons Neêrduitsch woord *kreeftse*).

Maar

KREEFT

KREEFT voor *borstwapen*, als *kraag*, waar het gemeenschap meê heeft, twijfelachtig, of-schoon meest M. gevonden. Dus: *Aengherdaen metten kreeft des geloofs en der liefde, en met den helm des hopes der saligheyt* (Efezen VI); gelijk men nog sprak en schreef in de zeventiende eeuw. Dit woord *kreeft* is zekerlijk door een verbastering, van *ge-kraagte* uit *kraag*. Men weet, dat het geheele *pantser* naar de hals, en dus *halsberg* genoemd werd, en hieruit is het M. af te leiden. § 57.

KREEK of **KREKE**, V. als praeteritum van *kraken*, dat is, *breken*. § 36. *Kreek* is even: als *broke* (nu *broek*) van *breken*. Eigenlijk beteekent het een en ander den *kil* van den plasch. 't Fransch heeft er *creche* van gemaakt, oudtijds *kreke* uitgesproken; dat nu *kreb* beteekent.

KREEKEL, M. door de vorming. § 28. Van 't *krieken*, zijn geluid. 't Heet in het Engelsch *cricket*, en by ons ook van ouds *kriekjen*.

KREET, M. van 't oude *kreeten* (nu *krijten*), als wortel. § 28. V. als praeteritum van *krijten*. § 36. Vergelijk § 103.

KREITS, V. in zich-zelfen naar den aart der Hollandsche taal, § 73: maar ons Hollandsch zegt eigenlijk, *krijt*; en *kreits* is uit het Hoogduitsch overgenomen, met zijn geslacht, dat zich in die taal zeer veel naar de menigte van

- slotkonzonanten richt. Het M. is dus te verdigden met § 100.
- KRENG**, V. doch in het Gebruik veelal O. oudtijds *croenge*, van 't Fransche *charogne*. Italiaansch *carogna*. § 100.
- KRENT**, of **KRENTE** (bezie), door valsche toonzetting verbasterd uit *korente* van *koren*, *korrel*. V. door den uitgang. Men zie de Aanmerking achter mijn *Muis- en Kikvorschkrijg*. — Zoo ook voor *keutel*, doch in nog een anderen zin was het altijd O. als wordende er dan *gat* onder verstaan. § 57.
- KREUK**, M. als wortel van *kreuken* of *kroken*. § 28; doch V. als vroeger adjectivum, waarvan dit verbum gemaakt is, van het thema *kro*, waarvan ook *krol* of *krul*, enz. § 33.
- KREUKEL**, M. § 28.
- KREVEL**, M. als wortel van *krevelen*, 't zelfde als *krawelen*. § 28.
- KREWEL** en **KRIEWEL**, van *krewelen* en *kriewelen*, 't zelfde woord, M. § 28.
- KRIB**, M. als wortel van *kribben*, moeilijkheden in den weg leggen. § 28. V. als *kribbe*, 't zelfde woord met *krebbe*, het zij in de betekenis van *grebbe*, waarmee het één is, het zij als *bak*. — Als *dam* is het mannelijk, om dat er dit onder verstaan wordt, zijnde het volkomen woord als dan *kribdam* of *krebdam*, § 57, van waar het overdrachtig voor hindernis 'ge-

nomen wordt, en het werkwoord *kribben* maakt. Zie *kreb*.

KRIEK voor foort van *kars* (*merise* in 't Fransch), V. als dit, het geen er onder verstaan wordt, § 57.

KRIEKEN, O. als zijnde een infinitivus. § 43. *Krieken* is *gloeien*, rood worden, Het woord is *ge-roo-igen* van *ge-roo*, waarvan ook *kroot* kooft, maar de *oo* als 't oude *eo* uitgesproken, gelijk in meer woorden. Uit welke uitspraak ook *gliezen* en *glimmen*, *licht* (lumen) van *lo*, en zoo ook 't Engelsch *to believe*, ons *gelooven* is, en dus honderd woorden meer.

KRIEL, M. als wortel van *krielen*, omranden. Als *keerel* van 't verbum *keeren*, bepalen. § 28. Of liever *ge-rielen*, als oudtijds geschreven werd, gelijk ook *grillen* voor *ge-rillen*, en vele andere meer.

KRIJG, M. § 28. als wortel van *krijgen*, dat is, *aangrijpen*. Of wel in den zin van *krijen*, in 't Fransch *crier*, schreeuwen, waarin het by de Ouden ook, en wellicht oorspronkelijk, gebruikt werd, en als zoodanig dan ook V. als zijnde *krij-ig* of *krij-ing*, van *krij*. § 33.

KRIJT, voor delfstof, O. § 48.

KRIJT voor omperking, als *gekrijt* zijnde, O. § 51. Dat men oudtijds ook *de krijte* gezegd hebbe, lost § 67 genoegzaam op.

KRING, als eigenlijk *keering*, en dus *rondte*, V. § 34.

§ 34. Als wortel van *kringen*, dat is, *ge-rin-gen*, M. § 28.

KRINKEL, als verbale van *kringen*, en als wortel van *krinkelen*, M. § 28.

KRIP of **KREP**, in 't Fransch *crêpe*, O. als *stof*. § 48. Van *crispus*, of van *crispere* (*kroez-en*) 't geen ook het Hollandsch *krispen* is, en het Fransche *crêper*, sints lang als een pruikenmakers en hairkappers kunstwoord in gebruik.

KRISTAL, O. voor de *stof*, uit het Latijn; doch M. als er *steen* onder verstaan wordt, even als met *diamant*, *robijn*, enz. Ook M. wanneer het als wortelsylbe van *kristallen*, dat is, *kristal schie-ten* (*cristallifeeren*) gebruikt wordt. § 48, 57.

KRISTALLIJN, O. als *stof*, en altijd substantivum by ons, en *stof* beteekenende, schoon in 't Latijn adjectief. Waarom^o men er *kristallijnen* als adjectief van maakt, even als *kristallen* van *kristal*. § 48.

KRITS of **KRIS** (Maleitsch woord), in 't Oostindiaansche, *ponjaart*, V. § 57.

KRITS, beter *kreits*. Zie *kreits*.

KROCHT (hol, diepte, en dus ook kelder), V. praeteritum van *kro-en*, kruien en kruipen. § 39, 96.

KROEG, V. § 33. in zijn oorsprong *kruik*, en het zelfde woord daarmee, in 't Hoogduitsch *krug*, en van daar overgegaan tot de *drinkhuizen*, waar een kruik placht uit te hangen. — Het woord

woord is oorspronkelijk adjectief, en beteekens in de eerste beteekenis het handvatfel van de *kan* (oudtijds ook *kruk*, het geen tevens *steel* en alle *dwarshout* is), verwant met het oude *ragen*, uitsteken, en *gerogen* of *ge-rugen*, aanvatten, aanroeren, waarvan *raken*, *roeken*, enz. en het beteekent de *kan* door er dit woord-zelf onder te verstaan, even als *slap*; het een, naamlijk, is *oor-of steelkan*, (cantharus), het ander *dekfelkan*. — Zie ook *hans*.

KROES, het zelfde woord met *croeg* of *kruik*, door het Fransche *cruche*, dat men *kruke* uitsprak toen *ch*, *k* gold in 't Italiaansch. — Dit woord is buiten alle bedenking V. Echter gebruikt men 't ook M. om dat men er *beker* onder verstaat. § 57, § 33. Zie echter *kroos*.

KROKODIL, M. van 't Latijnsche *crocodilus*.
§ 100.

KROMTE, V. § 33, 95. Van *krom*, met *kring*, *krul*, *krinkel* en *kronkel*, enz. van *keeren*.
Zie *kring*.

KRONIJK, V. het Latijnsche *chronica*, *historia* daaronder verstaan. § 57 en 100. Men zei voorheen ook *kronykel* (in 't Fransch *cronicle*) van het verkleinend Latijnsche *chronicula*.

KRONKEL, als wortel van *kronkelen*, M. Gemaaft van het praeteritum van *krinken*, dat *ik kronk* in imperfecto heeft. § 28.

KROOK, zie *kreuk*.

KROON,

KROON, V. als 't Latijnsche *corona*, en ons *kruin*. § 99, 100.

KROOS (eendgroen), V. als eigenlijk adjectivum, het zelfde met *kroes* of *kroesch*, en verwant met *graauw*, en 't Grieksche *γπαῦς*, *schuim*, en *oud wijf*. Zie de Byvoegfels.

KROOST. Naar § 77 en volgende, moet het maar 't uiterlijk aanschijn V. zijn, en is van *gro-en*, in 't Engelsch *to grow*, by ons thands *groeien*: doch de Vlaamsche vermenging van V. en O. mag het geslacht veranderd hebben. Echter het mag wel eigenlijk *ge-roost* zijn, dat is, *opgerezen*, *opgekomen* (geslacht); en dus als een participium praeteritum van *ro-en* zijt aangemerkt. Hoe het zij, wy gebruiken het niet meer, dan als collectivum, en dus is het O. § 49. — De beteekenis van gelaat door Huydecoper opgeteekend, *Proeve I*, 316, is bloot overdrachtig, en voor *geslacht* genomen. Zie ook *slag*.

KROOT (wortel), als 't Italiaansche *carota*, en 't Hoogduitsche *karote*, V. — Zie Aanteekening *cccc*.

KROP, V. als oorspronkelijk adjectivum. Zoo voor *bolronde* (als by ons in de teelgroente, en in Duitschland voor luchtig gerezen gebak, *krab*), als voor de *krop* der vogelen, en by overdracht de *keel* of *ingang* der maag (*stomachus*). § 33. Doch als wortel van *kroppen*,
waar-

waarvan wy *verkroppen* en *opkroppen* gebruiken, M. § 28. — Ons *krop* in den zak daartegen, is het meel dat als het laatste van cenig maalfel in den mond van den zak kooft, en O. als *meel*. § 57.

KROS of KROTS, Geestelijke staf, 't Fransche *croffe*, V. Oudtijds by ons *kromstaf*. § 100.

KROT, als Hollandsch woord, een verschillende uitspraak van *grut*. — Doch uit het Fransch overgenomen, als 't *cröte* of *crotte* (dat thands *slijk*, *modder* beteekent), is het alles wat morsig en slijkerig is, en zoo, inzonderheid een gemeene vuile *lut*. 't Fransche woord-zelf is oorspronkelijk van 't Italiaansche *crosta*, ons *korst*, en eigenlijk *omkorsting* van *slijk*. V. § 100. Zie *grut* en *grutte*.

KROTE, vedel, V. — Ook als *padde*. Zie van dit woord de Aanteek. op mijn *Muis- en Kikvorschkrig*.

KRUID, O. § 41. Het woord is *ge-ro-ed*, dat is, *ge-groeid*. Van *ro-en*, voortspruiten. Het sijne onderscheid in onze taal tusschen *plant* en *kruid* verdiende by ieder wel opgemerkt te worden.

KRUIDERIJ in alle beteekenissen V. § 69.

KRUIK, V. 't zelfde woord als *kroeg*; eigenlijk *kruk*, in den zin van handvatfel. Het is *krukkan*. Zie *kroeg* en *kan*.

KRUIM, als *gruma* in 't Latijn, of als eigenlijk *gru-ing*, verwant met *gruis*. V. § 100 en 85. Zie

Zie *gruis* en *grut*.

KRUIMEL; schoon als adjectief, of als 't Latijnsche *grumula*, in het V. gebruikt, echter inderdaad als Hollandsch substantief M. § 100 en 28.

KRUIN, V. § 99. 't Is *keering*; draaiing, van 't hoofdhaar, als het Latijnsche *vertex* van *vertere*.

KRUIS, schoon met het Latijnsche *crux* overeenkomende, volstrekt O. 't zij dat men er *teeken*, 't zij *hout* onder verstaat. § 57.

KRUIS EN MUNT (plantnaam), verbastering van *kruize* of *kroeze munte* of *mente* (*menthe crispata*), ter onderscheiding van de andere foorten van *menthe*. V. als *plant*. § 57.

KRUIT, voor *korrel* (als in *buskruit*), inderdaad het zelfde woord als *krot*, en *grut*. Zie *grut*. En dus ook voor *specery*: want *kruit* is eigenlijk de naam dien men den *peper* gaf, en die naderhand uitgebreid werd tot alle Indische specien. O. als zijnde *ge-rut*. § 54. Zie *grut*.

KRUK, V. als 't Latijnsche *crux*. Men houdt het verwant met het Deensche *krog* (*haak* en *hoek*), en het Fransche *croc*; doch te onrecht. 't Is een adjectivum, *kro-ig*. Zie *kromte*.

KRUL, of **KROL**, zoo men plach te zeggen, V. van *corolla*, § 100, of wel, van *ge-rollen*. Maar het echt Hollandsche *krul* is *kriewel*, en daaruit saamgetrokken, en dus M. als dit, § 28. — *Kriewen*, waarvan *kriewelen*, (anders

ders *kreven* en *krevelen*, nog over in *krevelkruid*), is het zelfde met *krauwen* en *klauwen*. Zie Aanteek. *eeee*.

KUB of KUBBE, klein fuikjen, met *kuf* en *kuip* verwant. V. Vergelijk *kof*, en *ebbe*.

KUCH, M. als wortel van *kuchen*. § 28.

KUDDE, V. als zijnde *kudding*, dat is, eigenlijk *fokkery*. § 67. Of wel, als *kodde*, dat is, *staf*, even gelijk een *rot* krijgeren; een *roede* (een *staf*) is. — Het kon echter het zelfde woord met *kooi* zijn.

KUF, hol, slechte hut, verwant met het oud Fransche *gouffe*. V. § 100. Veellicht is *kofschip* daarvan. Vergelijk *kof*.

KUIER, M. als wortel van *kuieren*. § 28.

't Werkwoord beteekent in zijn oorspronk *veedrijven* met de *kui*, of *kodde*, welk *kui*, of *keu* 't Fransche *queue* maakt, en het daarvan gevortnde *quenouille*. Zie ook *kuize*. Het is in beteeckenis eigenlijk heen en weêr gaan (zoo als *wandelen* ook), van het derivatief werkwoord *kuien*, welks frequentativum het is.

KUIF, V. als *kuive* voor *kuiving*. § 67, dat is, *bedekking*. Als wortel van *kuiven* zou het M. zijn. § 28. *Kuiven* of *koven* ('t Fransche *couver*,) is *bedekken*, en maakt dus ook *kover* ('t zelfde als *koffer*, doch M.); zoo als ook 't Engelsche *to cover*, waarvan *couvre-chef* (ou *kerchief*, in *handkerchief*), 't Fransch *couvrir*, enz.

T

KUI-

KUIKEN, 't zelfde met *kicken*, O. even als *kind* en met dit van éenen oorsprong. Van het Thema *ku*, als *telem* of *broeien*. [Let wel: In de Verhandeling staat bladz. 247 een belachlijke drukfeil ten aanzien van dit woord en het Deensche *KYLLING*; naamlijk, *ksekjen*, voor *kuiken*, 't geen reeds in den eersten Druk plaats had, en onopgemerkt gebleven was.] Hiervan 't oud Duitsche, Keltische, en nu Juitsche en Fransche *kok*, *coq*; of is dit veeleer als soortnaam van 't *gekakel* der hoenderen?

KUIL, M. als *ko-el*, van *ko*, holte. § 28.

KUIP, V. van ouds, als oorspronkelijk adjectief van 't zelfde thema, en inderdaad 't zelfde woord als *kop*. § 33. Beide ook praeterita van *ik kaap*, *ik koop*, als *ik draag*, *ik droeg*, *ik laad*, *ik loed*, *ik vraag*, *ik vroeg*, enz. en met het Latijnsche *capio* verwant, van het thema *co*, holte. In 't Latijn *cuppa*.

KUIS, jonge *koe*, V. en ook gebruikt voor 't voorhoofd der rundbeesten. 't Eerste is een vervrouwelijking van *ku* (dat is, *koe*), als soortnaam aangemerkt van beide geslachten. Geleijk ook *gam* of *kaw* in het Perzisch, 't geen het zelfde woord is, (گاو), den *os* of *fier* beteekent. Het laatste, van 't overoude *kuisen*, doodslaan, dollen, waarnaar dat voorhoofd ook wel de *dol* genoemd is. Maar in deze
be-

beteekenis behoorde het M. gebruikt te worden.

§ 55, 28.

KUIS of **KUIZE**, oudtijds *knots*; waarvan ook *kuizen*, dollen; ook *kuile* (Hoogduitsch *keule*). Van *kui* of *keu*. Zie *keu*, *kol*, en *kolf*. Waarschijnlijk ook verwant met het Perzisch *کشتی* (*kushtan*), doodslaan, slachten. V. § 79.

KUIT, V. De eerste beteekenis is die van *visch-grom*; van het thema *ku*, telen. De tweede is *heup* en *dij*, en voorts het dik beneden de knieholte als thands. — In de laatste beteekenis kan het echter een zeer onderscheiden oorsprong hebben. § 79.

KUITE, oude naam van het *Bier*, V. als adjectief. 't Is 't Latijnsche *cocta* en Fransche *culte*. (*La cuite* zeiden zy.) § 100, 33. Men zei ook wel by verbastering, *kelte*, onder welken naam de Goudsche Kette buiten 's lands zeer beroemd plach te zijn.

KUNDE, V. Van 't oude adjectief *kan*, oudtijds *listig*, *sluw* betekenende. (§ 33, 95.)

KUNDSCHAP, V. § 72.

KUNNE, V. Oorspronkelijk adjectief, of participium *kunning*. Van het Thema *ku*, telen. § 33, 36.

KUNST of **KONST**, V. van *kunstneri* of *kornneri*. § 75 en Aanteek. *ww*.

KURAS, 't Italiaansche *cordazza*, in 't Fransch *cuirasse*, en als dit V. of (hoewel minder goed)

O. § 100. Van 't Fransche *cuir*, 't Italiaansche *corio*, leder.

KURBIS, als *vrucht*, dat er onder verstaan wordt. V. § 57. Doch het woord is uit het Hoogduitsch, en verbasterd van *corbis*, korf. Het Hollandsche woord is *kawoerde*.

KURK, zie *kork*.

KUS, M. als wortel van *kusfen*, eigenlijk *kisfen*, (waarvan *a kifs* in het Engelsch,) dat is, 't *zuizend klappen* der lippen. § 28. V. als *kuse*, van het Thema *ku*. § 73, 107. In welk laatste geval het de mannelijke omhelzing in vollen zin is. Vergelijk Aanteek. *rrr**. Het Perzisch zegt *بوس* (*bus*), het geen met het Fransche *bouche* verwant is.

KUSSEN, by onze Ouden *kusfijn*, gelijk nog in het Fransch. 't Is eigenlijk een verkleinend woord van *koets*, enz. Waarvan de orde van afstamming elders! Het is derhalve O. § 45.

KUST, V. 't Is het Fransch *côte*, in 't Italiaansch *costa*, en beteekent *rand*. § 100, 75.

KUUR, V. als 't Latijnsche *cura*, wanneer men 't als Medicijnsch kunstwoord gebruikt. § 100. En even zoo gebruikten onze Ouden 't voor *kunstenary*. — M. als *gril*, en van 't Thema *ko*, eigenlijk *drift*, als *gloed*, *hitte*. § 28. Zie Aanteek. *cccc*.

KWAAL, V. als zijnde 't praeteritum van *ik kwel*, *ik kwal*; ook *kwol*. § 36. Even als *halp* en *holp*

help van *helpen*; en *wan* en *won* van *winnen*.

KWAB of **KWABBE**, als *kwabbing*. § 67. Of als adjectief van *kwa*. § 33. *Kwa-en* is *schudden*, verwant met het Latijnsche *quater* en *quasfare*. *Kwab* werd soms by de Ouden met *kwal* verward.

KWAK, V. voor *grap*, *klucht*, als eigenlijk adjectief. § 33. Van *kwa-en*, *schudden*, en als zoodanig voor *geweldig lachen* gebruikt. — Voor *neêrsmijting*, als wortel van *kwakken*, dat is, *werpen*, M. § 28. *Kwak* was oudtijds ook *tuber*, en inzonderheid een *knol*, waarvan *knollen verkoopen* voor *kwakjens* uitventen.

KWAKKEL, M. als *vogel*, en door de vorm. § 57 en 28.

KWAKKEL, eigenlijk *kwak-*; dat is, *werpbrug*, M. door de vorming, doch ook V. § 28. als *brug*, 't geen er onder verstaan wordt. § 57. Het waren voorheen losse bruggen, die men na 't overgaan van het water wegtrok of ophaalde, en die naam is gebleven.

KWAKZALVER, eigenlijk *kwabzalver*, die *kwabben*, gezwollen, smeert; *iatrolipta*. § 28, 55.

KWALM, dat is, *gewalm* van *gewalmen*, M. als 't eenvoudige *walm*, om dat men *kwalmen* voor *walmen* zei. — Ook voor *modder*. § 28.

KWALSTER, V. van *kwal*, 't zelfde als *kwijf*. § 28.

KWANT, M. Voor *man*, door toepassing. § 55. Het woord zou *gevent*, dat is, *gevriend*, kunnen

pen zijn, van *ven*, vriend, nog in 't Deensch gebruikelijk, en by ons in *vennoot* overig. Maar in 't Spaansch vinden wy *quanta* (dat is, ons *want*, *handschoe*) voor een slecht vrouwmensch gebruikt, en veellicht is het van hun overgenomen, en algemeen toegepast, doch altijd met verachting. Zoo het echter 't oud Engelsch *quaint* of *coint* niet is, dat is, *vreemde*, *zonderlinge*, ook in 't Fransch bekend.

KWAREEL, pijl met vierkante spits. M. als *pijl*. § 57.

KWARTEL, als *voegel*, en door de vorming, M. § 57, 28,

KWARTIER (vierdedeel), O. als *deel*, 't geen er onder verstaan wordt. § 57.

KWARTIER voor *Soldatenverblijf*. Het is *chartre* in den zin van *klooster*; want men lei ze gewonelijk daar. *Chartrer les gens* was, de Soldaten inkwartieren, als men thands spreekt. De zelfde verwarring van *k* en *ch* heeft ook plaats in *kaart*, en *quarte*, als men oudtijds voor *speelkaart* zei, en waarover ik Wagenaer en Van Hasfelt twisten laat. — Men zou echter dit *kwartier* uit het Spaansche *quadra* (vertrek) kunnen verklaren. O. als *verblijf*. § 57.

KWARTIER in *kwartier vragen* (altijd kwalijk verklaard), is *gevangenis vragen*, en dus, zich overgeven. 't Is 't Fransche *quartier*, dat bloote verbastering is van *chartre* (*claustrum*), dat tevens

vems voor *klooster*, en alle andere opfluiting gold, en waarvan *chartier*, *cippier* is; zoo als ook 't Fransche *chartreux* (ons *kartuizers*) daarvan is. De Engelschen spraken by hun oorlogen in Frankrijk, hun *quarter* (kwartier), en 't Fransche *chartre*, dat toen nog *kartre* was, eveneens uit, en verwarden die twee geheel onderscheiden woorden; en zoo zegt men nu nog *quartier* of *kwartier*, en meent te onrecht, dat dit het leven vragen of losgeld aanbieden is; waarvoor men dan ook de valsche oplosingen uitgedacht heeft, die bekend zijn.

KWAST, V. door den uitgang, het zij voor *vezelknoop* of *vezelspat* in het hout, het zij voor *bestrijk*- of *besprenghuig*. § 75, en volgg. Zie *kwispel*. — Het is van *kwa*, wortel van het werkwoord *kwa-en*, *schudden* of *spatten*; waarvan ook 't Lat. *quatere*, en *quasfare*. Maar

KWAST voor een *kwintig mensch*, M. door toepassing. § 57. Men lette, dat dit *kwast* van *kwa-en* is, als ongezonder of ziek zijn, waarvan *kwaal*. *Kwintig* is dus ook kwalijk in 't hoofd.

KWAST voor uitgerafeld *koordeind*, hoedanig men als sieraadje heeft ingevoerd, is een bloote toepassing van den naam op zoodanig af- of ahangfel, en die toepassing strekt zich zelfs uit over het geheele koord, dat door dat ahangfel beteekend wordt; als in de zoogenaamde *beddekwast*, uitvinding van den Heiligen Hiero-

- nymus, in zijne zwakheid. V. als boven.
- KWE** of **KWEE**, M. of V. naar men er, 't zij *peer* of *appel*, 't zij *vrucht*, onder verstaat. § 57. Het woord is een adjectief, en beteekent *wrang*. En inderdaad is het wortel van *kwe-en*, wringen, en waar 't op den zin des woords aankoomt, behoort dus het M. voorgetrokken. § 28.
- KWEEK**, onkruid, V. als *plant*. § 57. 't Is in den grond een adjectivum *kwe-ig*, omwringende, en dus verstikkende.
- KWEEN**, in het Deensch *qvinde*, uit te spreken als *kwinne*. V. welke dan ook de eigenlijke afleiding in ons Hollandsch zij. § 55. 't Woord is *vrouw* of *wijf*, en in de Noordelijke talen nog overig. — In de Boerdery heet het eene *onvruchtbare koe*; en 't wordt daarom op een oud wijf toegepast, vooral, als zy manziek is, In 't Deensch is ook *qvië* en *qvine*, koe.
- KWELLAADJE**, V. § 100.
- KWERN** (molen). Goth. **UAIRN** (*quairn*), en ook in 't A—S en Deensch *cpærn*, *cpýrn*, en *quaern*. V. als zijnde eigenlijk *kwering*, van *kweren*, dat *draaien*, in 't rond wringen is, van den wortel *kwee*. Zie *kwee*. § 99. Hiervan *grind* of *grinte*, meel, uit *kwernte* of *kwernde* gesproten; waarvan *grinden*, dat *malen* is.
- KWETSUUR**, V. als deze vreemde uitgang medebrengt. § 100.
- KWEZEL**, V. door toepassing, als *Non*, en als

ad.

adjectief. § 57, 33. Het beteekent eigenlijk, wat in 't Engelsch *quaker* is: beide zijn van *kwa-en*, schudden, beven.

KWIEBUS op een schoorsteen, is een Q, van de gedaante. 't Heet *kuwese* of *kuw-bus* ook *kwibse*, van *kwibben*, *kwiebben*, waarvan *kwiebelen*, *wiewelen*, bewegen. 't Kon ook *keu-bus* (staartbuis) zijn. Zie *keu*. Het geslacht is zekerlijk V. 73, 74. — Doch in toepassing op iemand die draait of dwarrelt, M. § 57.

KWIJL, O. als zijnde 't *ge-welde* vocht, dat opvloeit uit den mond. § 51, 48. — M. 't zij als verbale van *kwijen*, 't zij als wortel van het daarvan gemaakte *kwijlen*, § 28.

KWIK, adjectief (*levend*), en als zoodanig verouderd, zoo als ook voor *vee*, waarvoor het oudtijds in gebruik was; doch thands gebruikt voor *kwikzilver*, O. als *zilver* dat er nu altijd onder verstaan wordt. § 48, 57. Oudtijds was het V. § 33; en die het als op zich-zelf staande M. neemt, beschouwt het als wortel van *kwikken*, bewegen. § 28.

KWIKSTAART, M. als *vogel*. Van *kwikken*, in den zin van *bewegen*, en *staart*. § 57, 28.

KWINK is *gewink*, van *gewinken*, en M. § 28.

KWINKSLAG, als *slag*, M. § 39. 't Is *winkslag*.

KWINT of **KWIJNTE**, (kuur, gril), 't oude Fransche en Oud-engelsche *cointe* en *quainte*. V. § 100,

KWISPEDOOR. Het woord is, toen het tabak-rooken van de Spanjaarts tot ons kwam, die haar inderdaad als *kwijlmiddel* (sialagogon) gebruikten, uit spotzucht naar 't Spaansch gevormd, en, als alle woorden dier taal op *ddr* uitgaande, M. § 28. Het beteekent eigenlijk den *kwijler*-zelve. Wy zouden *kwisper* zeggen, van *kwispen*, slijm opgeven, en ook, slijm met den mond uitspatten. Waarmede ook samenhangt de algemeener beteekenis van *bespatten*, en het naamwoord *kwispel*, dat hierdoor synonymum is geworden van *kwast*, zoo wel als van *geesfel*. Doch als *kwispedoortuig* of *kwispedorpotjen*, 't geen wy er door verstaan, neemt het best en gewoonlijkst het O. aan, schoon ook wel V. gebruikt. § 57, 39.

KWISPEL van *kwispen*, *kwespen*, *kwaspēn*. Als verwant met het Latijnsche *quasfare*, schudden, schokken, slingerend slaan, van 't welk ook *kwetsen*, dat is, *wonden slaan*, waarvan op *kwast*, en M. door de vorming in *el*. § 28. Het beteekent het ding waar men meê *kwispt*, dat is, *staat*, *slingert*, *spat*. Van daar de beteekenis van *geesfel* in den eersten, van *wij-kwast* in den laatsten zin. Dat het voor *staart* plach gebruikt te worden, is alleen voor zoo verr' een dier met de staart staat en slingert, en verder niet; en dus is *kwispelstaarten* zeer goed gezegd, en Hinlopen in zijne Aanteekening op Huidec. *Proeve*,

III.

III, Deel, bladz. 277, bedriegt zich door Ki-
liaansch vertolking van het woord te streng op
te vatten. Dat men voor *kwispelen* ook *wis-
pelen* zegt, en voor *kwispelen* als *zweepen*, *gis-
pen*, weet ieder. — Het naamwoord *kwisp* of
gisp is verouderd.

KWISTGOED, M. als wortel van *kwisten*.

Doch het neemt ook 't geslacht van toepas-
sing aan. § 28, 55.

KWOIN, scheepswoord, van *cuneus*, in 't Fransch
coin, wigge, als in het Latijn en Fransch, M.
§ 100.

L:

LAAG of **LAGE**, V. als praeteritum van *ik lig-
ge*, *ik lage*. § 36.

LAAN, V. § 99. 't Is *la-ing*, uitstrekking in
de lengte, dreef. Vergelijk Aanteek. yyy.

LAARS, eigenlijk *loers* of *leersch*, V. § 79. Zie
van dit woord Aanteek. yy.

LABBEKAK, eigenlijk *lebbekaak*, V. als *kaak*,
en alleen toepasselijk op een vrouw. § 39. *Leb-
ben* is (eigenlijk) met losse lippen spreken,
en in een tweeden zin, *zeveren*.

LABYRINTH, O. in het Gebruik als *doolhof*
thands. § 57. Doch ook mannelijk als in 't
Latijn en Grieksch. § 100.

LACH, M. als wortel van *lachen*. § 28.

LACH-

- LACHTER**, verbale van *laken*, M. § 28. Uit *lacht*, praeteritum, voortgesproten. Zie § 96.
- LADDER**, V. door het Gebruik. Veellicht als *laddering*, van *lad* of *lade*; of liever, als verbastering van *leer* of *leder*. Zie *leer*.
- LADE**, V. als *lading*, dat is, *schuiving*. Hier van *van liever lade*, nu *liever lede*; dat is, *met zachte afschuiving*, *ongevoelige helling*. § 67.
- LAF**, eigenlijk adjectivum, maar als substantief door de toepassing, M. § 55.
- LAJE** (*vlam*), V. als eigenlijk adjectivum. § 33.
- LAK**, M. als wortel van *lakkēn* of *laken*, dat is, *smetten*. Dit *lak* is het zelfde als *klak* en *klik* (dat *gelak*, *ge-lik* is), naamlijk, *spattend opwerpſel*. § 28.
- LAK**, als *ſtof*, O. § 48. Van *laken* of *lakken*; *lekken*, druppen. En dus ook *zegellak*. § 39.
- LAK** of **LEK** voor *meertſjen*, in 't Latijn *lacus*, O. Waarvan elders omſtandig. O. als *ge-lek*. § 51.
- LAKEI**. Fransch woord, van ons oude *lakker* of *lekker* gemaakt. Zie *lekker*. M. § 55.
- LAKEN**, O. als *ſtof*. § 48. Oudtijds beteekende 't alle *doek* of *weeffel*.
- LAM**, O. Het meervoudig is *lammeren*. Zie van dit woord, Aanteek. *cccc*.
- LAMBEL** in de Wapenkunde, M. als in 't Fransch. § 100. 't Is niets anders dan *lap*, ter breking van 't wapen. By ons *barenſteel*, eigenlijk verbasterd uit *barenſtolle*, dat is, *dwarſlap*.
Zijn-

Zijnde *bare* dwarstok (het Fransche *barre*) en *stolle*, lap. 't Kon echter ook *bare stelle*, open, ledige plaats (uitbreking) zijn.

LAMBRISEERING (van 't Fransche *lambris*), in 't Hollandsch, *schoeiing*, dat is, *overtreksel*, van *schoe*, dat is, *schede*. 't Fransche woord is niets anders dan 't Hoogduitsche *umb-risf*, om- of overtrekking. V. § 34.

LAMP, V. als 't Latijnsche en Grieksche *lampas*. § 100. Of, zoo het Hollandsch is, als *lo-ing* of *la-ing* (§ 85), dat is, *vlamming*. In 't oud Fenicisch *lapid*. Alles van het Thema *lo, la*. Zie *laje*.

LAMPER of LAMFER, O. by vele Schrijvers; maar kwalijk, ten zij, wanneer het als *stof* aangemerkt wordt, het geen tegen den aart van het woord is. § 48. Het dagelijksch Gebruik maakt het M. overeenstemmend met den uitgang, § 28, en 't oud Fransch. *Lampen* is *hangen*, *flodderen*, ook *likken*, in 't Fransch *lamper*, in 't Engelsch *to lap*, by ons *leppen*. Grieksch *λάπω*, *sorbeo*. By onze Ouden was 't als *stuijer* in gemeen gebruik.

LAMPET, in zich-zelf O. § 99, doch V. voor *lampetkan*. § 57. *Lampet* wordt gezegd uit hoofde der gedaante, gelijk aan die de Ouden aan de lampen plachten te geven; en het is dus zoo even veel als nagebootst *lampjen*.

LAMPREI of LAMPRY. Oudtijds zei men *lampe* voor *konijn*, en daarvan is *lamper*, het man-

mankonijn, en het daarvan gemaakt *lamperig*, *lampering*, of *lampery*; het jong. § 69, en Aanteek. II. 't Woord schijnt oorspronkelijk van *lap* als *lapoor*, waarvan de ooren *lepels* genoemd worden; en hiervan ook het Latijnsche *lepus*, en onde *leberis* der Grieken, dat zichtbaar met ons (*leberci*) *leprei*, nu *lampret*, één is.

LAMPREI, voor een *visch* van dien naam, het zij dan de groote *zeelampret* (*muraena*), het zij de *prikke*. V. om den uitgang. Zie Aanteek. CCC. Ten zij men er *visch* onder verstaat.

§ 57.

LANCET, 't Italiaansche en Fransche *lancetta* en *lancette*, O. § 100, en als diminutief.

§ 45. 't Is *lansjen*, *spietsjen*.

LAND, O. § 41. Het woord is participium van *la-en*, strekken; het *la-ende*. § 98 en 41.

LANDAART, M. als *aart*. § 39.

LANDOUW, V. als *ouwe*. § 39.

LANDSCHAP, thands O. door 't Gebruik. Zie § 72 en 91.

LANS, V. als Hollandsch woord, § 73; en als uit het Latijn of Fransch, § 100. Doch zie Aanteek. cccc.

LANTAARN, V. als 't Latijnsche *laterna*, waar het meê overeenstemt. Het schijnt echter Hollandsch en *land-hoorn* te zijn. Het is oorspronkelijk een *hoorn*, die men op 't land over de kaars of lamppijp zette, voor het uitwaaten. Doch zie

Aan-

Aanteek. *cccc.*

LAP, M. als wortel van *lappen*. § 28. V. als adjectief van *la-en*, waarvan *lang* (als *la-ing*), *laan*, *lat*, enz. § 33. Vergelijk Aanteek. *d.*

LAP, scheldwoord, M. door toepassing, als wordende alleen van een man gebruikt. § 55. Eigenlijk schijnt het het adjectivum *laf*, Fr. *lache*.

LAS of LASCHE, voor de aanhechting der dijen aan de buik, V. als zijnde *lasfing* of *lasfching*. § 67. Buiten dezen en in algemeener zin is

LASCH, M. als wortel van *laschen*, § 28.

LAST, V. § 77 en volgg. Vergelijk Aanteek. *ww.* Doch

LAST, voor een *hoeveelheid*, O. door het Gebruik. Men zegt: „*Het LAST granen*, te... „*ingenomen*, maakte *de geheele LAST uit*.” Intusfchen is niet te ontkennen dat men *last* M. gebruikt als wortel van *lasten*, waarvoor wy tegenwoordig altijd *gelasten* of *belasten* zeggen. § 28. Een gebruik dat my altijd geweldig tegen de borst stiet, fchoon verre onze meeste afschriften van oude boeken en brieven daar meê kistennen.

LASTAADJE. Oudtijds naam van een buurt in Amsterdam aan den IJkane. V. om den uitgang, dus verbasterd. § 100. Het is een Noordfche benaming, hoedanige aldaar meer in dat gedeelte der Stad, toen buiten de muren, en door Noorlieden en Oostzeevaarders bewoond, plaats

plaats hadden. Het woord is *lab-stadga*, dat is, *schuur- of lootsbuurt*. *Lad* of *lade* in 't Deensch, is *schuur* of *loots*, en *stadga* is *instelling*, *inrichting*, *orde*, *schikking* (*etablissement*).

LASTER, M. § 28. — Ook, gelijk men oudtijds zeide, *lachter*; van *lachten*, frequentativum van *during*, van *laken*, misprijzen, berispen. In het Deensch is *last*, ondeugd. „*Fattigdom er störste Last*, dat is:” Armoede is de grootste ondeugd. En zoo is *laster* in 't Hoogduitsch ook *ondeugd*. In de kunstwoorden der oude Meesterzangeren werd *laster* genoemd, het rijmen van een tweeklank op een eigenlijke vokaal. In dien zin zijn zy die *ei* op *y* rijmen, *lasterlijke Dichters*.

LAT, V. van *la-en*, uitgestrekt zijn, praeteritum. § 36. Vergelijk Aanteek. *d*.

LATOEN, als *metaal*. (By onze Ouden, *koper*.)
O. § 48.

LATOUE, of **LATUW**, V. als 't Latijnsche *lactuca*, en als *plant*. § 100, 57.

LAUWER, M. als 't Latijnsche *laurus*; en desgelijks door toepassing van *boom* of van *sak*.
§ 100, 57.

LAUWERS, stroom die Friesland verdeelde, by de Ouden *Lavece*, V. § 80, en ook als *rivier*. § 75.

LAUWRIER, M. als *laurarius*, in 't Fransch *laurier* (Zie Aant. *q*); en door toepassing van *boom*. § 100 (1) 57.

LA-

LAVAS, V. als *plant*. § 57.

LAVEI van *laven*, voeden, en, by uitbreiding van beteekenis, *voedsel zoeken*; (*viander* in het Fransch). Hiervan worden de Jagers gezegd te *lavien*. Zie Merula. — Van daar gebruikt men 't voor uitgaan zonder bepaald oogmerk werwaart. *Lavei* is dus in 't rond *zwieren*, en 't woord zou als wortel van 't verbum, *Mi* zijn, maar wordt V. gebruikt; als zijnde *lavie*, *lavei-ing*. § 28, 67.

LAVENDEL, V. als *plant*, en 't Latijnsch *lavendula*. § 57, 100.

LEB of LOB, zie *lob* en *lobbe*.

LEB of LEBBE (stremfel). Eigenlijk *lebbing*, dat is, *zevering*, hui- of wei-making. *Zever* is dun vocht dat men doorzigt. Zie *zeef*. — V. § 67.

LEDE (verouderd), V. Zie *lid*.

LEDEKANT of LEDIKANT, O. Men verstaat er *bed* door. § 57. 't Is het Fransche woord *lit de camp*, veldbed. — V. wanneer men er losse *bedstede* (*lit de bois* by de Franschen,) door verstaat; edoch daar men ook *bed* voor *bedstede* zegt, heeft het O. ook in diert zin plaats.

LEDEMAAT, als *maat*, *focius*, en M. als *dit* § 39. Dit woord is niet eenvoudig *lid*, maar *medelid*, *lidmakker*. Dus zegt men kwalijk *ledematen van ons lijf*; eenigzins beter, *lidmaat van*

- de Kerk*; maar 't behoort eigenlijk in betrekking op een ander lid gezegd te worden, als: *ik ben uw ledemaat in de Kerk*, en *wy zijn ledematen*.
- LEDER** of **LEËR**, O. als *stof*. § 48.
- LEED**, O. Eigenlijk adjectief *lede* (gebroken, waarvan ook *leelijk* of *ledelijk*,) of *leide*. (Zie Huydecoper.) § 41.
- LEEK**, M. als zijnde 't Latijnsche *laicus*. § 100.
- LEEM** voor *klei*, 't-zelfde als *kleem*, O. als *stof*. § 48. M. voor *lijm* gebruikt. § 28.
- LEEMTE**, V. § 33, 96.
- LEEN**, M. als wortel van *lenen* (mutuari). § 28. V. als *lene* voor *lening*, *omkeining* of *leuning*. § 67. Zie ook § 99.
- LEEN** voor *leengoed*, *feudum*, O. § 57. Zie § 99.
- LEEP**, V. als praeteritum van *lijpen*, druipen, waarvan ook 't adjectivum *lijp*, druipen, hangend, slap, dat nog by Cats voorkomt, in zijn *Weduwe*. Hiervan ook de spreekwijze: *van de leep geven*, dat is, van den *drup*. Men kent de uitdrukking van *uit de oogen doen druipen*, dat is, *tranen doen storten*. 't Zelfde wordt beteekend door *van de leep geven*. Ook is *leep* (adjectief), druipend, en *leespoog*, druip-oog. § 36.
- LEER**, M. als wortel van *leeren*. § 28. V. als verkort van *leering*. § 67. De Geleerden echter die 't Latijnsche *doctrina* in 't hoofd hadden, hebben zich verhard om het V. te nemen, gelijk der-

dergelijke onverstandige toepassingen van geslachten uit een Latijnsch woord, maar al te gemeen zijn geweest, toen men nog geen inzicht ter wereld in de taal had.

LEER (ladder) als *ladder*. Van *lede*, dat is, *lid*, waarvan *le-en*, en *le-er*, adjectief. Ieder sport is een geleding in 't opklimmen der hoogte. § 57.

LEËR, als dierenhuid, zie *leder*.

LEERS, V. § 73. Zie Aanteek. *yy*, en hierboven *laars*.

LEEST, V. § 77 en volg.

LEEUW, M. als 't Latijnsche *leo*. 't Vrouwelijke is *leeuwin*. De oorsprong is in 't woord *leuwen* of *lowen*, dat is, *loeien*, waarvan *löwe* nog in 't Hoogduitsch. § 28. Het Latijnsche woord is uit het Duitsch, of liever uit de oude Oscische Taal, die een Duitische spraak was.

LEEUWERIK, M. als *vogel*. 't Woord op zich-zelf zou als adjectief V. zijn, van 't geluid ontleend. § 57, 33. Zie *lijster*.

LEG, M. als wortel van *leggen*. § 28. En zoo ook de saamgestelde *aanleg*, *inleg*, *toeleg*, *uitleg*; maar niet *overleg*. § 33, 89.

LEGER, O. als collectivum, voor *oorlogsmenigte*. § 49.

LEGER, M. als verbale van *leggen*, voor *slaapplaats*, of *dierenmest*. § 28. offchoon het Gebruik dit minder gewone met het daaglijks voor-

- komende collective woord *leger*, als *oorlogsmenigte*, verward, en daardoor ook O. heeft doen nemen. Het Goth. heeft ook **ΛΙΓΚ** (*ligr*), voor *koets*.
- LEI**, V. Voor *schalie*, of *lage*, en dus voor de *schrijf- of cyfertafel*, dus genoemd. Maar men zegt ook *lei* voor *leifteen*, dat is, *laagsteen*, steen uit lagen bestaande, en dan volgt het *steen*. § 39.
- LEIDSE**, V. § 73. van *leiden*.
- LEIDSEL**, O. § 50, 85.
- LEIDZEEL**, als *zeel*, § 39, en dus O.
- LEK**, M. als wortel van *leken* of *leken*, dat is, *druppen*; schoon men dagelijks het *lek* hoort zeggen: doch dan beteekent men daar *het lekgat*, of de breuk waardoor het *lekt*, mede. § 28.
- LEK** voor *meertjen* (*lacus* in 't Latijn), O. — Doch voor de rivier van dien naam, als rivier-naam in 't algemeen, V. § 57.
- LEKKER** (jongen), eigenlijk *lakker*, is *looper*, van *lakken*, loopen, waarvan der Franschen *laquai*, by ons in *lakey* weder overgenomen, en by de Italianen *lacchè*. § 28.
- LEKKERNY**, V. § 70. Kwalyk voor *lekkery*. Zie *razerny*.
- LEL**, V. in het Gebruik. Zeker als *lelle* voor *lelling*. § 67. Want *lel* en *lil* zijn noodwendig M. als wortel van *lellen*, *lillen*, dat is, *schudden*. § 28.

LE:

LELIE of **LELY**, V. als *bloem*. § 57. schoon van het Latijnsche *lilium*, 't Grieksche *λείριον*. In 't Perzisch is *laleh* een *tulp* (*دال*).

LEMMER, voorheen V. van 't Latijnsche *lamina*. § 57; doch nu in 't Gebruik O. het geen noch met het Latijn, noch met het Hollandsch overeenkomt. Het schijnt als adjectivum, of ten minste als epitheton, *lamper* (glinster) van 't oude *lampen* (Grieksch *λάμπειν*), aangemerkt te zijn. — Voor *belemmering*, als van *lam*, *lem* (verzwakking), is het ten eenemaal verouderd. — Het Keltisch woord is *lem*, waarvan 't Fransche *lame*, V.

LEMMET, O. als zijnde *ge-lammed* of *gelamped*. § 51. Men zei oudtijds *lembed* en *lemmetbed*, dat is, *lamppit*. Zie *pit*.

LEMPSEL voor voorwendfel der ontschuldiging. M. § 28. 't Is *uithangfel*. Zie *lamfer*.

LENDE of **LENDEN**, V. als de uitgang *de* medebrengt. § 33, 95. Huydecoper vermoedt dat het woord van *lenen* zij. *Proeve* II, 109, III, 271. Het is zeker van *lengte*, en van gemeene oorsprong met het Engelsche en oud Fransche *loin* en *loign*, 't geen van 't Italiaansche *longia* is; ook zelfs het Latijnsche *lumbi* of *lombi* is van *longus*.

LENE of **LENING**, nu meest *leuning*, V. § 99 en 67.

LENG of **LING**, stokvisch, M. als *visch*. § 57.

LENGTE, V. § 33, 95.

LENS of LUNSE, V. § 73.

LENTE, V. § 33, 95. Het beteekent eigenlijk *magerte*, van *len*, in 't Engelsch *lean*, en strekt dus tot benoeming van *de vasten*. Zie Aanteek. *rr*.

LEPEL, M. § 23, 28.

LEPELAAR, M. als *vogel*, en door de vorm.

LES, van ouds V, als ware 't een praeteritum, waarvoor wy nu *las* zeggen; gelijk men ook *wes* voor *was* gebruikte, zoo als voor de *liquidæ* de *a* en *e* eveneens werden uitgesproken. Niet te min is het woord zekerlijk M. als wortel van *lezen*, en ook wederom V. als *leze* voor *lezing*. § 36, 28, 67.

LESSENAAR of LEZENAAR, M. van *lezenen*, frequentativum van *lezen*. § 28. Onze Grootouders onderscheidden den *lezenaar*, als byzonder standaardbord voor den Huisbijbel, van den *lesfenaar*, die alle schuinstaand lees- en schrijfbord beteekende.

LETSEL, O. § 50, 86.

LETTER, V. als 't Latijnsche *littera*, in 't Fransch *lettre*. § 100. De afleiding van 't Grieksche *λίτρος*, als comparativus van *λίτρος*, *simplex*, is niet ongeestig; maar men zou het woord als oorspronkelijk Duitsch mogen aanmerken, van *letten*, merken, en het dus M. nemen.

LETTERGREEP, als *greep*, § 39; echter houdt

houdt het Gebruik genoegzaam alleen aan het V. geslacht, als zijnde 't praeteritum *grepe*.

§ 36. Zie *greep*.

LEUGEN of **LOGEN**, V. § 99, en ook als wordende er *taal* onder verstaan. *Logentaal* is het woord. Zie *taal*. Men kan echter *logen* op zichzelf ook als V. laten gelden, zijnde het een adjectivum of verbale van *loog* of van *logen* als verbum. § 33 en 99. Namelijk, *lo* is *vlam*, *loig* (saamgetrokken *loog*), zuiverend, en *logen* of *loigen*, zuiveren; en hiervan is het hier in aanmerking genomen *loge*, *loging*, of *logen*, zuivering, dat is, schoonmaking, ontkenning, of, wil men, verandwoording: zonder dat in het woord de minste betekenis van onwaarheid ligt. Ook beteekent het eenvoudig ontkennen in het oude spreekwoord: „*Liegen is de eerste regel van rechte.*”

LEUNING, zie *lene*.

LEUR of **LOOR**, of wel, *lore* (ook, minder goed, *lor* of *lorre*), V. als praeteritum van een verloren werkwoord, waarvan het Hoogduitsche *verlieren*, ons *verliezen*, het saamgestelde is. § 36. En dit praeteritum is ook in *te loor stellen* kenbaar. — Als scheldwoord is het door toepassing M. in welk geval men ook *loer* en *loeris*, dat eigenlijk *loerische* zijn zou, hoort zeggen. Doch beide verkeerdelijk. Zie § 55.

LEUS of **LOOS**, V. § 73.

LEVEN, O. als infinitivus. § 43.

LEVER, V. door het Gebruik, als de ingewanden in 't algemeen, die eigenlijk adjectiven zijn.

§ 33. Indien niet van *leb* of *lob*, als de gedaante meëbrengt, zoo heeft zy haar naam van *leven*, als ware 't oorsprong des levens, om dat de Ouden haar den oorsprong van 't bloed geloofden, waarin de dierlijke ziel of 't levensbeginfel. Levit, XVII, 11, De verwantschap met het Hebreeuwſche לב (het hart, als levensbeginfel), valt in het oog, waarvan ook het Turksche لبیب (*lebib*), verſtandig is, gelijk ook in 't Latijn *cor* voor *verſtand* wordt gebruikt. Zie voorts *leb*.

LIAS, M. van 't Italiaanſche *liasfo* van *ligare*, in 't Fransch *lier*. Doch als Fransch *liasfe* V. § 100. — Kluit ſchijnt het wel voor een verkorting van *Ilias* te houden, op *Ilias*. — Het woord is in beteekenis, gelijk de zaak-zelve, onze Hollandſche *vetter*.

LIBAART, of beter **LIEBAART**, voor *Leeuw*, in de Heraldie onzer Ouden, M. § 100. — Het is eigenlijk *Leopard*, doch wordt niet voor *luipaard* gebruikt, welke in de wapens een leeuw met het aanzicht *en face* is, maar voor *leeuw*, dat is, leeuw met het aanzicht *en profil*.

LICHAAM, O. als het ſtoffelijke, in tegenſtelling van den Geest, zoo men aanneemt; maar als ſtoffelijke klomp zou het M. moeten zijn. Doch het

is

is niet het doode maar veeleer het levende lijf, en kwalijk leidt men 't van *liggen* af, en beschouwt het als een saamgesteld woord. Het is in beteekenis een van beide, 't zij *living*, 't zij *lijking*; het een van *liven* of *lijsten*, dat is, *bewegen*; het ander van *lijk*, het zichtbaar zijn uitdrukkende, van het Thema *li, leo, lo*, wortel van *licht*, van *λύσσω*, van *lux, lumen, luceo*, enz. Dat dit thands zoo plomp klinkende woord een samenstelling met *haam* voor *brok* of *ham, klomp* zij, is inbeelding. Het is *lichem* voor *liching*, wat dit verbum *lichen* dan ook zijn moge. Zie § 85. Het Deensch heeft er nog *legem* voor. In allen gevalle echter is 't geslacht van ouds af onwifelbaar door het Gebruik. Men Vergelijk hier omtrent Aanteek. *fff*. Wel te recht zegt Huydecoper ergens, altijd bevonden te hebben, dat afleidingen uit twee woorden bedrieglijk zijn; en echter de groote hoop wil in alles compositie vinden. Men zie ook Aanteek. *p*.

LICHT, O. Eigenlijk adjectief. § 41.

LICHTEKOOI (eigenlijk *lichte koe*, zie Aanteek. *rrr**), V. als *koe*.

LICHTER (eigenlijk *luchter*, waarvan de Franschen hun *lustre* voor *spiegel-* of *armblaker* hebben, van 't oude *lucht*), M. van *lichten*. § 28. Oudtijds was *lucht* het tegenwoordige *licht*, en *locht* het tegenwoordige *licht*.

LICHTER voor *schip*, desgelijks M. van *lichten* (dat men thands kwalijk *ligten* schrijft) of *liften*, dat is, *onladen*. § 28. *Licht* (*levis*) is *lift*, en kan by geen mogelijkheid de *g* dulden. Voor *licht* (*lumen*) ware zy nog oneindig beter te wettigen. Maar zoo heeft men alles willekeurig omgekeerd! Vergelijk Aanteek. *d*.

LID, O. Zonder meervoudig, waarvoor *leden* gebruikt wordt, van *lede*. 't Is eigenlijk *gelid*.

§ 87. En de oorsprong is in het Thema *le-en*, hangen, als ware 't aanhang des lichaams.

LIDTEEKEN, kwalijk voor *likteeken*. Zie lager *lijkteeken*.

LIED, O. als 't meervoudige aantoon, dat *liederen* is. Het woord moest dus eigenlijk *gelied* zijn, van *lie-en*, waarvan *lijster* en *liewerik*, en dat met *lui-en*, waarvan *geluid*, samenhangt.

§ 57.

LIEDEN (meervoudig) voor *menschen*, ook *luiden*; van 't oude *leod*; M. in allen geval. § 57.

LIEFDE, V. § 33, 95. 't Zij van 't oude *lie-en*, *liev-en*, zachte stroking, waarvan *linde*, *geline*; 't zij van den wortel *leo*, *li*, en *lo*, vlammen, blaken, gloeien.

LIER, speeltuig, V. als 't Latijnsche *lyra*, Fransche *lyre*. § 100.

LIER (verouderd) voor *wang*, was V. Desgelijks voor de *hinterbakken*, gelijk de Hoogduitschers het nog noemen; waarvan de oude naam

naam *lierenboom* tot benoeming van den middelsten vinger.

LIES, V. 't binnendeel van de *heup*. § 73. Van *lasfen*, verbinden. Zie *las*. Ook voor *vlies*. Eigenlijk echter *ligamentum*. *Membrana* is *vlies*.

LIEVEREI, of **LIEVREI**, V. als 't Fransche *livrée*, waar 't van is. § 100. Ook in 't Oud Engelsch (als by Chaucer) schreef men 't *lyveree*. — 't Werd in oud Fransch ook voor de *kleur* gebruikt, waardoor zich livreien onderscheidden, en dus voor *kenteeken*; en van daar of in dien zin is het dat de Engelschen *colours* voor *vlag* zeggen.

LIEVERY, (want dit Hollandsche woord is even zoo goed als het Fransche), V. § 69.

LIJ of **LIJDE**, V. als *lijding* (voor *lijden*). § 67. Ook als sloopsterm.

LIJF, O. verwant met *leven* en *lijsten*. Vergelijk Aanteek. d. Gelijk het ook by de Ouden tevens *leven* en *lichaam* beteekent, waarvan de oude Notaris-term: *by lijve*, naderhand uit onkunde in *levenden lijve* verbasterd. § 41.

LIJFTOCHT, V. als *tocht*. § 39. Doch zie *tocht*.

LIJK, O. 't Is het lichaam (*corpus*), *levend* of *dood*, het geen door Siegenbeek zeer wel gezien is. Zie *lichaam*.

LIJK, scheepswoord, doch meestal meervoudig gebruikt, beteekenende de *touwen* waarmee de
zei-

zeilen omboord zijn, 'O. als *lijk*, lichaam, als gevende aan 't zeil zijn zelfstandigheid.

LIJKDOORN, of **LIKDOORN**, of **LIDDOORN** zoo anderen willen, maar waarschijnlijkst in beteekenis *wrijfdoorn*, van *likken*, wrijven. V. als *doorn*. § 39.

LIJKTEEKEN, gelijk men zekerlijk behoort te schrijven, en niet met anderen **LIDTEEKEN**. Het is, *blijkteeken*, en als *teeken*, O. § 39. Het heeft zekerlijk noch met *lid*, noch met *lijk* als *lichaam*, eenige de minste gemeenschap; als het aloud gebruik des woords toont. Men richt een steen op tot *lijkteeken* van een gebeurtenis: Een Koning heeft zijn Kroon en Scepter tot *lijkteeken*: De Lazarus draagt een *klep* (of *klapspaan*, als men zeide) tot *lijkteeken*: De Maerschalk van den logiste (dat is, Hofmaarschalk) des Hertogs van Burgondie behoort in zijn gevolg een *cornette* te hebben *ten litteekene*, enz. enz. Ook eischte de Hertog van Burgondie aan tafel geen drinken (zegt Olivier de la Marche) „*dan by eenigen lijsteeiken*.” Men denke niet dat die Vorst om zijn dorst te beteekenen iemand een sneê in 't gezicht gaf. Wat dan? 't Woord is het zelfde als *blijkteeken*, zie *blijk*. — Doch het kon echter ook wel *letteeken*, en het eene met het andere woord verward zijn. — Zie *letter*. — Ook is *lidteeken*, voor achtergebleven merk der *geleding* of samenhechting eener wond

wond zeer wel aan te nemen als een nieuw woord, dat de Ouden niet kenden. En even zoo ook *leeteeken*, *led-* of *leedteeken*, als wond- of breukteeken.

LIJM (anders *leem*), O. als *stof*. Doch M. voor zoo verr' het lijmt of dient om te *lijmen* (te *kleven*). § 48, 28.

LIJN (streep), V. als 't Latijnsche *linea*, waarvan men ook *linie* zegt. § 100. En zoo ook voor een touw.

LIJN, als *plant*, anders *vlas*. V. § 57.

LIJNWAAD, O. als *gewaad*, oudtijds *waat* of *wat*. § 39.

LIJNX of **LINX** (wild dier), M. als de groote dieren in 't algemeen, wanneer zy zonder opzigt op de kunne gedacht worden. Anders M. en V. Doch zie *los* of *losch*.

LIJST, V. § 77 en volgg. Van *lien* of *lijen*, binden, 't Fransche *lier*; en dus *band*, waarmee ook 't Latijnsche *licium* en *allicere* verwant is. Ook als *smalle strook*, en als *reeks*.

LIJSTER, V. als vrouwlijke werker van *ly-en*, *lie-en*, zingen, waarvan *lied*. § 82. Schoon men 't woord als *vogel* ook M. gebruikt vindt, doch kwalijk, om dat dit eene volstreckte tegenpraak is. Men heeft er echter zoodanige, als by voorbeeld, *voedsterheer*; en gelijk men dit van *voedsteren* afleidt, waarom men ook *voedster* zoo wel als *voedsteraar* in het manne-

nelijke heeft gezegd, zou men *lijstervogel* kunnen zeggen als van *lijsteren*, uit *lijster* gevormd. — Van 't zelfde *lie-en* is ook *lie-erig* of *liewerig*, kwalijk tot *leeuwerik* en *leeuwerk* verhaspeld door de onkundige taalschuimers.

LIL, zie *lel*. Doch beteekenende *gelei* ('t Fransche *gelée*), is het als een *stof* of *substance* als men het noemt, O. § 48.

LIMOEN; M. als *appel* daaronder verstaande, of eenvoudig als zijnde het Fransche *limon*, of Italiaansche *limone*. § 57, 100.

LINDE, V. in zich zelfs; doch daar *boom* onder verstaande, M. § 57. 't Is verwant met het Hoogduitsche *gelinde*, zacht. Zie *liefde*.

LINEAAL, met ons Hollandsch woord, *rijg*. M. als by de Bockhoudery uit het Italiaansch overgenomen, waarin het toen *lineale* en M. was. § 100.

LINIE, als 't Latijnsche *linea* en Fransche *ligne*, V. § 100.

LINNEN, O. als *stof*, of als *stoffelijk* adjectief. § 48, 41. 't Woord is *lijnen*, dat is, van *lijn*.

LINT, O. in 't gevestigd Gebruik, het zij als zijnde *linet* (§ 100), of wel, als van *lijn*, in den zin van *strook*, of eindelijk als band van *li-en*, 't Fransch *lijer* (waarvan op *lijst*), doch in welken zin het woord beter V. zou zijn, als zijnde dan *linte*, offchoon naar later analogie,

(§ 41,

(§ 41, 42,) zoo men *lind* schreve, te wet-
tigen.

LINZE, als *veldvrucht*, V. § 57.

LIP of LIPPE, Perzisch لب (*leb* of *lib*),
waar meê ook 't Latijnsch *labium* samenhangt,
V. als *lepping* van *leppen*, § 67.

LIS of LUS, eigenlijk *lisse*, *lutse*, V. § 73.

LISCH (*bies*) O. als wordende altijd collectivè ge-
bruikt. § 49. Een *lisch* kan men niet zeggen, maar
wel een *lischhalm*, en ook *lischbloem*, 't geen by de
Franschen *fleur de lis* is, welk woord onverftandig
met *lelie* verward wordt. Zy hebben ook *lisse*
de Perse voor de *irias*, 't geen *Oosterfche lisch-*
bloem is, van ير (*ir*) in het Turksch en Perzisch
geruisch, *gepiep*, en voorts ook *gezang*; waarvan
in het Turksch ایرلامک (*irlamak*) zingen, en
اري بغمور (*iri jachmur*) plasch-regen. Even
zoo is σύριξ, σπιζω, enz. en zelf ons *zingen*
zoo wel als het *Oosterfche* שיר en سیر *sira*
(*modulatio*) met het *sibilare* (wy zeggen *pie-*
pen) van 't riet verwant, en hangt met ons
sifsen en *suizen*, en 't Arabifche سفیر (*sefir*)
(waarvan ook *zefyrus*), en 't Perzifche سفلیدن
(*sifliden*) ons *siffelen*, te samen. Men fchrijft
lisch met de *sch* om dat het oorspronkelijk *lisp*
is van 't geluid des winds daardoor, even als
bies, waarvan wy ook *biezen* voor een piepend
geblaas zeggen. Het woord zou op zich-zelfs,
en niet in collectiven zin gebruikt, dus ook M.
zijn

zijn als wortelsylbe van 't werkwoord, 't zij dan *lischen* of *lispēn*. § 28.

LIST, V. § 77 en volgg. zie Aant. *ww*.

LITTEEKEN, zie *lijkteeken*.

LOB, M. voor 't Griesch-Latijnsch *lobus*. § 100.

Byna 't zelfde als *lel*. — In byzondere toepassing beduidt het de *appendicula viri*; waarvan *lobben* of *lubben*, voor *ontlobben*, even als *villen* voor *ontvellen*, *schillen* voor *ontschillen* is, enz.

LOBBE of LUBBE, V. als zijnde *lobbing*, van *lobben*, dat is van de lucht opgedreven worden, waarvan 't frequentativum *lobberen*; en dus werd het by toepassing de eigen benaming van een op de hand afhangende mouwstrook. (Zie *loef*). § 67. Het woord is zichtbaar met *lap* verwant, zoo wel als met *labben*, waaien, slingeren.

LOCH, LOG of LOK, eigenlijk adjectief *lo-ig*, doorzichtig, open, O. § 41. Of wel door toepassing van *gat*. § 57.

LODDER of LODER (*gloed*), M. als wortel van *loderen*, en werker van *loden*, *lo-en*, *lojen*, en *lajen* of *laien*, branden. § 28. Waarvan *lodderig*, *lodderoogen*; en ook *lodderen* als de oogen van vaak en vermocienis ontstoken of heet op 't gevoel zijn, en men ze daarom sluit.

LOEF, V. oorspronkelijk adj. § 33. 't Is *lu-ig*, of *lo-ig*, van *lu-en*, waarvan *luw*, en *lu-cht* (zie § 96). Het woord beteekent *windzijde*, en *zijde* is 't geen er onder verstaan wordt.

le-

Iemand *de LOEF affteken*, is den WIND *afwinnen* op zee. Zie ook *luif*.

LOER, M. Het is *lo-er*; verspieder, van *lo-en*; spieden. Hiervan *loeren*, verschalken; en 't Fransche *leurrer*, waarvan men uit moedwillige scherts *luren* en *in de luren leggen* gemaakt heeft. § 28. — Voor een *onnoozelen* gebruikt men het kwalijk. De echte toepassing van 't woord is op iemand die zich onnoozel veinst, gelijk een betrapte spie gewoon is.

LOEVER; in 't Gebruik V. als 't primitivum *loef*, § 57, schoon door de vorming; M. *Loeven* is by den wind, van den wind afzeilen; en *de loever* is de zijde des vaartuigs welke dit doet; en dus, de *loefzijde*; waarvan weér 't frequentativum *loeveren*, waartegen in 't Hollandsch *lenzen* overstaat; dat is hangen of overhellen, van *le-en*, in 't Fransch *laver* (*laveeren*) genaamd, dat is; *met de zijde in het water spoelen*. *Loevert* derhalve is werker van *loeven*, of wortel van *loeveren*; § 28; maar het wordt V. als adjectief genomen, hoëdanig er meer zijn in *er*.

LOF, V. als oorspronkelijk adjectief, § 33, voor *prijs*, verwant met *loft*, als feest en gejuich; M. als wortel van *loven*, § 28: — O. als collectivum voor *gebladerte*, § 49. Onze Schrijvers van de zeventiende eeuw verwarden dit onderscheid veeltijds, doch toonden het echter somtijds wel te gevoelen.

X

LOFT;

LOFT, verouderd met *locht*, waarmede het **een** is. Zie Aanteek. c. V. § 36, 96.

LOG, nog by Hooft en Vondel voor een *gat*, **O**. Het is dus te wettigen als een adjectivum, en inderdaad het zelfde met *low* of *luw*, dat is lucht- of tocht-doorlatende. § 41.

LOGEN, zie *leugen*.

LOGLIJN, uit het Engelsch overgenomen. Het is treklijn van 't oude *loggen*. Goth. en A. — **S**. **AINGAN**, *zeluḡḡian*, *luḡḡian* (*liugan* — *geluggian*, *luggian*), trekken, halen. Waarvan ook *log*, een *blok*, en misfchien ook ons *blok* voor een *katrol*.

LOK, V. als oorspronkelijk adjectief, *lo-ig*, dat is *blond*, gelijk onzen Landaart van ouds eigen was. § 33.

LOL, nu *lollepot*, of voor zang genomen, **M**. als wortelsylbe van *lollen*. § 28.

LOMBERT, **M**. als de uitgang aanwijst, § 28. Van *lompen*, dat is, *vodden*, of *lappen*, als zelf men *lappert* of *voddert*. Alhoewel men het van *Lombard* wil afleiden, het geen in andere talen, waar het woord geen beteekenis door zich-zelf heeft, juist mag zijn, doch by ons, op zijn hoogst genomen, twijfelachtig is; schoon het zeker is, dat Bernardijn van Felto in Italie 't eerst de broederschap van den *berg van barmhartigheid* omtrent het begin der zestiende

eeuw

eeuw instelde, om den schriklijken geldwoeker te stuiten.

LOMMER, V. als zijnde 't Fransche *l'ombre*, met het artykel, van 't Latijnsche *umbra*. Zie Aanteek. x. Echter kon *lommer* Hollandsch en M. zijn, van *lommen*, schudden, beven, dat van *lo-ing*, *lowing*, waaiing, is. § 100, 28.

LOMP, V. als adjectivum. § 33.

LONG, V. als *lo-ing*, in den zin van *blazing*, *luchting*. § 34.

LONK, M. als wortel van *lonken*. § 28. V. als *lo-ing*, van *lo-en*, vlammen, schitteren. § 34.

LONT, V. als *lo-end*, vlammend, brandend, § 34.

LOO, dat is *lode* (*hoogte*) van ouds V. doch door het Gebruik O. by toepassing van *land* of *gehucht*. § 57. Kwalijk leidt men 't van *locus* af.

LOOD, O. als *metaal*. § 57. Het is eigenlijk 't zelfde woord met het Engelsche *loth*, dat is *traag*, *zwaar*; en de oorsprong is in *laden*, bezwaren. Het Latijnsch *plumbum*, en Fransch *plomb* is dus met ons adjectivum *plomp* (log) verwant.

LOOD, O. als *metaal*. 't Is eigenlijk *zwaar* en een adjectivum van *la-en*, *laden*. § 48.

LOOF, collectivum, O. als *gebladerte*. Zie *lof*, van *lo-wen*, *luwen*, waaien. § 49.

LOOG, V. als adjectivum *lo-ig*, van *lo-en*, branden, en van daar zuiveren. § 33.

X 2

LOOK;

LOOK, V. als *plant*, en als *lo-ig* van *lo-en*, branden, om den heeten smaak. § 57, 33.

LOON, V. § 99. — O. als verkort van *getoon*, of als collectief § 51, 49; doch M. als wortel van *lonen*. § 28. Eigenlijk is 't het zelfde woord met *leen*. De oorsprong is met *lof* gemeen; het oude Fransch zei *lovier*, en wijst ons tot het Thema *lo*, dat evenzeer *lo-en* en *loven* geeft, welk laatste het Fransche *lou-er* is, dat daarom tevens *prijzen* en *huren* is. Zie Aant. *ooo*, bl. 310.

LOOP, M. als wortel van *loopen*. § 28. — Dat men *ter loops* zegt, is eigenlijk het adjectivum *loopsch*, als substantivum gebruikt. § 33.

LOOPGRAAF of LOOPGRAVE, V. als *graving*. § 67.

LOOPMAAR, M. als wortel van *maren*, bekend maken, waarvan *vermaard*. § 28. Doch zie *maar*, en *mare*.

LOOS, of LEUS. — Het woord is niets anders dan *lesse*, *spreuk*; en 't beteekent dus oorspronkelijk zoo 't wapendevis als den wapenkreet (*cri de guerre*), en ook 't wachtwoord; van waar het by uitbreiding overgegaan is om alle teeken van herkenning aan te duiden. Zoo hebben wy de dagen beleefd, dat een oranjen bloemten in den mond, en een oranjen papieren koffijzakjen, voor een leus doorging, en als oproer, met geesfeling en tuchthuis gestraft wierd. —

Men

- Men zie voorts mijne *Vaderlandsche Oranje-zucht* (in de Hollandsche uitgave met koperen plaattyel) waar het woord verklaard is.
- LOOT, V. als *uitspruitsel*; eigenlijk *lote*, voor loting, uitspruiting. § 67. Zie *lot*.
- LOOTS (schuur), V. 't Is het Fransche *loge*. § 100. Zie van dit woord Maerlants *Sp. Hist.* III. Deel, in de Aanteek. bladz. 19.
- LOOTS (peil), V. als vervrouwlijkt van *lood*, § 73, maar voor *lootsman* M. door toepassing, § 55.
- LOR (met de doffe o), zie *leur*.
- LORI (in 't Portugeesch-Maleits de naam van den Papegaai), anders *nuri*, M. § 57. Men heeft er ons *lorre* of *lorretjen* van.
- LOS of LOSCH, voor *lynx*, M. door het Gebruik, als *wolf*, dat er waarschijnlijk onder verstaan wordt. § 57. Het heeft het voorkomen van uit het Latijnsche tot *lusch* en zoo tot *losch* geworden te zijn. Zoo het echter niet van *lo-en*, zien, is, en op het scherp gezicht van dit dier slaat.
- LOT, O. als zijnde *ge-lot*; van *lo-en* uitspruiten. § 51. Het beteekent een uitspruitsel, bot, of takjen van een boom of heester. En om dat men zulke botjens, takjens, of staafjens, met kerven gemerkt, uitrok tot beslissing van het geen men aan het geval overliet, werd dit trekken-zelf *losen* genoemd, en is die naam over-

gegaan op het *geval*-zelf, en op elk teeken, dat tot zulk trekken gebruikt werd. En hier van is ook

LOT (noodlot) voor *toeschikking*, en *lotgeval*, toeschikkend geval. Desgelijks O, als zijnde één zelfde woord, — Doch

LOT (schatting) in *schor* en *lot*, is *lade*, dat is *lage*. Zoo zei men *huslad* en *huslade*; en andere schattingen meer droegen dien naam van *lade*, dat is *schuiving*, even als *schor*, *schietsing* is. Door verloop mede O. in 't Gebruik, als ware 't van de zelfde vorming. § 51.

LOTBEDEEL en **LOTBESCHEER** (fors), O, als *bedeel* en *befcheer*: § 89, 39.

LOTERY, V. § 69.

LOVER, O, als 't primitivum *lof* of *loof*, § 57. Namelijk als collectivum gebruikt. Anders is *lover* V, en heeft het meervoudige *loveren*, als eigenlijk adjectivum. § 33.

LOVERTJEN, O. als diminutief, § 45.

LUB, zie *lob* of *lobbe*.

LUBBERT, M. § 55. Als appellativum is het een *eunuchus*, of die dieren ontmant; maar als eigen naam is het *Lobert* of *Lobaard*, dat is, of *moeddragende*, of *blondbaard*.

LUCHT, V. § 96, als van *luwen*. Zie 107, en Aant. 000.

LUCHTER, (waarvan de Franschen hun *lustre* voor *blaker* gemaakt hebben) van 't oude *lucht*;
nu

nu *licht*, van *lo-en*, M. § 28. Zie Aanteek. 000.

LUDEGER of **LUDEGAAR**, 't mannetjen in de maan, dat gezegd werd een doornbosch op zijn rug te hebben, en om dat hy 't gestolen had, niet hooger ten hemel te mogen opklimmen, maar daar ingebannen te zijn. Doch het woord is eigenlijk *Luikenaar*, en van *Ludig*, nu saamgetrokken tot *Luik*. Zy hadden by de Nederlanders den naam van *maanziek* te zijn. M. beide om uitgang en toepassing. § 28, 55.

LUIER of **LUËR**, en saamgetrokken, **LUUR**; als werker-aanduidend verbale van *luien*, M. § 28. Als *doek* desgelijks, het zij het van *lu-en*, in den wind hangen (als *lap*) afgeleid wordt, het zij van *lo-en*, warmen. Als *leur*, zou het als dit V. kunnen zijn. Als men er *doek* onder verstaat, is het desgelijks door toepassing M. Zie *leur* en *doek*. — Het mannelijk geslacht weegt dus over. Men gebruikt het in de wandeling in alle drie de geslachten.

LUIF. Eigenlijk *loef*, adjectivum. V. § 33. Het beteekent in de eerste plaats *winddak*. Zie *loef*. M. daartegen, als wortel van *luiven*, dat is, *luiven*. § 28. Maar in de tweede plaats en eigenlijk is het *afdak*, dat is, aflopend of hellend (anders schuinsch) dak. Van *luif* uit *loef* gevormd om *schuin* te beteekenen, om dat het *loeven* een schuine richting en stelling met zich

brenge, en aldus behoort het V. genomen te worden. § 33.

LUIFEL, M. door den uitgang. § 28.

LUIK, O. door 't Gebruik, om dat er *berd* onder verstaan wordt, als zijnde *luikberd*. § 57.

In zich-zelf zou het M. zijn, als wortel van *luiken*, sluiten. § 28.

LUIIM, V. als *lui-ing*. § 85. Het is *lo-ing*, van *lo-en*, glorie, dat ook *lyst* maakt. Zie Aanteek. *ww*.

LUIPAARD, gelijk men kwalijk schrijft, maar beter *luipard*, als *leopardus* (Latijnsch), of *luiperd* en *luiperd*. M. § 100.

LUIIS, V. door den uitgang. § 74. Het schijnt van het Keltische *luou*, dat is, lui, loom.

LUISTER, V. als vrouwelijke uitgang van *lui-en*. ('t zelfde als *lo-en*, vlammen, blinken, in 't Fransch *luire*, (waarvan ook 't Latijnsche *lux* enz.) § 82. Men gebruikt het echter mannelijk, en dus is het, als van *luisten* afgeleid, het geen men *leisten*, en, met het augment, *gleisten* vindt, waarvan 't oude *gleisteren*; waarvoor wy nu *glinsteren* zeggen. § 28.

LUIT, V. door 't Gebruik, schoon het Fransch *luit*, M. heeft. Het schijnt byna dat er een ander woord onder verstaan wordt, waardoor alle speeltuigen V. gebruikt worden. Alhoewel het eigenlijk *lute* van *lu-en* ('t zelfde als *li-en*,) mag zijn. § 33.

LUK,

LUK, verkorting van *geluk*, O. § 51.

LUL, M. voor *kadans* van het vers. (Zie Cats in zijne *Mandragende maagd.*). Wortel van *lullen*, waarvoor men nu verkeerdelijk *lollen* zegt, het geen altijd *warmen*, *lo-elen*, *lo-eren* (*lijeren* zegt men thands), plach te beteekenen, van *lo-en*. Waarvan nog een *lollepot*, dat is, *vuurpot*, overig is. Zie den zelfden Cats, in den *Spiegel*: „*Die zit en LOLT*” enz.

LUL, voor een zeil, en inzonderheid een voorzeil. M. als *lu-el*, van *lu-en*, windvangen, waaien. § 28. Winschoten verklaart het door *kluiffok*, en dus spreekt men inderdaad, maar by verbastering: dit woord is *luif-fok* of *ge-luif-fok*, van 't zelfde *lu-en*. Zie *loef*, *loever*, en *lucht*.

LURVE (slip), waarvan nog, *iemand by de lurven krijgen*, dat is, by de *slippen*, V. § 33. 't Is eigenlijk *lorig* of *leurig*, van *lore*, *leure*. Zie § 97. — Doch

LURVE of LORVE, 't Latijnsche *larva*, de omkleeding van een vlinder of rups. V. § 100. 't Beteekent ook de lederen vogelgedaante (Fransch *leurre*) waar men den valk of sperwer meê te rug lokt; dat ook 't zelfde Latijnsche *larva* is, als lederen *pop*, die de Franschen daarom in het onderwijs der Vroedkunst *phantôme* noemen.

LUS, zie *luts*.

LUST, V. zie § 77 en volgg. Van *lo-en*, branden,
X 5 den,

den, gloeien, waarvan ook *gloeien*, door samen-trekking van *ge-lo-en* enz. In alle talen zijn de benamingen der begeerten, van hitte ontleend.

LUTS, eigenlijk *letse*, van *letten*, ophouden. 't Is *remora*, ophouding, en zoo, vang, strik, V. § 74.

LUUR, zie *luier*, van *lu-en*, waaien, windvangen, M. § 28.

LuwTE, V. § 33, 96.

M.

MAAG ('t spijsverteerend ingewand), is *maïg*, en dus adjectivum, V. § 33. Zie op *made*. De verwantschap van dit woord met *mogen* verdiende omstandiger verklaring dan hier plaats kan vinden. Men ziet dat het ook betrekking heeft tot het Fransche *manger*, van het Italiaansche *manicare*, cten, verslinden, 't Latijnsche *manducare* enz. Vergelijk echter *gemak*, en *mangel*. Men mag over dit Thema mijne Aanteek. op den *Muis - en Kikvorskrijg* raadplegen, Het Deensch zegt *mawe*, 't geen ook oud Engelsch is.

MAAG (verwant) van een ander *ma-en*, waarvan *maat*, *makker*, *mand*, enz. Zie § 98.

M. en V. naar de toepassing medebrengt. § 55.

MAAGD, V. door toepassing, § 55, en ook door de vorming, *magede*, als *maaghede*, § 96. Het on-

onderzoek naar de afleiding beware ik voor elders. Echter men mocht in bedenking nemen, of het misfchien als vervrouwlijkt van *maag* (verwant,) zij aan te merken, even als *graafstede* (graafstede) van *graaf*? Zie Aanteek. ccc. Beter verklaart Kiliaan het als *macht*, door *potentia*, kunne. Het nog niet manbare meisjes draagt dien naam niet. En onze Ouden gebruikten dit woord, zoo wel als *maagdom*, ook voor de jeugd (*pubertas*,) in beide sexen.

MAAGDOM, M. Zie § 91. — Maar *maagden-
dom*, dat is, niet *virginitas*, maar *puëllarum
cohors*, O. als collectivum. § 49.

MAAGSCHAP, V. § 72.

MAAKKLAAR, M. Schoon dit het woord *ma-
kelaar* niet is, het geen van *makelen* (frequent-
tativum van *maken*) is, is het echter een goed
Hollandsch woord. Men maakt dergelijke naam-
woorden van den Imperativus, by voorbeeld,
beschik-al, *roer-me-niet*, *slok-op*, *bemoei-al*,
pis-in-'t-bed enz. welke daarin van de naam-
woorden die uit den wortel der werkwoorden
bestaan, onderscheiden zijn, dat zy de afscheid-
bare voorzetsels achteraan hebben, en in de
beteeckenis iets bescpottends. Waarom Hoogstra-
ten recht heeft, niet juist met het woord, maar
met het gebruik van dit woord als een ampt-
bedieding (gelijk men het in mijn tijd nog
hier en daar te Amsterdam aan de deurposten
las,)

las,) den spot te drijven. Zy zijn M. of V. door toepassing. § 57.

MAAKSEL, O. § 50, 86.

MAAL, voor byeenkomst, reizé, en spijsneming, in 't middeleeuw - Latijn, *mallum*. O. § 100. Zie Aant. c. Het *middagmaal*, *avondmaal*, een goed of slecht *maal* doen, enz. *het derde maal*, *dat maal*, behooren hier toe. — Dus van ouds. Als *reize* gebruikt men het thands ook M. en V. schoon minder goed.

MAAL, voor *vlek*, M. als wortel van *malen*, merken, en als verbale, § 28. Hier toe behoort *mocdermaal*, enz.

MAAL, voor *zak*, of *koffer*, of *bondel*, desgelijks M. niet zoo zeer om de vorming, van *ma-en*, van het thema *ma*, verbinding, (§ 28) als om dat men er *zak* of *bondel*, onder verstaat. Niet te min heeft men 't V. gebruikt, van het *maille* der Franschen, dat ons *malie* is, maar by hen ook voor *bondel* diende (nu in dezen zin verouderd), en waaruit hun *maillot*, wikkelfband, en *mailloter*, omwikkelen (ons bakeren) is. Eigenlijk is het *maalzak*, dat is *reiszak*. Niets is gemeener in onze taal, dan dat de composita dus afgekort worden, en 't generique woord dus verloren gaat, waardoor het onkennelijk wordt. § 57. — Dat men 't ook als het later Fransche *malle*, V. neemt, is niet vreemd. § 100.

MAAL, voor *rede* (van *malen*, Frankduitsch *mae-*

maelian) nog in 't Deensch overig, en waarvan ons *melden* is, V. Het woord is verouderd, niet te min is ons *na-de-maal*, dat is, *naar of om de rede*, (ter zake), overig gebleven hiervan. Vergelijk § 67.

MAALTIJD, V. § 37, gelijk *tijd* oorspronkelijk is. Zie Aanteek. c. Op gelijke wijze zegt het Deensch *dagverd* en *narverd* (nu in *davre* en *nadver* verbasterd), dat is, *dagvaart* en *nachtvaart*, voor *ontbijt* en *avondmaal*.

MAAN, V. Zoo voor het hemellichaam, als voor paarden- of leeuwen-halslokken. Zie § 99. 't Eerste als *deficiens*, afsnijding of afmaaiing (*defalcatie*) ondergaande; 't laatste als *affnijdsel*. Zie de Aanteek. op mijnen *Muis- en Kikvorsch-krijg*.

MAAND, V. als *gemaande tijd*, van *maan*. § 36, 57. Zie Aant. c.

MAANKOP, V. als *plant*. § 57. — O. niet dan als *vergif* of *geneesmiddel* (*materia medica*). § 48.

MAAR, M. wortel van het werkwoord *māren*, verbreiden, melden, waarvan *vermaard*. § 28. Echter is *mare* als *maring*, of het adjectivum *mare*, voor *vermaard* by de Ouden gebruikt, ook regelmatig V. wanneer men het als substantivum neemt, het zij men dan *mare* of *maar* zegt. § 67 en 33. En dus deden onze Ouden veelal.

MAAR of MEER, anders *merriepaard*, V. docht

doch oudtijds *paard* in 't algemeen, waarvan *maarschalk*, *paardenknecht*. Zie *merrie* en *schalk*.

MAAS, zie *maze*.

MAAT, V. praeteritum van *ik meet*, *ik mat* of *mate*. § 36.

MAAT, *medgezel*, van *ma-en*, verbinden. § 98.
M. door toepassing. § 55.

MAATSCHAP, V. en O. § 72; § 49.

MAATSCHAPPY, V. door den uitgang. § 69.

MACHT, V. als praeteritum. § 36. Zie Aanteek. 000. Vergelijk wijders Aanteek. i.

MADE (beemd), by de Ouden ook *mate*, van *maaien*. In 't Goth. **MAITAN** (*maitan*). V. § 67.

MADE of MAË, *worm*. (Zie de Aanteek. op den *Muis- en Kikvorschrijg*.) Ook *maai* by famentrekking. — V. als zijnde *ma-ing*, vertceering, van *ma-en*, waarvan *maai-en*, en waarvan ook *maag* is. § 67. Waarmede ook **MATGAN** (*matjan*) voor *kaauwen* verwant is, en zelfs **MAT** en **MATS** (*maaltijd* en *spijze*). Ook behoort het woord *malen* voor *kaauwen* en voor *vergruizen* hiertoe. Ook het Engelsche *mead*, en Fransche *mét*. Ja ook 't Latijnsche *metere*, en Grieksche *τμάειν*. Het Goth. heeft voor dit *made* **MAΦA**, 't A. — S. *maða* (*matha*).

MADELIEF, of MATELIEF, dat is, *weide* of

of *beemdlief*. (Kwalijk *maagdelief*.) V. als bloem. § 57.

MAGAZIJN, O. als collectivum. § 49.

MAGISTRAAT, V. als *lichaam*, of als *waardigheid*; M. als persoon met de waardigheid bekleed. § 57. Van 't Latijnsche *magistratus*.

MAGNEET, M. als 't Latijnsche *magnes*, later *magnetes*, en als wordende daar *steen* onder verstaan. § 100, 57. Onze Ouden verwarden den magneet op een wonderlijke wijze met den diamant, en onderscheidden hem van den zeilsteen. Zie, by voorbeeld, Maerlants *Lapidaris*, op *magnes* en *adamas*.

MAI of MAY, V. als de namen der maanden, wanneer men er *maand* onder verstaat; en anders hebben zy by ons geen geslacht. § 57. Men gebruikt ze echter ook in het geslacht der Latijnsche woorden; dan het geen te ongerijmder is, om dat zy in 't Latijn adjectieven zijn, en aldaar het geslacht van een woord ontleenen, dat er onder verstaan wordt, en er by ons niet onder verstaan kan worden: waarom wy ze noodwendig als geslachtloos over moeten nemen, en zelf naar den aart onzer taal een geslacht toeëigenen,

MAJESTEIT, V. van 't Latijnsche *majestas*. § 100.

MAJOLEIN, zie *marjolein*.

MAKKER, M. van 't Frankduitsch *macher* (voegen, *jungere*), waarvan ook *wag*, *maag*, en

ten *gimahha*, als *gezelle*, voor *gemalin* (A — S: *maȝ*, *maȝ*, en *ȝemacca*); gelijk men ook *te maal* en *gemalijk*, voor te *famen*, *gezamendlijk*, *plach* te zeggen, het geen zoo wel *junctini* als *simul* beteekent. Het Deensch heeft *magger*, het Runisch of IJslandsch *mag*. — Zie *gemaal*; *maat*, *maze*.

MAKREEL, M. als *viſch*; door toepaſſing, en als uit het Frãnſch; § 57, 100. Schoon het Italiaanſch *machiarella* in 't V. heeft.

MAL, vorm, van 't Franſche *moſle*, uit het Latijnſche *modulus*, M. als 't Franſch.

MAL of MALLE, 't Franſche *malle*, waarvan men in Leyden en elders een *malle-wagen* voor een kleinen pakwagen zegt, V. § 100.

MALIE, V. zijnde een trisſyllabum, *malië*, ſchoon het veelal tot twee grepen wordt ſaamgetrokken. Het woord is eigenlijk *macle*, ſchoon men het als *malege*, van *malig*, kon aanmerken, en uit *ma*, thema van verbinding, afleiden, waarvan ook *maze*, als *lits* of *luts*, *maken*, enz. Zie § 98.

MALUWE of MALVE, V. als *plant*, in 't Latijn *malva*. § 57, 100.

MALVEZY, M. als wordende er *wijn* onder verſtaan. § 57. Even als met *muſkadel*, *rommeny*, *ſek*, *klaret*, *ipokras*, en andere oude en nieuwe benamingen van *wijn*.

MAM, V. als 't Latijnſche *manna*. § 100. Zoo
merf

men 't echter daarvan afleiden wil, en niet van den zelfden oorsprong met *mommelen*, *mond*, *melk* enz. Zie *melk* en *mond*.

MAN, M. door toepassing. § 55.

MAND of MANDE, V. Eigenlijk participium *ma-end* van *ma-en*, vlechten, verbinden. § 34 en 98.

MANGEL, M. door den uitgang, en als wortel van *mangelen*, pletten. § 28. En dus beide als *muurbreker* (*mango* en *mangonello* in 't Latijn en Italiaansch der middeleeuwen,) en als *linnenpletter*. Doch O. als *ge-mangel*, voor *gebrek*. § 51. — Als *vrucht*, V. Men zie de uitvoerige Aanteek. over dit woord in mijn *Muizen- en Kikvorschrijg*.

MANIER, 't Fransche *manière* en Italiaansche *maniera*, V. van *maniare*, handelen. § 100.

MANKOP, zie *maankop*.

MANNA, van 't Hebreeuwsch, (Exod. XVI.) O. als *stof*. § 48.

MANSCHAP, V. § 72.

MANSLACHT, V. § 39. Zie *slacht*.

MANSLAG, M. § 39. Zie *slag*.

MANTEL, M. van 't Italiaansche *mantello*, van *manto*. § 100. Ook 't oude Fransch zei *mantel*.

MARE voor *moeras*, en ook voor *merrie*, van *ouds*, V. En zoo ook

MARE voor *meer*, *moeras*, of *legplaats van vaartuigen*, V. door onderstelling van het woord

Y plaats

plaats of gracht. § 57. — De *Maarne*, doot Leyden vloeierende, is *meereening* in den laaftten zint. En daar lag een dorp aan, thands in de ftad getrokken en dat nog in den buurtnaam *marendorp* beftaat, fchoon de plaats nu *Haarlemersftaat* heet. —

MARJOLIYN, gewoonlijk *majolijn*, V. als *plant*.

§ 57. Van *amaracus*, en het naderhand daarvan gevormd *marjorana*. — Kwelijk *mariolijn*, als van *Maria* afgeleid, gelijk men zich wel verbeeld heeft.

MARK, zie *merk*. — Doch als *gewicht*, O. — Als *grens*, V. Dit onderscheidt ligt, het zij in de verfchillende tijden waarin dit woord, dat eigenlijk een adjectivum is, die verfcheidenerlei beteekenis bekomen heeft (§ 33, 45), het zij in de talen waaruit men 't overnaam. *Marca*, by voorbeeld, is in 't Italiaansch *land* of *landgrens*; *marco*, een *gewicht*. — Doch voor *grenslanfchap* is 't wederom, O. als collectivum. § 49.

MARKEN, naam van een buurt in Amsterdam, is het Deenfche *marken*, dat is, *HET veld*, met het Deenfche artykel. Ook *het Mark Brandenburg* beteekent *veld*. Zie *lastaadje*.

MARKETENT is dus ook *veldtent*, niet *marktent*. V. § 39.

MARKT, afgepaalde ruimte of vlakke van *mark* of *merk*. Eigenlijk *markte*, en V. § 33.

MAR-

MARMER, dat met het Latijn, Grieksch, en Turksch overeenstemt, en veellicht van 't Hebreuwfche מור, *mur*, verouderd is, waarvan ook het Perzifche مر (*már*), *flang*, om de afwisseling van zijn kleuren. O. als *stof*. § 49.

MARS (ook *mers*), voor draagbaar *kraamtjen* der zoogenoemde *marskramers*, V. Waarvan *ontmerzen* voor *uitkramen*. § 74. Doch zie *marsch*.

MARS, voor het geen thands op de schepen de plaats inneemt van de oude *mastkorf*, desgelijks V. als naar de *marskraamtjens* genoemd, om de gedaante; gelijk het oudtijds ook omvlochten was als de korf der *marskramers*. § 74.

MARSCH, M. schoon 't Fransche *marche* V. is. § 28. Het is wortel van *marscheft*, in 't Fransch *marcher*, en, met ons bastertwoord, *marcheeren*. En dit is de oorsprong van 't andere *mars*, het welk eigenlijker *marskraam*, en, als *kraam*, vrouwelijk is, beteekeniende *trekkraam*, *reiskraam*, of *wandelkraam*, of, duidelijker gezegd, *marcheerkraam*; dat is, *kraam*, waar men meê *marcheert*.

MAS, klomp; M. als zijnde 't Italiaansche *amazzo*, in 't Fransch *amas*, of wel 't Italiaansche *mazzo*, bondel; maar V. als het Latijnsche, Italiaansche, en Fransche *masa* en *masse* is. § 100.

MASKER, O. als *gemasker*. § 51. De oorsprong des woords is in het Latijnsche *maxilla*, waar-

van 't Italiaansche *mascella* en *maschera*. Ook in 't Turksch is *ماسخه* (*maschere*), *mom*, 't Fransche *masque*. Het Oud-Spaansch heeft ook *maxcar* en *mascara*.

MASSE, by onze Ouden even als in 't Oud-Fransch, dat thands (met onzen uitgang *uwe*, waarvan § 97,) *masfwe* zegt, voor *kolf*, V. als zijnde eigenlijk of *mesfe* of *masse*; staf, stok, verwant met *mesfen*, doodslaan, moorden, en ook met het Fransche *masfeiter*, by onze Ouden *mesfelgier*, voor *boodschapper*, *bode*; hetgeen onmiddelijk van *masfel*, kleine staf, is, en dus *stokdrager*. Zy droeghen, namelijk, een stok met een zilveren knop, als nog de hardloopers. § 67, 75, 77, 80. 't Hedendaagsch *mesfagier* der Franschen is van *mesfage*, maar dit *mesfage*-zelf is van *masfe*, stok.

MAST, V. naar de regeh § 77 en volgg. Doch het wordt mannelijk gebruikt als *mastboom*, waarvan het verkort is, gelijk het in 't Italiaansch ook *albero di nave* heet. In 't Spaansch is *masto* een stam, en van daar is *mat* in het Fransch ook M. § 39. Zie *bezaam*.

MAT, V. in gebruik. Ook van ouds O. Van *ma-en*, vlechten, en dus adjectivum of participium praeteriti. § 36, 41. Het is het zelfde woord met *mand*, en staat daarmee gelijk, als gewrocht; doch *mat* noemt men wat van *biezen*, en *mand*, wat van *rijzen* gevlochten is. Doch ook de
bie-

bies-zelf was oudtijds *mat* genoemd van *ma-en* (nu *maaien*), snijden, en wanneer men van den Ouden tijd *matten* genoemd vindt, moet men losse *biezen* verstaan, die aan de Hoven en in deftige zalen over den vloer gespreid werden, en waar men ook de kleine kinderen op beddede. Zie voorts de *Muis- en Kikvorschrijg*. — Als *tafelkleed*, of *tafeltapijs* is 't niet O. dan door misbruik, in *op 't mat komen*, voor *op d' mat*, gelijk men sprak, dat is, *ter snede komen*, *ter gedekte tafel*, wanneer men het van een persoon zegt. En van een zaak sprekende, is ook *ter TAFEL komen*, het zelfde als *te BORDE komen*, het zij als *ter maaltijd*, het zij als *in 't SPEL komen*. *Op 't TAPIJT komen*, en *op 't MAT komen*, is, hoe men 't neemt, in den grond ook het zelfde. Die hier meer van begeert, zie de bovengemelde Aanteekening, en vergelijk *made*. Het woord is zoo wel in 't Italiaansch *matta*, als in 't Nederduitsch, en de bespreiding met *mat* van die Land-aart algemeen overgenomen. — 't Fransche *natte* heeft met ons oorspronkelijk *mat* niets gemeens, maar is weeffel, en 't zelfde woord met ons *net*. Het beteekent als weeffel, de geknoopte of gevlochte mat, niet de bies, en bevat ook vloer-kleeden van touw en dergelijke. Zoo als by ons de *hangmat* nu ook juist geen bies beteekent.

MATRAS, M. Het is het Fransche *matelas*,

uit het Italiaansche *matelasfo*, van *mat*, blezenweeffel, of de biozen-zelf, gemaakt. § 100.
MATRIJS, het Latijnsche *matrix*, V. Verge-
 lijk § 26.

MATROOS, M. § 55. — 't Is van 't Italiaansche *matelasfo* en *materasfo*, waarvan ook 't Fransche *matelas*, en beteekent eigenlijk *slaapplaats*, *kooi*, by ons, en dus, een *hangmat*. De accent toont dat het een vreemd woord is, en de *Bydragen* H. Deel, bladz. 232, hebben 't kwa-
 lijk. Men zci een schip *met zoo veel matrozen* (*hangmatten*), of *met zoo veel zeelen* (want ook de *hangzeelen* beteekenden de *hangmat-
 ten*, en deze gingen onder dien naam); en men heeft beide benamingen *matroos* en *zeel* (*ziel* in de gemeene uitspraak,) op de manschap toe-
 gepast. Waarvan ook de naam van *zeilverkoop-
 pers*, dat is, *zeel-* (of *hangmat-*) *verkoopers*, die in den oorsprong niets anders waren dan lieden die de toerusting op den *risica* van de zee-
 mans-*gagie* verkochten.

MAZE (aanknoping), V. § 98.

MED, zie *met*.

MEDEDOGEN, O. als infinitivus. § 43. *Do-
 gen*, nu altijd *gedogen*, is *lijden*, *dulden*.
 Even zoo

MEDELIJDEN, O. als infinitivus. § 43.

MEDGEZEL, zie *gezel*. § 39.

MEDICIJN, het Latijnsche *medicina*. V. als
 ge

geneesmiddel of *artsjeny*. — M. voor den *arts*, gelijk de Franschen het nemen. Zie § 55, 57.
MEËDE of **MEËDE**, of **MEDE**, V. als *meing*, dat is, *menging*. § 67. Het beteekent, in de zaak, het *mulsum* der Latijnen, maar in het woord, hun *mixtum*, dat tegen *merum* overstaat.

MEEKRAP, oudtijds ook blootelijk *meed*. V. als *plant*. § 57.

MEEL, O. Het is *ge-maal*, van *malen*. § 51, § 43.

MEEP of **MEP**, M. als wortel van *mepen*, snijden. Van 't Thema *me-en*, waarvan *mes*, *maaien*, *demetere*, enz. en misfchien zelfs de Grieksche naam der Graangodin, *Δημήτηρ*. § 28.

MEER (*lacus*), O. anders *meir*. — Als het Hollandfche *mare* (zie boven) is het ook V. maar dus niet in gebruik dan in eigennamen, als *de Diemermeer*, enz., om dat men er dan *polder* onder verstaat (§ 57,) dat V. gebruikt wordt. — De oorsprong van dit V. hangt aan 't Franfche *marée*; 't een en ander is van 't verloren werkwoord *maren*, dat is, *bruiſchen*, dat met *morren* ſamenhangt. Zelfs is dit V. het ware geflacht van dit naamwoord; en 't O. is ſlechts *ge-meer*, dat zijn voorzetfel verloren heeft. Trouwens, dit is de grond aller collectiven, en *mare* is *maring*. § 99. — Voor *merrie* is 't V. Zie op 't woord.

MEERLE, schoon *vogel*, V. als 't Latijnsche *merula*. Echter door toepassing, M. 't Woord is niet te min Nederduitsch, en eigenlijk *meerele*, derivativum van *meer*. 't Beteekent *watervogel*.
§ 80, 57.

MEERSCH, zie *mersch*.

MEES, met de dubbele *ee*, meervoudig *meezen*, V. schoon *vogel*. § 74, 79. Echter door toepassing, M. § 57.

MEEUW, M. als *vogel*. § 57.

MEI of **MEIE** (groene of lovertak), M. en V. *Meien*, is besteken (met groente of lover).
§ 28, 67.

MEID, in 't Engelsch *maid*, het zelfde als *maagd*, A—S. *mæb* (*maed*), IJslandsch *mey*, Goth. **ΜΑΓΑΦ** (*magath*), en **ΜΑΥΙ** (*ma-wi*). In 't Perzisch en Turksch is *maad*, of *madeh*, in 't algemeen eene vrouw, of vrouwelijk dier. (Het Egyptisch zegt *neis*). Het woord is door toepassing. § 57. En dus ook wanneer men 't aanmerken wilde als *gemeid*, oud woord dat *schoon* beteekent. § 41. — Ook als *dienstbode*, of *slavin*. § 57.

MEIER, mengbeker, van *me-en*, mengen, M.
§ 28. Zie *berkenmeier*, en *meede*.

MEIMAAND, zie *may*.

MEINEED, als *eed*. Zie *eed*. § 39.

MEISJEN, en **MEISKEN**, O. als diminutivum.
§ 45.

MEI-

MEISNEDE (huisgezin), V. Zie Aanteek. *ccc.* en de Byvoegfels hier achter.

MELK, V. als adjectief, § 33; doch niet als *melig*, noch ook als in den eersten oorsprong *schaapenmelk*, van *mè*, *μη*, blatend geluid, waarvan 't Grieksche *μηλον* voor *schaap*. Noch ook van 't Latijnsche *mel*, honig; afleidingen die een tijd lang gangbaar waren! Eigenlijk is het *molk*, van *mo-e-len*, dat is, *zuigen*, en dus zog. Het grondwoord is *mo-en*, waarvan de *mond*, dat is, *mo-end*, en ook *muil*, dat *mo-el* is. Nog zeggen wy *momelen* en *mommelen*.

MELK, eigenlijk *malk* of *mallijk*, dat is, *manlijk*; zoo voor den hom der vischen, als voor de mannelijkheid der vogelen gezegd, O. § 41. Hiervan de naam van *duiven-* en *hoendermelker*, dat is, *lubber*, *kapoener*.

MELOEN, V. als er *vrucht* onder verstaan wordt. § 57. Anders M. als in 't Fransch, enz. § 100. 't Is het Italiaansche augmentatief *melona* van *mela*, *appel*, en beteekent dus in den grond niets anders dan *grootte appel*.

MEM of **MEMME**. Oorspronkelijk moeder of voedster, maar in een lagen zin; doch niet meer gebruikelijk dan als scheldwoord, in toepassing op eenen lafaart, V. Zie vooral § 58.

MEMORIE, V. als 't Latijnsche *memoria*. § 100. Ook voor *geschrift*, 't geen de Franschen *mémoire* in 't mannelijk noemen.

MENIGTE, V. om den uitgang. § 33, 95.

't Woord *menig* was oudtijds *manig*, van *man*, gelijk in de verwantschape Talen, Goth. **MANAGA** of **MANAF**; A. — S. *manige*, *mænige*; (*managa*, *manag*, *manige*, *menige*). Zweedsch *manga*, *menigte*; Fransch *maint*.

MENIZOEN (oudtijds *de roode loop*), O. in het Gebruik, en dit reeds van den vroegsten tijd. Waarschijnlijk door er *euvcl* onder te verstaan, 't Is afkomstig van 't later Grieksche *μηνάσσων*, *maandvloeiende*, van *μήνη* of *μηνάς*, *de maan*, en by overdracht, op alle bloedyloeiing toegepast.

MENSCH, eigenlijk adjectief *mansch* (*humanus*) van *man*, gelijk het ook in 't Goth. **MANNISK**, en in 't A. — S. *mennisc*, (*mannisk* en *mennisc*) is. — M. door toepassing, 't zij voor *man*, 't zij voor die van het menschelijk geslacht is, zonder aanmerking van kunne. § 57, — O. als adjectief, § 41, welk geslacht in het Gebruik met verachting verbonden is. Zoo zegt men *het vrouwmensch*. In Duitschland is *mensch*, van een vrouw gezegd, een gevoelige scheldnaam.

MENSCHDOM, O. als zijnde altijd een collectivum. § 49.

MEP, M. als wortel van *meppen*, *mepen*, in repen snijden, 't Oorspronkelijk Thema is *ma-en* of *me-en*, Zie *meep* en *mop*.

MERG,

MERG, O. 't Is een adjectief, en 't zelfde met *murf* of *mur-ig*, *moerig*, dat is week. § 41.

MERGEL, O. als *stof*. § 48.

MERK, O. als oorspronkelijk adjectief. § 41.

MERRIE, V. als wijfjen van 't *paard*. § 55, enz. Het woord is eigenlijk van drie grepen, schoon het thands volftandig als disyllabum gebruikt wordt. Oorspronkelijk is het *mere*, in 't Engelsch, *mare*. *Merrie* is eigenlijk het adjectief *merige* van *meer*, en beteekent daarom het *wijfjen des paards*. Zie § 81,

MERSCH en **MEERSCH**, oorspronkelijk adjectief, en dus V. § 33, doch wordt het dikwijls M, gebruikt zoo wel als V. Zekerlijk naar het substantivum, dat er onder verftaan wordt, zoo niet door verwarring, en om dat men 't ook O. nam (§ 41), en dus *in den meersche* zie, § 57.

MES, O. Men verftaat er *ruig* onder. — *Metsen* is *moorden*; hiervan *mets-tuig*. Dit verklaart het geflacht; doch de oorsprong des woords ligt in *ma-en*, *me-en*, *fniiden*. Zie *meep*, *mep*, en *made*. § 57.

MEST, en ook **MIST**, eigenlijk *metfe* of *medfe*, dat is, *vetmaking*, van *met* of *med*, V, § 77.

MET, of **MED**, dat is, *vet*, nu alleen van een varken gebruikelijk, O. als *stof*. § 48. Waarvan *medworst*, in 't Deensch *medifter*.

ME.

METAAL, als 't Latijnsche *metallum*, O. en dus ook als een *stof* uitdrukken. § 48.

METTEN (meervoudig), verbasterd van *matinen* (dat is, *matutinen*,) ochtenddienst in de Roomsche Kerk, V. § 100.

MIDDAG, M. als *dag*. § 39.

MIDDEL, O. door het Gebruik, en als adjectief. Doch als substantivum eigenlijk M. § 28. Gelijk het ook by de Vlamingen is.

MIDDEL, als midden- of middeldeel des lichaams, V. door het Gebruik; zekerlijk als adjectief, of door er *deel* of *lijf* onder te verstaan. § 41, en 57.

MIDDEN, O. Eigenlijk adjectief, waarom 't ook in 't V. gebruikelijk is. § 33, 41.

MIEDE (*loon*, en ook *gave*), V. Ook als *tijding*. Oorspronkelijk mag het spijs of onderhoud (*bodenbrood*) zijn. Vergelijk *made*.

MIER, M. als *mie-er*, en dit zoo voor *stof*, *drek*, in welken zin er ook *merda* meê verwant is; als voor het *diertjen*. Schoon dit in 't Gebruik V. geworden is. Zekerlijk door er een ander woord (*worm*, by voorbeeld) onder. § 28. Het Thema is *mie*, waarvan ook *mica*, en waarvan mischien ook *formica*.

MIERIK (anders peperwortel), eigenlijk *morek* of *morak*, van 't Latijnsche *armoracia*. Als *plant* V. doch als *wortel*, M. § 57.

MIJL, V. naar 't oud Gebruik, schoon het het La-

Latijnsche *mille* is. Het is gelijk men nog zegt *de duizend*; b. v., *de duizend kost zoo veel*; *de honderd komt op zoo veel*. Men maakte dan naamlijk van het adjectief een V. substantief. § 23. Thands gebruikt men op deze wijze 't onzijdige, en zegt *het honderd*, *het twintig*; door er getal onder te verstaan, het geen echter beneden de *twintig* niet aangaat.

MIJN, V. § 99. 't Is het Italiaansche en Spaansche *mina*.

MIJNENT, in de spreekwijze *tot mijnent*, is als een waar substantif aan te merken, en even zoo *onzent*, *uwent*, *zijnent* enz. 't Is een nomen adjectivale in *te*, als *lengte*, *grootte* enz. van *mijnen*, *onzen*, als stoffelijke adjectiven van *mijn* en *ons*, voor primitiven genomen. § 95. Het moet dienvolgende ook V. zijn, schoon de constructie daar geen lid- of bywoord by toelaat.

MIJT, V. door het Gebruik in alle beteekenis, het zij van worm, geldstuk, of houtstapel. Doch het is dan ook als *mijte* voor *mijting* aan te merken, zoo men de regelmatigheid vast wil houden. § 67. Intusschen die *mijt* in of voor *houtmijt* M. gebruikt, misdoet zekerlijk niet. § 28. Zie *houtmijt*.

MIJTER, of **MYTER**, doch beter **MITER**. M. door het Gebruik; doch behoorende V. genomen te worden, het zij men het Latijnsche woord *mitra* beschouwt, 't zij het oud Perzische, dat

dat er de oorsprong van is, het zij het Hollandsche, dat er onder verstaan kan worden, en thands geen ander dan *nutse* is. § 57. Oudtijds echter zei men *myterhoed*, en zoo zou het M. zijn.

MIK, *kruk*, en als zoodanig, ook *galg*. Eigenlijk de kruk waarop men de oude schietroers lei om te mikken, (vergelijk *affuit*); en van daar alle dwarshout, en zelfs de paal met het dwarshout te famen genomen. Als wortel van *mikken*, M. § 28. Het is echter al vroeg V. gebruikt, waarschijnlijk om dat men 't als adjectief nam. § 33.

MIKROSKOOP, M. Zie Aanteek. *ppp**. en *horoskoop*.

MILT, V. als alle ingewanden, buiten *darms*. Gelijk het ook eigenlijk een adjectief is, en niet zoo zeer 't ingewand als de plaats waar dit ligt beteekent. 't Is de *mildte*, dat is, de *weekte* van den buik, en de *milte* wordt gezegd, voor *milte-ingewand*. § 33, 95.

MIN, zoo voor *liefde*, als oudtijds voor *gedachtenis*, V. § 99. — Zie § 65, en vergelijk Aanteek. *u* en *gg*.

MINIATUUR, 't Latijnsche *miniatura* van *minium*, vermilioen; waarna ook de *miniator* of *miniatureur* genoemd werd, dat is, die de roode letters in de oude handschriften teekende en naderhand ook de overige figuren en schilderin-

ringen in 't boek, of zelfs ook op den band daarvan. Waaruit de toepassing van dien naam op alle schildering in waterverven, 't zij op pergament, papier, leér, of ijvoor ontstaan is. V. als 't Latijnsche. § 100.

MINK, voor *mangel* of *gebrek*, van *minken*, M. als wortelsylbe des werkwoords; waarvan *verminken* en *verminkt* overig is. § 28.

MINUUT, O. als adjectief. § 41. V. als 't Fransche *minute*. § 100.

MIRRHE of **MYRRHE**, 't Latijnsch-Grieksche *myrrha*, V. § 100. Schoon men 't als gom, ook M. nemen kon. § 57.

MIRRIGWORTEL, als sommigen voor *mierik* zeggen, als om zijn bitter, dat men voor de eerst gebruikelijke myrrhe in de plaats stelde, dus genoemd, M. als wortel. § 39. De eigen Hollandsche naam is *peperwortel*. Doch zie *mierik*.

MIRT of **MYRT**, M. als er *boom* onder verstaan wordt. § 57. In zich-zelfs kan men het woord geen geslacht toekennen, als zijnde *uitheemsch*.

MIS, V. als 't Latijnsche *misfa*, voor de kerkdienst, en ook voor marktfeest. § 100.

MISBAAR, O. als *misgebaar*. § 51.

MISBRUIK, O. als *misgebruik*. § 51. Zie § 89.

MISDAAD, V. als *daad*. § 39.

MIS-

- MISDRIJF, O. als *misbedrijf*; § 51, gelijk met ook *wanbedrijf* zegt.
- MISGREEP, als *greep*. § 39.
- MISKRAAM, M. schoon kraam V. is. Want het is hier de wortelsylbe van *kramen*, als kindbaren, en verbum neutrum, en niet het *ledikant* of de *bedkraam*. § 28. Zie *kraam*.
- MISPEL, M. door de vorming. Doch men gebruikt het ook V. als *vrucht*. § 28, 57.
- MISSCHIEN, O. als alle stoffelijk gebruikte woorden, by voorbeeld; het *vaarwel*, het *god-lof* enz. Het Woord is oud Duitsch en half Noordsch, *mag 't schien*, mag het geschieden, *potentialiter*. Het Deensch zegt *maa-skee* en *kan-skee*. Zie Huydecoper op Melis Stoke, II. D. bladz. 380.
- MISSLAG, M. als *slag*.
- MIST, V. § 77 en volg. — Men gebruikt het echter ook M. als verstaande daar *damp* onder. § 57. 't Is verwant met het oud Fransch *moïste*, waarvan nog *moïfir* over is.
- MIST of MEST, zie *mest*.
- MISVAL, M. als *val*. § 39. Inzonderheid ook in den zin van *miskraam*. — Ook O. als *misgeval*, en in dit geslacht-alleen gebruikelijk in den zin van *infortunium*. § 51.
- MITER, zie *mijter*.
- MODDER, by onze Ouden *modere*, adjectief van *moude*, even als *mo-el* en *moër*, of *moër*; alles

les verwant met het Latijnsche en Fransche *mol-*
lis en *mol*, ook met ons *meuken*, weeken en
broeien. V. als adjectief; doch als stof geno-
men, O. § 33, 48.

MODE, V. als in 't Fransch, waaruit het geno-
men is, en als der Italiaanen *moda*, onderscheiden
van hun *modo*, 't Latijnsche *modus*. § 100.

MOED, M. Zie *moet*, indruk.

MOED voor *gemoed*. Beter MOEDE, als *môe-*
ding, en dus V. § 67.

MOEDER, V. § 57. Zie Aanteek. gg.

MOEDWIL, M. als *wil*. § 39.

MOEI, eigenlijk *moederszuster*, V. door toepas-
sing. § 57. Zie Aanteek. gg.

MOEITE, V. § 33, 95, van het adjectivum
moede; *moeie*. Zie den oorsprong Aanteek. gg.

MOËR, V. als saamgetrokken, het zij van *moe-*
der, het zij van *moër*. Zie *modder*. — Doch als
stof, O. gelijk wanneer men van het *wijnmoer*
of het *veenmoer* als een byzondere soort van
zelfstandigheid spreekt, § 48.

MOËR (ook *muier*) voor *môederschroef*; zie
§ 26. Als *schroef*. § 39.

MOERAS, O. in 't Gebruik, dat meer manne-
lijke vreemde woorden in dit geslacht heeft
overgenomen; doch wellicht werd het als een
adjectivum beschouwd; § 41. Echter gebruikt
men het ook M. als zijnde het Italiaansche
marasco; en *maraccio*; waarom het ook *moe-*

Z

trasch

rasch en *maraschi* plach geschreven te worden. — Ook V. als zijn primitivum *moer*.

§ 100, en 57.

MOERBEI als *bei*. § 39. — 't Is *zwarte bes*, en eigenlijk *moorbei*. *Moor* is zwart, waarvan 't Fransche adjectief *morel*.

MOES, of *moese*, kapsel, hakfel, van *mo-en*, pletten, kort en klein maken, en zoo ook inzonderheid *kappen*, *hakken*. Waarvan ook *moeskoppen*, of *moeskappen*; het eerste in den zinn van koppenkloven, het laatste, in dien van 't platte land te berooven. O. als zijnde *ge-moes*. § 51.

MOES, O. als *kruid*, dat er onder verstaan schijnt te worden. Doch zekerlijk was het ondtijds *gemoes*, gelijk nog in het Hoogduitsch, *gemuse*. § 87. Ook *kruid* is saamgetrokken uit *ge-root*.

MOESJANKER is *mutsjanker*, dat is, *liefdeklager*, van *musse*, liefde. M. § 28, 55.

MOET of **MOETE**, indruk, overgebleven merk van iets. Van 't oude *moën*, drukken, waarvan ook *gemoed*, als bewustheid, geweten; en *moeten*, genoodzaakt zijn. (De *moed* daartegen is de active *indruk* of kracht.) — V. als zijnde eigenlijk 't passieve participium *gemoëte*. § 95. **MOETE**, ledige tijd, in 't Hoogduitsch *musse*, V. § 95. 't Is eigenlijk de *ruitijd* of *ruising* der vogelen, en verwant met het Fransche *muë*
en

en *muër*, (dat niet alleen op vogelen ziet, want men zegt het ook van het afvallen der hoornen van de herten;) en van daar beteekent het tijd van ledigheid en afzondering van 't gewone bedrijf.

MOETE, MEETE, dat is, *moeting*, *meeting*, verwant met der Engelschen *to meet*, en hiet *meeting* (byeenkomst, vergadering), van ons *met*: *simul*). Alleenlijk nog in gebruik wanneer men zegt iemand *te moet*, of *te gemoet*, of *in 't gemoet gaan*. Waartoe ook *ontmoeten*, en *gemoeten* behoort. V. § 95.

MOEZEL, boeren fluit. M. door den uitgang. § 28. Ook, als er *zak* onder verstaan wordt, voor zakpijp.

MOF, MOFFE, 't zelfde woord als *mouw*, zijnde *mo-ig*. V. § 33. Een *handmof* is ook in daad en oorsprong niets anders dan een losse *mou* waar men de handen in verbergt voor de koude. Ook als vrouwenhandschoe zonder vingers is een *moffen* een *moutjen* of mouwetjen. — Als scheldwoord is *mof* M. zijnde 't dan de wortel van 't werkwoord *mou-en*, Engelsch *to mow*, dat is, maaien. Een *mof* is een (Westfaalsche) *maaijer*. Een *mof* of *mow* zegt men, even als een *slijp-schaar-en-mes*, een *mandtjenskoop*, enz. Zie de Aanteek. op mijn Perzius.

MOFFEL, in 't Fransch *muffle*, M. voor *muil*, dierenmuil. § 28.

MOKER, M. van *moken*, breken, verwant met *maaien* door den gemeenen wortel *ma* en *mo*. Zie *maag*, *made*, *moot*, enz. § 28.

MOL, eigenlijk *aarde*, of *stof*; anders *molde*, *moude*, en verwant met het Fransche *mou* en Latijnsche *mollis*. V. § 33.

MOL, voor *dier*, is *mol-* of *molddier*, doch wordt in het geslacht van *mol* of *molde*-zelve, en dus V. gebruikt. De Duitscher zegt *mol-werp* (*maulwurf*), en veellicht is dergelijk eene thands verzwegen en verloren byvoegfel de oorzaak van het mannelijk geslacht, waarin het tegenwoordig gebruik van dit woord zich ingedrongen heeft. 't Kan echter ook van *mollen*, als begraven, M. gebruikt worden. § 28. Zie *molm*. Men zegt ook *mullen*, dat is, *mollen*, voor wroeten.

MOL, als *drank*, M. voor zoo verr' er *drank* onder verstaan wordt. In mijn jongen tijd een zeer aangenaam wit Zomerbier. § 57.

MOLEN, dat in alle zoo Oostersche als Westersche talen voorkomt, V. van ouds. Ook in 't Latijn *mola*, en in 't Koptisch $\mu\upsilon\lambda\omicron\nu$ (*moulon*); doch sinds eeuwen ook in het M. gebruikt, 't geen thands (hoewel zonder grond) meest algemeen is aangenomen. § 99.

MOLIJ of **MOLY** een *kruid*. In weêrwil van 't Grieksch en Latijn, als plant, V. § 57.

MOLIJK, van *Moloch*, waarvan 't verbasterd is, als

als alle mannelijk onderstelde afgoden, M. § 55.

MOLM, V. als *molling*. § 85.

MOM, foort van bier, naar den uitvinder (een Brunswijker) genaamd. M. als drank. § 57.

MOM of MOMME, V. (§ 67,) als *momming*; maar M. (§ 28) als wortel van *mommen*.

MOMBER (voogd), M. door toepassing en door vorning. § 57, 28. En dus ook wanneer men *momboir* zegt. De afleiding van *mondberg* is bekend en stemt met het Latijnsche *mondiburgium*; maar dat *monden* beschermen is, wordt weinig bedacht, en wellicht dat dit woord of *onmondig* niets gemeens heeft met den *mond* of het spreken. Waarvan elders ter gelegener tijd! — Men herinnere zich intusfchen wat het Latijnsche *munire* zij en welke verwantschap dit in het Duitsch hebbe. Van den Oosterschen wortel en 't Grieksche *ἀμύνω* rep ik niet eens.

MOMMERY, van *mommen*, V. § 69. Ook als verbastering uit *mahommery*, gelijk onze Ouden het noemden, 't woord van *Mahom* voor *Mahomet* afleidende, om daarmee het Islamismus te beteekenen. Die 't van 't Grieksche *μονημέριον* afleiden, waarvan de Nov. 105, cap. 1. gewag maakt, zoeken 't wat verr'.

MOMPELING, V. *mompelen*. § 34.

MOND, M. ondanks de participiale vorming, die 't V. moest maken. § 34. Het Thema is *mo-en*, en 't woord beteekent dus ook *sneede* of *opening*;

- zoo wel als *mouth* in het Engelsch, en als *maul* (dat is, *mo-wel*,) in 't Hoogduitsch, dat het zelfde met ons *muil* is. Het M. moet dus uie toepassing zijn, door den mond als werkenden openaar aan te merken. Vergelijk § 32. Zie *melk*.
- MONDVOL**, zie *handvol*.
- MONSTER**, O. voor *wangedrocht*, als 't Latijnsche *monstrum*. § 100.
- MONSTER**, voor *staal*, *proef*, van *monsteren*, het Latijnsche *monstrare*. M. § 28.
- MONSTER**, voor *stift*, van 't Latijnsche *monasterium*. Behalven in eigen namen, verouderd; doch oudtijds V, als *stift*, § 100, 57.
- MOOR**, gewaterd stof, M. § 48. Zijnde 't woord in zijn oorspronkelijke beduidenis waarin het het *water*-zelf beteekende, en met ons *meer*, en het Latijnsche *mare*, verwant is, verouderd.
- MOOR**, pastinakel, 't *scorza nera* der Italianen. Als plant, V. Als wortel, M.
- MOOR**, als Zwart of Moorenlander of Mauritaan, 't Latijnsche *Maurus*, M. § 55. Het heeft in het vrouwelijke, *Moorin*.
- MOORD**, M. als wortelsylbe van *moorden*. § 28. Doch dat het in zich-zelf een praeteritum is, en zoo ook oorspronkelijk V. by ons was, blijkt uit genoegzame plaatsen der oude Schrijveren.
- MOOT**, V. als praeteritum, van *mo-en*, affnijden, Engelsch *to mow*, waarvan by ons *maaien*. Hiervan is ook het Fransche *moisié* (eigenlijk ge-

gemeote) voor *helst*. § 35. — Zie *maag*, enz.
MOP, V. Het zij als *steenbrok*, het zij als *koek*.

Het woord is het praeteritum van *meppen* of *mepen*, en beteekent *reep*, waarvan ook een *mopmuts*, dat is, *muts* met *kinrepen*. Zie *mep*. Oudaan gebruikt ook meer dan eens *bemoppen* voor *bewinden*. § 36. Als *mopmuts* is het ook V. door *muts*. § 57.

MOREL, V. om dat er *kars* onder verstaan wordt. Het woord is een adjectief, en beteekent in 't Fransch *zwart*, of als *morello* in 't Italiaansch, *donkerbruin*. Zie de Aanmerk. van Fr. Burman, meest uit het oud Fransch.

MORGEN of **MERGEN**, voor *ochtend*, van *meeren*, als *meerend*, toenemend, in tegenstelling van *avond*, als afnemend. Zoo leest men in oude schriften ook *de morgende dag*. En het is veellicht door er op deze wijs *dag* onder te verstaan, dat het door 't Gebruik M. geworden is, naar § 57. Zie § 98 en Aanteek. 000*, in de Verhandeling kwalijk tot § 96 gebracht.

MORGEN of **MERGEN**, als *maat lands*, O. door 't Gebruik. — Zoo men wil is 't het zelfde woord met *morgen* voor *ochtend*, en daar naar genoemd. Daar naar genoemd is het zeker niet; maar van *moer* of *mor*, door *mor-en*, *morjen*, *mor-ig-en*, graven, ploegen, eren, of aarden; 't geen men ook *moren*, *moeren*, in den zin van *wroeten* en *zwoegen*, en hier-

van ook *morelen* of *morrelen*, zegt. Zoo dat een *morgen Lands* een *omploeging* is; te weten, zoo veel men op eens ploegt of pleegt.

Dat nu *morgen* voor *ochtend*, het zelfde zou wezen, 't zij als toebereiding van den dag, of als werk- of ploegtijd, is, in zich-zelve beschouwd, zoo gants onaanneemlijk niet. Doch behalven de hier aangevoerde natuurlijke en zich als van zelve opdoende afleiding, kan het ook aangemerkt worden als van *mark*, bepaling, ingang van den dag, *limes diei*, te zijn, en dus verwant met het Latijnsche *margo*. 't Goth. heeft **MARKOS** (*markos*), *eindpalen*, *grenzen*, en daarvan **ΓΑΜΑΝΚΙΔΑ** (*gamaur-gida*), *beperkte*, *verkortede*. Mark. XIII, 20.

Dat *morgen lands* O. is, als infinitivus, § 43, verklaart zich dus gereedelijk.

MORGENSTOND, M. als *stond*, dat sints lang meestal M. gebruikt wordt. § 39. Oudtijds zei men ook *morgenstond* in het vrouwelijke, en in den grond beter. Zie *stond*.

MORIAAN. Oud woord, gevormd naar den uitgang der Latijnsche volksnamen, van *Morie* of *Morye*, 't geen onze goede Ouden voor *Moorrenland* zeiden, en tevens met *Morea* verwarden. M. § 55. Vrouwelijk heeft het niet.

MORSCH, verbasterd van *mersch*. V. Zie *mersch*.

MORSEEL. 't Fransche *morcel*, nu *morceau*; maar dat van ons oude *morfe* is, waarvan *mør-*

sel

sel en *vermorselen*. *Te morsel slaan* is nog gebruikelijk, en mischien beter dan te *mortel*. De rijke verwantschap van dit woord roeren wy hier niet, waartoe ook 't Fransche *mordre*, 't Latijnsche *mors*, en ons *moord*, behooren. 't Is O. als zijne synonymen, *stuk* en *brak*. § 57.

MORTEL, eigenlijk adjectivum, doch als zelfstandig woord, in zich-zelfs M. § 28. Maar er wordt dikwijls een ander substantief onder verstaan.

MORTIER, M. als 't Fransche *mortier*, voor *rijzel* of voor *bomketel*. § 100, 28. — Als een *staf*, O. § 48. Voor *muts*, om de gedaante dus genoemd by de Franschen, die hun *Presidents à mortier* hadden, is het by ons onbekend.

MOS, vogeltjen, zie *musch*.

MOS of MOSCH, boombegroefsel. Eigenlijk *mucor* (waarvan *mucidus*), slijm, schimmel; en dus, als een *stof* gerekend, O. § 48; maar als *plant* zegt men *de mosch*, in het V. § 57. — Oudtijds zei men ook *mies*, als (by voorbeeld) in den Wigalois van Wernt von Gravenberch, en hiervan 't Fransche *mêche*, lont, dat eigenlijk de *boomzwam* beteekent.

MOSSEL, M, als *visch*, en door de vorming. Zonder dat er eenige reden blijkt waarom het woord V. zou zijn. § 57, 28. Ik houde 't voor 't Latijnsche *musculus* by Isidorus, dat

met het ouder *mutilus* verward is geworden.

MOST, V. § 77 en volgg. Eigenlijk *gist*, of *gegiste*. — Als *wijn* daar onder verstaande, of als wortelsylbe van *mosten* genomen, zou echter het M. plaats kunnen vinden. § 57, 28. 't Is verwant met het Fransche *mousser* en *moûter*, en 't Latijnsche *mustum*.

MOSTAARD, V. als 't Fransche *moûtarde*, of het *aard* ware; doch M. als *mostaart*. § 100 en 25. 't Heeft den naam van zijn scherpe gistingreuk.

MOT, vraatziek wormtjen, V. Eigenlijk 't zelfde woord als *made*, maar anders toegepast. § 34.

MOT voor *zaagsel* of *spaanders*, tot brandstof verzameld, O. als een *stof*. § 48.

MOU of **MOUW**, V. als eigenlijk *moue* of *mouwe*, dat is, *mo-e*, voor *mo-ing*, snede of snijding, zijnde 't de insnede van een kleed, waar men den arm doorsteekt; het zij op zich zelve of met de daar aangelaschte omkleeding des arms; en zoo ook deze omkleeding-zelve afzonderlijk. § 67. Daar is echter geen reden, waarom men *mouw* ook niet in het M. zou mogen nemen, als wortelsylbe van *mo-en*, 't werkwoord, waar 't van is. § 28.

MOU of **MOUDE**, voor *aarde*, zie *mol*.

MOUD, houten bak, ook *mout*, V. van ouds, als wordende *bak* daaronder verstaan. § 57. 't Is eigenlijk *moud-bak*, aardbak.

MOUT

MOUT (nu voor gedroogde en tot vatbaarheid van gisting gebrachte *gerst* gebruikt), meestal O. in het Gebruik. Echter ook V. vooral waar men er 't woord-zelf van *gerst* onder verstaat.

§ 35, 57. Doch het is in bereekenis eigenlijk *gest*.

MUD of **MUDDE**, **MUTTE**, en **MUTSE**, verschillende maten, alle V. § 67, 33, 74; doch als *hoeveelheid* of *meetsel* genomen, en niet als de maat-zelve waar men meê meet, even als by *last* gezegd is, O. HET *mulde tarwe*, by *de mulde gemeten*, zegt men; en zoo zegt men ook het *mut*. — Met *mutse* is dit minder gebruikelijk, om dat men deze als eene kleine maat meest altijd in diminutivo noemt, het *mutsjen*, dat als zoodanig, in alle gevallen, en hoe men 't neemt, O. is. § 45.

MUFFEL, 't Fransche *moufle*, by ons een dommekracht, zoo in algemeener als enger zin. Van het Grieksch-latijnsche *mochlion*. — By toepassing, zegt men 't voor een *lompaart*. — In allen geval M. § 28.

MUG of **MUGGE**, V. eigenlijk adjectief, en 't zelfde woord met het Hoogduitsche *mücke*, het Fransche *mouche*, en 't Latijnsche *musca*. Even als ons *bigge*, 't Fransche *biche* is; ons *tokken*, 't Fransche *toucher*; ons *lekker*, 't Fransche *lecher*; ons *kans*, 't Fransche *chance*; en ons *wiket*, 't Fransche *guichet*; en even zoo duizend andere woorden, waarin 't

Ne-

Nederduitsch en Fransch zich over en weder meédeelen, en waarin de oude uitspraak van de Fransche *ch* als *k* op te merken is. Intusschen ligt de oorsprong van dit alles in het gonzend geluid *mu*, *moe*, *mo*, waarvan ook het *mommelen*, dat men aan de bijen toeschrijft. Zie *hommel*. Ook in 't Slavoonsch is *MXXA* (*moucha*), vlieg. § 33.

MUIDE, nog overig in den uitgang van sommige namen van plaatsen, waarin men ook *muiden* zegt. 't Is het zelfde in beteekenis met *monde* of *mondig*, en 't Engelsche *mouth*, waaruit het verbasterd is. § 67.

MUIER, moederschroef, V. als *moeder*, waarvan het door een valsche uitspraak der *oe* verbasterd is, en waarvan men wederom *muiëren* voor *moederen* of *vroëmoeren* heeft, en ook voor *wroeten*, in welken zin wy nog *moëren* zeggen, dat eigenlijk ook wel, overdrachtelijk gesproken, *parturire* of *obstetricari*, is. Zie § 26. Hiervan *muiwerk*, dat is, schroefwerk, of ook martelwerk.

MUIL, M. § 28. Van het Thema *mo*, waarvan *mo-el* (muil), zoo wel als *mo-end* (mond). Hiervan ook het Friesche *muwlck*, bekjen of kus, *suavium*. — Het Hoogduitsch zegt *maul*. Zie *mond*.

MUIL (schoeifel), van 't Latijnsche *mulleus*, van het oude *mullare*, dat is, *naaien*; als
zijn

zijnde zy in tegenstelling van de bandzolen der Ouden dus genoemd. Zie Festus. — M. § 100. Maar ook V. als by ons overgenomen uit het Fransche *mule*. § 100.

MUIL, anders *muilezel* of *muildier*, M. als 't Latijnsche *mulus*, § 100, en gelijk de groote dieren in 't algemeen. Het is echter by ons inderdaad slechts een epithetisch woord, waarbij *ezel* gedacht wordt, en daarom heeft het geen Vrouwelijk, en volgt dus den ezel. § 57.

MUIS, voor het dier, V. door de vorming. § 74. **MUIS** van de hand, M. als zijnde eigenlijk *muisfel*, van *musculus*. Waarom het meervoudige ook *muisfen* is, niet *muizen*. § 100, 28.

MUITE (hol, gevangenis), V. § 33. Dus zegt men *uiter muite* komen. En zoo ook voor *kist*, en voor *vogelkooi*. — De oorsprong des woords is in *muën* (zie *moet*); en het beteekent dus *rust-* of *schuilhoek* of *-hol*.

MUITER, als het metalen beslag van de lederen banden der boeken, oudtijds gebruikelijk. Van 't oude *moten*, *moeten*, *muiten*, uitsteken, stoten, en dus, als *stootkant* of *stootplaat* te verstaan. M. door den uitgang. § 28. Dat

MUITER, als **MUITELING**, M. is, verstaat zich, § 28 en 55. Het is in dien zin meê van het zelfde *muiten*, als *op-* of *uitsteken*. — Men zei van dit werkwoord oudtijds ook *uitmuiten*, waarvoor het nieuwere *uitmunten* is aangenomen.

MUI-

MUIZENESSE of **MUZENESSE**, V. § 73.

Van *muzen* of *muisen*, peinzen, Engelsch *to muse*. De spozucht of domheid heeft er *muiszennesten* van gemaakt. 't Oud Fransch had *mufardie* voor *fantaisie*. Ook is *amuser*, iemand van 't *muisen* of *peinzen* aftrekken.

MUNSTER, zie *monster*, voor *monasterium*.

MUNT, voor *stempel* of *gestempelte*, V. als 't Latijnsche *moneta*. § 100, 95. Doch *mint* is ook *slag*, en *slag* wordt voor *mint* (*moneta*) gebruikt. Dus zegt Maerlant *Sp. Hist.* f. 145 r. van de zeven slapers, toen zy een brood kochten, en hun geld uithaalden, dat men hun te gemoet voerde:

Dese slach es overwaer

Ouder dan .cc. jaer,

** Eñ es van Keiser Decius slaghe.*

MUNTE, als *plant* (het Latijnsche *menthe*), en als zoodanig V. § 57.

MURF voor *snuit*. Van het Fransche *morve*, als ware 't *morvig*. V. als adjectief, § 33. Het is dus een smadelijke benaming, en niet onmiddelijk verwant met het adjectief *murf* of *murw*, dat het Noordsche *murk*, week, is; alshoon het daarmeê, en met het Fransche *mou* en *mûr*, het Latijnsche *mollis*, en nog vele andere woorden meer, tot het Thema *mu* behoort, dat *meuken*, broeien, uitdrukt.

MUSAART of **MUZAART**, (in het Hoogduitsch

mu-

musarn, dat is, *muisarend*), soort van roofovogel, maar van 't minste soort, die men mede tot de jacht afrechte, vooral by mindere lieden wien geen valk (als een edele vogel zijnde), werd toegelaten; doch ook zelfs by den hoogeren rang niet versmaad, zoo als daar dan ook in de oude Ridderromans by het zogenaaemde vliegen, vogelen, of vogelaren (de meest geliefkoosde tijdskorting voor mannen en edele vrouwen), van gewaagd wordt. Men betreftze tot het vogelgeslacht der *uilen*, en het is van die dat het spreekwoord zegt: *Ieder meent zijn uil een valk te zijn*; het geen van geen eigenlijke of gewone *uilen* te verstaan is. — De eigenlijke naam beteekent *muizenvanger*, en als zoodanig vindt men het ook voor een scheldwoord gebezigd; en dit veelal met verwarring van dit *musart* en 't verbale van *muzen*, waarvan op *muizenesse*. M. § 24, 28.

MUSCH of MOSCH, *vogel*, en als zoodanig M. maar door de vorming V. § 74, 80. Zie Aanteek. ccc. Van 't oude *mose* (oestrum et semen genitale).

MUSK, M. als 't Latijnsche *muscus* of *moschus*. Ook in 't Fransch, *le mosc*. § 100.

MUSKADEL, als 't Italiaansche *moscadella* zijnde, V. § 100; en zoo ook als *druif*, § 57. Maar als een voor Hollandsch aangenomen of
epi-

epithetisch woord, M. door de toepassing van *wijn*. § 57.

MUSKET, 't Italiaansche *moschetto*, en Fransche *mousquet*, eigenlijk *springveer*, en O. § 100.

MUT (menigte), V. Dus zegt men *by de mut*. Het verwant zijn van dit woordtjen met *moude* is zichtbaar, en wellicht is het een verbastering daarvan, in den zin van aardgewormte.

MUTS of **MUTSE**, in alle, zoo wel oude als nictwe beteekenis en toepassing; 't zij van *liefsdebrand*, uit *mofe* afgeleid, 't zij van *amuzza*. Doch inderdaad is het ook het zelfde woord; *muts* voor *hoofdkap* is toch in beteekenis niet anders dan *warming*, van 't Thema *mu* of *moe*, broeiing.

MUTSAART, M. § 28. van *mutsen*, branden. Ook 't Fransche *mèche* voor *lont*, *lampenpit*, of *lucht* (zwavelband), behoort tot dit Thema.

MUUR, M. als 't Latijnsche *murus*. § 100. Ook als zuiver Duitsch woord *mu-er*, van *mu-en*, in welke byzondere beteekenis dan ook. § 28.

MUZIJK, V. Het Latijnsche *musica*, zoo voor de kunst als hare uitvoering. — Doch O. is het in den zin van 't *zang- of speelgeluid*, gelijk dit. § 57.

MYRT, zie *mirt*.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

